

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

64 metai

2021 m. gruodžio 22 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

563-ioji Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto plenarinė sesija per *Interactio*, 2021 9 22–2021 9 23

2021/C 517/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl dokumento „ES sanglaudos politikos vaidmuo kovojant su nelygybe naujuoju programavimo laikotarpiu po COVID-19 krizės. Papildomumas ir galimas dubliavimasis su Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemone (EGADP) ir nacionaliniais ekonomikos gaivinimo planais“ (Nuomonė savo iniciatyva)	1
2021/C 517/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Žiniasklaidos laisvės ir įvairovės užtikrinimas Europoje“ (nuomonė savo iniciatyva)	9
2021/C 517/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Neatidėliotinių priemonių užimtumui ir pajamoms remti pandemijos krizės metu“ (Nuomonė savo iniciatyva)	16
2021/C 517/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Pagrindinių tvaraus kokybiško darbo elementų atsigavimo laikotarpiu ir vėliau“ (Tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Slovėnijos prašymu)	23
2021/C 517/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Sąžiningos maisto tiekimo grandinės kūrimas“ (tiriamoji nuomonė)	38

III Parengiamieji aktai

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

563-ioji Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto plenarinė sesija per *Interactio*, 2021 9 22–2021 9 23

2021/C 517/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Geresnis reglamentavimas: bendromis jėgomis renkime geresnius teisės aktus“ (COM(2021) 219 final)	45
---------------	---	----

2021/C 517/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria dėl įmonių informacijos apie tvarumą teikimo iš dalies keičiamos direktyvos 2013/34/ES, 2004/109/EB, 2006/43/EB ir Reglamentas (ES) Nr. 537/2014 (COM(2021) 89 <i>final</i> – 2021/104 (COD))	51
2021/C 517/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos požiūrio į dirbtinį intelektą formavimas“ (COM(2021) 205 <i>final</i>)	56
2021/C 517/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės (Dirbtinio intelekto aktas) ir iš dalies keičiami tam tikri Sąjungos teisėkūros procedūra priimti aktai (COM(2021) 206 <i>final</i> – 2021/106 (COD))	61
2021/C 517/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl mašinų gaminių (COM(2021) 202 <i>final</i> – 2021/0105 (COD))	67
2021/C 517/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES taksonomija, įmonių tvarumo ataskaitų teikimas, tvarumo prioritetai ir patikėtinio pareigos. Finansų nukreipimas į Europos žaliąjį kursą“ (COM(2021) 188 <i>final</i>)	72
2021/C 517/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl ES kovos su prekyba žmonėmis strategijos 2021–2025 (COM(2021) 171 <i>final</i>)	78
2021/C 517/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „ES savanoriško grįžimo ir reintegracijos strategija“ (COM(2021) 120 <i>final</i>)	86
2021/C 517/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2021–2025 m. ES kovos su organizuotu nusikalstamumu strategija“ (COM(2021) 170 <i>final</i>)	91
2021/C 517/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių (COM(2021) 282 <i>final</i> – 2021/0137 (NLE))	97
2021/C 517/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tvaresnės ir konkurencingesnės ES akvakultūros 2021–2030 m. strateginės gairės“ (COM(2021) 236 <i>final</i>)	103
2021/C 517/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Naujas požiūris į tvarią ES mėlynąją ekonomiką. ES mėlynosios ekonomikos transformavimas siekiant tvarios ateities“ (COM(2021) 240 <i>final</i>)	108
2021/C 517/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES ekologinės gamybos plėtros veiksmų planas“ (COM(2021) 141 <i>final</i>)	114

2021/C 517/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl tarpvalstybinės infrastruktūros, Lamanšo sąsiaurio nuolatine transporto jungtimi jungiančios Sąjungą ir Jungtinę Karalystę, iš dalies keičiančio Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2020/2222 (COM(2021) 402 <i>final</i> – 2021/0228(COD))	120
2021/C 517/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl pozicijos, kurios Europos Sąjungos vardu turi būti laikomasi Transporto bendrijos Regioniniame valdymo komitete dėl Transporto bendrijos 2022 m. biudžeto priėmimo (COM(2021) 479 <i>final</i> – 2021/0272 (NLE))	121
2021/C 517/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl tam tikrų žvejybos GFCM (Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos) susitarimo rajone nuostatų (nauja redakcija) (COM(2021) 434 <i>final</i> – 2021/0248 (COD))	122
2021/C 517/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl galimybės naudotis Sąjungos vandenimis apribojimų iš dalies keičiamas 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1380/2013 (COM(2021) 356 <i>final</i> – 2021/0176 (COD))	123

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS563-IOJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA PER
INTERACTIO, 2021 9 22–2021 9 23

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl dokumento „ES sanglaudos politikos vaidmuo kovojant su nelygybe naujuoju programavimo laikotarpiu po COVID-19 krizės. Papildomumas ir galimas dubliavimasis su Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemone (EGADP) ir nacionaliniais ekonomikos gaivinimo planais“

(Nuomonė savo iniciatyva)

(2021/C 517/01)

Pranešėjas **Ioannis VARDAKASTANIS**Bendrapranešėję **Judith VORBACH**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 3 25
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis
	Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 8
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 23
Plenarinė sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už/prieš/susilaikė)	211 / 0 / 6

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Priemonė „Next Generation EU“ (NGEU) ne tik yra grindžiama valstybių narių solidarumu, bet ir simbolizuoja tai, kad valstybės narės turi bendrą ateities viziją. Jos pasitikėjimą stiprinantis poveikis jau padėjo sumažinti gilios krizės tikimybę kai kuriose šalyse, o jos teigiama įtaka visiškai atsiskleis, kai prasidės faktinis lėšų panaudojimas. EESRK labai vertina tai, kad ES per tokį trumpą laiką sugebėjo parengti ir priimti tokio plataus užmojo mechanizmą, tačiau EESRK taip pat reikalauja dėti visas pastangas, kad jis būtų toliau tobulinamas ir šalinami galimi trūkumai.

1.2. Apskritai, EESRK teigia, kad ekonomikos ir socialinė politika turi būti orientuota į klestėjimą, pirmenybę teikiant žmonių gerovei ir nė vieno nepaliekant nuošalyje. Šioje nuomonėje daugiausia dėmesio skiriame būdams, kuriais sanglaudos politika ir NGEU, visų pirma pasitelkiant pavyzdinę Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (EGADP) ⁽¹⁾, siūlo šalinti nelygybę. NGEU iš tiesų prisidės prie aukštynkryptės valstybių narių konvergencijos ir taip pat

⁽¹⁾ 2021 m. vasario 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/241, kuriuo nustatoma ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (OL L 57, 2021 2 18, p. 17).

galės padidinti fiskalinę erdvę socialinės politikos priemonėms. Tačiau galiausiai artimiausiais metais didelis iššūkis bus tai, koku mastu ir būdu, pasitelkus NGEU, bus kovojama su nelygybe šalyse ir disbalansu tarp regionų.

1.3. Nelygybė buvo didžiulė problema dar iki COVID-19 pandemijos. Krizė dar labiau išryškino ir paaštrino šiuos įsisenėjusius mūsų visuomenės skirtumus, įskaitant nevienodą pajamų ir turto pasiskirstymą, sveikatos priežiūros ir švietimo prieinamumą. Ši nelygybė skiriasi priklausomai nuo lyties, amžiaus, išsilavinimo ir negalios, taip pat pagal regionus, sektorius ir profesijas. Pandemija neproporcingai paveikė moteris ir jaunimą. Didžiausias sergamumas COVID-19 buvo tarp labiausiai nepasiturinčių žmonių, o tai savo ruožtu gali neigiamai paveikti jų pajamas. Skurdžiau gyvenantys žmonės taip pat rečiau gali dirbti nuotoliniu būdu, o tai, kaip paaiškėjo, yra pagrindinis darbo vietų praradimo veiksnys.

1.4. ES turėtų pasinaudoti unikalia NGEU suteikiama galimybe pašalinti socialinės, ekonominės ir aplinkosaugos politikos trūkumus ir įgyvendinti į gerovę orientuotą požiūrį. EESRK palankiai vertina tai, kad socialiniai tikslai, ypač ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos tikslas, yra įtraukti į šešis EGADP ramsčius ir kad į nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų (NEGADP) vertinimo kriterijus įtrauktas jų socialinis poveikis. Tiesa, valstybės narės taip pat turi paaiškinti, kaip NEGADP prisideda prie lyčių lygybės ir lygių galimybių visiems užtikrinimo. Tačiau EESRK mano, kad dėmesį, kuris skiriamas teisingam paskirstymui pagal NEGADP ir NGEU kaip visumą, reikia gerokai sustiprinti ir sukonkretinti.

1.5. Siekiant užtikrinti, kad NEGADP būtų labiau atsižvelgiama į socialinį aspektą, EESRK siūlo, kad Komisija ne tik parengtų socialinių išlaidų ataskaitų teikimo metodiką, kaip numatyta EGADP reglamento 29 straipsnio 4 dalyje, bet ir metodiką, pagal kurią būtų vertinamas NEGADP siūlomų struktūrinių reformų socialinis poveikis. Tokiomis aplinkybėmis labai ginčytina tai, kad deleguotasis aktas, kuriame bus pateiktos su socialiniu aspektu susijusios specifikacijos, bus pateiktas tik po to, kai bus parengti NEGADP ir net po jų patvirtinimo.

1.6. Vienas iš didelių iššūkių – užtikrinti sanglaudos politikos ir NGEU, ypač EGADP ir iniciatyvos „REACT-ES“, suderinamumą ir sinergiją. Nors svarbu išvengti programų dubliavimosi ir painiavos jas įgyvendinant, taip pat labai svarbu užtikrinti, kad programos viena kitai neprieštarautų ir nekenktų. Be to, dėl galimo prioriteto suteikimo EGADP finansavimui, o ne sanglaudos politikai, nes patiriamas spaudimas greitai įsisavinti lėšas, gali sumažėti dėmesys ir gebėjimai spręsti sanglaudos politikos finansavimo 2021–2027 m. programavimo ir įgyvendinimo klausimus, o tai prisidės prie tolesnio vėlavimo ir sanglaudos išteklių įsisavinimo problemų.

1.7. EESRK susirūpinęs, kad dėl skirtingo teisinio pagrindo (žr. 3.4 punktą) sanglaudos politikoje įtvirtintos nelygybės mažinimo nuostatos nėra tinkamai atspindėtos taisyklėse, kurios reglamentuoja NGEU ir EGADP naudojimą. Svarbu, kad sanglaudos politikos socialinio aspekto mastas ir aiškumas taptų pavyzdžiu taikant NGEU ir EGADP. Be to, griežtos sanglaudos politikos taisyklės dėl konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais ir ypač partnerystės principas turėtų būti naudojami bent jau kaip pavyzdys EGADP procedūroms, kad būtų galima veiksmingai nukreipti investicijas į socialinės įtraukties priemones ir kovoti su nelygybe.

1.8. Atsižvelgiant į tai, kad lėšų išmokėjimas priklauso nuo konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų įgyvendinimo, dar svarbiau, kad būtų reformuotas Europos semestras, įskaitant būtiniausius konsultavimosi su socialiniais partneriais ir pilietine visuomene standartus, kaip nurodyta EESRK rezoliucijoje dėl organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimo NEGADP procesuose⁽²⁾. Atsižvelgdamas į sanglaudos politiką, NGEU ir konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas, EESRK primygtinai rekomenduoja išsamiai išanalizuoti įvairius nelygybės aspektus ir tvaraus bei integracinio augimo siekį, taip pat atidžiai stebėti, kaip buvo panaudotos lėšos.

1.9. Be to, EESRK ragina sistemingai integruoti Europos socialinių teisių ramstį ir socialinių rodiklių suvestinę į NGEU ir NEGADP vertinimą. Svarbu užtikrinti, kad NGEU būtų orientuota į deramų darbo vietų kūrimą. Todėl EGADP lėšų išmokėjimas bendrovėms turėtų būti susietas su tam tikrais kriterijais, pavyzdžiui, kolektyvinių sutarčių taikymu arba aukštos kokybės darbo vietų kūrimu, remiantis nacionaline teise ir taisyklėmis, kurias nustato nacionaliniai socialinių

⁽²⁾ Organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų procesuose. Kas veiksminga, o kas ne? – Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (OL C 155, 2021 4 30, p. 1).

partnerių susitarimai. Reikia užtikrinti, kad tiek ekonomikos atsigavimo, tiek žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos naudą gautų visi Europos Sąjungos gyventojai.

2. Bendrosios pastabos

2.1. ES jau ilgą laiką remiasi savo sanglaudos politika, ypač tokiais fondais, kaip Regioninės plėtros fondas ir Socialinis fondas, siekdama sumažinti nelygybę tarp valstybių narių ir pačiose valstybėse narėse. 2020 m. COVID-19 pandemija sukėlė nepaprastą ekonominį sukrėtimą ir padidino esamą disbalansą tarp valstybių narių taip, kad vien Sanglaudos fondų pagalba nepavyko jo įveikti. Dėl to buvo sukurta nauja finansavimo iniciatyva, žinoma kaip „Next Generation ES“ (NGEU) – 750 mlrd. EUR vertės ekonomikos gaivinimo priemonių rinkinys, kurio lėšos bus paskirstytos tarp valstybių narių.

2.2. NGEU grindžiama ne tik valstybių narių solidarumu, bet ir reikšmingu proveržiu Europos integracijos procese, įskaitant, pavyzdžiui, skolų pasidalijimą (tai reiškia bendrą obligacijų išleidimą ir bendrą skolos prisiėmimą). NGEU pasitikėjimą didinantis poveikis jau padėjo sumažinti gilios krizės tikimybę kai kuriose šalyse, o jos teigiama įtaka visiškai atsiskleis, kai prasidės faktinis lėšų panaudojimas. Dėl ekonomikos augimą skatinančio poveikio ji padės sumažinti nedarbą. Tikimasi, kad ilgainiui NGEU gerokai prisidės prie ekonominio, socialinio ir aplinkosauginio tvarumo. EESRK mano, kad NGEU yra unikali galimybė sustiprinti Europos socialinį modelį ir sukurti konkurencingą ir integruotą ES, prisidedant prie spartaus, sąžiningo ir tvaraus ekonomikos atsigavimo. Ilgainiui tikėtina, kad visos valstybės narės taps grynosiomis naudos gavėjomis⁽³⁾. Galiausiai, EESRK mano, kad Europos lėšos – tai ne tik skaičiai, tikslai ir terminai, bet ir simbolis to, kad ES valstybės narės turi bendrą ateities viziją.

2.3. EGADP yra svarbiausias NGEU elementas, pagal kurį skiriama 672,5 mlrd. EUR paskolų ir dotacijų ES valstybių narių vykdomoms reformoms ir investicijoms remti. Šia priemone siekiama sušvelninti COVID-19 pandemijos ekonominį ir socialinį poveikį ir užtikrinti, kad Europos ekonomika ir visuomenė būtų tvaresnės, atsparesnės ir geriau pasirengusios žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos iššūkiams ir galimybėms.

2.3.1. Jos struktūrą sudaro šeši ramsčiai, įskaitant ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą, sveikatos ir socialinių atsparumą bei politiką, skirtą naujai kartai, vaikams ir jaunimui. Valstybės narės privalo skatinti sinergiją ir glaudų nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir didesnio atsparumo planų (NEGADP) ir sanglaudos politikos programavimo koordinavimą. Be to, EGADP turėtų veiksmingai spręsti problemas, kurios kyla dėl vis labiau besiskiriančios ekonominės plėtros ir skirtingų ekonomikos gaivinimo metodų, kurie nėra tiesiogiai įvardyti Europos semestre. Ypač svarbios 2019 ir 2020 m. konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos.

2.4. Be EGADP, į NGEU taip pat įeina sanglaudai ir Europos teritorijoms skirta ekonomikos gaivinimo pagalbos iniciatyva (REACT-ES), kuriai skirta 47,5 mlrd. EUR. Tai nauja iniciatyva, kuria siekiama išplėsti reagavimo į krizes ir krizės padarinių šalinimo priemonės, įgyvendinama pasitelkus Atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyvą ir Išplėstinę atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyvą. Tačiau, palyginti su kitomis priemonėmis, turimas biudžetas yra gana mažas. Todėl ji gali tik ribotai prisidėti prie žaliojo, skaitmeninio, tvaraus, įtraukaus ir atsparaus ekonomikos atsigavimo. Iniciatyvos „REACT-ES“ lėšos bus skirtos Europos regioninės plėtros fondui (ERPF), Europos socialiniam fondui (ESF) ir Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondui (EPLSAF).

2.5. Be to, pagal 2021–2027 m. programavimo laikotarpio sanglaudos programas valstybėms narėms iš viso bus skirta 377,8 mlrd. EUR. Ši suma bus paskirstyta per šiuos fondus:

- Europos regioninį plėtros fondą (ERPF), kuriuo siekiama ištaisyti jos regionų vystymosi disbalansą;
- Sanglaudos fondą, iš kurio remiami transeuropinių transporto tinklų, ir aplinkosaugos infrastruktūros ES projektai, taip pat projektai energijos vartojimo efektyvumo, atsinaujinančiosios energijos naudojimo ar darnaus judumo mieste srityse;
- Europos socialinį fondą (ESF) ir
- naujai sukurta Teisingos pertvarkos fondą.

⁽³⁾ The nonsense of Next Generation EU net balance calculations, Bruegel.

3. EGADP ir sanglaudos politikos papildomumas, sinergija ir trūkumai

3.1. Apskritai, EESRK teigia, kad ekonomikos ir socialinė politika turi būti orientuota į klestėjimą, pirmenybę teikiant žmonių gerovei ir nepalikant nė vieno nuošalyje. Be kita ko, pagrindiniai politikos tikslai turi būti tvarūs ir integracinis augimas, gyvenimo kokybė ir nelygybės mažinimas. EESRK ragina integruoti šiuos tikslus į įvairias politikos sritis, įskaitant mokesčių, darbo rinkos, pramonės ir pinigų politiką. Europos semestre, ekonomikos valdymo sistemoje ir daugiametėje finansinėje programoje primygtinai rekomenduojama daugiau dėmesio skirti didėjančios nelygybės problemai spręsti. Šioje nuomonėje daugiausia dėmesio skiriame būdams, kuriais sanglaudos politika ir NGEU, visų pirma pasitelkiant pavyzdinę EGADP, siūlo šalinti šias nelygybes.

3.2. NGEU bendrosios išmokos nėra grindžiamos labai aiškiais kriterijais. Todėl labai tikėtina, kad NGEU leis toms ES šalims, kurių ekonomika silpnesnė, greičiau atsigauti ir prisidėti prie aukštyknų konvergencijos, o tai, EESRK nuomone, yra labai sveikintina. Tačiau dar nėra visiškai aišku, kokių mastu ir kaip, pasitelkus NGEU, bus kovojama su nelygybe šalyse ir disbalansu tarp regionų. Bet kuriuo atveju sanglaudos politikos ir NGEU dubliavimas reiškia, kad neigiamas poveikis yra labai tikėtinas.

3.2.1. Socialinėje ir užimtumo politikoje labai svarbu užtikrinti vienodas sąlygas, todėl pagal NGEU nuostatas turėtų būti reikalaujama tokių reformų. EESRK atkreipia dėmesį į įvairius savo pasiūlymus, kaip spręsti nelygybės problemą šalyse, pavyzdžiui, susiejant viešųjų pirkimų sistemą su tam tikrais kriterijais ir pasitelkiant paramos pažeidžiamoms grupėms programas (pvz., Jaunimo garantijų iniciatyvą). Šiuo požiūriu taip pat reiktų skatinti darbo vietų kokybę ir kolektyvinių derybų sistemas

3.2.2. NGEU lėšų teikiama parama taip pat gali sumažinti spaudimą valstybių biudžetams ir ypač padidinti labiau įsiskolinusių šalių fiskalines galimybes, kurios taip pat gali būti panaudotos socialinės politikos priemonių tobulinimui tam, kad būtų sušvelninta nelygybė. Be to, EESRK rekomenduoja išanalizuoti veiksnius, kurie turėjo įtakos viešųjų finansų pablogėjimui kai kuriose valstybėse narėse per COVID-19 krizę.

3.3. Vienas iš didelių iššūkių – užtikrinti sanglaudos politikos ir NGEU, ypač EGADP ir iniciatyvos „REACT-ES“, suderinamumą ir sinergiją. Iš NEGADP, kurie buvo pateikti ir viešai paskelbti kaip EGADP proceso dalis, iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad EGADP ir sanglaudos politikos programos turi nemažai bendrų tikslų⁽⁴⁾. Tačiau atrodo, kad procesai, taikomi nustatant, kur nukreipiamos investicijos, labai skiriasi, todėl kyla klausimas, ar šios dvi sritys gali būti suderintos. Nors svarbu išvengti programų dubliavimosi ir painiavos jas įgyvendinant, taip pat labai svarbu užtikrinti, kad programos viena kitai neprieštarautų ir nekenktų. Sanglaudos politikos principai, kuriems būdingos griežtos konsultavimosi su suinteresuotaisiais subjektais taisyklės, turėtų būti perkelti į EGADP procedūras, kad investicijos būtų veiksmingai nukreiptos į socialinės įtraukties priemones.

3.4. Sanglaudos politika turi senas tradicijas, susijusias su strateginiu lėšų ir išteklių skyrimu socialiniams tikslams, taip pat su partneryste ir privalomu stebėsenos komitetų, kurie atstovauja įvairiems suinteresuotiesiems subjektams ir socialiniams partneriams, sudarymu atrenkant projektus. Nors šių principų veiksmingumas ir nėra iki galo patikimas užtikrinant kokybiškas investicijas, vis dėlto ilgainiui iš esmės buvo įrodytas atliekant auditus ir baigiamuosius vertinimus. Deja, rengiant NEGADP, šiomis pasiteisinusiomis patirtimis buvo pasinaudota tik iš dalies. EESRK ragina valstybes nares taikyti tokias patirtis kaip stebėsenos komitetų steigimas NEGADP įgyvendinimo etape. Stebėsenos komitetuose turėtų dalyvauti socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų atstovai.

3.5. Jei mes pažvelgtume į naujausią Bendrųjų nuostatų reglamentą (BNR)⁽⁵⁾, reglamentuojantį sanglaudos fondų lėšų naudojimą, taisyklės, pagal kurias nustatoma, ar veiksmai atitinka finansavimo reikalavimus, yra gana aiškios. Pavyzdžiui, 73 straipsnyje teigiama, kad „vadovaujančioji institucija veiksmų atrankai nustato ir taiko nediskriminacinius, skaidrius, prieinamus neigaliesiems ir lyčių lygybę užtikrinančius kriterijus“. EESRK susirūpinęs, kad dėl skirtingo teisinio pagrindo (žr. 3.4 punktą) sanglaudos politikoje įtvirtintos nelygybės mažinimo nuostatos nėra tinkamai atspindėtos taisyklėse, kurios reglamentuoja NGEU ir EGADP naudojimą. Svarbu, kad sanglaudos politikos socialinio aspekto mastas ir aiškumas taptų pavyzdžiu įgyvendinant NGEU ir EGADP.

⁽⁴⁾ Ekonominio gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė, Europos Komisija.

⁽⁵⁾ 2021 m. birželio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1060, kuriuo nustatomos bendros Europos regioninės plėtros fondo, „Europos socialinio fondo +“, Sanglaudos fondo, Teisingos pertvarkos fondo ir Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondo nuostatos ir šių fondų bei Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo, Vidaus saugumo fondo ir Sienų valdymo ir vizų politikos finansinės paramos priemonės taisyklės (OL L 231, 2021 6 30, p. 159).

3.6. Kalbant apie partnerystę, 8 straipsnyje teigiama, kad „Igyvendindama partnerystės sutartį ir kiekvieną programą kiekviena valstybė narė sukuria ir įgyvendina visapusišką partnerystę“, į kurią įtraukiamos „atitinkamos ištaigos, atstovaujančios pilietinei visuomenei, pvz., aplinkos apsaugos srities partneriai, nevyriausybinių organizacijos ir subjektai, atsakingi už socialinės įtraukties, pagrindinių teisių, neigaliųjų teisių, lyčių lygybės ir nediskriminavimo skatinimą“. Reglamento priede pateiktose reikiamose sąlygose taip pat griežtai nurodyta, kad ES finansavimas neturi prisidėti prie žmonių segregacijos institucinės globos įstaigose.

3.7. Kaip ir sanglaudos politika, ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda yra aiškiai paminėtos EGADP taikymo srityje ir tiksluose. Tačiau dėl to, kad NGEU grindžiama kritinės padėties SESV 122 straipsniu dėl nenumatytų, didelių ekonominių sunkumų, pagrindinis principas jame yra solidarumas. Kita vertus, EGADP grindžiama SESV 175 straipsniu, o tai reiškia, kad sanglauda turėtų būti atspindėta, kaip NEGADP tikslas ⁽⁶⁾. Silpnas NEGADP teritorinis aspektas gali turėti įtakos sanglaudos politikai ir teritorinei sanglaudai, įskaitant vidaus skirtumų mažinimą, subnacionalinių lygmenų vaidmenį ir daugiapakopio valdymo principą.

3.8. Sanglaudos politikos ir EGADP dubliavimasis kai kuriose srityse, įskaitant žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, kelia ypatingą susirūpinimą dėl dubliavimosi. Be to, dėl plačios EGADP aprėpties, kuri apima įvairias temines sritis, sunkiau apibrėžti aiškų tikslą ir užtikrinti koordinavimą su sanglaudos politikos intervencijomis, kalbant apie sanglaudos politikos įvairių šaltinių atskyrimą, kuris yra itin svarbus dėl toliau išdėstytų priežasčių. Tai dar viena priežastis, kodėl organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas ir jos stebėseną yra tokie svarbūs.

3.9. Dėl galimo prioriteto suteikimo EGADP finansavimui, o ne sanglaudos politikai, nes patiriamas spaudimas greitai įdiegti/įsisavinti lėšas (pvz., neatidėliotinas pobūdis, trumpesnis gyvavimo laikas ir griežtas NEGADP grafikas), gali sumažėti dėmesys ir gebėjimai spręsti sanglaudos politikos finansavimo 2021–2027 m. programavimo ir įgyvendinimo klausimus, o tai prisidės prie tolesnio vėlavimo ir sanglaudos išteklių įsisavinimo problemų.

3.10. Pilietinė visuomenė ir socialiniai partneriai nenuilstamai dirba, kad būtų užtikrintos griežtos Bendrųjų nuostatų reglamento (BNR), kuriuo reglamentuojamas sanglaudos fondų ir kitų ES lėšų naudojimas, formulotės. Reglamente 2021–2027 m. laikotarpiui aiškiai apibrėžta, kaip turėtų būti naudojami ištekliai, kad būtų skatinama marginalizuotų grupių socialinė įtrauktis, o ne tolesnė jų segregacija. Jame taip pat nustatytos aiškos taisyklės, kaip įtraukti pilietinę visuomenę ir socialinius partnerius į ES finansuojamų veiklų atranką, valdymą ir stebėseną. Tai vienareikšmiškai skiriasi nuo EGADP. 18 straipsnio 4 dalies q punkte tik reikalaujama, kad nacionalinės valdžios institucijos pateiktų konsultacijų proceso santrauką. Faktiškai dėl to, kad nėra išsamesnių teisinių nuostatų dėl socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės dalyvavimo, valstybės narės rengia visiškai netinkamas, itin žemo skaidrumo lygio konsultacijas su visuomene, o daugelis valstybių narių apskritai viešai neskelbia savo NEGADP projektų.

3.10.1. EESRK supranta, kad nuo NGEU patvirtinimo iki NEGADP pateikimo termino buvo likę nedaug laiko. Tačiau jis mano, kad valstybės narės turėjo pasinaudoti visapusiškais ir prasmingomis konsultacijomis su pilietine visuomene ir socialiniais partneriais, kaip galimybę padėti lengviau parengti kokybiškus NEGADP, o ne laikyti jas našta, kuriai daugelis valstybių narių nusprendė pasipriešinti.

3.11. Dėl visuomenės kontrolės trūkumo rengimo laikotarpiu kilo nuogastavimų, kad valstybės narės pasinaudos EGADP siekdamos apeiti taisykles, kurios neleidžia joms naudoti Sanglaudos fondo lėšų tam tikroms investicijoms. Tai jau pasitvirtino kai kuriuose iš nedaugelio viešai paskelbtų NEGADP projektų, visų pirma susijusių su investicijų į socialinę įtrauktį taisyklėmis. Bendrajame nuostatų reglamente (BNR) nustatytos taisyklės, visų pirma jame esančios palankios sąlygos, buvo įtrauktos tik kai to pareikalavo pilietinė visuomenė ir socialiniai partneriai. Jei nereikalaujama įrodyti, kad lygiagrečiai finansuojami EGADP veiksmai atitiks griežtus BNR įtvirtintus principus ir pagal tai, būtų patvirtinti, turime kur kas mažiau garantijų, kad šių principų bus laikomasi. Nors reikia pripažinti, kad pačiam BNR ne visada pavykdavo užkirsti kelią netinkamam lėšų panaudojimui, reglamentas bent jau suteikia pagrindą ginčyti arba prašyti sustabdyti finansavimą, kuris neatitinka reikiamų sąlygų. EGADP atveju galimybė užginčyti arba sustabdyti netinkamą lėšų naudojimą išlieka neaiški.

3.12. EESRK kritiškai vertina tai, kad rengiant daugelį NEGADP nebuvo laikomasi partnerystės principo. EESRK mano, kad partnerystės principas ir organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas yra svarbiausi veiksmingos politikos ir atsakomybės aspektai. Partnerystės principas yra svarbi sanglaudos politikos dalis. Mes matėme gerų pavyzdžių, kai piliečiai, vietos bendruomenės ir pilietinės visuomenės aktyviai dalyvauja šioje veikloje. Įgyvendinant ir galbūt pertvarkant NEGADP, reikėtų įgyvendinti platesnio užmojo konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais sistemą, kuri remtųsi partnerystės

⁽⁶⁾ Ekonominio gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė, Europos Komisija.

principu. Kalbant apie vietos reikalus, bendruomenės inicijuotos plėtos strategijos, integruotos teritorinės investicijos miestuose, „Inovatyvūs miestų sprendimai“ ir Europos teritorinis bendradarbiavimas pateikia daug projektų pavyzdžių visoje ES, ir tai taip pat turėtų atsispindėti įgyvendinant NEGADP.

4. Kova su nelygybe pasitelkiant sanglaudos politiką, priemonę „Next Generation ES“ ir EGADP

4.1. Politikos formuotojai vis dar susiduria su didžiuliu pandemijos raidos neapibrėžtumu. Keliose šalyse 2019–2023 m. augimo prognozės buvo sumažintos. Augimas ES gerokai skirsis ir tas skirtumas didės, o tai daugiausia galima paaiškinti skirtingu pandemijos poveikiu skirtingiems ekonomikos sektoriams. Pavyzdžiui, labai nukentėjo šalys, turinčios didelį turizmo sektorių, taip pat smarkiai nukentėjo meno ir pramogų, prekybos, kelionių ir apgyvendinimo, mažmeninės prekybos ir transporto sektoriai ⁽⁷⁾.

4.1.1. Be to, pandemija dar labiau paaštrino įsisenėjusius mūsų visuomenės skirtumus, įskaitant nevienodą pajamų ir turto pasiskirstymą, nevienodas galimybes naudotis sveikatos priežiūros ir švietimo paslaugomis ir skirtingą žalą aplinkai, taip pat sukėlė socialinę ir finansinę atskirtį. Pavyzdžiui, Vokietijoje ilgalaikių bedarbių skaičius išaugo iki daugiau kaip 1 mln. Visų pirma darbo neteko mažomis garantijomis dirbantys darbuotojai, nes mažomis garantijomis dirbančių bedarbių, daugiausia jaunimo ir moterų, skaičius padidėjo 40 %. Apskritai, nelygybė skiriasi priklausomai nuo lyties, amžiaus ir išsilavinimo, taip pat pagal regionus, sektorius ir profesijas. Nuo sveikatos krizės padarinių labiausiai nukentčia pažeidžiamos grupės, tokios kaip, pavyzdžiui, neigalieji ir migrantai.

4.2. Apskritai tikėtina, kad dėl nuosmukio skurdžiau gyvenantys žmonės labiau kenčia dėl pajamų sumažėjimo nei turtingesnieji. Tačiau, prasidėjus ekonominiam pakilimui, skurdžiau gyvenantys žmonės nėra tie, kurie atsigauna pirmieji, o tai reiškia, kad socialinė nelygybė, kurią sukėlė, pavyzdžiui, finansų krizė, gali būti jaučiama dešimtmečius. Dabartinės krizės sukelta nelygybė gali dar labiau padidėti dėl neigiamų pandemijos pasekmių. Pastebėjome, kad COVID-19 dažniausiai užsikrečia labiausiai nepasiturintys žmonės, o tai savo ruožtu gali neigiamai paveikti jų pajamas. Skurdžiau gyvenantys žmonės taip pat rečiau gali dirbti nuotoliniu būdu, o tai, kaip paaiškėjo, yra pagrindinis darbo vietų praradimo veiksnys.

4.2.1. Be to, ypač smarkiai nukentėjo sektoriai, kuriuose dominuoja mažas pajamas gaunantys darbuotojai (pvz., restoranų, kelionių, pramogų sektoriaus) ⁽⁸⁾. Dėl pandemijos paspartėjus automatizavimui ir skaitmeninei pertvarkai, įskaitant dirbtinį intelektą padidėjo aukštos kvalifikacijos darbo jėgos paklausa, o žemos kvalifikacijos darbuotojai iškrito iš darbo rinkos ⁽⁹⁾. Taip pat tikėtina, kad ilgalaikis nedarbas turės ilgalaikių pasekmių, pavyzdžiui, bus prarasti įgūdžiai, ir tai gali apsunkinti jų reintegraciją į darbo rinką. Be to, mokyklų ir universitetų uždarymas labiausiai paveikė pažeidžiamus visuomenės sluoksnius.

4.3. Be pandemijos įtakos materialinei gerovei, EESRK taip pat norėtų pabrėžti neproporcingai didelę jos įtaką žmonių saugumui ir naudojimuisi pagrindinėmis teisėmis. Ne paslaptis, kad sveikatos priežiūros ir globos įstaigos tapo infekcijų židiniais, kuriuose mirė daug žmonių, ypač vyresnio amžiaus žmonių ir neįgaliųjų.

4.3.1. Kai kurių valstybių narių perpildytose ligoninėse taip pat buvo įdiegta *medicininio rūšiavimo* sistema, pagal kurią nustatoma, kam bus ar nebus leista gauti skubią medicinos pagalbą. Kai kuriais atvejais būdavo labai diskriminuojama. Amžiaus ir negalios kriterijai buvo naudojami pacientų atmetimui pateisinti, taip aiškiai atskleidžiant prioritetus, pagal kuriuos Vyriausybės vertina skirtingų piliečių vertę. Labai svarbu, kad tai daugiau nepasikartotų ir kad pažeidžiami žmonės nebūtų traktuojami kaip antrarūšiai piliečiai.

4.4. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į aukštos kokybės duomenų apie turto pasiskirstymą trūkumą. Tačiau dar 2016 m. ECB savo namų ūkių finansų ir vartojimo apžvalgoje padarė išvadą, kad namų ūkių grynojo turto pasiskirstymas euro zonoje yra „labai iškreiptas“, nes 10 % turtingiausiųjų priklauso 51,2 % viso grynojo turto ⁽¹⁰⁾. Kitose prognozėse nustatomas dar netolygesnis turto pasiskirstymas – teigiama, kad vienam procentui pačių turtingiausių namų ūkių atitenka iki 32 % viso turto. Labai tikėtina, kad COVID-19 dar labiau pagilins turto nelygybę. Apskritai atrodo, kad krizė paskatino

⁽⁷⁾ Didieji COVID-19 skirtumai: tvaraus ir teisingo ekonomikos atsigravimo valdymas Europos Sąjungoje, Bruegel.

⁽⁸⁾ WP-2021-06_30032021.pdf.

⁽⁹⁾ Stantcheva_covid19_policy.pdf.

⁽¹⁰⁾ Europos Centrinis Bankas, Namų ūkių finansų ir vartojimo apžvalga: antrosios bangos rezultatai, Nr. 18, 2016 m. gruodžio mėn.,

didesnį taupymą. Tačiau mažas pajamas gaunantys namų ūkiai savo išlaidas sumažino mažiau nei dideles pajamas gaunantys asmenys. Dėl būtinybės tenkinti pragyvenimo poreikius mažas pajamas gaunantys namų ūkiai greičiau grįžo į prieš krizę buvusį lygį negu didesnes pajamas gaunantys asmenys ⁽¹¹⁾.

4.5. Nuo pandemijos neproporcingai nukentėjo moterys. Moterims yra didesnė tikimybė būti atleistoms iš darbo, išleistoms nemokamų atostogų arba priverstoms sutrumpinti savo oficialų darbo laiką dėl kelių priežasčių. Kai kurių profesijų, kurios labiausiai nukentėjo nuo izoliavimo priemonių, darbuotojų moterų yra daugiau ir didesnė jų dalis buvo įdarbintos pagal ne viso darbo laiko arba alternatyvias darbo sutartis. Įmonės buvo linkusios labiau saugoti darbuotojus, dirbančius pagal neterminuotas darbo sutartis. Be to, moterys išėjo iš darbo arba sutrumpino savo darbo valandas dėl to, kad dėl mokyklų uždarymo padaugėjo su vaikų priežiūra susijusių pareigų. Be to, dėl pandemijos padidėjo lyčių nelygybė dirbant neapmokamus darbus namuose ⁽¹²⁾.

4.6. NGEU turėtų būti viena iš pagrindinių ES priemonių, skirtų neigiamos socialinės krizės įtakos mažinimui, socialinio atsparumo stiprinimui ir užimtumo didinimui. Tačiau jos sėkmė priklauso nuo to, kaip ji įgyvendinama. Svarbu, kad įvairūs ištekliai būtų naudojami veiksmingai ir laiku, kad atsigavimas būtų įgyvendintas. Be to, efektyvus išteklių naudojimas taip pat sukurs pasitikėjimo tarp valstybių narių atmosferą. Apskritai bus labai svarbu, kad NGEU būtų naudojama ne tik investicijų, kurios jau buvo suplanuotos iki pandemijos, tęsimui, bet ir labai aiškiam reagavimui į reformų, kurios padės užkirsti kelią tam, kad nepasikartotų sunkiausi padariniai, kuriuos mūsų visuomenė patyrė po COVID-19, įgyvendinimą.

4.7. EESRK palankiai vertina tai, kad socialiniai tikslai, visų pirma ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos tikslas, yra įtraukti į šešis ramsčius ir kad į ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų vertinimo kriterijus įtraukta jų socialinė įtaka, o valstybės narės turi paaiškinti, kaip EGADP prisideda prie lyčių lygybės ir lygių galimybių visiems užtikrinimo. Tačiau EESRK yra susirūpinęs, kad socialinis aspektas gali būti nepakankamai atspindėtas NEGADP arba kad tam tikros priemonės įvardijamos kaip „socialinės“, nors jos neprisideda prie reglamente nurodytų socialinių tikslų įgyvendinimo. Kol kas atrodo mažai tikėtina, kad socialinės nelygybės problema bus veiksmingai sprendžiama pagal NEGADP. Siekiant užtikrinti, kad kiekviename NEGADP būtų labiau atsižvelgiama į socialinį aspektą, EESRK siūlo, kad Komisija ne tik parengtų socialinių išlaidų ataskaitų teikimo metodiką, kaip numatyta EGADP reglamento 29 straipsnio 4 dalyje, bet ir metodiką, pagal kurią būtų vertinamas NEGADP siūlomų struktūrinių reformų socialinis poveikis. Be to, reikia ir toliau skirti daugiau dėmesio sąžiningam paskirstymui ir jį patikslinti.

4.8. EGADP turėtų būti naudojama reformoms, kuriomis siekiama padėti valstybėms narėms atsigausti po pandemijos padarinių. EESRK ragina investicijas pirmiausia skirti toms grupėms, kurios labiausiai nukentėjo nuo COVID-19 ir patirtis, kur žmonės per šią sveikatos krizę nukentėjo labiausiai, turėtų būti gera pamoka. Konkrečios investicijos turėtų būti nukreiptos į tai, kad žmonėms būtų padedama susigrąžinti kokybišką darbą, ypač moterims, jaunimui, ilgalaikiams bedarbiams, etninių mažumų atstovams, neigaliesiems ir pagyvenusiems žmonėms, kurių dalis visoje visuomenėje gali didėti. Galiausiai reikia užtikrinti pensijų sistemų tvarumą.

4.8.1. Būtina stiprinti visuomenės sveikatos paslaugas ir valstybinės priežiūros paslaugas ypač tose valstybėse narėse, kuriose dėl COVID-19 krizės nustatyti dideli trūkumai. EESRK mano, kad EGADP yra unikali galimybė valstybėms narėms pertvarkyti tokio pobūdžio paslaugas, taip pat sukurti individualizuotos pagalbos pasiūlymus žmonėms jų bendruomenėje, įskaitant paramą pagalbai, kuri teikiama asmenims ir pagalbą namuose.

4.9. Svarbu užtikrinti, kad NGEU būtų orientuota į deramų darbo vietų kūrimą. EESRK rekomenduoja taikyti politinį metodą, kuris jau pasiteisino Europos struktūrinių fondų srityje, t. y. susieti EGADP lėšų išmokėjimą su tam tikrais kriterijais. Pavyzdžiui, įmonės turėtų gauti naudos iš EGADP išteklių tik tuo atveju, jei jos taiko kolektyvines sutartis arba kuria aukštos kokybės darbo vietas remdamosi nacionaline teise ir taisyklėmis, kurias nustato nacionaliniai socialinių partnerių susitarimai, susitaria mažinti mažų garantijų darbo vietų (pavyzdžiui, darbdavio vienašališkai primestos fiksuoto ir laikino darbo vietos) skaičių arba turi stiprias darbuotojų dalyvavimo struktūras.

4.10. Deleguotieji aktai dėl ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo rezultatų suvestinės ir dėl ataskaitų apie socialines išlaidas, įskaitant išlaidas vaikams ir jaunimui, teikimo metodikos dar nepateikti. EESRK aiškiai remia Europos Parlamento raginimą Komisijai „užtikrinti visišką skaidrumą, susijusį su šių aktų patvirtinimo terminais“, taip pat „skubiai,

⁽¹¹⁾ Stantcheva_covid19_policy.pdf.

⁽¹²⁾ Stantcheva_covid19_policy.pdf.

iki vasaros atostogų, patvirtinti šiuos deleguotuosius aktus“⁽¹³⁾). Labai ginčytina tai, kad su socialiniais aspektais susijusios specifikacijos, bus pateiktos tik po to, kai bus parengti NEGADP ir net po to, kai jie bus patvirtinti.

4.11. Deja, taip pat nėra konkrečios sąlygos, kad tam tikra EGADP lėšų suma būtų panaudota socialiniams projektams. Iš tiesų tiesiogiai su socialiniais tikslais susijusių išlaidų dalis yra neaiški ir atrodo gana maža. EESRK reikalauja pateikti aiškią ataskaitą apie išlaidų ir projektų, kurie laikomi atitinkančiais socialinius tikslus apskritai ir konkrečiai socialinę sanglaudą, dalį ir struktūrą. Taip pat reikia užtikrinti, kad žaliosios ir skaitmeninės investicijos ir visos kitos NGEU išlaidos būtų įgyvendinamos atsižvelgiant į socialinio tvarumo tikslą. Vėlgi, reikia aiškesnio numatomų investicijų vaizdo.

4.12. EGADP rėmimasis Europos semestro procesu, konkrečioms šalims skirtomis rekomendacijomis ir sąlygomis yra problemiškas, nes pastaraisiais metais buvo pateikta nemažai ginčytinų rekomendacijų, pavyzdžiui, dėl išlaidų sveikatos apsaugai ar pensijų. Užuoť susiejus EGADP su Europos semestru, būtų buvę tikslingiau aiškiai skirti lėšas kaip griežtą sąlygą, kuri užtikrina veiksmingą ES lėšų įsisavinimą. Atsižvelgiant į tai, kad lėšų išmokėjimas priklauso nuo konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų įgyvendinimo, dar svarbiau, kad būtų reformuotas Europos semestras, įskaitant būtiniausius konsultavimosi su socialiniais partneriais ir pilietine visuomene standartus, kaip nurodyta EESRK rezoliucijoje dėl organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimo NEGADP procesuose⁽¹⁴⁾). Taip pat reikalingas veiksmingas nacionalinių parlamentų ir Europos Parlamento įsitraukimas.

4.12.1. Atsižvelgdamas į sanglaudos politiką, NGEU ir konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas, EESRK primygtinai rekomenduoja išsamiai išanalizuoti įvairius nelygybės aspektus ir tvaraus bei integracinio augimo siekį, taip pat atidžiai stebėti, kaip buvo panaudotos lėšos. Reikia užtikrinti, kad tiek ekonomikos atsigavimas, tiek žalioji ir skaitmeninė pertvarka būtų naudinga visiems europiečiams, nepamirštant įgyvendinti kovos su skaitmenine atskirtimi ir energijos nepriteklumi, kuris dėl pertvarkos gali dar labiau padidėti, priemonių.

4.12.2. EESRK palankiai vertina tai, kad semestro procese daugiausia dėmesio skiriama Europos socialinių teisių ramsčiui ir socialinių rodiklių suvestinei, taigi ir NGEU. Tačiau EESRK aiškiai ragina juos sistemingai integruoti į NGEU ir nacionalinių reformų programų vertinimą. EESRK ypač atkreipia dėmesį į Porto aukščiausiojo lygio susitikimo pasiūstą teigiamą signalą, kad turėtume neapsiriboti tik BVP, kaip gerovės rodikliu. NGEU turi būti vertinama ne tik pagal jos sąveiką su Europos semestru, bet ir kaip teritorinės bei socialinės sanglaudos bei atitinkamų programų įgyvendinimo priemonė.

4.13. Apskritai, EESRK ragina Europos Sąjungą pasinaudoti unikalia NGEU suteikiama galimybe paspartinti ir paskatinti labai reikalingas struktūrines reformas ir pašalinti socialinės, ekonominės ir aplinkosaugos politikos trūkumus bei įgyvendinti į gerovę orientuotą požiūrį. Atsižvelgdamas į ilgalaikį fondų poveikį ir jų panaudojimą, EESRK rekomenduoja siekti politinių partijų, socialinio sektoriaus suinteresuotųjų subjektų, verslininkų, profesinių sąjungų ir pilietinės visuomenės sutarimo, kad būtų užtikrinta kuo didesnė šios galimybės sėkmė. EESRK mano, kad Europos fondai tai ne tik skaičiai, tikslai ir terminai, bet ir simbolis to, kad Europos Sąjunga turi bendrą ateities viziją.

2021 m. rugsėjo 23 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽¹³⁾ Pasiūlymas dėl rezoliucijos dėl Parlamento teisės į informaciją, kiek tai susiję su tebevykdomu nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų vertinimu.

⁽¹⁴⁾ Organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų procesuose. Kas veiksminga, o kas ne? – Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Žiniasklaidos laisvės ir įvairovės užtikrinimas Europoje“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2021/C 517/02)

Pranešėjas **Christian MOOS**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2020 2 20
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinė sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	223 / 2 / 8

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Žiniasklaidos laisvė, įskaitant žurnalistų saugą ir saugumą, ir žiniasklaidos pliuralizmas yra liberaliosios demokratijos kertiniai akmenys, dėl kurių ES sutartyse susitarė visos valstybės narės.

1.2. Nors apskritai Europa tebėra žemynas, kuriame žiniasklaida yra laisva ir įvairi, pokyčiai ES kelia nerimą. Kai kurios ES valstybės narės nebėra liberaliosios demokratijos šalys, nes pradėjo politiškai kontroliuoti nepriklausomą žiniasklaidą ir aktyviai riboti žiniasklaidos įvairovę.

1.3. Grėsmė žiniasklaidos laisvei ir žiniasklaidos pliuralizmo mažėjimas nėra būdingas tik kelioms valstybėms narėms – tai yra bendra tendencija ES. Visos valstybės narės turi nedelsdamos imtis priemonių žiniasklaidos laisvei ir žiniasklaidos įvairovei išsaugoti.

1.4. Kai kurios valstybės narės nenori imtis būtinų priemonių, todėl ES institucijos privalo užtikrinti, kad Europos vertybės būtų įgyvendinamos ir liberaliosios demokratijos veikimas bei teisės viršenybė būtų užtikrinami visose ES valstybėse narėse.

1.5. Pagrindiniai uždaviniai yra saugos, saugumo ir žurnalistų nepriklausomumo užtikrinimas visose valstybėse narėse bet kuriuo metu, nepriklausomos žiniasklaidos apsauga nuo politinės įtakos ir pastangos neleisti mažėti žiniasklaidos įvairovei dėl politinės valios bei ekonominių poreikių.

1.6. EESRK palankiai vertina įvairias Europos Parlamento ⁽¹⁾ ir Komisijos ataskaitas ir iniciatyvas; tačiau pabrėžia, kad pasiekti konkrečių patobulinimų, susijusių su žiniasklaidos laisve ir pliuralizmu nacionaliniu lygmeniu, yra pagrindinė ateities užduotis, kaip pabrėžta Europos Tarybos platformos, skirtos žurnalistikos apsaugai ir žurnalistų saugumui skatinti, organizacijų partnerių 2021 m. metinėje ataskaitoje ⁽²⁾.

1.7. EESRK ragina Komisiją nedelsiant pradėti taikyti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES, Euratomas) 2020/2092 ⁽³⁾ dėl bendro Sąjungos biudžeto apsaugos sąlygų režimo, siekiant kovoti su didele grėsme žiniasklaidos laisvei ir pliuralizmui kai kuriose valstybėse narėse.

⁽¹⁾ EP narės Magdalenos Adamowicz pranešimas, 2020 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento rezoliucija „Žiniasklaidos laisvės stiprinimas: žurnalistų apsauga Europoje, neapykantos retorika, dezinformacija ir platformų vaidmuo“ (OL C 425, 2021 10 20, p. 28).

⁽²⁾ <https://www.coe.int/en/web/media-freedom>

⁽³⁾ 2020 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) 2020/2092 dėl bendro Sąjungos biudžeto apsaugos sąlygų režimo (OL L 433 I, 2020 12 22, p. 1).

1.8. EESRK pritaria Komisijos planui siūlyti priemones žurnalistų saugumui stiprinti ir pabrėžia būtinybę teisiškai uždrausti strateginius ieškinius dėl visuomenės dalyvavimo (angl. *strategic lawsuits against public participation* – SLAPP).

1.9. EESRK ragina Komisiją vykdyti viešuosius pirkimus žiniasklaidos sektoriuje ir padaryti valstybės paramą žiniasklaidos bendrovėms skaidresnę ir sąžiningesnę.

1.10. EESRK aktyviai remia Komisijos planą dėl Europos žiniasklaidos laisvės akto, pagal kurį Komisija įgis veiksmingų teisinių priemonių žiniasklaidos laisvei ir žiniasklaidos pliuralizmui įgyvendinti bendrojoje rinkoje.

1.11. EESRK nuomone, nešališka valstybės parama žiniasklaidos bendrovėms yra investicija į kokybišką žurnalistiką, taip pat kaip nepriklausomos ir nešališkos valstybinės žiniasklaidos bendrovės prisideda prie žiniasklaidos įvairovės.

1.12. EESRK siūlo sukurti visiškai nepriklausomą Europos visuomeninį transliuotoją.

1.13. EESRK pabrėžia, kad svarbu toliau vystyti gebėjimą naudotis žiniasklaidos priemonėmis, ir pritaria pasiūlymui įsteigti Europos agentūrą, skirtą ugdyti ES piliečių žiniasklaidos priemonių naudojimo įgūdžius pasitelkiant švietimo programas.

2. Žiniasklaidos laisvė ir įvairovė kaip būtina demokratijos sąlyga

2.1. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 19 straipsniu, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 straipsnio 1 punktu ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 11 straipsnio 1 punktu užtikrinama teisė ieškoti, gauti ir perduoti informaciją bei idėjas be valdžios institucijų įsikišimo ir nepaisant sienų. Žiniasklaidos nepriklausomybė ir įvairovė yra pagrindinės šios informacijos laisvės užtikrinimo sąlygos.

2.2. Žiniasklaidos laisvė ir pliuralizmas, kuriuos užtikrina Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 11 straipsnio 2 punktas taip pat yra būtina demokratijos sąlyga. Pagarba jiems turi būti užtikrinama visais lygmenimis, kad Sąjungos piliečiai galėtų veiksmingai naudotis teise dalyvauti demokratiname gyvenime, kaip nustatyta Europos Sąjungos sutarties 10 straipsnio 3 punkte.

2.3. Įvairi žiniasklaidos erdvė, kartu su politinėmis partijomis ir pilietine visuomene, iš esmės padeda formuoti nuomones ir ketinimus demokratiname sprendimų priėmimo procese.

2.4. Nepriklausoma žiniasklaida reikšmingai prisideda prie skaidrumo principo įgyvendinimo, kurio laikytis Sąjungos institucijas įpareigoja Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 15 straipsnis.

2.5. Kaip „ketvirtoji valdžia“, tyrimus atliekantys žurnalistai atlieka vykdomosios, įstatymų leidžiamosios ir teisminės valdžios bei privačių subjektų veiksmų stebėtojų vaidmenį. Šitaip jie visais lygmenimis stiprina išrinktų, sprendimus priimančių asmenų atskaitomybę.

2.6. Valstybės narės, kuriose žiniasklaidos laisvė ar įvairovė yra ribojama, nėra demokratinės šalys ir pažeidžia ES vertybes (Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnis) bei tikslus (Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnis).

2.7. Nors kai kurios ES valstybės narės ir toliau yra tarp pasaulio lyderių užtikrinant žiniasklaidos laisvę bei įvairovę, grėsmė žiniasklaidos laisvei ir mažėjantis žiniasklaidos pliuralizmas ES neapsiriboja atskiromis šalimis – daugiau ar mažiau išreikštos neigiamos tendencijos pastebimos visoje ES.

2.8. Vidinis žiniasklaidos laisvės ir žiniasklaidos pliuralizmo nykimas mažina ES galimybes remti demokratiją kai kuriose kaimyninėse, neseniai krizes patyrusiose šalyse, kuriose žiniasklaidos laisvės, žiniasklaidos įvairovės ir žurnalistų saugumo padėtis yra dar prastesnė.

2.9. Kai kurios ES valstybės narės jau pasitraukė iš demokratinų valstybių rato ir praėjusį dešimtmetį sparčiausiai pasaulyje judėjo link autokratijos. Žiniasklaidos laisvės ir įvairovės pažabojimas tapo būdingu šio proceso bruožu.

2.10. Pandemija šį procesą arba paspartino, arba buvo pasitelkta tolesniems pasikėsinimams į žiniasklaidos laisvę įteisinti.

2.11. Pagal organizacijos „Žurnalistai be sienų“ parengtą 2021 m. pasaulio spaudos laisvės indeksą ir organizacijos „Freedom House“ metines ataskaitas „Laisvė ir žiniasklaida“ ir „Laisvė internete“ akivaizdu, kad „ES susiduria su problemomis gindama savo vertybes savo viduje“⁽⁴⁾.

3. Grėsmė žiniasklaidos laisvei ir įvairovei

3.1. Grėsmė žurnalistams

3.1.1. Kad žiniasklaida galėtų atlikti savo misiją, žurnalistams turi būti sudaromos sąlygos dirbti netrukdomai ir įsitikinus, kad juos kaip asmenis visada ir visapusiškai saugo ES bei visos jos valstybės narės. Tačiau šiuo metu taip nebėra.

3.1.2. Nuo 2015 m. mažiausiai 16 žurnalistų ES buvo nužudyta jų darbo metu arba dėl jų darbo. Nevalia pamiršti Daphnė's Caruana'o's Galizija'o's, Giorgoso Karaivazo, Jáno Kuciako ir jo sužadėtinės Martinos Kušnėrovos, Lyros McKee, Peterio de Vrieso bei jų kolegų.

3.1.3. Žurnalistai vis dažniau patiria žodinius ir fizinius išpuolius, o nušviesti protesto renginius ir demonstracijas tampa vis pavojingiau, nes pavojų kelia tiek demonstrantai, tiek teisėtvarkos atstovai. Grėsmės mastai Europoje pasiekė naujas aukštumas – daugiau nei šimtas tokių atvejų buvo susiję su pandemija⁽⁵⁾.

3.1.4. Kai kuriose ne ES šalyse Europoje žurnalistų padėtis yra katastrofiška – drastiškas elgesys su nepriklausomais žurnalistais Baltarusijoje yra didžiulį nerimą keliantis pavyzdys.

3.1.5. Socialinė žiniasklaida ir joje pastebima grupių dinamika sudaro daugiau galimybių priekabauti ir grasinti. Esama kai kurių koordinuotų kampanijų, kuriomis siekiama trukdyti žiniasklaidos ar individualių žurnalistų darbui. Todėl kyla klausimas dėl galimo poreikio reguliuoti socialinės žiniasklaidos platformas neribojant pagrindinių laisvių.

3.1.6. Žurnalistės moterys labiau nei jų kolegos vyrai rizikuoja patirti žodinių ar fizinių išpuolių, taip pat virtualų priekabiavimą ir grasinimus, neretai grindžiamą nepakantumu moterims, seksualinėmis pretenzijomis ar vyrų pranašumu.

3.1.7. Kai kuriose valstybėse narėse yra sukurtos priemonės kovai su dezinformacija ir šmeižtu, taigi jas galima pasitelkti kritinių reportažų autoriams kriminalizuoti ir grasinti žurnalistams įkalinimu bei didelėmis bandomis.

3.1.8. Siekiant nutildyti pilietinės visuomenės suinteresuotuosius subjektus ir žurnalistus, vis dažniau pasitelkiami strateginiai ieškiniai dėl visuomenės dalyvavimo (angl. SLAPP).

3.1.9. Dėl dabartinių ekonominių sunkumų žiniasklaidos bendrovės buvo priverstos mažinti nuolatinių darbuotojų žurnalistų skaičių. Laisvai samdomi žurnalistai, kurie jaučiasi vis nesaugesni ir pažeidžiami, dėl teisinių ginčų gali prarasti pragyvenimo šaltinį, net jei pateikiami kaltinimai yra nepagrįsti.

3.1.10. Konkrečiai kalbant, neregėtą mastą įgavo vietos žiniasklaidos nykimas, o nepriklausomas žiniasklaidos priemonės neretai keičia vadinamieji savivaldybių žinių kanalai, nemokami laikraščiai, priklausantys vietos ekonominiam ir politiniam elitui, ir galintys kelti grėsmę žiniasklaidos laisvei ir pliuralizmui.

3.1.11. Grasinimais siekiama priversti žurnalistus imtis cenzūros savo pačių atžvilgiu. Jais griunama žiniasklaidos laisvė Europoje.

3.2. Grėsmė žiniasklaidos laisvei

3.2.1. Kad žiniasklaida galėtų laisvai veikti, jos laisvę ir įvairovę užtikrinanti teisinė sistema taip pat turi užtikrinti, kad žurnalistai ir žiniasklaidos bendrovės galės atlikti savo darbą be politinio įsikišimo.

3.2.2. Daugelis valstybių narių yra labai susirūpinusios dėl žiniasklaidą reguliuojančių institucijų nepriklausomumo, nes pastarosios kai kada tampa faktinėmis valdžios sektoriaus įtakos priemonėmis žiniasklaidos aplinkai. Išties nepriklausomos savanoriško žiniasklaidos savireguliacijos įstaigos gali tapti žiniasklaidos priedanga nuo politinės įtakos.

⁽⁴⁾ „Žurnalistai be sienų“: 2021 m. Pasaulio spaudos laisvės indeksas, <https://rsf.org/en/ranking> (informacija gauta 2021 m. gegužės 24 d.).

⁽⁵⁾ Tarptautinis spaudos institutas: COVID-19: Number of MEDIA Freedom Violations by Region, <https://ipi.media/covid19-media-freedom-monitoring/> (informacija gauta: 2021 m. balandžio 8 d.).

3.2.3. Kai kurios valstybės narės, siekdamos daryti įtaką žiniasklaidai, pasitelkia diskriminacinius mokesčių teisės aktus ir tikslinius reklamos biudžetus.

3.2.4. Kai kurios valstybės narės dezinformacijos apie pandemiją skleidimo pavojų naudojo tam, kad pateisintų spaudos laisvės suvaržymus, siekdamos apsisaugoti nuo kritikos dėl krizės valdymo.

3.2.5. Viešojo žiniasklaida, kurią tiesiogiai arba netiesiogiai politiškai kontroliuoja priežiūros organai, nevisiškai besilaikantys žurnalistinės laisvės principo, kelia rimtą grėsmę žiniasklaidos laisvei. Vis dažniau stengiamasi daryti tiesioginę politinę įtaką nepriklausomoje žiniasklaidoje pateikiamos informacijos turiniui, taip pat politikai rengia žodinius išpuolius ir imasi teisinių veiksmų prieš juos kritikuojančias žiniasklaidos priemones ir žurnalistus.

3.2.6. Kai kuriose valstybėse narėse dėl žiniasklaidos verslo atstovų artimų santykių su valdžios sektoriaus atstovais, taip pat dėl to, kad politinės partijos ar valstybės valdo žiniasklaidos bendroves, kurioms priklauso didelė rinkos dalis, žiniasklaidos laisvė ir įvairovė tapo gerokai suvaržytos.

3.2.7. NET ir veikiančios liberaliosios demokratijos šalyse abejojama nepriklausomų ir nešališkų visuomeninių transliuotojų kaip nuomonių įvairovės garantų reikalingumu ir raginama daryti politinę įtaką programų formavimui bei skleidžiamam turiniui.

3.3. Grėsmė žiniasklaidos įvairovei

3.3.1. 2020 m. Žiniasklaidos pliuralizmo observatorijos duomenimis⁽⁶⁾, per praėjusius trejus metus ES žiniasklaidos rinkoje, įskaitant reklamos rinką ir platinimo kanalus, gerokai suaktyvėjo konsolidavimo procesas ir ėmė kelti vidutinį ar didelį pavojų žiniasklaidos laisvei visoje ES.

3.3.2. Dėl skaitmeninės revoliucijos pasikeitusių naudojimosi žiniasklaidos priemonėmis būdų kyla abejonių dėl žiniasklaidos verslo modelių. Ypač nukenčia laikraščiai ir smulkios žiniasklaidos priemonės, sudarantys ES žiniasklaidos įvairovės pagrindą. Jie tampa lengvais politiškai motyvuoto konsolidavimo taikiniais.

3.3.3. Dėl nuolat didėjančios skaitmeninės žiniasklaidos svarbos didėja didelių platformų – užsienio bendrovių, dažnai apeinančių Europos teisės aktus – rinkos galia ir įtaka nuomonei.

3.3.4. Dėl pandemijos ekonominių pasekmių, ypač reklamos pajamų mažėjimo, spartėja pokyčiai žiniasklaidos rinkoje ir žiniasklaidos įvairovė dar labiau apribojama.

4. Rekomendacijos žiniasklaidos laisvei ir įvairovei stiprinti Europoje

4.1. Bendrosios rekomendacijos

4.1.1. EESRK pažymi, kad pavieniai asmenys ir Vyriausybės, žodžiais ar veiksmais išreiškiantys abejonę žiniasklaidos laisve ar pliuralizmu, netinka vadovauti ES institucijoms ar jų parengiamiesiems organams ar atstovauti Sąjungai.

4.1.2. EESRK džiaugiasi, kad Reglamentu (ES, Euratomas) 2020/2092 dėl bendro Sąjungos biudžeto apsaugos sąlygų režimo buvo sustiprinta teisinės valstybės principo įtvirtinimo priemonių korekcinė dalis, įtraukiant žiniasklaidos laisvę ir pliuralizmą.

4.1.3. EESRK džiaugiasi, kad Europos Komisijos teisinės valstybės principo taikymo ataskaita, apimanti žiniasklaidos laisvės ir žiniasklaidos pliuralizmo stebėseną šalyse, ir Europos Sąjungos Taryboje vykstančios diskusijos taip pat sustiprino teisinės valstybės principo įtvirtinimo priemonių prevencinę dalį ES.

4.1.4. EESRK ragina stiprinti prevencinės dalies veiksmingumą įtraukiant būsimas valstybėms narėms pritaikytas reformų rekomendacijas į kiekvienai šaliai skirtus teisinės valstybės principo taikymo ataskaitos skyrius, o šios ataskaitos įgyvendinimas bus įvertintas kitų metų ataskaitoje.

⁽⁶⁾ Elda Brogi et al. 2020: Monitoring MEDIA Pluralism in the Digital Age. Application of the MEDIA Pluralism Monitor in the European Union, Albania and Turkey in the years 2018–2019, „Fiesole“, p. 50.

4.1.5. EESRK yra įsipareigojęs žiniasklaidos laisvės ir įvairovės apsaugą padaryti Konferencijos dėl Europos ateities pagrindine tema, siekiant didinti informuotumą apie šio uždavinio svarbą ir toliau skatinti diskusijas dėl būtinų priemonių.

4.2. Rekomendacijos dėl žurnalistų apsaugos

4.2.1. EESRK pabrėžia, kad geriausia žurnalistų apsaugos priemonė yra griežtas baudžiamasis persekiojimas dėl priekabiavimo, grasinimo ir išpuolių prieš juos.

4.2.2. EESRK ragina Komisiją nedelsiant pradėti taikyti Reglamentą (ES, Euratomas) 2020/2092 dėl bendro Sąjungos biudžeto apsaugos sąlygų režimo, siekiant kovoti su didele grėsme žiniasklaidos laisvei ir pliuralizmui kai kuriose valstybėse narėse. Akivaizdu, kad tai apima draudimą valstybėms narėms, kurios pažeidžia žiniasklaidos laisvę, gauti Europos finansavimą.

4.2.3. EESRK palaiko Europos Parlamento poziciją ⁽⁷⁾ pateikti ieškinį pagal SESV 256 straipsnį, jeigu Komisija nesiims veiksmų.

4.2.4. EESRK palankiai vertina Komisijos planą pateikti konkrečių pasiūlymų dėl nuoseklaus Ministrų Komiteto rekomendacijos dėl žurnalistikos apsaugos ir žurnalistų bei kitų žiniasklaidos atstovų saugumo ⁽⁸⁾ įgyvendinimo visose ES valstybėse narėse ir vykdyti jos laikymosi stebėseną savo Teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje.

4.2.5. EESRK palankiai vertina Komisijos įsipareigojimą teikti finansinę paramą projektams, susijusiems su teisine ir praktine žurnalistų apsauga, ir siūlo apsvarstyti, kaip turėtų būti užtikrinama, kad valstybių narių socialinės apsaugos sistemos padengtų žurnalistų, ypač laisvai samdomų, profesinę riziką.

4.2.6. EESRK nurodo, kad valstybių narių socialinės apsaugos institucijos privalo saugoti žurnalistus. Komitetas siūlo sustiprinti policijos mokymą apie elgesį su žurnalistais, bendravimą su spaudos asociacijomis ir žurnalistų organizacijomis siekiant skatinti dalijimąsi geriausia patirtimi.

4.2.7. Žurnalistų apsaugos nuo priekabiavimo ir grasinimų internete klausimu EESRK atkreipia dėmesį į savo nuomonę dėl kovos su neteisėtu turiniu internete ⁽⁹⁾ ir pabrėžia ypatingą šios profesijos atstovų pažeidžiamumą dėl plačiai pastebimo vaidmens visuomenėje.

4.2.8. EESRK nurodo, kad bet kokiose priimamose priemonėse turi būti atsižvelgiama į lyčių lygybę ir mažumoms priklausančių žurnalistų apsaugą.

4.2.9. EESRK pripažįsta, kad skaidrumo principo užtikrinimo ir teisės į informacijos laisvę srityje ES pasiekta pažanga, bet ne visose valstybėse narėse. Jis ragina visas valstybes nares tvirtai laikytis ES standartų ir pažymti, kad reikia toliau juos tobulinti, taip pat ir ES lygmeniu ⁽¹⁰⁾.

4.2.10. EESRK džiaugiasi, kad buvo sudaryta ekspertų grupė dėl SLAPP, ir palankiai vertina Komisijos planą pateikti pasiūlymą iki 2021 m. pabaigos, siekiant apsaugoti žurnalistus ir pilietinę visuomenę nuo strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo. Jo nuomone, teisiškai uždrausti SLAPP yra svarbiau nei imtis papildomų priemonių remti nuo jų nukentėjusius asmenis.

4.2.11. EESRK pabrėžia pilietinės visuomenės iniciatyvų, kaip antai Koalicijos prieš strateginius ieškinius dėl visuomenės dalyvavimo ⁽¹¹⁾, svarbą siekiant apsaugoti žurnalistus nuo tokių ieškinių, ir ragina ES padidinti joms paramą.

4.2.12. EESRK pažymi, kad, kalbant apie SLAPP, dėl Reglamento „Briuselis I“ ⁽¹²⁾ ir Reglamento „Roma II“ ⁽¹³⁾ nuostatų neturi būti mažinama teisinė apsauga renkantis jurisdikciją turintį subjektą nesąžiningose teismo bylose (šmeižto turizmo atvejais). Komitetas pabrėžia, kad reikia atsižvelgti į šią problemą būsimoje dviejų reglamentų peržiūroje.

⁽⁷⁾ P9_TA(2021)0103.

⁽⁸⁾ CM/Rec(2016)4.

⁽⁹⁾ OL C 237, 2018 7 6, p. 19.

⁽¹⁰⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 51; OL C 13, 2016 1 15, p. 192.

⁽¹¹⁾ <https://www.the-case.eu>

⁽¹²⁾ 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 351, 2012 2 20, p. 1).

⁽¹³⁾ 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės (Roma II) (OL L 199, 2007 7 31, p. 40).

4.3. Rekomendacijos dėl žiniasklaidos nepriklausomybės stiprinimo

4.3.1. EESRK ragina Komisiją papildyti Teisinės valstybės principo taikymo ataskaitos metodologiją įvertinant valstybinių ir visuomeninių transliuotojų nepriklausomybę.

4.3.2. EESRK nurodo, kad veiksmingas baudžiamasis persekiojimas užtikrina tam tikrą apsaugą nuo Vyriausybės kišimosi į žiniasklaidą, ir todėl ragina Komisiją ne tik įgyvendinti antikorupcinius standartus, bet ir imtis visų būtinų priemonių, nepaisant politinių sumetimų, siekiant užtikrinti, kad jokios naujosios daugiametės finansinės programos ir priemonės „NextGenerationEU“ lėšos nebūtų naudojamos žiniasklaidos įvairovei riboti ar kitiems korupciniams tikslams.

4.3.3. EESRK ragina valstybes nares kurti nacionalinius skaidrumo registrus, suderintus su Europos skaidrumo registru, nes šie taip pat įnešų skaidrumo į politikų ir žiniasklaidos verslo atstovų tarpusavio ryšius. Skaidrumo registrai turėtų būti įtraukti į ES lygmens daugiapakopį skaidrumo registrą.

4.3.4. EESRK ragina Komisiją išnagrinėti, ar bandomasis projektas viešai prieinamai duomenų bazei, kurioje būtų kaupiama informacija apie nuosavybę žiniasklaidos ekonomikos sektoriuje, sukurti galėtų būti plėtojamas taip, kad jame būtų pateikiama informacija apie tai, kaip ES, jos valstybės narės, regionų ir vietos valdžios institucijos, viešosios teisės subjektai, valstybinės ir privačios įmonės, kuriose dauguma su balsavimo teise turinčių akcijų priklauso vienam ar keliems tokiems subjektams, remia žiniasklaidos bendroves ir sudaro su jomis sutartis.

4.3.5. EESRK ragina Komisiją pateikti pasiūlymą dėl minimalių ES lygmens viešųjų pirkimų standartų ir 4.3.4 punkte minėtų subjektų paramos žiniasklaidos bendrovėms.

4.3.6. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymus dėl kovos su dezinformacija apskritai⁽¹⁴⁾ ir dėl kovos su dezinformacija apie COVID-19 socialinėje žiniasklaidoje⁽¹⁵⁾ ir atkreipia dėmesį į pavojų, kad valstybės narės gali pasitelkti kovą su dezinformacija žiniasklaidos laisvės suvaržymui pateisinti. Dezinformacijos ir neapykantą kurstančių kalbų reiškinius reikia skubiai išsamiai išnagrinėti, *inter alia*, tolesnėse EESRK nuomonėse.

4.4. Rekomendacijos dėl žiniasklaidos įvairovės stiprinimo

4.4.1. EESRK kritiškai vertina tai, kad Komisijos teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje rinkos pliuralizmo klausimas susiaurinamas iki žiniasklaidos nuosavybės skaidrumo klausimo ir ignoruojamas rinkos konsolidavimo lygis. Jis ragina Komisiją priimti ataskaitos metodologiją siekiant ateityje geriau atspindėti pavojaus žiniasklaidos įvairovei mastą visose valstybėse narėse.

4.4.2. EESRK palankiai vertina Komisijos veiksmų planą „Europos žiniasklaida skaitmeniniame dešimtmetyje“⁽¹⁶⁾ ir jo tikslą išsaugoti naujienų žiniasklaidą kaip viešąją gėrybę, visų pirma teikiant Europos paramą tam, kad žiniasklaidos įvairovė nebūtų apribota dėl pandemijos.

4.4.3. EESRK pabrėžia, kad kokybiškai žurnalistikai reikalinga tvari ekonominė bazė ir ragina tęsti ES paramą žiniasklaidos bendrovėms kaip investiciją į gerą žurnalistiką. Investicijomis bus siekiama užbaigti konsolidavimo procesą žiniasklaidos sektoriuje, kuris kelia grėsmę įvairovei žiniasklaidos rinkoje. Tai nereiškia, kad žiniasklaidos bendrovės negalės teisėtai įsigyti kitų žiniasklaidos priemonių ar kurti strateginių sąjungų, nes ekonomiškai tvarios žiniasklaidos bendrovės yra jų nepriklausomumo garantas, jeigu laikomasi skaidrumo principo ir nekuriamos monopolijos.

4.4.4. EESRK pažymi, kad žiniasklaidos bendrovių vertę lemia jų įvairovė ir kad kuriant „nacionalinius čempionus“ griauinama jų vertė, kuri skiria žiniasklaidos ir kūrybos sektorius nuo kitų ekonomikos sektorių.

4.4.5. Mažėjant nepriklausomos žiniasklaidos erdvei būtina nedelsiant pradėti kurti viešosios ir privačios paramos mechanizmus žurnalistikai kaip viešajai gėrybei išsaugoti. Reikia atlikti daugiau tyrimų, kad viešosios paramos mechanizmai būtų veiksmingi ir užtikrintų, kad viešajam interesui tarnaujančiai žurnalistikai būtų taikomi ištiestosios rankos kriterijai bei novatoriški tvarūs nauji verslo modeliai.

⁽¹⁴⁾ COM(2020) 790 final.

⁽¹⁵⁾ JOIN(2020) 8 final.

⁽¹⁶⁾ COM(2020) 784 final.

4.4.6. EESRK aktyviai remia Komisijos planą dėl „Europos žiniasklaidos laisvės akto“, kuris padėtų Komisijai įgyti veiksmingų teisinių priemonių žiniasklaidos laisvei ir žiniasklaidos pliuralizmui įgyvendinti visose ES valstybėse narėse. EESRK ragina Komisiją išnagrinėti, kaip gali būti taikoma ir plėtojama Europos konkurencijos teisė siekiant užkirsti kelią tolesnei konsolidacijai žiniasklaidos rinkoje, ypač vadovaujama nacionalinių valdžios institucijų, kad ES nacionalinėse žiniasklaidos rinkose nebebūtų kuriamos žiniasklaidos monopolijos, ypač valdžios institucijų ar joms artimų veikėjų rankomis.

4.4.7. EESRK atkreipia dėmesį į savo nuomonę dėl Komisijos iniciatyvos sukurti bendrą skaitmeninių paslaugų mokesčio, kuriuo apmokestinamos pajamos, gaunamos teikiant tam tikras skaitmenines paslaugas, sistemą ⁽¹⁷⁾, ir nurodo, kad šis mokestis (SPM) gali sudaryti atsvarą tradicinės ir skaitmeninės žiniasklaidos priemonių (ypač esančių užsienyje) konkurencijos iškreipymui.

4.4.8. EESRK pabrėžia svarbų nepriklausomo ir nešališko visuomeninio transliuotojo vaidmenį užtikrinant žiniasklaidos įvairovę ir atkreipia dėmesį į Europos Sąjungos sutarties protokolo Nr. 29 susitarimą.

4.4.9. EESRK atkreipia dėmesį, kad laisva rinka nepajėgi teikti ES masto transliavimo srities žiniasklaidos paslaugas ir todėl ragina kurti nepriklausomą ir nešališką Europos visuomeninį transliuotoją.

4.4.10. Visais atvejais, kai laisva rinka negali užtikrinti žiniasklaidos įvairovės, EESRK nuomone, ją užtikrinti galėtų nepriklausomas ir nešališkas visuomeninis transliuotojas, taip pat interneto ir spausdintinėje žiniasklaidoje.

4.4.11. EESRK pabrėžia, kad galimybė laisvai naudotis žiniasklaidos priemonėmis yra pagrindinė žiniasklaidos laisvės dalis ir yra susirūpinęs dėl tiesioginės ir netiesioginės diskriminacijos formų gausėjimo, kurį lemia žiniasklaidos bejėgiškumas. EESRK ragina priimti teisės aktus, kurie leistų pašalinti ribojančias veiklas, mažinančias ar panaikinančias asmens galimybę naudotis žiniasklaidos laisve ir įvairove.

4.5. Rekomendacijos dėl gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis stiprinimo

4.5.1. EESRK palankiai vertina daugybę Komisijos pasiūlymų dėl piliečių gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis stiprinimo ⁽¹⁸⁾, ypatingą dėmesį skiriant skaitmeniniams įgūdžiams. Tai yra ypač svarbu siekiant stiprinti piliečių atsparumą dezinformacijai.

4.5.2. EESRK pritaria pasiūlymui įsteigti Europos pilietinio ugdymo agentūrą siekiant ugdyti ES piliečių naudojimosi žiniasklaidos priemonėmis įgūdžius, pasitelkus švietimo programas. Komitetas ragina Komisiją apsvarstyti galimybę laiku įsteigti tokią centrinę instituciją ir užtikrinti, kad viena iš jos kompetencijos sričių būtų bendradarbiavimo su žiniasklaida, ypač skaitmenine žiniasklaida, mokymo organizavimas.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽¹⁷⁾ OL C 367, 2018 10 10, p. 73.

⁽¹⁸⁾ JOIN(2020) 8 final; COM(2020) 624 final; COM(2020) 784 final; COM(2020) 790 final.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Neatidėliotųjų priemonių užimtumui ir pajamoms remti pandemijos krizės metu“**(Nuomonė savo iniciatyva)**

(2021/C 517/03)

Pranešėja: **Cinzia DEL RIO**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 4 26
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinė sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	211 / 1 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK teigiamai vertina ES strategiją, kuria siekiama įveikti pandemijos krizę, atgaivinti valstybių narių ekonomikos, socialinių reikalų ir sveikatos apsaugos sistemas ir padidinti jų atsparumą bei išsaugoti gamybos, užimtumo ir paramos žmonių pajamoms sistemą.

1.2. EESRK pritaria priemonės SURE sukūrimui, nes tai yra naujoviška finansinė ES solidarumo priemonė, skirta išsaugoti darbo vietas, suteikti paramą darbuotojų pajamoms ir paremti įmones, taip pat ES integracijos bei socialinio ir ekonominio atsparumo priemonė.

1.3. EESRK pabrėžia priemonės SURE reikšmę visuomenei, nes pagal ją, išleidžiant obligacijas socialinėms iniciatyvoms finansuoti, veikti pradėdama anksčiau nei pagal programos „Next Generation EU“ mechanizmą.

1.4. EESRK teigiamai vertina priemonėje SURE numatytus veiksmus, nes jos lėšomis finansuojant sutrumpinto darbo laiko tvarkas, paramos pajamoms ir verslo rėmimo formos taikytos ketvirtadaliui dirbančiųjų, buvo išsaugotos darbo vietos ir įmonių gamybiniai pajėgumai bei padarytas teigiamas poveikis ekonomikai ir darbo rinkai. Vis dėlto pažymėtina, kad iš šių duomenų nepakankamai matyti, kokias atskiras priemones finansavo skirtingos šalys, kokios sumos buvo joms skirtos ir kokių kategorijų darbuotojai gavo pagalbą.

1.5. EESRK siūlo įsteigti priemonės SURE stebėsenos centrą, kuris veiktų visą jos įgyvendinimo laikotarpį, į kurio veiklą būtų įtraukti socialiniai partneriai ir kitos pilietinės visuomenės organizacijos. Šiam centrui būtų pavesta stebėti ir vertinti finansuojamų priemonių poveikį atskirose šalyse, be kita ko, siekiant nustatyti perspektyvius modelius, kurie ateityje būtų taikomi sutrumpinto darbo laiko ir pajamų rėmimo sistemoms ištikus panašioms krizėms.

1.6. Ekonominės krizės laikotarpiais lemiamos reikšmės turi sprendimų priėmimo greitis. Dėl šios priežasties EESRK aukštai vertina tai, kad Europos Komisija greitai įsteigė priemonę SURE ir nedelsdama per trumpą laiką susitarė su valstybėmis narėmis, taip pademonstruodama gebėjimą reaguoti į krizės mastą.

1.7. EESRK rekomenduoja priemonę SURE taikyti kartu su aktyviomis darbo rinkos politikos priemonėmis ir mokymo bei perkvalifikavimo programomis, kuriomis siekiama kurti pastovias ir kokybiškas darbo vietas, kovoti su prastai apmokamo, nereguliaraus ir nestabilaus darbo formomis, kurios nesuteikia jokių tinkamos socialinės apsaugos garantijų ir daro poveikį ir viešosioms gerovės sistemoms.

1.8. EESRK laikosi nuomonės, kad SURE yra viena iš tinkamų priemonių, kuriomis galima paskatinti darbdavius išlaikyti darbuotojus nepaisant sumažėjusio gamybos veiklos masto. Sudarant kolektyvines sutartis, galima paskatinti veiksmus siekiant dalį darbo laiko skirti mokymui. Tai padeda įmonėms pritaikyti darbuotojų įgūdžius, dalį darbo laiko skiriant mokymui, o darbo užmokestį už besimokant praleistas darbo valandas padengiant iš SURE lėšų.

1.9. EESRK pabrėžia, kad reikia nuosekliau formuoti ir papildyti Europos socialinį aspektą, kartu užtikrinant Europos konkurencingumą pasaulyje ir atsižvelgiant į naujus žalosios ir skaitmeninės pertvarkos iššūkius ir į Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane nustatytas priemones, įskaitant veiksmus ir investicijas, kuriais būtų remiamas užimtumas, mokymai ir aktyvios darbo rinkos politikos priemonės.

1.10. EESRK pritaria Europos Komisijos komunikatui, kuriuo sustabdomas Stabilumo ir augimo pakto bendrosios nukrypti leidžiančios išlygos taikymas, ir ragina pereiti prie patikslintos ir subalansuotos ekonomikos valdymo sistemos, skirtos produktyviosioms investicijoms skatinti. Svarbiausia padėti valstybėms narėms užtikrinti savo viešųjų finansų tvarumą ir taip sustiprinti pasitikėjimą investicijomis.

1.11. EESRK mano, kad socialinių partnerių pritarimas ir dalyvavimas suteikia ES ir nacionalinei politikai papildomos vertės. Todėl labai svarbu, kad jie dalyvautų pagal priemonę SURE bendrai finansuojamuose veiksmuose, taip pat remiantis kolektyvinėmis sutartimis nuo krizės labiausiai nukentėjusiuose konkrečiuose sektoriuose. Tačiau svarbiausia, kad socialiniai partneriai įsitrauktų iš esmės ir teisiškai, o ne tik formaliai.

1.12. EESRK visiškai pripažįsta teigiamus priemonės SURE rezultatus, pabrėžtus 2021 m. kovo mėn. Komisijos ataskaitoje, ir pritaria pasiūlymui įtvirtinti ją, kaip ES integracijos ir socialinio bei ekonominio atsparumo priemonę, remiant darbuotojus ir įmones ištikus tokioms krizėms kaip dabartinė, be kita ko, remiantis priemonės SURE stebėsenos centru, kurį EESRK siūlo įsteigti, atliekama stebėseną ir vertinimą.

1.13. EESRK palankiai vertina Komisijos rekomendaciją (ES) 2021/402 ⁽¹⁾ (EASE), kurioje išreikštas strateginis požiūris, jog reikia palaipsniui pereiti nuo pandemijos metu taikytų neatidėliotinių priemonių prie naujų priemonių, reikalingų siekiant užtikrinti ekonomikos gaivinimą sukuriant daug darbo vietų, ypač įgyvendinant aktyvią darbo rinkos politiką, susijusią, pavyzdžiui, su laikinomis įdarbinimo paskatomis pažeidžiamoms grupėms ir parama verslui, įskaitant socialinei ekonomikai.

2. Įžanga

2.1. ES ekonomika gerokai nukentėjo nuo vis dar nepasibaigusios pandemijos. EESRK palankiai vertina ekonomines ir socialines priemones, kurias ES įgyvendino panaudodama išskirtines pandemijos krizės padarinių šalinimo priemones, nes tai yra puiki galimybė iš naujo sukurti teisingesnę ir solidaresnę Europą, suformuoti konkurencingą socialinę rinkos ekonomiką ir spręsti naujus su žaliąja ir skaitmenine pertvarka susijusius uždavinius. Šios priemonės, be plano „Next Generation ES“, yra:

- nacionalinės priemonės, taikomos lanksčiai įgyvendinant ES biudžetui taikomas taisykles;
- nacionalinės likvidumo paramos priemonės, patvirtintos pagal laikinas ir lanksčias valstybės pagalbos taisykles;
- Europos investicijų banko (EIB) garantuojamų įmonėms skirtų kredito linijų stiprinimas, sukuriant naują garantijų fondą;
- Europos stabilumo mechanizmas (ESM), įdiegtas iš dalies pakeitus Lisabonos sutartį, siekiant teikti besąlygines paskolas sveikatos apsaugos sektoriuje;
- Europos laikinos paramos priemonė nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos mažinti (SURE).

2.2. Šioje nuomonėje norima išnagrinėti neatidėliotinas priemones nedarbui mažinti, pajamoms remti ir verslui palaikyti, ypatingą dėmesį skiriant priemonei SURE.

⁽¹⁾ 2021 m. kovo 4 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2021/402 dėl veiksmingos aktyvios paramos užimtumui po COVID-19 sukeltos krizės (EASE) (OL L 80, 2021 3 8, p. 1).

2.3. 2020 m. balandžio mėn. daugiau kaip 50 mln. darbuotojų įvairiose šalyse buvo įtraukti į sutrumpinto darbo laiko programas ⁽²⁾ arba panašias *ad hoc* priemones, kuriomis siekiama iš dalies arba visiškai kompensuoti laikiną darbo valandų praradimą. Eurofound įregistravo 500 priemonių, kurių didžioji dalis buvo orientuota į pagalbą įmonėms (35 %), pajamų rėmimą (taip pat darbo laiko sutrumpinimo priemonės, 20 %) ir užimtumo apsaugą (13 %) ⁽³⁾. Dėl krizės labiausiai nukentėjo gamybos pramonės, prekybos, paslaugų, turizmo ir kultūros srityse veikiančios įmonės ⁽⁴⁾.

2.4. Daugumoje Europos šalių veikia įvairių formų darbo užmokesčio garantijų fondai, kurių lėšomis apmokama už nedirbtas valandas, ir ekonominių krizių laikotarpiais jie yra dažniausiai naudojama darbo vietų apsaugos priemonė, daranti teigiamą poveikį darbuotojams ir įmonėms. 2020 m. programos SURE pristatymo pranešime Europos Komisija pabrėžė, kad „taikant sutrumpinto darbo laiko sistemas išvengiama nereikalingo darbuotojų atleidimo iš darbo ir galima užkirsti kelią tam, kad trumpalaikis sukrėtimas neturėtų sunkesnių ilgalaikių neigiamų padarinių valstybių narių ekonomikai ir darbo rinkoms. Tai padeda palaikyti šeimų pajamas ir išsaugoti įmonių ir visos ekonomikos gamybos pajėgumus ir žmogiškąją kapitalą ⁽⁵⁾“.

2.5. Šalyse, kuriose šios programos jau buvo įgyvendinamos, Vyriausybės ėmėsi *ad hoc* priemonių, kad supaprastintų naudojimąsi jomis ir reikalavimų atitikties kriterijus, išplėtę taikymo sritį ir padidintę ekonominę paramą, tačiau padėtis šalyse labai skiriasi ⁽⁶⁾.

2.6. Taikant šias priemones, įmonės galėjo pasinaudoti galimybe sutrumpinti darbo laiką, sumažindamos ekonominės veiklos apimtį ir tai joms nieko arba beveik nieko nekainavo, todėl gerokai sumažėjo darbo vietų, kurioms dėl nepakankamo likvidumo buvo iškylęs pavojus. Kai kuriose ES šalyse jokios paramos jokia forma negavo tam tikros darbuotojų, kurie dirba netipinį darbą, kategorijos, visų pirma atsitiktinius darbus dirbantys darbuotojai, ir tam tikrais atvejais per laikinojo įdarbinimo įmonę dirbantys darbuotojai ir pagal terminuotas darbo sutartis dirbantys darbuotojai, tačiau kitose šalyse valstybės pagalba buvo suteikta ir tam tikrų kategorijų savarankiškai dirbantiems asmenims ⁽⁷⁾. Be to, šalyse taikomos skirtingos sąlygos ir kriterijai šioms subsidijoms gauti, susiję su taikymo sritimi, gavėjais, trukme ir pan. ⁽⁸⁾

2.7. Taikant sutrumpinto darbo laiko tvarką pavyko išvengti darbo santykių nutraukimo, kuris būtų labai brangiai kainavęs įmonėms ir darbuotojams. 2020 m. antrąjį ketvirtį dėl šių darbo vietų išsaugojimo priemonių EBPO šalyse buvo prarasta gerokai mažiau darbo vietų: 4 % vietoj numatytų 12 % ES duomenys rodo, kad oficialiai įdarbintų, bet faktiškai nedirbančių darbuotojų skaičius 2020 m. antrąjį ketvirtį padvigubėjo iki 17 %, palyginti su tuo pačiu 2019 m. laikotarpiu ⁽⁹⁾.

2.8. Reikia atsižvelgti į užimtumo krizės poveikį moterims ir jaunimui, kurie dažnai dirba pagal netipines darbo sutartis, taip pat mažai apmokamą ir nestabilią darbą, kuris nesuteikia jokių tinkamos socialinės apsaugos garantijų. Be to, jie sudaro labai didelę darbo jėgos procentinę dalį turizmo, viešbučių ir viešojo maitinimo sektoriuose, kurie patyrė itin didelį poveikį, taip pat kultūros, pramogų ir socialines paslaugas teikiančiuose ne pelno sektoriuose. Gaivinant ekonomiką taip pat reikės numatyti su socialiniais partneriais suderintas specialias reformas ir priemones, kurios padėtų įveikti nelygybę dėl lyties ir amžiaus, jau buvusią iki dabartinės krizės, ir įgyvendinti tikslinius veiksmus trumpuoju, vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiais ⁽¹⁰⁾.

2.9. Šalia darbo laiko sutrumpinimo rėmimo priemonių, daugelis šalių ėmėsi priemonių, skirtų apsaugoti nuo darbuotojų atleidimo įmonėse, gaunančiose valstybės paramą techninio nedarbo išmokoms, taip siekdamas tiek išvengti piktnaudžiavimo krizės laikotarpiu, tiek nustatyti tam tikras valstybės ir ES pagalbos panaudojimo sąlygas, nes šios lėšos

⁽²⁾ Covid-19: Implications for Employment and working life, Eurofound, 2021 m. kovo mėn.

⁽³⁾ Covid-19: Policy responses across Europe, Eurofound, 2020 m. birželio mėn.

⁽⁴⁾ EBPO ataskaita „Employment Outlook 2021“ (liet. „2021 m. užimtumo perspektyva“), 2 skyrius.

⁽⁵⁾ COM(2021) 148 final. SURE: Taking stock after six months, 2021 m. kovo 22 d.; taip pat žr. Europos Parlamento informacinį pranešimą SURE Implementation, 2021 m. balandžio mėn.

⁽⁶⁾ EBPO ataskaita „Employment Outlook 2021“ (liet. „2021 m. užimtumo perspektyva“), 2 skyrius, 2.1 lentelė Job retention schemes in OECD countries, taip pat Eurofound.

⁽⁷⁾ Covid-19: Policy responses across Europe, Eurofound, 2020 m. birželio mėn.

⁽⁸⁾ EBPO duomenys, ETUI, Europos Komisija, Europos Parlamento informacijos suvestinė.

⁽⁹⁾ Covid-19: Policy responses across Europe, Eurofound, 2020 m. birželio mėn.

⁽¹⁰⁾ Europos Komisijos analizė, Eurofound, taip pat žr. ILO-UN Women Joint Programme, Policy tool, Assessing the gendered employment impacts of Covid-19 and supporting a gender-responsive recovery, 2021 m. kovo mėn.

turi būti naudojamos siekiant išvengti darbuotojų atleidimo ir laikinai paremti įmones, kol jos atsigaus. Tam tikrose šalyse draudimas atleisti darbuotojus tuo atveju, kai gaunama valstybės pagalba, numatomas kolektyvinėse sutartyse ⁽¹¹⁾.

2.10. Kolektyvinėms sutartims su specialiais susitarimais bei protokolais teko svarbus vaidmuo tiek sprendžiant ir valdant su ekstremaliąja situacija darbo vietose susijusius uždavinius, tiek pandemijos metu nustatant *ad hoc* sutarčių sąlygas ir keičiant darbo organizavimą bei sąlygas (pvz., Vokietijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Švedijoje, Ispanijoje, Austrijoje, Danijoje). Kai kuriose šalyse taikytos ir kitos paramos įmonėms formos (paskolų moratoriumai, mokesčių, nuomos arba socialinių įmokų mokėjimo atidėjimas arba sustabdymas), pagal kurias atidedamas mokėjimo išsipareigojimų vykdymas ir kurios sukurtos siekiant paremti verslą, visų pirma MVĮ, arba savarankiškai dirbančius asmenis, siekiant išsaugoti darbo vietas ir per trumpą laiką užtikrinti likvidumą.

3. Priemonės SURE pobūdis, reglamentas ir pirmieji rezultatai

3.1. ES priemonė SURE yra laikinas fondas, kurio lėšomis valstybėms narėms paskolų forma lengvatinėmis sąlygomis suteikiama iki 100 mlrd. EUR finansinė parama, kuria siekiama kovoti su nedarbu ir remti sutrumpinto darbo laiko tvarką bei visų darbuotojų pajamas. Šis fondas veiks iki 2022 m. gruodžio 31 d.

3.2. Obligacijos, kurias Europos Komisija pirmą kartą išleido pagal priemonę SURE, yra „socialinės obligacijos“, kurias įsigyjančiam investuotojui užtikrinama, kad surinktos lėšos iš tikrųjų bus skirtos socialiniams tikslams. Paklausa buvo 10 kartų didesnė už pasiūlą ir buvo užtikrinta rinkoje konkurencinga grąža.

3.3. Nuo priemonės patvirtinimo Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymais, daugiau kaip 90 % visos dotacijos paskirstė 19 valstybių narių ⁽¹²⁾. Iš jų 15 valstybių šias lėšas panaudojo siekdamas finansuoti sutrumpinto darbo laiko tvarkas arba analogiškas priemones, o 14 šalių finansavo ir paramos savarankiškai dirbantiems asmenims priemones.

3.4. Kai kurios šalys priemonės SURE lėšų neprašė. Vyriausybės nurodė įvairias priežastis: kai kuriose šalyse nacionalinių fondų lėšų pakanka, kad būtų padengtos papildomos valstybės išlaidos, susijusios su nedarbo augimu; paprašius papildomų išteklių rinkoje, būtų taikoma tokia pat palanki palūkanų norma; kitais atvejais pasirinkimą nulėmė išlaidos, susijusios su administracinėmis procedūromis, taikomomis siekiant pasinaudoti priemone SURE; dar kitos šalys pasinaudojo laikinosiomis Europos Komisijos nustatytais biudžeto lankstumo ir valstybės pagalbos priemonėmis ⁽¹³⁾.

3.5. Remdamasi valstybių narių pateiktomis ataskaitomis, Europos Komisija 2021 m. kovo mėn. pranešime ⁽¹⁴⁾ nurodo, kad 2020 m. priemonės SURE lėšomis buvo paremti 25–30 mln. darbuotojų, t. y. ketvirtadalis visos paramą gavusių valstybių narių darbo jėgos. Turimi omenyje 21,5 mln. samdomų darbuotojų ir 5 mln. savarankiškai dirbančių asmenų. Be to, šia priemone pasinaudojo 1,5–2,5 mln. įmonių, t. y. 12–16 % visų paramą gavusių valstybių narių įmonių ⁽¹⁵⁾.

3.6. Komisija pabrėžia, kad, taikant priemonės SURE lėšomis finansuojamas paramos schemas, buvo sumažintos įmonių darbo sąnaudos ir pasiūlyta alternatyvi parama šeimų pajamoms, o gauti rezultatai buvo geresni, palyginti su tradicinėmis nedarbo draudimo išmokomis. Be to, Europos Komisija pabrėžia, kad paramos užimtumui schemas veiksmingiau taikomos tose šalyse, kuriose jau anksčiau buvo sukurtos nacionalinės paramos schemas, švelninančios nedarbo poveikį.

3.7. Iki 2020 m. pabaigos jau buvo panaudota 80 % visų numatytų viešųjų išlaidų reikalavimus atitinkančioms priemonėms įgyvendinti. Beveik visos valstybės narės jau išleido arba numato išleisti visą pagal priemonę SURE skirtą sumą.

⁽¹¹⁾ ETUI politikos santrauka Nr.7, 2020 m.

⁽¹²⁾ Žr. COM(2021) 148 final. SURE: *Taking stock after six months*, 2021 m. kovo 22 d.; taip pat žr. Europos Parlamento informacinį pranešimą SURE Implementation, 2021 m. balandžio mėn., ir Europos Komisijos interneto svetainės puslapį, skirtą priemonei SURE.

⁽¹³⁾ Eurofound, *ibid.* 3 skyrius, 2021 m.

⁽¹⁴⁾ COM(2021) 105 final, Komisijos komunikatas Tarybai „Metai nuo COVID-19 protrūkio. Fiskalinės politikos atsakas“.

⁽¹⁵⁾ COM(2021) 148 final. SURE: *Taking stock after six months*, 2021 m. kovo 22 d.; taip pat žr. Europos Parlamento informacinį pranešimą SURE Implementation, 2021 m. balandžio mėn.

3.8. Kadangi Europos Komisijos kredito reitingas yra aukštas, naudojamosi priemone SURE, valstybės narės sutaupė apie 5,8 mlrd. EUR palūkanų, palyginti su atveju, jei pačios būtų išleidusios valstybės skolos obligacijas. Šias lėšas išmokant ateityje, tikriausiai bus sutaupyta dar daugiau.

4. Bendrosios pastabos

4.1. EESRK teigiamai vertina ES strategiją, kuria siekiama įveikti pandemijos krizę, atgaivinti valstybių narių ekonomikos, socialinių reikalų ir sveikatos apsaugos sistemas ir padidinti jų atsparumą bei apsaugoti darbo vietas. EESRK mano, kad strategija galės formuoti ir papildyti Europos socialinį aspektą ir kartu užtikrinti Europos konkurencingumą pasaulyje. Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane nurodytos priemonės, kurias reikia įgyvendinti siekiant paskatinti investicijas į tvarų ir įtraukų augimą.

4.2. EESRK ne kartą pabrėžė, kad Europos Sąjungoje būtina siekti didesnės ekonominės ir socialinės konvergencijos. Tai padidins ES socialinės rinkos ekonomikos konkurencingumą, užtikrins visiems piliečiams galimybę visapusiškai naudotis savo teisėmis ir padės kurti tokią darbo rinką, kurioje būtų galima atsižvelgti į pokyčius, vykstančius įgyvendinant su Europos socialinių teisių ramsčiu bei žaliaja ir skaitmenine pertvarka susijusius veiksmus ir strategijas. Itin svarbu, kad valstybės narės tinkamai pasinaudotų pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę gaunama parama ⁽¹⁶⁾.

4.3. Svarbu padėti tvarioms įmonėms, įskaitant MVĮ ir labai mažas įmones, augti ir tapti produktyvesnėmis. SURE yra viena iš tinkamų priemonių, kuriomis galima paskatinti darbdavius išlaikyti darbuotojus, nepaisant sumažėjusio gamybos veiklos masto. Reikia skatinti sudaryti kolektyvines sutartis, kuriose būtų apžvelgiamos ir naujos darbo laiko perskirstymo formos, siekiant suteikti galimybę mokytis, taip pat numatyti paramos įmonėms priemonės, skatinančias išlaikyti darbo vietas, gebėjimus ir pajamų tęstinumą.

4.4. SURE yra svarbiausia priemonė, skirta darbuotojams apsaugoti ir sunkiems pandemijos socialiniams ir ekonominiams padariniams, tenkantiems užimtumo sistemai, sušvelninti, nes pagal šią priemonę, pirma, finansiškai remiamos nacionalinės priemonės, kuriomis remiama sutrumpinto darbo laiko tvarka ir analogiškos priemonės, taip pat ir esant nuolatiniam darbo santykiams, apsaugomos darbo vietos, mažinamas nedarbas ir darbuotojų pajamų praradimas, ir, antra, padengiamos įmonių sąnaudos, susijusios su nedarbo draudimo išmokomis ir socialinio draudimo įmokomis, tam didele dalimi pasinaudojant neatidėliotinoms priemonėms skiriamas viešasis lėšas.

4.5. EESRK palankiai vertina tai, kad Europos Komisija skubiai pateikė pasiūlymą dėl priemonės SURE sukūrimo ir nedelsdama per keletą savaičių dėl jos susitarė su valstybėmis narėmis. SURE pabrėžiama sutrumpinto darbo laiko ir trumpalaikės paramos pajamoms programų svarba ir valstybės narės raginamos jomis pasinaudoti. Vienas iš Europos semestro tikslų vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu – skatinti investicijas, orientuotas į visišką ir stabilų užimtumą ir kovą su naujų formų skurdu, be kita ko, vykdančią socialiniu požiūriu tvarią struktūrines reformas.

4.6. EESRK mano, kad svarbu teikti ES finansinę paramą valstybėms narėms paskolų forma lengvatinėmis sąlygomis, ir teigiamai vertina tai, kad Europos Komisijos leidžiamos obligacijos yra „socialinės obligacijos“, kuriomis siekiama konkrečių tikslų.

4.7. Sutrumpinto darbo laiko tvarkos finansavimas ir pajamų rėmimo formos daro teigiamą poveikį visai ekonomikai, nes taip išlaikomi darbdavių ir darbuotojų santykiai, padedama išsaugoti darbuotojų įgūdžius ir įmonių gamybinius pajėgumus ir užkertamas kelias tolesniam neigiamam ir ilgalaikiam pandemijos poveikiui ekonomikai ir darbo rinkai.

4.8. EESRK mano, kad priemonės SURE sukūrimas yra dar vienas žingsnis kuriant solidarumą grindžiamą ES sistemą, kurioje laikomasi subsidarumo ir proporcingumo principų, nes tai yra tam tikra „Europos saugumo priemonės“ forma, kurią galima sustiprinti ES obligacijomis, kurios bus naudojamos finansuojant programą „Next Generation ES“ ⁽¹⁷⁾. EESRK pabrėžia, kad didelis priemonės SURE pranašumas yra tai, kad įrodyta, jog prireikus ES, pasinaudodama savo Bendrijos

⁽¹⁶⁾ EESRK rezoliucija „Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto indėlis į Europos Komisijos 2022 darbo programą“ (2021 m. birželio mėn.). 2021 (OL C 341, 2021 8 24, p. 1).

⁽¹⁷⁾ Christina Katami, *Protecting employment in 2021 and beyond: what can the new SURE instrument do?*, ELIAMEP Policy Paper, 2021; L. Andor, *Protecting Jobs and Incomes in Europe: Towards an ES Capacity for Employment Stabilisation in the Pandemic Period*, 2021, in Caetano J., Vieira I., Caleiro A., *New Challenges for the Eurozone Governance*.

metodu, gali sukurti paskolų teikimo pajėgumus ir bendrą saugų turtą (angl. *common safe asset*) bei sudaryti tarpvyriausybines sutartis, kaip antai dėl ESM ir EFSF.

4.9. EESRK prašo peržiūrėti priemonės SURE pagalbos ir finansavimo gavimo procedūras, tikėdamasis, kad bus supaprastintos administracinės procedūros ir ataskaitų teikimo mechanizmai.

4.10. EESRK rekomenduoja priemonės SURE taikymą derinti su aktyviomis viešosios politikos priemonėmis ir mokymo bei perkvalifikavimo veiksmais, kurie būtų naudingi tiek darbuotojams, tiek įmonėms⁽¹⁸⁾. Tokiomis aplinkybėmis vėl pradėdama diskutuoti, ką daryti, kad įdarbinimo paslaugos būtų veiksmingesnės net ir krizių laikotarpiais. Nesavanoriško darbo laiko sutrumpinimo laikotarpiais turi būti skatinama rengti mokymus, siekiant perkvalifikuoti darbuotojus, arba suteikti pagalbą pereinamuoju laikotarpiu, siekiant pasinaudoti naujomis kvalifikuoto ir pastovaus darbo galimybėmis. Deja, esamomis aplinkybėmis įgyvendinamų aktyvių politikos priemonių pavyzdžių nėra daug⁽¹⁹⁾.

4.11. EESRK mano, kad priemonės SURE veiksmais atskirose valstybėse narėse turėtų būti užtikrinta, jog priemonė bus taikoma visiems sandomiesiems darbuotojams, visų tipų savarankiškai dirbantiems asmenims ir netipinį darbą dirbantiems asmenims, tarp kurių itin daug jaunimo.

4.12. Remiantis turimais negausiais duomenimis, pažymėtina, kad socialiniai partneriai nebuvo nei ES, nei nacionalinių institucijų aktyviai įtraukti siekiant geriau panaudoti priemonę SURE; EESRK rekomenduoja numatyti specialią nuolatinio konsultavimosi priemonę.

4.13. EESRK susipažino su paramą pagal priemonę SURE gaunančių asmenų ir įmonių įverčiais⁽²⁰⁾, tačiau pažymi, kad, remiantis šiais duomenimis, nepakankamai aiškiai nurodoma, kokias atskiras priemones finansuoja įvairios šalys, kokios sumos tam skiriamos ir kokią poveikį šios priemonės padarė siekiant sumažinti nedarbo riziką bei apsaugoti pajamas.

5. Konkrečios pastabos. Koks poveikis?

5.1. Pandemijos krizė tapo sunkiu išbandymu ES ekonomikos, socialinės apsaugos ir sveikatos apsaugos sistemoms, paveikė žmonių gyvenimą bei įmonių veiklą, padidino nelygybę visose šalyse ir tam tikrais atvejais tarp šalių. Todėl EESRK nurodo, kad reikia išsamiau ir nuosekliau apibrėžti ir papildyti ES socialinį aspektą, remiantis Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane išdėstytais priemonėmis, kartu užtikrinant Europos konkurencingumą pasaulyje.

5.2. EESRK jau yra pabrėžęs⁽²¹⁾, kad reikia atnaujinti ES ekonomikos valdymo sistemos peržiūros procesą, kuris 2020 m. kovo 20 d. Komisijos komunikatu buvo sustabdytas iki 2022 m.⁽²²⁾ EESRK pritaria šiam komunikatui, kuriame išreiškiamas ketinimas priimti sprendimą dėl būsimo Stabilitumo ir augimo pakto bendrosios nukrypti leidžiančios išlygos taikymo nutraukimo, atlikus bendrą ekonominės padėties vertinimą, pagrįstą kiekybiniais kriterijais. Todėl EESRK ragina pereiti prie patikslintos, subalansuotos ir į gerovę orientuotos ekonomikos valdymo sistemos, pageidautina supaprastinant taisykles ir sumažinant prociklišumą, atspindintį aplinkybes po pandemijos. Svarbiausia padėti valstybėms narėms užtikrinti savo viešųjų finansų tvarumą ir taip sustiprinti pasitikėjimą investicijomis.

5.3. EESRK pritaria priimtai priemonei SURE – vienai iš priemonių, įtrauktų į ekonominių ir socialinių priemonių rinkinį, kuriuo siekiama atremti pandemijos poveikį. EESRK mano, kad SURE yra naujoviška ES solidarumo užtikrinimo finansinė priemonė, pagal kurią, nelaukiant, kol bus pradėtas taikyti programos „Next Generation ES“ mechanizmas, pirmą kartą buvo išleistos obligacijos, skirtos socialiniams tikslams.

5.4. Paaiškėjo, kad priemonė SURE yra saugumo užtikrinimo ir esamų darbo vietų bei įmonių išsaugojimo – įvairiomis formomis ir atsižvelgiant į nacionalines apsaugos prerogatyvas – tinklas. Vis dėlto, kartu su priemone SURE patvirtintas socialinės apsaugos priemonės reikia papildyti aktyviomis darbo rinkos politikos priemonėmis, kuriomis būtų siekiama kurti kokybiškas ir pastovias darbo vietas ir įgūdžių pritaikymo sistemas, kovojant su prastai apmokamo, nereguliaraus ir nestabilaus darbo formomis, kurios nesuteikia jokių tinkamos socialinės apsaugos garantijų ir daro poveikį ir viešosioms gerovės sistemoms.

⁽¹⁸⁾ Covid-19: Implications for Employment and working life, Eurofound, 2021 m. kovo mėn.

⁽¹⁹⁾ OECD – Employment Outlook, 2.5 skyrius Combining job retention policies with job reallocation, 2021 m., ir Eurofound, *ibid.*, pateikiami kai kuriose šalyse taikytų priemonių pavyzdžiai.

⁽²⁰⁾ COM(2021) 148 final.

⁽²¹⁾ 2021 m. birželio mėn. plenarinėje sesijoje priimta EESRK rezoliucija „Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto indėlis į Europos Komisijos 2022 m. darbo programą“ (OL C 341, 2021 8 24, p. 1).

⁽²²⁾ COM(2020) 123 final.

5.5. EESRK teigiamai vertina Europos Komisijos rekomendaciją „EASE“, priimtą įgyvendinant Europos socialinių teisių ramstį ir siekiant veiksmingai paremti užimtumą po COVID-19 krizės. Rekomendacijoje išreikštas strateginis požiūris, kad reikia palaipsniui pereiti nuo pandemijos metu taikytų neatidėliotinų priemonių prie naujų priemonių, reikalingų siekiant užtikrinti ekonomikos gaivinimą sukuriant daug darbo vietų, ypač žaliajame ir skaitmeniniame sektoriuose. Veiksminga politika, kuria skatinama kurti kokybiškas darbo vietas ir keisti profesinę veiklą, turėtų būti įgyvendinama kartu su gerai veikiančiomis užimtumo tarnybomis, galinčiomis teikti specialiai pritaikytą paramą darbo ieškantiems asmenims, ypač jaunimui, moterims ir socialinio verslo atstovams.

5.6. Socialinių partnerių pritarimas ir dalyvavimas yra vienas iš EESRK prioritetų. Todėl būtina juos įtraukti tiek ES, tiek nacionaliniu lygmeniu siekiant palyginti pagal priemonę SURE bendrai finansuojamus veiksmus, juose dalyvauti ir sudaryti atitinkamas sutartis, dėmesį sutelkiant ir į nuo krizės labiausiai nukentėjusiuose konkrečiuose sektoriuose galiojančias kolektyvines sutartis. Tačiau svarbiausia, kad socialiniai partneriai įsitrauktų visapusiškai ir teisiškai, o ne tik formaliai.

5.7. EESRK nuomone, verta pažymėti, jog svarbu, kad priemonės SURE lėšos taip pat būtų teikiamos finansuoti veiksams, skirtiems viruso plitimui darbovietėse sustabdyti, kuriais būtų vykdoma prevencija bei siekiama užtikrinti saugą ir sveikatos apsaugą, sumažinant sąnaudas, įmonių patiriamas siekiant pritaikyti savo gamybinę veiklą pagal saugos protokolus.

5.8. EESRK siūlo įsteigti priemonės SURE stebėsenos centrą, kuris veiktų visą jos įgyvendinimo laikotarpį, į kurio veikloje galėtų dalyvauti socialiniai partneriai ir kitos pilietinės visuomenės organizacijos ir kurio užduotis būtų finansuojamų priemonių poveikio atskiroms šalims stebėjimas ir vertinimas, analizuojant kiekvienos šalies geriausiąją praktiką ir apsaugos schemas, siekiant nustatyti perspektyvius modelius, kurie ateityje būtų taikomi sutrumpinto darbo laiko ir pajamų rėmimo tvarkai ištikus panašioms krizėms.

5.9. EESRK visiškai pripažįsta teigiamus priemonės SURE rezultatus, pabrėžtus 2021 m. kovo mėn. Komisijos ataskaitoje. Programa SURE atitinka laikinus kriterijus, kuriais siekiama padėti valstybėms narėms įveikti krizę, išsaugoti darbo vietas ir sudaryti sąlygas ekonomikos ir socialiniam atsigavimui. EESRK pritaria pasiūlymui įtvirtinti priemonę SURE, kaip ES integracijos ir socialinio bei ekonominio atsparumo priemonę, remiant darbuotojus ir įmones ištikus tokioms krizėms kaip dabartinė, be kita ko, remiantis priemonės SURE stebėsenos centro atliekama stebėseną ir vertinimais. Šis pasiūlymas parengtas po diskusijų, kuriose dalyvavo Vyriausybės, socialiniai ir ekonominiai partneriai, pilietinės visuomenės organizacijos, mokslininkai ir tyrėjai iš įvairių Europos šalių, be kita ko, dirbantys pačioje Komisijoje ⁽²³⁾.

5.10. EESRK ragina Europos institucijas atlikti veiksmingesnį ir remiamąjį vaidmenį sprendžiant socialinius klausimus, visų pirma nustatant ir finansuojant priemones, skirtas padėti darbuotojams ir įmonėms ekonomikos krizės atveju. ES institucijos turi skatinti viešas diskusijas dėl nuolatinio Europos draudimo nuo nedarbo sistemos, grindžiamos kitokiu teisiniu pagrindu, sukūrimo, be kita ko, atsižvelgiant į ankstesnes EESRK nuomones ⁽²⁴⁾.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽²³⁾ Žr. Christina Katami, *Protecting employment in 2021 and beyond: what can the new SURE instrument do?*, ELIAMEP Policy Paper, 2021; L. Andor, *Protecting Jobs and Incomes in Europe: Towards an ES Capacity for Employment Stabilisation in the Pandemic Period*, 2021, in Caetano J., Vieira I., Caleiro A., *New Challenges for the Eurozone Governance*; žr. Europos Komisijos, Eurofound ir EBPO pranešimus (*Covid-19: Implications for Employment and working life*, Eurofound, 2021 m. kovo mėn.; COM(2021) 148 final. *SURE: Taking stock after six months*, 2021 m. kovo 22 d.; taip pat žr. Europos Parlamento informacinį pranešimą *SURE Implementation*, 2021 m. balandžio mėn.).

⁽²⁴⁾ EESRK nuomonė dėl Minimalių nedarbo draudimo standartų (OL C 97, 2020 3 24, p. 32); Beblavy Miroslav, Karolien Lenaerts, *Feasibility and added value of a European Unemployment Benefits Scheme*, CEPS, 2017 m.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Pagrindinių tvaraus kokybiško darbo elementų atsigavimo laikotarpiu ir vėliau“

(Tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Slovėnijos prašymu)

(2021/C 517/04)

Pranešėjas **Andrej Zorko**

ES Tarybai pirmininkaujančios Slo- 2021 m. kovo 19 d. raštas
vėnijos prašymas

Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 23
Plenarinė sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	146 / 24 / 54

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Darbo kokybė yra vienas iš pagrindinių gyvenimo kokybės elementų. Principo „darbo kokybė – gyvenimo kokybės labui“ laikytis privaloma, nes tai yra būtina išankstinė darnaus socialinio vystymosi sąlyga. Todėl EESRK yra įsitikinęs, kad įvairių sričių ES politikoje šiam principui turi būti skiriamas ypatingas dėmesys, nes jis privalo užkirsti kelią nelygybei, skurdui, socialinei atskirčiai ir nesąžiningai konkurencijai.

1.2. EESRK laikosi tvirtos nuomonės, kad problemas ir iššūkius, kylančius kokybiško darbo srityje, reikia spręsti atsižvelgiant į Europos socialinių teisių ramsčio principus ir Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m. tikslus. Taip pat reikia atsižvelgti į TDO tarptautinius deramo darbo standartus ⁽¹⁾ ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją ⁽²⁾. Todėl EESRK ragina valstybes narės ir socialinius partnerius per socialinį dialogą ir kolektyvines derybas nustatyti pandemijos paspartintus pokyčius darbo rinkoje ir atitinkamai lygmenimis bei atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes rasti jiems sprendimą.

1.3. EESRK mano, kad Europos Sąjunga ir valstybės narės turėtų laikytis ryžtingesnio požiūrio į aktyvios darbo rinkos politikos rėmimą, koordinavimą ir įgyvendinimą, kartu apsaugant darbuotojų pagrindines teises ir užtikrinant tvarią ir konkurencingą verslo aplinką pasaulio ekonomikoje veikiančioms įmonėms. Įgyvendinant socialinės Europos, socialinio teisingumo ir tvaraus ekonomikos atsigavimo principus turėtų būti vadovaujama Europos socialinių teisių ramsčiu.

1.4. Remdamosi per pandemiją įgyta patirtimi darbo srityje ir aktyviai bendradarbiaudamos su socialiniais partneriais ir kitais suinteresuotaisiais subjektais, Europos Komisija ir valstybės narės galėtų stebėti, kaip taikomos galiojančios taisyklės, arba, kai tinkama jas peržiūrėti ir, prireikus, iš dalies pakeisti, ir parengti tinkamą politiką, kad būtų užtikrintas deramas ir tvarus kokybiškas darbas. Tai galėtų apimti darbuotojų apsaugą ir tinkamą darbo organizavimą, užtikrinant didesnę našumą ir inovacijų diegimą, kartu skatinant teigiamus skaitmeninio elementus, įskaitant darbuotojų poreikį skaitmeniniam mokymui, siekiant didinti jų įsidarbinimo galimybes ⁽³⁾. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas teisės aktams ir politikai dėl dirbtinio intelekto ir užtikrinimui, kad visi suinteresuotieji subjektai, konsultuojantis ir derantis su darbuotojais ir darbdaviais, turėtų galimybę dalyvauti priimant naujus sprendimus.

⁽¹⁾ <https://www.ilo.org/global/topics/decent-work/lang-en/index.htm>.

⁽²⁾ OL C 326, 2012 10 26, p. 391.

⁽³⁾ OL C 374, 2021 9 16, p. 16.

1.5. EESRK ragina Europos Komisiją, būtent įgyvendinant sustiprintą Europos semestrą ir kitus esamus mechanizmus, sukurti naujus mechanizmus ir (arba) ⁽⁴⁾ tęsti vidutinės trukmės ir ilgalaikių darbo rinkos poreikių nustatymą. Tai leistų valstybėms narėms, aktyviai įtraukiant socialinius partnerius ir pilietinės visuomenės organizacijas, vykdyti ilgalaikį užimtumo politikos planavimą ir įgyvendinimą, įskaitant darbuotojų mokymo ir mokymosi visą gyvenimą planavimą, ir rasti sprendimus, kaip šalinti įgūdžių trūkumo problemą. Taip pat svarbu stiprinti valstybines užimtumo tarnybas ir jų bendradarbiavimą su privačiuoju sektoriumi, kad būtų galima į darbo rinką veiksmingiau integruoti pažeidžiamiausias grupes.

1.6. EESRK pakartoja, kad aktyvi darbo rinkos politika turi būti veiksminga ir tikslinga, kad užimtumo srityje būtų pasiekta gerų rezultatų ⁽⁵⁾, ir pabrėžia, kad valstybės narės ir socialiniai partneriai turi dalyvauti plėtojant aktyvią darbo rinkos politiką, kuria būtų skatinamas kokybiškas darbas. EESRK taip pat pabrėžia savo paramą laipsniškam perėjimui prie bendrų minimaliųjų standartų nedarbo draudimo srityje, siekiant užtikrinti kokybišką darbą valstybėse narėse ⁽⁶⁾.

1.7. Valstybės narės turi sudaryti būtinas sąlygas, kad būtų užtikrintas tiek tinkamas dalyvavimas (kolektyvinis valdymas) rengimo procesuose, tiek užimtumo ir darbo rinkos politikos įgyvendinimas.

1.8. EESRK ragina valstybes nares ir socialinius partnerius stiprinti socialinį dialogą nacionaliniu lygmeniu. Komitetas taip pat rekomenduoja remtis tradiciniu socialinio dialogo turiniu, įtraukiant kitą, strategišką ir į tvarumą bei sprendimus orientuotą turinį. Tai būtų, pavyzdžiui, numatymas, kokių gebėjimų ir įgūdžių ateityje reikės įmonėms ir darbuotojams, bendra darbuotojų mokymo veikla, teisingo perėjimo prie skaitmeninės ir žaliosios ekonomikos užtikrinimas, platformų darbo reguliavimas bei subalansuotų sprendimų kūrimas ir panašūs svarbūs vystymosi klausimai.

1.9. EESRK pripažįsta socialinių partnerių ir kolektyvinių sutarčių svarbą siekiant išlaikyti darbo rinkos pusiausvyrą. Tinkamas socialinių partnerių mokymas yra lemiamas veiksnys tolesniam socialinio dialogo plėtojimui ⁽⁷⁾. Tai yra ir kritinis, ir esminis aspektas toliau plėtojant socialinį dialogą, kuris taip pat turėtų padėti užtikrinti tvarų kokybišką darbą.

1.10. EESRK mano, kad Komisija ir valstybės narės turėtų stiprinti socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės gebėjimus. Būtina sukurti pasitikėjimui socialiniu dialogu palankią aplinką, pripažinti jo svarbą ir laiku įtraukti socialinius partnerius ir kitus suinteresuotuosius subjektus į priemonių rengimą ir patį sprendimų priėmimo procesą, kai tai tinkama ir atitinka vystymosi poreikius. Siekiant tinkamai spręsti žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos klausimus ir kartu užtikrinti darbo kokybę, reikia tvirtos darbuotojų informavimo ir konsultavimosi su jais sistemos ⁽⁸⁾.

1.11. EESRK pripažįsta, kad Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė gali teigiamai prisidėti stiprinant ir užtikrinant darbo kokybę ir socialinių partnerių vaidmenį tai įgyvendinant. Todėl Komitetas siūlo Komisijai kasmet rengti susitikimus su socialiniais partneriais ir pilietinės visuomenės organizacijomis, kad būtų galima sužinoti jų nuomonę apie šios priemonės įgyvendinimą. Kadangi padėtis valstybėse narėse skiriasi, būtų tikslinga konsultacijas organizuoti atskirai ir kartu parengti gaires bei rekomendacijas dėl tolesnio sėkmingo šios priemonės įgyvendinimo.

1.12. EESRK pažymi, kad Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė nėra tiesiogiai susijusi su kokybiško darbo elementais, todėl ragina Komisiją papildyti šią priemonės dalį. Darbo kokybė yra itin svarbi siekiant Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės tikslų. Nereikėtų pamiršti pažeidžiamų grupių, pavyzdžiui, mažų garantijų darbą dirbančių ir jaunų darbuotojų, kurie labiausiai nukentėjo nuo šios epidemijos.

1.13. EESRK ragina atlikti mokslinius tyrimus siekiant atidžiau stebėti darbo rinkos pokyčius atsigavimo laikotarpiu. Taip pat būtina atsižvelgti į verslo modelių pokyčius, kurie turi įtakos darbo vykdymo būdams ir darbuotojų pagrindinėms teisėms, taip pat į skaitmeninimą ir naujų technologijų diegimą, ypatingą dėmesį skiriant įgūdžių trūkumui ir asmens statuso pokyčiams darbo rinkoje. Reikėtų atidžiai išnagrinėti ir ištirti poveikį darbo organizavimui ir kitus svarbius kokybiško darbo aspektus, atsižvelgiant tiek į teigiamus sprendimus, tiek į sparčios skaitmenizacijos keliamus pavojus.

⁽⁴⁾ Priklausomai nuo padėties valstybėse narėse.

⁽⁵⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 10, 3.19 punktą.

⁽⁶⁾ OL C 97, 2020 3 24, p. 32; OL C 429, 2020 12 11, p. 159, 1.6 punktą.

⁽⁷⁾ Eckhard Voss, Andrea Broughton, Valeria Pulignano, Valentina Franca, Ricardo Rodriguez Contreras. ES ir nacionalinio lygmens socialinio dialogo sąsąjų tyrimas. Liuksemburgas, Europos Sąjungos leidinių biuras, 2018 m.

⁽⁸⁾ Pavyzdžiui, EESRK rezolucija dėl Porto aukščiausiojo lygio susitikimo, OL C 286, 2021 7 16, p. 6 ir OL C 341, 2021 8 24, p. 23.

Komitetas pabrėžia, kad būtina atsižvelgti į šalių įvairovę ir pandemijos padarinius tiek visuomenei, tiek darbo rinkai. Pokyčiai turi būti vertinami laikantis holistinio požiūrio.

2. Bendroji informacija

2.1. EESRK pripažįsta tvaraus kokybiško darbo koncepcijos įvairumą ir daugialypį pobūdį ir atkreipia dėmesį į tai, kad ją sudaro įvairūs elementai, tiesiogiai ar netiesiogiai veikiantys žmonių gyvenimo kokybę, darbuotojų teises ir darbuotojų socialinę apsaugą. Kartu EESRK pripažįsta, kad darbdaviams ir valstybėms narėms tenka pagrindinis vaidmuo užtikrinant darbo kokybę, įskaitant igūdžių, kokybiško užimtumo, naujų ir įvairių darbo formų, saugumo, darbuotojų gerovės ir įmonių konkurencingumo skatinimą. Atrodo, kad Komisija tai suvokia, nes COVID-19 pandemijos metu daug programų ir finansinės paramos, visų pirma programa SURE, buvo skirta tiek ekonomikos gaivinimui, tiek žmonių socialinės apsaugos išsaugojimui. EESRK yra įsitikinęs, kad ekonomikos atsigavimas ir Europos ekonomikos vystymasis neįmanomas, jei nebus išsaugota ir plėtojama socialinė apsauga, kartu išsaugant konkurencingą aplinką europinėms bendrovėms pasaulinėje ekonomikoje, ir kad ekonominis ir socialinis atsigavimas turi vykti kartu.

2.2. EESRK mano, kad Komisijai, valstybėms narėms ir Europos bei nacionaliniams socialiniams partneriams tenka pareiga planuoti ir įgyvendinti priemones, kuriomis užtikrinamas tvarus kokybiškas darbas. Todėl bendromis visų susijusių subjektų pastangomis reikia kuo greičiau parengti ir įgyvendinti strategiją ir priemones, kuriomis toks tvarus kokybiškas darbas būtų užtikrinamas.

2.3. Sąžiningų ir konkurencingų sąlygų Europos ekonomikai užtikrinimas, investicijos į inovacijas ir vystymąsi, socialinio dempingo prevencija, darbo vietų kūrimo skatinimas, sąžiningų darbo sąlygų ir tinkamų paskatų propagavimas turėtų būti pagrindiniai Europos Sąjungos ir valstybių narių strategijų elementai, galintys labai prisidėti prie darbo kokybės gerinimo.

2.4. Esant tinkamoms sąlygoms, Europos įmonės gali prisidėti prie tvaraus klestėjimo, didesnio kokybiškų darbo vietų kūrimo ir gerovės sistemų stiprinimo. Tam reikia palankių pamatinių sąlygų, ypač siekiant užtikrinti patikimą energijos tiekimą, kvalifikuotą darbo jėgą, gerą transporto infrastruktūrą ir veiksmingas darbo rinkas.

2.5. Tvaraus kokybiško darbo koncepcija yra vienas iš esminių gyvenimo kokybės elementų ir turi būti svarstoma kartu su darnaus vystymosi koncepcija, atsižvelgiant į platesnį tvaraus augimo ir užimtumo kontekstą, ypač perėjimą prie žaliosios ekonomikos ir skaitmenizacijos, kuris turi būti teisingas visiems suinteresuotiesiems subjektams. Šiuo atžvilgiu EESRK ypač nori atkreipti dėmesį į šiuo klausimu jau priimtas nuomones.

2.6. EESRK tvirtai tiki, kad įgyvendinant Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m. tikslus, kuriuos 2015 m. patvirtino 193 Jungtinių Tautų valstybės narės⁽⁹⁾, ypač 8-ąjį tikslą, galima svariai prisidėti prie tvaraus kokybiško darbo užtikrinimo, kartu atsižvelgiant į ekonomikos augimą bei visišką ir našų užimtumą. Būtent ekonomikos gaivinimo laikotarpiu Europos Komisija turėtų daugiau dėmesio skirti šių tikslų įgyvendinimui ir skatinti valstybes nares juos pasiekti.

2.7. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad siekiant užtikrinti tvarų kokybišką darbą itin svarbu įgyvendinti Europos socialinių teisių ramstyje ir susijusiame veiksmų plane nustatytus principus, taip pat atitinkamus tarptautinius teisinius standartus⁽¹⁰⁾. Šiuo klausimu EESRK jau yra priėmus keletą nuomonių ir ragina Europos institucijas ir valstybes nares, atsižvelgiant į jų kompetenciją, kartu su socialiniais partneriais ir kitais suinteresuotaisiais subjektais aktyviai dalyvauti susijusiame įgyvendinime.

2.8. Kuriant priemones tvaram kokybiškam darbui užtikrinti, būtina atsižvelgti į įvairius veiksnus, darančius poveikį gyvenimo kokybei, užtikrinant deramą darbą, mažinant nelygybę ir socialinę atskirtį, užkertant kelią skurdui ir įtvirtinant Europos ekonomikos konkurencingumą, kartu skatinant sklandų perėjimą prie skaitmeninės ir žaliosios visuomenės ir ekonomikos. Visi šie veiksniai turi būti suderinti su darnaus vystymosi tikslais, o socialiniai partneriai ir pilietinės visuomenės organizacijos turi aktyviai dalyvauti rengiant priemones. Šiomis aplinkybėmis EESRK pabrėžia platesnio socialinio konsensuso svarbą.

⁽⁹⁾ Keiskime mūsų pasaulį. Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m..

⁽¹⁰⁾ TDO standartai ir SESV 151 ir 156 straipsniai.

2.9. EESRK suvokia, kad darbo kokybei ir tvariam jos formavimui įtakos turi daug dalykų, veiksmų ir aplinkybių, ir tai jis pripažįsta šioje nuomonėje ⁽¹⁾. Šie dalykai – tai, be kita ko, darbuotojų darbo užmokesčio lygis ir nuspėjamumas, darbo formos ir metodai, darbo aplinka, darbuotojų sveikata ir sauga, užimtumo stabilumas, mokymasis visą gyvenimą, darbuotojų mokymas, reguliarus ir nuspėjamas darbo laikas, darbuotojų teisių apsauga, profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, aktyvus ir veiksmingas socialinis dialogas.

2.10. EESRK pažymi, kad deramo darbo užtikrinimas yra vienas iš esminių kokybiško darbo garantų. Todėl Komitetas ragina Komisiją, valstybes nares ir socialinius partnerius daugiau dėmesio skirti deramo ir kokybiško darbo klausimams.

2.11. EESRK supranta, kad kokybiško darbo elementų užtikrinimas priklauso ir nuo Europos įmonių atsparumo pasaulinėje rinkoje, taip pat nuo padėties vidaus rinkoje, įvairių verslo modelių ir ekonominės politikos. Todėl Komitetas ragina Komisiją ir valstybes nares kartu su socialiniais partneriais sudaryti tokias sąlygas, kurios skatintų tvarias investicijas ir tokiu būdu leistų darbdaviams tvariai užtikrinti kokybišką darbą ir kovoti su nesąžininga praktika. Valstybės narės turėtų prisidėti prie spartesnio šios padėties sukūrimo įvairiomis paskatomis, politikos priemonėmis ir atitinkamomis taisyklėmis.

3. COVID-19

3.1. EESRK pripažįsta, kad epidemijos metu ekonominė veikla mažėjo asimetriškai ir kad per pandemiją Komisijos įdiegtas mechanizmas SURE padėjo išsaugoti daug darbo vietų. Siekdamas išvengti atleidimų iš darbo ir užkirsti kelią žmonių pajamų saugumo prastėjimui, valstybės narės patvirtino įvairias sutrumpinto darbo laiko sistemas, darbuotojų darbo užmokesčio subsidijas, laikiną išleidimą nemokamų atostogų (pvz., darbuotojų, dirbančių tuose sektoriuose, kuriems nebuvo leista vykdyti veiklos) mokant mažesnę darbo užmokesčio procentinę dalį, įvairias aktyvios užimtumo politikos priemones, jaunimo ir pagyvenusių žmonių apsaugą, subsidijas, kuriomis iš dalies kompensuojamos prarastos pajamos, tam tikrų grupių bazinių pajamų užtikrinimą ir t. t. Vis dėlto EESRK pabrėžia, kad šios laikinos priemonės neturėtų nustelbti būtinybės užtikrinti patikimą ir tvarią ekonomikos politiką ES ir valstybėse narėse, kuria siekiama naujo ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo.

3.1.1. EESRK apgailestauja, kad Komisija aktyviai neužtikrino tinkamo socialinių partnerių ir kitų suinteresuotųjų subjektų įtraukimo kaip svarbaus kriterijaus norint pasinaudoti šiomis lėšomis. Kai kuriose valstybėse narėse socialiniai partneriai nebuvo aktyviai įtraukti nustatant darbo rinkos priemones ir politiką. Šiose šalyse bus sunkiau atgaivinti ekonomiką ir užtikrinti kokybišką darbą.

3.2. EESRK pripažįsta, kad epidemijos metu pasikeitė kai kurios darbinės veiklos vykdymo būdai ir tam tikri pokyčiai išliks tiek atsigavimo laikotarpiu, tiek vėliau. Todėl labai svarbu pripažinti šiuos pokyčius, tinkamai juos išnagrinėti, stebėti ir plėtoti taip, kad būtų užtikrinta ilgalaikė darbo kokybė, siekiant sukurti papildomų galimybių įmonėms ir darbuotojams. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas skaitmeninimo ir dirbtinio intelekto įdiegimo darbo vietose poveikiui ir padariniams.

3.3. EESRK pažymi, kad epidemija išryškino tam tikrus ekonominius ir verslo modelius, darbo formas bei būdus, į kuriuos prieš epidemiją nebuvo atsižvelgiama arba kuriems buvo skiriama per mažai dėmesio. Reikia pasirūpinti, kad šios padažnėjusios verslo ir darbo formos nepadarėtų neigiamo poveikio darbo rinkai ar darbo kokybei ir netaptų nesąžininga praktika.

3.4. EESRK palankiai vertina Komisijos rekomendaciją dėl veiksmingos aktyvios paramos užimtumui po COVID-19 sukeltos krizės ir ragina valstybes nares teikti pirmenybę darbo rinkos politikai taip, kad investicijos į žmones taptų vienu iš pagrindinių krizės įveikimo elementų, atsižvelgiant į žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos poreikį. Valstybės narės turėtų įtraukti šios paramos priemones, dėl kurių susitarta su socialiniais partneriais, į savo nacionalinius ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus.

⁽¹⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 10, 3.4 punktas.

3.5. EESRK yra susirūpinęs, kad pandemijos metu labai pablogėjo Europos darbuotojų, ypač jaunimo ir darbo netekusių asmenų, psichologinė gerovė⁽¹²⁾. Todėl EESRK ragina laikytis holistinio ir bendro požiūrio, kuriuo būtų siekiama derinti plataus užmojo sveikatos, saugos ir psichologinės gerovės politiką.

3.6. EESRK pakartoja savo poziciją ir pasiūlymus, išdėstytus įvairiose nuomonėse⁽¹³⁾ dėl klausimų, susijusių su darbo ateitimi, skaitmenizacija, darbu namuose, darbo laiko organizavimu, mokymusi visą gyvenimą ir profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra. Visi teiginiai apie kokybišką darbą galioja visiems dirbantiems asmenims, neatsižvelgiant į jų pilietybę, todėl svarbi yra trečiųjų šalių piliečių migracija ir integracija.

3.7. Atsižvelgiant į pokyčius, kuriuos sukėlė pandemija, tuo pat metu vykstančią skaitmenizacijos raidą ir faktą, kad darbo kokybę veikia daug veiksnių, šioje nuomonėje dėmesys sutelkiamas tik į keletą pirmininkaujančios Slovėnijos pabrėžtų aspektų, kuriems reikia skirti ypatingą dėmesį siekiant plėtoti kokybišką darbą. Šie aspektai – tai: 1) darbo aplinkos pritaikymas senėjančiai visuomenei; 2) mokymas ir mokymasis visą gyvenimą; 3) lygybės užtikrinimas; 4) skaitmeninimo ir dirbtinio intelekto nauda ir spąstai; 5) socialinių partnerių vaidmuo.

4. Darbo aplinkos pritaikymas senėjančiai visuomenei

4.1. Senėjant Europos visuomenei, daugumoje valstybių narių taip pat ilgėja darbingo amžiaus trukmė ir keliamas faktinis pensinis amžius. Tai savo ruožtu kelia poreikį sukurti tinkamas darbo sąlygas vyresnio amžiaus žmonėms. Omenyje visų pirma turimas prisitaikymas prie jų psichofizinių gebėjimų, kartu užtikrinant, kad jų įgūdžių bazė būtų atnaujinama atsižvelgiant į darbo rinkos poreikius. Siekiant užtikrinti vyresnio amžiaus darbuotojų darbo kokybę, taip pat būtina gerinti jų sveikatos apsaugą darbovietėje ir galimybes mokytis visą gyvenimą.

4.2. Nors tinkamų darbo sąlygų užtikrinimas yra pagrindinė darbdavio pareiga, svarbus vaidmuo tenka ir trišaliam socialinių partnerių ir Vyriausybės bendradarbiavimui, nes jie, turėdami žinių apie darbo tvarką ir pačius darbuotojus, socialiniu dialogu ir kolektyvinėmis sutartimis atitinkamu lygmeniu gali padėti sukurti tokią darbo aplinką, kurioje vyresnio amžiaus darbuotojai galėtų tinkamai dirbti.

4.3. Svarbų vaidmenį taip pat atlieka valstybės narės. Užtikrindamos tinkamą socialinės apsaugos lygį, sudarydamos galimybę naudotis kokybiškomis sveikatos priežiūros paslaugomis ir teikdamos įvairias paskatas bei subsidijas darbdaviams, jos gali padėti kurti tokią darbo aplinką, kurioje vyresni žmonės galėtų saugiai ir produktyviai dirbti.

4.4. EESRK siūlo daugiau dėmesio skirti su demografija susijusios darbo rinkos politikos įgyvendinimui per Europos semestrą. Labai svarbu aktyviai įtraukti socialinius partnerius į strategijas ir politikos bei priemonių, susijusių su vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimu darbo rinkoje, įgyvendinimą, įskaitant tinkamą integraciją į darbo rinką.

4.5. Reikia ieškoti šiuolaikiškų ir inovatyvių būdų, padedančių jaunesnėms ir vyresnio amžiaus kartoms dirbti kartu. Būtinai tinkamas abipusis žinių ir patirties perdavimas.

5. Mokymas ir mokymasis visą gyvenimą

5.1. Savo nuomonėse EESRK ne kartą pabrėžė mokymosi visą gyvenimą ir mokymo svarbą tiek bedarbiams, tiek darbuotojams⁽¹⁴⁾.

⁽¹²⁾ Eurofound (2021 m), Living, working and COVID-19 (Update April 2021): Mental health and trust decline across EU as pandemic enters another year, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas, p. 4.

⁽¹³⁾ OL C 129, 2018 4 11, p. 44; OL C 197, 2018 6 8, p. 45; OL C 237, 2018 7 6, p. 8; OL C 367, 2018 10 10, p. 15, OL C 440, 2018 12 6, p. 37, OL C 232, 2020 7 14, p. 18.

⁽¹⁴⁾ Kaip nurodyta OL C 374, 2021 9 16, p. 38.

5.2. EESRK pabrėžia, kad svarbu laiku numatyti su įgūdžiais susijusius darbuotojų ir darbdavių poreikius ir vykdyti strateginį planavimą šioje srityje. Šiuo tikslu reikia, kad socialiniai partneriai bendradarbiautų, ypač sektorių ir įmonių lygmeniu.

5.3. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas ilgalaikiams bedarbiams ir tiems, kurie jau ilgą laiką nedalyvauja darbo rinkoje. Užsitęsęs nedalyvavimas darbo rinkoje labai sumažina galimybes įsidarbinti, ypač atsižvelgiant į skaitmeninių pokyčių spartą⁽¹⁵⁾. Nutraukus tam tikrų rūšių veiklą ir palikus darbuotojus namuose, pandemija pagilino šią problemą. Todėl tokiais atvejais būtina veiksminga aktyvi užimtumo politika.

5.4. Mokymu turėtų būti siekiama tinkamai didinti darbdavių informuotumą, kad svarbu vykdyti savalaikį planavimą dėl darbei ateityje reikalingų įgūdžių ir kompetencijos. Šiuo požiūriu EESRK rekomenduoja ypatingą dėmesį skirti darbuotojų skaitmeninio mokymo planams.

5.5. EESRK rekomenduoja valstybėms narėms taip pat apsvarstyti finansines ir mokestines paskatas, kad darbdaviai aktyviau mokytų savo darbuotojus. Jos galėtų teikti tiesioginį finansavimą arba mokesčių lengvatas įmonėms.

6. Lygybės užtikrinimas

6.1. EESRK laikosi požiūrio, kad atsigavimo laikotarpiu ir vėliau būtina išlaikyti lygybę asmeninių aplinkybių atžvilgiu ir užkirsti kelią bet kokios formos diskriminacinei praktikai. Nors pripažįstame įvairių darbo formų teikiamas galimybes, taip pat kyla pavojus, kad dėl jų gali padidėti darbuotojų nelygybė, įskaitant lyčių lygybę⁽¹⁶⁾. Reikia rasti sprendimų, kaip užtikrinti vienodą požiūrį į darbuotojus visais tinkamais būdais, be kita ko, tiek teisės aktais, tiek kolektyvinėmis sutartimis.

6.2. EESRK pažymi, kad pandemijos metu lygybė nebuvo užtikrinama, nes priimtose priemonės nebuvo taikomos visiems darbuotojams ir įmonėms. Mažosioms ir vidutinėms įmonėms, mažų garantijų darbą dirbantiems darbuotojams, savarankiškai dirbantiems asmenims, migrantams, jaunimui ir moterims dažnai nesudaroma galimybė gauti kompensacijos už prarastas pajamas arba jiems netaikomos priemonės. Dėl to epidemijos metu padidėjo skurdas ir socialinė atskirtis. Be to, kai kurios įmonės nutraukė savo veiklą, todėl buvo prarastos darbo vietos.

6.3. EESRK pažymi, kad per pandemiją labai pablogėjo moterų padėtis darbo rinkoje⁽¹⁷⁾: daug moterų prarado darbą, pablogėjo profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą ir galiausiai jų darbe sumažėjo garantijų.

6.4. Taip pat pablogėjo migrantų ir jaunimo padėtis darbo rinkoje ir jiems vis sunkiau rasti darbą. Be to, jiems vis dažniau tenka dirbti mažų garantijų darbą, kuris neužtikrina kokybiško gyvenimo.

6.5. Nelygybę labiausiai atspindi pajamų lygis ir užimtumo stabilumas. Todėl EESRK yra įsitikinęs, kad darbo rinkos politika turi spręsti darbo užmokesčio skirtumo problemą, taikant priemones, kuriomis skatinamas darbo užmokesčio skaidrumas, kovojama su horizontaliąja ir vertikaliąja darbo rinkos segregacija, suteikiama paskatų moterims dirbti visą darbo dieną, šalinami su neapmokama priežiūra susiję suvaržymai ir įgyvendinamas vienodo užmokesčio už vienodos vertės darbą principas. Be to, būtinos priemonės siekiant užtikrinti, kad būtų paisoma darbuotojų teisių. Taip pat turėtų būti skatinamas socialinis dialogas, skirtas kolektyvinėms deryboms dėl nestandartinės veiklos, pavyzdžiui, namų ruošos, priežiūros, darbo platformose ir panašios veiklos.

7. Skaitmenizacija ir dirbtinis intelektas

7.1. Skaitmenizacija daro didelį poveikį darbo santykiams, nes darbdavių vykdomas jos diegimas darbo procesuose turi teigiamų ir neigiamų padarinių.

⁽¹⁵⁾ Darbuotojų skaitmeniniai įgūdžiai ir mokymas ES šalyse labai skiriasi, todėl didėja darbuotojų padėties skirtumai. 2019 m. skaitmeninio mokymo paslaugas vidutiniškai teikė mažiau nei 25 % ES įmonių, tai svyruoja nuo 6 % Rumunijoje iki 37 % Suomijoje.

⁽¹⁶⁾ OL C 220, 2021 6 9, p. 13.

⁽¹⁷⁾ <https://eige.europa.eu/news/covid-19-derails-gender-equality-gains>.

7.2. Skaitmeniniai sprendimai taip pat kelia susirūpinimą darbuotojų ir darbdavių sutartinių santykių požiūriu. Siekiant užtikrinti tvarius kokybiško darbo elementus, būtina stebėti pokyčius darbo rinkoje ir garantuoti, kad būtų įdiegti tinkami darbuotojų pagrindinių teisių apsaugos mechanizmai, netrukdam kurti skaitmeninius sprendimus. ES, valstybės narės, socialiniai partneriai ir kiti suinteresuotieji subjektai turėtų visi kartu ieškoti teisingų sprendimų dėl žmonėms susirūpinimą keliančių klausimų. EESRK pabrėžia, kad didesnis profesinio gyvenimo skaitmenizacija gali duoti naudos ir kartu kelti iššūkių. Šiuo požiūriu EESRK pripažįsta, kad skubus Europos socialinių partnerių bendrojo susitarimo dėl skaitmenizacijos įgyvendinimas gali atlikti svarbų vaidmenį ⁽¹⁸⁾.

7.3. Skubiai būtina valdyti dirbtinį intelektą darbo vietoje, visų pirma siekiant užkirsti kelią diskriminacinei praktikai, neteisėtam darbuotojų stebėjimui, įskaitant dėl teisės atsijungti, ir kitokiam žalingam elgesiui su darbuotojais. Socialiniai partneriai turi būti įtraukti į teisės aktų dėl dirbtinio intelekto priėmimo ir įgyvendinimo procesus.

Briuselis, 2021 m. rugsėjo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽¹⁸⁾ The European Social Partners framework agreement_and_studies/2020-06-22_agreement_on_digitalisation_-_with_signatures.pdf.

PRIEDAS

Šie pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip ketvirtadalis balsų, svarstymo metu buvo atmesti (Darbo tvarkos taisyklių 43 straipsnio 2 dalis):

3 PAKEITIMAS**Pateikė:**

ARDHE Christian

HOŠTÁK Martin

KONTKANEN Mira-Maria

LE BRETON Marie-Pierre

SOC/685**Pagrindiniai tvaraus kokybiško darbo elementai atsigavimo laikotarpiu ir vėliau****2.9 punktas****Iš dalies pakeisti taip:**

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
EESRK suvokia, kad darbo kokybei ir tvariam jos formavimui įtakos turi daug dalykų, veiksnių ir aplinkybių, ir tai jis pripažįsta šioje nuomonėje ⁽¹⁾. Šie dalykai – tai, be kita ko, darbuotojų darbo užmokesčio lygis ir nuspėjamumas, darbo formos ir metodai, darbo aplinka, darbuotojų sveikata ir sauga, užimtumo stabilumas, mokymasis visą gyvenimą, darbuotojų mokymas, reguliarus ir nuspėjamas darbo laikas, darbuotojų teisių apsauga, profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra, aktyvus ir veiksmingas socialinis dialogas ir pan. ⁽¹⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 10, 3.4 punktas.	EESRK suvokia, kad darbo kokybei ir tvariam jos formavimui įtakos turi daug dalykų, veiksnių ir aplinkybių, ir tai jis pripažįsta šioje nuomonėje ⁽¹⁾. Šie dalykai – tai, be kita ko, darbuotojų darbo užmokesčio lygis ir nuspėjamumas, darbo formos ir metodai, <u>įskaitant darbo formų įvairovės ir lankstumo užtikrinimą vedant socialinį dialogą</u>, darbo aplinka, darbuotojų sveikata ir sauga, užimtumo stabilumas, mokymasis visą gyvenimą, darbuotojų mokymas, reguliarus ir nuspėjamas darbo laikas, darbuotojų teisių apsauga, profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra, aktyvus ir veiksmingas socialinis dialogas ir pan. ⁽¹⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 10, 3.4 punktas.

Balsavimo rezultatai

Už 92

Prieš 120

Susilaikė 15

4 PAKEITIMAS**Pateikė:**

ARDHE Christian

HOŠTÁK Martin

KONTKANEN Mira-Maria

LE BRETON Marie-Pierre

SOC/685**Pagrindiniai tvaraus kokybiško darbo elementai atsigavimo laikotarpiu ir vėliau****3.3 punktas****Iš dalies pakeisti taip:**

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
EESRK pažymi, kad epidemija išryškino tam tikrus ekonominius ir verslo modelius, darbo formas bei būdus, į kuriuos prieš epidemiją nebuvo atsižvelgiama arba kuriems buvo skiriama per mažai dėmesio. Reikia pasirūpinti, kad šios padažnėjusios verslo ir darbo formos nepadarytų neigiamo poveikio darbo rinkai ar darbo kokybei ir netaptų nesąžininga praktika.	EESRK pažymi, kad epidemija išryškino tam tikrus ekonominius ir verslo modelius, darbo formas bei būdus, į kuriuos prieš epidemiją nebuvo atsižvelgiama arba kuriems buvo skiriama per mažai dėmesio. Nors svarbu tiek Europos, tiek nacionaliniu lygmenimis stiprinti verslumą ir savarankiškam verslui palankią politiką ir skatinti tvarią šių padažnėjusių verslo ir darbo formų plėtrą, reikia užtikrinti, kad jos nedarytų neigiamo poveikio darbo rinkai ar darbo kokybei ir netaptų nesąžininga praktika.

Balsavimo rezultatai

Už 90

Prieš 125

Susilaikė 16

5 PAKEITIMAS**Pateikė:**

ARDHE Christian

HOŠTÁK Martin

KONTKANEN Mira-Maria

LE BRETON Marie-Pierre

SOC/685**Pagrindiniai tvaraus kokybiško darbo elementai atsigavimo laikotarpiu ir vėliau**

6.2 punktas**Iš dalies pakeisti taip:**

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
EESRK pažymi, kad pandemijos metu lygybė nebuvo užtikrinama, nes priimtose priemonės nebuvo taikomos visiems darbuotojams ir įmonėms. Mažosioms ir vidutinėms įmonėms, mažų garantijų darbą dirbantiems darbuotojams, savarankiškai dirbantiems asmenims, migrantams, jaunimui ir moterims dažnai nesudaroma galimybė gauti kompensacijos už prarastas pajamas arba jiems netaikomos priemonės. Dėl to epidemijos metu padidėjo skurdas ir socialinė atskirtis. Be to, kai kurios įmonės nutraukė savo veiklą, todėl buvo prarastos darbo vietos.	EESRK pažymi, kad pandemijos metu lygybė nebuvo užtikrinama, nes priimtose priemonės nebuvo taikomos visiems darbuotojams ir įmonėms. Mažosioms ir vidutinėms įmonėms, mažiau stabilų ir saugių formų darbą dirbantiems darbuotojams, savarankiškai dirbantiems asmenims, migrantams, jaunimui ir moterims dažnai nesudaroma galimybė gauti kompensacijos už prarastas pajamas arba jiems netaikomos priemonės. Dėl to epidemijos metu padidėjo skurdas ir socialinė atskirtis. Be to, kai kurios įmonės nutraukė savo veiklą, todėl buvo prarastos darbo vietos.

Balsavimo rezultatai

Už 88
Prieš 138
Susilaikė 14

6 PAKEITIMAS**Pateikė:**

ARDHE Christian
HOŠTÁK Martin
KONTKANEN Mira-Maria
LE BRETON Marie-Pierre

SOC/685**Pagrindiniai tvraus kokybiško darbo elementai atsigavimo laikotarpiu ir vėliau****6.3 punktas****Iš dalies pakeisti taip:**

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
EESRK pažymi, kad per pandemiją labai pablogėjo moterų padėtis darbo rinkoje ⁽¹⁷⁾ : daug moterų prarado darbą, pablogėjo profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra ir galiausiai jų darbe sumažėjo garantijų .	EESRK pažymi, kad per pandemiją labai pablogėjo moterų padėtis darbo rinkoje ⁽¹⁷⁾ : daug moterų prarado darbą, pablogėjo profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra ir galiausiai kyla daugiau sunkumų rasti stabilų ir saugų darbą.
⁽¹⁷⁾ https://eige.europa.eu/news/covid-19-derails-gender-equality-gains .	⁽¹⁷⁾ https://eige.europa.eu/news/covid-19-derails-gender-equality-gains .

Balsavimo rezultatai

Už 80
Prieš 143
Susilaikė 10

7 PAKEITIMAS**Pateikė:**

ARDHE Christian

HOŠTÁK Martin

KONTKANEN Mira-Maria

LE BRETON Marie-Pierre

SOC/685**Pagrindiniai tvaraus kokybiško darbo elementai atsigavimo laikotarpiu ir vėliau****6.4 punktas****Iš dalies pakeisti taip:**

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
Taip pat pablogėjo migrantų ir jaunimo padėtis darbo rinkoje ir jiems vis sunkiau rasti darbą. Be to, jiems vis dažniau <i>tenka dirbti mažų garantijų darbą, kuris neužtikrina kokybiško gyvenimo.</i>	Taip pat pablogėjo migrantų ir jaunimo padėtis darbo rinkoje ir jiems vis sunkiau rasti darbą. Be to, jiems vis dažniau <i>kyla sunkumų rasti stabilesnių ir saugesnių formų darbą.</i>

Balsavimo rezultatai

Už 80

Prieš 143

Susilaikė 10

8 PAKEITIMAS**Pateikė:**

BARRERA CHAMORRO Maria del Carmen

MEYNENT Denis

SALIS-MADINIER Franca

ZORKO Andrej

SOC/685**Pagrindiniai tvaraus kokybiško darbo elementai atsigavimo laikotarpiu ir vėliau**

6.5 punktas**Iš dalies pakeisti taip:**

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
Nelygybę labiausiai atspindi pajamų lygis ir užimtumo stabilumas. Todėl EESRK yra įsitikinęs, kad darbo rinkos politika turi spręsti darbo užmokesčio skirtumo problemą, taikant priemones, kuriomis skatinamas darbo užmokesčio skaidrumas, kovojama su horizontaliąja ir vertikaliąja darbo rinkos segregacija, suteikiama paskatų moterims dirbti visą darbo dieną, šalinami su neapmokama priežiūra susiję suvaržymai ir įgyvendinamas vienodo užmokesčio už vienodos vertės darbą principas. Be to, būtinos priemonės siekiant užtikrinti, kad būtų paisoma darbuotojų teisių. Taip pat turėtų būti skatinamas socialinis dialogas, skirtas kolektyvinėms deryboms dėl nestandartinės veiklos, pavyzdžiui, namų ruošos, priežiūros, darbo platformose ir panašios veiklos.	Nelygybę labiausiai atspindi pajamų lygis ir užimtumo stabilumas. Todėl EESRK yra įsitikinęs, kad darbo rinkos politika turi spręsti darbo užmokesčio skirtumo problemą, taikant privalomas priemones, kuriomis skatinamas darbo užmokesčio skaidrumas, kovojama su horizontaliąja ir vertikaliąja darbo rinkos segregacija, suteikiama paskatų moterims dirbti visą darbo dieną, šalinami su neapmokama priežiūra susiję suvaržymai ir įgyvendinamas vienodo užmokesčio už vienodos vertės darbą principas. Be to, būtinos priemonės siekiant užtikrinti, kad būtų paisoma darbuotojų teisių. Taip pat turėtų būti skatinamas socialinis dialogas, skirtas kolektyvinėms deryboms dėl nestandartinės veiklos, pavyzdžiui, namų ruošos, priežiūros, darbo platformose ir panašios veiklos.

Balsavimo rezultatai

Už 102

Prieš 113

Susilaikė 16

10 PAKEITIMAS**Pateikė:**

ARDHE Christian

HOŠTÁK Martin

KONTKANEN Mira-Maria

LE BRETON Marie-Pierre

SOC/685**Pagrindiniai tvaraus kokybiško darbo elementai atsigavimo laikotarpiu ir vėliau****7.3 punktas****Iš dalies pakeisti taip:**

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
Skubiai būtina valdyti dirbtinį intelektą darbo vietoje, visų pirma siekiant užkirsti kelią diskriminacinei praktikai, neteisėtam darbuotojų stebėjimui, įskaitant dėl teisės atsijungti , ir kitokiam žalingam elgesiui su darbuotojais. Socialiniai partneriai turi būti įtraukti į teisės aktų dėl dirbtinio intelekto priėmimo ir įgyvendinimo procesus.	Siekiant užtikrinti skaidrų ir subalansuotą dirbtinio intelekto plėtojimą , skubiai būtina jį valdyti darbo vietoje, visų pirma siekiant sumažinti nepagrįstus nuogastavimus, skatinti darbuotojų savarankiškumą ir užkirsti kelią diskriminacinei praktikai, neteisėtam darbuotojų stebėjimui ir kitokiam žalingam elgesiui su darbuotojais. Socialiniai partneriai turi būti įtraukti į teisės aktų dėl dirbtinio intelekto priėmimo ir įgyvendinimo procesus.

Balsavimo rezultatai

Už 88

Prieš 136

Susilaikė 10

11 PAKEITIMAS**Pateikė:**

ARDHE Christian

HOŠTÁK Martin

KONTKANEN Mira-Maria

LE BRETON Marie-Pierre

SOC/685**Pagrindiniai tvaraus kokybiško darbo elementai atsigavimo laikotarpiu ir vėliau****1.1 punktas****Iš dalies pakeisti taip:**

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
Darbo kokybė yra vienas iš pagrindinių gyvenimo kokybės elementų. Principo „darbo kokybė – gyvenimo kokybės labui“ laikytis privaloma, nes tai yra būtina išankstinė darnaus socialinio vystymosi sąlyga. Todėl EESRK yra įsitikinęs, kad įvairių sričių ES politikoje šiam principui turi būti skiriamas ypatingas dėmesys, nes jis privalo užkirsti kelią nelygybei, skurdui, socialinei atskirčiai ir nesąžiningai konkurencijai.	Darbo kokybė yra vienas iš pagrindinių gyvenimo kokybės elementų ir turi būti svarstoma kartu su darnaus vystymosi koncepcija, atsižvelgiant į platesnį tvaraus augimo ir užimtumo kontekstą, ypač perėjimą prie žaliosios ekonomikos ir skaitmenizacijos. Kartu EESRK pripažįsta darbdavių vaidmenį skatinant įgūdžius, užimtumą, darbo formų įvairovę, saugumą, darbuotojų gerovę ir įmonių konkurencingumą. Todėl EESRK yra įsitikinęs, kad įvairių sričių ES politikoje turi būti skiriamas ypatingas dėmesys darbo kokybei, kaip ekonomikos augimo ir užimtumo elementui, nes tai gali svariai dvejopai prisidėti skatinant tvarų augimą, užimtumą ir našumą, kartu padėti šalinti nelygybės, skurdo, socialinės atskirties ir nesąžiningos konkurencijos riziką.

Balsavimo rezultatai

Už 79

Prieš 136

Susilaikė 11

12 PAKEITIMAS**Pateikė:**

ARDHE Christian

HOŠTÁK Martin

KONTKANEN Mira-Maria

LE BRETON Marie-Pierre

SOC/685**Pagrindiniai tvaraus kokybiško darbo elementai atsigavimo laikotarpiu ir vėliau**

1.2 punktas

Įrašyti naują punktą:

Pozicija: po šio punkto – tas pats numeris

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
	<i>EESRK pabrėžia, kad reikia imtis visapusiškų ir tinkamai orientuotų veiksmų siekiant užtikrinti, kad valstybių narių darbo rinkos būtų reaguojančios, atsparios ir įtraukios, be kita ko, dėl pandemijos, ypatingą dėmesį skiriant lanksčių darbo vietų kūrimui. Tačiau EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad darbo rinkos pokyčius reikia remti, o ne pernelyg reguliuoti ar jiems trukdyti. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti subsidiarumo ir proporcingumo principams, susijusiems su ES ir valstybių narių kompetencija ir įvairiomis turimomis priemonėmis. Siekiant užtikrinti tvirtą ekonominį pagrindą teisingam perėjimui Europoje remti, daugiau dėmesio turėtų būti skiriama teisingos, stabilios ir nuspėjamos verslo reglamentavimo sistemos kūrimui, stengiantis nedidinti administracinės naštos įmonėms.</i>

Balsavimo rezultatai

Už 79

Prieš 144

Susilaikė 7

15 PAKEITIMAS**Pateikė:**

ARDHE Christian

HOŠTÁK Martin

KONTKANEN Mira-Maria

LE BRETON Marie-Pierre

SOC/685**Pagrindiniai tvaraus kokybiško darbo elementai atsigavimo laikotarpiu ir vėliau****1.12 punktas****Iš dalies pakeisti taip:**

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
EESRK pažymi, kad Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė nėra tiesiogiai susijusi su kokybiško darbo elementais, todėl ragina Komisiją <i>papildyti šią priemonės dalį</i> . Darbo kokybė yra itin svarbi siekiant Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės tikslų. Nereikėtų pamiršti pažeidžiamų grupių, <i>pavyzdžiui, mažų garantijų darbą dirbančių ir jaunų darbuotojų</i> , kurie labiausiai nukentėjo nuo šios epidemijos.	EESRK pažymi, kad Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė nėra tiesiogiai susijusi su kokybiško darbo elementais, todėl ragina Komisiją <i>užtikrinti, kad šie elementai būtų tinkamai svarstomi įgyvendinant šią priemonę</i> . Darbo kokybė yra itin svarbi siekiant Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės tikslų. Nereikėtų pamiršti pažeidžiamų grupių, kurios labiausiai nukentėjo nuo šios epidemijos.

Balsavimo rezultatai

Už 82

Prieš 140

Susilaikė 8

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Sąžiningos maisto tiekimo grandinės kūrimas“**(tiriamoji nuomonė)**

(2021/C 517/05)

Pranešėjas **Branko RAVNIK**Bendrapranešėjis **Peter SCHMIDT**

Konsultavimasis	Tarybai pirmininkaujančios Slovėnijos prašymas pateikti nuomonę, 2021 3 19
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 9
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinė sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	211 / 1 / 6

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina ES Direktyvą dėl nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje, nes tai žingsnis į priekį sprendžiant galios disbalanso problemą grandinėje. Nesąžiningos prekybos praktika yra sudėtingas reiškinys, turintis didelį poveikį visuomenei, o reguliavimas šiame kontekste atlieka svarbų vaidmenį. Komitetas ragina valstybes nares skubiai į nacionalinę teisę perkelti ir įgyvendinti direktyvą bei spręsti nesąžiningos prekybos praktikos klausimus.

1.2. Europos žemės ūkio ir maisto grandinė pasirodė nepaprastai atspari per COVID-19 protrūkį. Vartotojai visada turėjo galimybę įsigyti beveik visų maisto produktų. Nepaisydami infekcijos pavojaus, maisto tiekimo grandinės darbuotojai atliko didžiulį darbą.

1.3. Tačiau pirmieji stebėjimai rodo, kad taip pat labai keičiasi gamybos, platinimo ir vartojimo įpročiai. EESRK pritaria Europos maisto sistemų pertvarkai, kad jos būtų ekologiškai, ekonomiškai ir socialiai tvarios, atsparios, sąžiningos ir įtraukios, ir, visų pirma, aprūpintų Europos vartotojus sveiku, tvariai gaminamu saugiu maistu. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad maisto grandinės veiklos vykdytojų bendradarbiavimas (o ne konkurencija) yra labai svarbus siekiant skatinti atsparesnę ir tvaresnę maisto sistemą, kad veiklos vykdytojams būtų užtikrinta sąžininga dalis ir vengiama šmeižto.

1.4. EESRK pabrėžia savo rekomendaciją mokėti silpniesiems veiklos vykdytojams, visų pirma, ūkininkams, teisingą ir pelnytą kainą, kuri suteiktų jiems pakankamai pajamų investicijoms, inovacijoms ir tvariai gamybai⁽¹⁾. Turėtų būti sukurtas bendrosios pridėtinės vertės paskirstymo maisto tiekimo grandinėje stebėsenos mechanizmas. Remiantis Komisijos duomenimis, bendrosios pridėtinės vertės dalis maisto tiekimo grandinėje, tenkanti pirminiam gamintojui, sumažėjo nuo 31 % 1995 m. iki 23,4 % 2015 m. (naujausi turimi duomenys).

1.5. EESRK taip pat pabrėžia savo rekomendaciją kovoti su nesąžiningos prekybos praktika, kuri nepatenka į minimaliuosius direktyvos reikalavimus⁽²⁾, ir palankiai vertina keleto valstybių narių pastangas spręsti tokias problemas kaip pirkimas už mažesnę nei gamybos kainą, dvigubi aukcionai ar visų tiekimo grandinės dalyvių apsauga, neatsižvelgiant į jų dydį ar poziciją maisto grandinėje. EESRK teigiamai vertina tai, kad Komisija nusprendė reguliuoti nesąžiningos prekybos praktiką maisto tiekimo grandinėje. Tačiau EESRK apgailestauja, kad Komisija neskatino suderinto požiūrio, kad būtų išvengta bendrosios rinkos susiskaidymo. EESRK mano, kad papildomos priemonės turėtų būti suderinamos su

⁽¹⁾ EESRK nuomonė *Maisto tiekimo grandinės gerinimas* (OL C 440, 2018 12 6, p. 165).

⁽²⁾ EESRK nuomonė *Teisingesnių žemės ūkio ir maisto tiekimo grandinių rėmimas* (OL C 34, 2017 2 2, p. 130), ir EESRK nuomonė *Maisto tiekimo grandinės gerinimas* (OL C 440, 2018 12 6, p. 165).

bendrajai rinkai ir turi būti atliktas tinkamas poveikio vertinimas. Vis dėlto EESRK palankiai vertina tai, kad valstybės narės perkelia direktyvą į nacionalinę teisę ir ją įgyvendina, užtikrindamos didesnę teisingumą maisto tiekimo grandinėje, ir ragina ateityje laikytis labiau suderinto požiūrio.

1.6. EESRK ragina valstybes nares priimti visus verslo dalyvius apsaugančius įstatymus. Dydis nebūtinai nulemia rinkos galią, todėl visi dideli ir maži verslo veiklos vykdytojai turėtų būti apsaugoti nuo nesąžiningos prekybos praktikos.

1.7. EESRK taip pat ragina valstybes nares sukurti mechanizmus, kurie leistų joms stebėti, vertinti ir užtikrinti į nacionalinę teisę perkeliama teisės aktų įgyvendinimą ir, bendradarbiaujant su suinteresuotaisiais subjektais, steigti forumus dialogui.

1.8. Šiuo metu ekonominės ir derybinės galios disbalansas Europos (bet ir pasaulinėse) maisto sistemose daro spaudimą žemės ūkio sektoriaus pelningumui ir darbo užmokesčiui, mažėjančiam mažųjų ir vidutinių maisto įmonių investavimo potencialui ir vietinės mažmeninės šeimos prekybos atsisakymui. Todėl reikalingi faktais pagrįsti korekciniai mechanizmai, siekiant užtikrinti subalansuotą Europos maisto tiekimo grandinės dalyvių vystymąsi ir paremti sąžiningą maisto gamybos ir platinimo ekonominės naudos pasidalijimą ES ir už jos ribų taip skatinant tvarias maisto sistemas. Komisija nepadarė išvadų iš strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ poveikio vertinimų.

1.9. EESRK pabrėžia, kaip svarbu visiems suinteresuotiesiems subjektams turėti tinkamas priemones ir informaciją, kad galėtų pasinaudoti šia direktyva. Todėl EESRK ragina Europos Komisiją, valstybes nares ir Europos išorės veiksmų tarnybą (EIVT) užtikrinti, kad suinteresuotieji subjektai žinotų savo teises ir procedūras joms įgyvendinti, taip pat ir kalbant apie tarptautinę prekybą tiek ES viduje, tiek su trečiosiomis šalimis.

1.10. EESRK pakartoja, kad sąžiningesnės prekybos praktikos skatinimas turėtų būti išsamios ES maisto ir prekybos politikos dalis, apimant visą tiekimo grandinę ir siekiant įgyvendinti JT darnaus vystymosi tikslus (DVT).

2. Išanga

2.1. Nesąžiningos prekybos praktika apibrėžiama kaip įmonių vienu kitoms taikoma praktika, kuria nukrypstama nuo tinkamo verslo elgesio ir kuri prieštarauja sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos principams ir kuri vieno prekybos partnerio vienašališkai primetama kitam⁽³⁾. Dėl didelio galios disbalanso tarp veiklos vykdytojų maisto tiekimo grandinė ypač kenčia nuo nesąžiningos prekybos praktikos. Nesąžiningos prekybos praktika gali būti vykdoma visais maisto tiekimo grandinės lygmenimis ir viename lygmenyje taikoma nesąžiningos prekybos praktika gali turėti poveikio kitoms grandinės dalims, priklausomai nuo susijusių dalyvių įtakos rinkoje⁽⁴⁾.

2.2. Kaip išsamiai aprašyta EESRK nuomonėse *Teisingesnė žemės ūkio ir maisto tiekimo grandinė* (priimta 2016 m.⁽⁵⁾) ir *Maisto tiekimo grandinės gerinimas* (priimta 2018 m.⁽⁶⁾), derybinės galios koncentracija lėmė piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi, todėl silpnesni veiklos vykdytojai vis labiau kenčia nuo nesąžiningos prekybos praktikos. Dėl šios priežasties rinkoje kylanti ekonominė rizika perkeliama į tiekimo grandinę, o tai labai neigiamai veikia vartotojus ir kai kuriuos veiklos vykdytojus, pavyzdžiui, ūkininkus, darbuotojus ir MVĮ. Remiantis Komisijos duomenimis, bendrosios pridėtinės vertės dalis maisto tiekimo grandinėje, tenkanti pirminiam gamintojui, sumažėjo nuo 31 % 1995 m. iki 23,4 % 2015 m. (naujausi turimi duomenys). Kaip teigia Komisija, nesąžiningos prekybos praktikos problemą pripažino visi maisto tiekimo grandinės suinteresuotieji subjektai ir buvo pranešta, kad dauguma veiklos vykdytojų yra susidūrę su nesąžiningos prekybos praktika⁽⁷⁾.

2.3. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/633⁽⁸⁾ dėl nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto tiekimo grandinėje buvo priimta 2019 m. balandžio mėn. Direktyva yra trumpa, glausta ir remiasi keliais pagrindiniais principais. Valstybės narės turėjo perkelti direktyvą į nacionalinę teisę iki 2021 m. gegužės 1 d. ir pradėti ją taikyti po šešių mėnesių. Tai yra platesnės valdymo darbotvarkės dalis, kuria siekiama sukurti efektyvesnę ir teisingesnę

⁽³⁾ Europos Komisija, 2014 m.

⁽⁴⁾ Žemės ūkio rinkų darbo grupė, 2016 m.

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė *Teisingesnė žemės ūkio ir maisto tiekimo grandinių rėmimas* (OL C 34, 2017 2 2, p. 130).

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė *Maisto tiekimo grandinės gerinimas* (OL C 440, 2018 12 6, p. 165).

⁽⁷⁾ EK komunikatas, 2014 m.

⁽⁸⁾ 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/633 dėl įmonių vienu kitoms taikomos nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje (OL L 111, 2019 4 25, p. 59).

maisto tiekimo grandinę ir kuri taip pat apima gamintojų bendradarbiavimą ir rinkos skaidrumo didinimo priemones. Strategija „Nuo ūkio iki stalo“⁽⁹⁾ taip pat yra skirta prisidėti prie ūkininkų padėties maisto tiekimo grandinėje gerinimo.

2.4. ES pirmininkaujanti Slovėnija paprašė EESRK parengti tiriamąją nuomonę dėl veiksmingo direktyvos tikslų praktiško įgyvendinimo, dėl valstybių narių geriausios praktikos reguliuojant žemės ūkio maisto produktų grandinę, taip pat dėl veiksmų, kurių reikia imtis, kad šis procesas nesustotų.

3. EESRK pozicija dėl nesąžiningos prekybos praktikos

3.1. Savo 2018 m. nuomonėje⁽¹⁰⁾ EESRK palankiai įvertino Komisijos pasiūlymą sumažinti nesąžiningos prekybos praktikos atvejų skaičių kaip būtiną pirmąjį žingsnį siekiant apsaugoti silpnesnius veiklos vykdytojus, visų pirma ūkininkus, darbuotojus ir kai kuriuos veiklos vykdytojus bei pagerinti valdymą maisto tiekimo grandinėje. Reglamentavimo metodas ir teisėkūros sistema su veiksmingais ir tvirtais vykdymo užtikrinimo mechanizmais yra būdas veiksmingai spręsti nesąžiningos prekybos praktikos klausimą ES lygmeniu. Tai taip pat buvo pakartota 2020 m. EESRK nuomonėje dėl strategijos „Nuo ūkio iki stalo“⁽¹¹⁾.

3.2. Vis dėlto EESRK apgailestavo, kad Komisija visoje ES įvedė tik bendrą minimalųjį apsaugos standartą, uždrausdama tik tam tikrą nesąžiningos prekybos praktikos atvejų skaičių. Būtina uždrausti bet kokią piktnaudžiavimo praktiką.

3.3. Vykdymo užtikrinimo klausimu EESRK palankiai įvertino Komisijos pasiūlymą sukurti suderintą ES vykdymo užtikrinimo institucijų sistemą.

3.4. EESRK rekomendavo Komisijai ne tik spręsti nesąžiningos prekybos praktikos klausimą, bet ir skatinti bei remti verslo modelius, kurie atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant tiekimo grandinės tvarumą, perbalansuojant ją ir padidinant jos veiksmingumą, kad būtų sustiprinta silpnesnių veiklos vykdytojų padėtis.

4. Nesąžiningos prekybos praktikos direktyvos perkėlimas į nacionalinę teisę ir įgyvendinimas. Esama padėtis

4.1. Valstybės narės šiuo metu perkelia ir įgyvendina direktyvą⁽¹²⁾. Dauguma ūkininkų asociacijų, profesinių sąjungų ir maisto perdirbėjų mano, kad jų apsaugai numatytų priemonių nepakanka. Nepaisant to, jie pritarė siūlomoms priemonėms nesąžiningos prekybos praktikos direktyvai įgyvendinti ir netgi paragino nustatyti platesnio užmojo tikslus, nors kai kuriais atvejais mažmenininkai išsakė skirtingas nuomones.

4.2. Iki 2021 m. lapkričio mėn. Europos Komisija pateiks tarpinę ataskaitą apie direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę, o 2025 m. – direktyvos veiksmingumo vertinimą. Šis vertinimas bus pagrįstas valstybių narių metinėmis ataskaitomis ir suinteresuotiesiems subjektams skirtų EK apklausų apie nesąžiningos prekybos praktiką žemės ūkio ir maisto tiekimo grandinėje rezultatais⁽¹³⁾. EESRK siūlo Komisijai taip pat konsultuotis su pirkėjais ir kaupti su direktyva susijusią jų patirtį. Direktyvoje nustatytas bendradarbiavimo mechanizmas turėtų būti tinkamas forumas, kuriame vykdymo užtikrinimo institucijos ir Komisija, remdamosi valstybių narių metinėmis ataskaitomis, galėtų aptarti direktyvos veiksmingumą. Šių reguliarių susitikimų metu galima nustatyti ne tik geriausią praktiką, bet ir spragas bei palyginti valstybių narių metodus.

4.3. EESRK teigiamai vertina tai, kad Komisija nusprendė reguliuoti nesąžiningos prekybos praktiką maisto tiekimo grandinėje. Tačiau EESRK apgailestauja, kad Komisija neskaito suderinto požiūrio, kuris lemia bendrosios rinkos susiskaidymą. Vis dėlto EESRK palankiai vertina tai, kad valstybės narės perkelia direktyvą į nacionalinę teisę ir ją įgyvendina, užtikrindamos didesnę teisingumą maisto tiekimo grandinėje, ir ragina ateityje laikytis labiau suderinto požiūrio.

5. Geroji perkėlimo ir įgyvendinimo proceso patirtis

5.1. EESRK palankiai vertina plataus užmojo perkėlimo į nacionalinę teisę įstatymus (toliau – „geroji patirtis“), kuriais draudžiama tam tikra nesąžiningos prekybos praktika, kurią tam tikromis sąlygomis leidžia direktyva. Pavyzdžiui, Vokietijos perkėlimo į nacionalinę teisę įstatymas draudžia grąžinti neparduotus produktus tiekėjui nemokant už juos arba perduoti tiekėjui pirkėjui tenkančias sandėliavimo išlaidas⁽¹⁴⁾.

⁽⁹⁾ Strategija „Nuo ūkio iki stalo“.

⁽¹⁰⁾ EESRK nuomonė *Maisto tiekimo grandinės gerinimas* (OL C 440, 2018 12 6, p. 165).

⁽¹¹⁾ EESRK nuomonė „Nuo ūkio iki stalo“ – *tvaraus maisto strategija* (OL C 429, 2020 12 11, p. 268).

⁽¹²⁾ Perkėlimas į nacionalinę teisę.

⁽¹³⁾ Europos Komisijos svetainė.

⁽¹⁴⁾ Laukiama antrųjų rūmų patvirtinimo, todėl dar nėra oficialiai pranešta Europos Komisijai. Numatytas 2021 m. gegužės 28 d.

5.2. EESRK palankiai vertina tai, kad į perkėlimo įstatymus buvo įtraukti straipsniai, kuriais draudžiama pirkti už mažesnę nei gamybos sąnaudos kainą, taikant juos visiems veiklos vykdytojams. Pavyzdžiui, Ispanijos įstatymas⁽¹⁵⁾ ne tik draudžia visiems veiklos vykdytojams pirkti žemesne nei gamybos sąnaudos kainą, bet ir draudžia sunaikinti vertę maisto tiekimo grandinėje. Italijos įstatymų leidėjui taip pat buvo pavesta spręsti šią problemą perkėlimo į nacionalinę teisę įstatyme⁽¹⁶⁾. Vokietijos federalinis parlamentas vertinimo, atliekamo praėjus dvejiems metams nuo įsigaliojimo, metu atliks galimo draudimo pirkti mažesne nei gamybos sąnaudos kainą auditą.

5.3. Tai yra dalis platesnio Europos Komisijos skatinamų iniciatyvų rinkinio, įskaitant, pavyzdžiui, kainų rinkos stebėjimo centrus⁽¹⁷⁾, kurie yra būtini siekiant užtikrinti sektoriaus skaidrumą ir sąžiningumą. Be to, reikia paminėti abipusiškumo svarbą tarptautinėje prekyboje⁽¹⁸⁾.

5.4. EESRK palankiai vertina įstatymus, kuriais įsteigiama kontrolieriaus pozicija siekiant stebėti jų įgyvendinimą. Ispanijoje buvo įsteigta nepriklausoma agentūra (AICA), kuri stebėtų, kaip įgyvendinamas įstatymas, o kontrolierius yra įgaliojtas skatinti savanoriškai laikytis elgesio kodeksų. Vokietijoje nuo nesąžiningos prekybos praktikos nukentėję asmenys galės kreiptis į nepriklausomą kontrolierių teikdami savo anoniminius skundus, įskaitant pranešimus apie nesąžiningą praktiką, kuri nėra išvardyta teisės aktuose. Kontrolierius taip pat galės inicijuoti tyrimus ir perduoti informaciją apie pažeidimus Federalinei žemės ūkio ir maisto tarnybai (BLE) bei stebėti gamybos sąnaudas ir kainų pokyčius⁽¹⁹⁾.

5.5. Dydis nebūtinai nulemia rinkos galią, todėl visi dideli ir maži verslo veiklos vykdytojai turėtų būti apsaugoti nuo nesąžiningos prekybos praktikos. EESRK ragina valstybes nares priimti visus verslo dalyvius apsaugančius įstatymus. Komitetas pripažįsta pastangas šalių, kurios, nors užmojų lygis nėra pasiekiamas, priima įstatymus, apimančius didesnius veikėjus, bent jau pagrindiniuose sektoriuose. Pavyzdžiui, Vokietijoje 350 mln. EUR riba išlaikoma kalbant apie žemės ūkio, žuvininkystės ir maisto gamybos įmones, tačiau mėsos, vaisių, daržovių ir sodininkystės produktų srityse riba bus nustatyta ties 4 mlrd. EUR apyvarta, todėl įstatymas apsaugos daugiau subjektų⁽²⁰⁾. Belgijos preliminarus įstatymas panaikina metodą „žingsnis po žingsnio“, pagal kurį visiems verslo subjektams, kurių apyvarta nesiekia 350 mln. EUR ribos, suteikiama apsauga nuo nesąžiningos prekybos praktikos, neatsižvelgiant į jų dydį palyginti su pirkėjo dydžiu. Ispanija teikia specialią apsaugą pirminiems gamintojams, tačiau teisės aktais yra apsaugoti visi veiklos vykdytojai, neatsižvelgiant į jų dydį ir (arba) padėtį rinkoje.

5.6. Dvigubi aukcionai⁽²¹⁾ siejami su dideliu neigiamu poveikiu ūkininkams⁽²²⁾, kurie *de facto* yra priversti dalyvauti šioje praktikoje dėl galios disbalanso tarp pirkėjų ir pardavėjų. Dvigubų aukcionų draudimas padėtų išvengti atvejų, kai tiekėjai yra priversti parduoti prekes žemesne nei gamybos sąnaudos kainą. Nors direktyvos perkėlimo į Italiją procesas dar nėra baigtas, EESRK su susidomėjimu stebi vykstančias diskusijas dėl galimybės uždrausti dvigubus aukcionus šalyje, kurioje įstatymų leidėjui buvo pavesta spręsti šią problemą perkėlimo į nacionalinę teisę įstatyme.

5.7. EESRK taip pat mano, kad kaip geroji patirtis galėtų būti įgyvendintas išpareigojimas sudaryti rašytines sutartis dėl visų operacijų ir įtraukti jas į duomenų bazę, kad būtų užtikrintas didesnis skaidrumas ir kontrolė. Ispanijos įstatymas numato tokį išpareigojimą, kuris daro labai gerą poveikį prekybos santykiams. Į sutartį turėtų būti įtrauktos tokios sąvokos kaip kokybė, trukmė, kaina, kainos rodiklis, pakartotinės derybos, atnaujinimas ir nutraukimas su išankstiniu įspėjimu.

5.8. EESRK palankiai vertina Vokietijos įstatymo sąlygą, pagal kurią pirmasis vertinimas turi vykti praėjus dvejiems metams nuo įstatymo įsigaliojimo, ir tai, kad be galiojančių draudimų laikymosi tikrinimo, Vokietijos federalinis parlamentas taip pat gali išplėsti draudžiamos nesąžiningos prekybos praktikos sąrašą⁽²³⁾; jis taip pat nurodo Belgijos preliminarų įstatymą, kuriame numatyta galimybė bet kuriuo metu karališkuoju dekretu, prieš tai pasikonsultavus su suinteresuotaisiais subjektais, įtraukti naujas nesąžiningos prekybos praktikas.

⁽¹⁵⁾ *Ley 12/2013, de 2 de agosto, de medidas para mejorar el funcionamiento de la cadena alimentaria*. Šis įstatymas bus pakeistas įstatymo projektu, dėl kurio šiuo metu deramasi, ispanų kalba vadinamu *Proyecto de Ley por el que se modifica la Ley 12/2013 de medidas para mejorar el funcionamiento de la cadena alimentaria*.

⁽¹⁶⁾ *Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana*, 2021 4 23.

⁽¹⁷⁾ Europos Komisijos rinkos stebėjimo centrai. Galite taip pat pasižiūrėti pavyzdžius *French Food Sector Price and Margin Surveillance Programme*.

⁽¹⁸⁾ EESRK nuomonė „ES prekybos politikos suderinamumas su Europos žaliuoju kursu“ (OL C 429, 2020 12 11, p. 66).

⁽¹⁹⁾ BLE tinklapis.

⁽²⁰⁾ Ši sąlyga taikoma tik iki 2025 m. gegužės mėn., vėliau riba sumažės iki 350 mln. EUR.

⁽²¹⁾ Dvigubi aukcionai yra pirkėjų naudojami mechanizmai, kuriais siekiama sutelkti tiekėjus trumpalaikiuose internetiniuose aukcionuose, kuriuose jie skatinami siūlyti savo produkciją už mažiausią įmanomą kainą.

⁽²²⁾ „Oxfam“ atvejo tyrimas.

⁽²³⁾ Į vertinimą taip pat būtų įtraukti tyrimo dėl maisto ir žemės ūkio produktų galimo draudimo pirkti mažesne nei gamybos sąnaudos kainą rezultatai.

6. Nustatytos spragos

6.1. EESRK tvirtina, kad visa direktyvoje minima nesąžiningos prekybos praktika, įskaitant vadinamąją „pilkąją praktiką“, gali turėti žalingą poveikį silpniausiems grandinės dalyviams. Silpniesiems tiekėjams gali jaustis priversti su galingesniu pirkėju pasirašyti susitarimą, kuriame nustatytos jų interesų neatitinkančios sutarties sąlygos. Nors keliose valstybėse narėse buvo diskutuojama apie visišką nesąžiningos prekybos praktikos uždraudimo galimybę, paaiškėjo, kad tokio lygio užmojus pasiekti be ES įsikišimo yra sunku. Panašiai savo 2018 m. nuomonėje EESRK ragino visapusiškai uždrausti nesąžiningos prekybos praktiką ir suteikti valstybėms narėms galimybę išplėsti iš pradžių uždraustos nesąžiningos prekybos praktikos sąrašą. Belieka laukti, kokie peržiūros mechanizmai bus įdiegti perkėlimo įstatymuose.

6.2. Direktyva suteikia teisę tiekėjams, tiekėjų organizacijoms ir ne pelno organizacijoms, veikiančioms tiekėjų vardu, pateikti skundus. Tačiau EESRK yra susirūpinęs, kad tuo atveju, jei vyksta neteisėta nesąžiningos prekybos praktika, nukentėjusioji šalis (pvz., darbuotojas) gauna svarbią informaciją, tačiau vykdymo priežiūros institucijos negali išspręsti problemos, nes nukentėjęs veiklos vykdytojas ar jo organizacija nepateikia oficialaus skundo. Kadangi nukentėję veiklos vykdytojai gali nenoriai teikti skundus, net kai jų teisės yra pažeidžiamos, EESRK ragina Europos Komisiją atidžiai stebėti ir įvertinti, koku mastu gali prireikti pokyčių, siekiant geriau apsaugoti labiausiai pažeidžiamas šalis, kurios priklauso nuo veiklos vykdytojų, pvz. darbininkus, ūkininkus ir žvejus. Nesąžiningos prekybos praktikos direktyvoje nereikalaujama naudotis rašytinėmis sutartimis, bet vis dėlto daroma prielaida, kad tai yra pardavimo santykiai. Taigi EESRK pabrėžia savo pasiūlymą išplėsti apsaugą tais atvejais, kai nesąžiningos prekybos praktika vyksta, tačiau nėra (rašytinės) sutarties. EESRK jau ragino pradėti taikyti kolektyvinio ieškinio teisę ⁽²⁴⁾.

6.3. Direktyvos metodas „žingsnis po žingsnio“ reiškia, kad tam tikrais atvejais rinkos galios požiūriu silpnas veiklos vykdytojas, turintis didelę apyvartą, nėra apsaugotas įstatymais. Tai sukuria neapibrėžtumą tiekėjams, kurie neturi duomenų apie savo verslo partnerių metines apyvartas. EESRK ragina Komisiją ir ES valstybes nares stebėti ir šalinti neigiamas šio metodo „žingsnis po žingsnio“ pasekmes, taip pat apsvarstyti galimybę apsaugoti visus verslo dalyvius, nepriklausomai nuo jų dydžio.

6.4. Stabilūs, subalansuoti ir ilgalaikiai verslo santykiai tarp maisto grandinės dalyvių gali padėti ūkininkams, kuriems laikui bėgant tenka mažesnė ir nuolat mažėjanti galutinės kainos dalis, labiau prisidėti prie produktų pridėtinės vertės. Regiono ir kokybės aspektai gali išlaikyti pridėtinę vertę regione palyginti su žaliavų importu iš trečiųjų šalių, kuriose gamybos standartai dažniausiai žemesni nei ES. Geresnis kilmės ženklavimas padidintų maisto tiekimo grandinių skaidrumą.

7. Žemės ūkio ir maisto tiekimo grandinės pažeidžiamumas, kurį atskleidė COVID-19

7.1. Apskritai, Europos maisto tiekimo grandinė pasirodė nepaprastai atspari per COVID-19 protrūkį. Vartotojai visada turėjo galimybę įsigyti beveik visų maisto produktų. Nepaisydami infekcijos pavojaus, maisto tiekimo grandinės darbuotojai atliko didžiulį darbą. Tačiau COVID-19 veikia visą globalią žemės ūkio ir maisto produktų sistemą. Pandemija daro simetrišką, bet asinchroninį šoką pasaulinėms ir nacionalinėms maisto sistemoms, o tai daro įtaką 1) pasiūlos ir paklausos kanalams skirtingu metu; 2) visiems maisto sistemos elementams, nuo pirminės gamybos iki maisto perdirbimo, mažmeninės prekybos ir maitinimo paslaugų (viešbučiai, restoranai ir kavinės, HORECA), tarptautinės prekybos ir logistikos sistemų bei tarpinės ir galutinės paklausos; 3) veiksmų rinkoms (darbo ir kapitalo) ir tarpinėms gamybos pakėms. Šie padariniai daro poveikį daugybei makroekonominių veiksmų (pvz., valiutų kursui, energijos kainoms, patekimui į finansų rinkas) ir, svarbiausia, dėl jų mažėja visa ekonominė veikla ir didėja nedarbas.

7.2. Laisvo darbuotojų judėjimo iš vienos valstybės narės į kitą apribojimai (Komisija paskelbė gaires dėl asmenų, atliekančių pagrindines funkcijas, pvz., sezoninių darbuotojų) paveikė daugelį maisto gamybos ir perdirbimo sričių (pvz., vaisių ir daržovių derliaus nuėmimą, mėsos ir pieno produktų perdirbimą), kurios priklauso nuo sezoninių darbuotojų iš kitų valstybių narių ar trečiųjų šalių atliekamo darbo. Be to, migruojantys darbuotojai dažnai gyvena ir dirba prastomis sąlygomis, jie patenka į didesnės infekcijos rizikos grupę, kaip parodo protrūkiai skerdyklose ir mėsos pakavimo įmonėse visame pasaulyje. Tai sukuria rimtą visuomenės sveikatos problemą, taip pat lūžį maisto tiekimo grandinėje.

7.3. Be to, įvedus pandemijos plitimo stabdymo priemones ir dėl logistikos sutrikimų sutrūko maisto transportavimas, taigi ši pandemija taip pat paskatino protekcionizmą, kuris daro įtaką maisto produktų importui ir eksportui. Tuo pat metu daugelis pabrėžė regioniniu lygmeniu pagamintų maisto produktų svarbą ES ir tradicinę trumpų tiekimo grandinių, vietos gamybos ir prekybos naudą. Trumpos tiekimo grandinės, vietos gamyba ir prekyba krizės metu pasirodė dar patrauklesnės,

⁽²⁴⁾ EESRK nuomonė *Teisingesnių žemės ūkio ir maisto tiekimo grandinių rėmimas* (OL C 34, 2017 2 2, p. 130).

nes žmonės ieško naujų ir labiau tiesioginių būdų nusipirkti maisto, o gamintojai – naujų savo produktų realizavimo galimybių. Tačiau vienas iš svarbiausių veiksnių yra poreikio tęsti sąžiningą ir tvarią prekybą regioniniu ir tarptautiniu lygmenimis įgyvendinimas. Prekybos apribojimai gali pakenkti stabilumui, o tai ypač paveiktų mažas pajamas gaunančius gyventojus.

7.4. Griežtas karantinas parklūpdė turizmo sektorių ir dalį maisto pramonės (pvz., viešbučių ir restoranų sektorių ir kitus „ne namų“ pramonės, maisto pristatymo segmento atstovus, turizmo zonose įsisteigusius didmenininkus ir mažmenininkus), o tai turėjo toli siekiančių pasekmių. Be pačių įstaigų, veiklos sutrikimas taip pat sugriovė konsoliduotą maisto tiekimo sistemą, kuria rėmėsi daugelis ūkininkų ir žemės ūkio produktų tiekėjų. Smarkiai nukentėjo šviežių produktų tiekėjai. Aukštos kokybės vynu, sūris ir mėsa, paprastai parduodami restoranuose, buvo pakeisti standartiniais produktais, kurie buvo perkami prekybos centruose ir vartojami namuose (FAO, 2020 m.; EBPO, 2020 m.). Kai kurie gamintojai reagavo į tai labiau priartėdami prie mažmeninės ar internetinės rinkos, kurioje neretai jiems pavyko sudaryti puikių kompromisų ir susitarimų, tačiau daugelis nesugebėjo prisitaikyti ir prarado klientus bei pajamas. Žemės ūkio turizmą, kuris dažnai padeda ūkininkams įvairinti pajamų šaltinius, taip pat smarkiai paveikė COVID-19 apribojimai.

7.5. COVID-19 krizė smarkiai pagreitino perėjimą prie pirkimo internetu, ir manoma, kad ši tendencija išliks. Neseniai atliktas „McKinsey“ tyrimas ⁽²⁵⁾ rodo, kad 2020 m. maisto produktų pirkimas internetu Europoje išaugo 55 % ir numatoma, kad tai tęsis – 50 % vartotojų, kurie pandemijos metu pirko internetu, ketina taip apsipirkti ir toliau.

7.6. Kilus COVID-19 pandemijai ir jai sparčiai išplitus visame pasaulyje, ES ir tarptautinė ekonomika patyrė milžinišką sukrėtimą. Buvo imtasi neatidėliotinų ir visapusiškų biudžeto, likvidumo ir politikos priemonių, siekiant padėti labiausiai paveiktiems sektoriams. ES turi platų rinkos intervencijos priemonių rinkinį ir kelios iš jų buvo aktyvuotos COVID-19 krizės metu, siekiant paremti ūkiuose gaunamas pajamas. Tačiau atsakas į krizę buvo ribotas, nes ES biudžete praktiškai nebuvo lėšų papildomoms neatidėliotinoms žemės ūkio priemonėms finansuoti paskutiniaisiais 2014–2020 m. biudžeto laikotarpio metais.

7.7. Galiausiai, Komisija pradėjo įgyvendinti Europos žaliąjį kursą, kuris taip pat turi įtakos žemės ūkiui („Nuo ūkio iki stalo“ ir biologinės įvairovės strategijos), o pagal priemonės „Next Generation ES“ paskatų paketą EŽŪFKP buvo papildomai skirta 7,5 mlrd. EUR. ES susirūpinimą kelia strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ poveikio vertinimai. Nepaisant to, EESRK ragina teikti labiau subalansuotą politinę paramą žemės ūkio ir maisto sektoriui, lyginant su kai kuriomis kitomis ekonomikos sritimis, kurių ekonominė struktūra yra daug atsparesnė ir daug pelningesnė.

8. Tolesni veiksmai

8.1. Direktyva suteikia valstybėms narėms galimybę parengti direktyvą įgyvendinančius įstatymus, o tai leido kiekvienai iš jų priimti specialiai pritaikytus teisės aktus, kurie atitinka jų nacionalinį kontekstą. Kaip minėta anksčiau, kai kurios valstybės narės nustatė platesnio užmojo tikslus nei vien minimalūs direktyvos derinimo standartai, taip pat priėmė įstatymus, kurie suteikia papildomą apsaugą tiekėjams iš ES ir ne ES šalių.

8.2. Nors tikimasi, kad tam tikros valstybės narės tiekėjai galės be apribojimų susipažinti su savo nacionalinių perkėlimo įstatymų ypatumais (įskaitant skundų nagrinėjimo mechanizmą ir kompetentingą instituciją), sunkumų gali kilti tiekėjams, eksportuojantiems į kitas ES valstybes nares, ir ne ES tiekėjams, eksportuojantiems į ES. EESRK palankiai vertina sklaidos pastangas, kurių ėmėsi Komisija, paskelbdama *Brošiūrą apie NPP direktyvą* ⁽²⁶⁾, tačiau pažymi, kad šiame dokumente pateikiama tik informacija, susijusi su minimaliais suderinimo standartais. Siekdamas pasiūlyti tinkamas priemones eksportuotojams, kad jie galėtų pasinaudoti perkėlimo į nacionalinę teisę įstatymais, EESRK ragina Komisiją užtikrinti, kad visa aktualiausia informacija, susijusi su kiekvienu įstatymu, būtų lengvai prieinama eksportuotojams.

8.3. EESRK pabrėžia, kad visi yra suinteresuoti tuo, kad direktyva būtų taikoma visiems verslo santykiams, kuriuose bent jau pirkėjas arba pardavėjas yra ES įmonė, net jei tiekėjas yra ne ES veiklos vykdytojas. EESRK ragina Komisiją ir EIVT pasinaudoti ES delegacijų trečiojoje šalyje galimybėmis skleisti informaciją ne ES tiekėjams. Ši informacija turi apimti platesnius klausimus nei tie, kurie pateikiami bendroje direktyvos gairėse, taip pat turi būti pateikta praktinė informacija apie valstybių narių nustatytas ypatingas sąlygas ir vykdymo užtikrinimo institucijas.

⁽²⁵⁾ <https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/disruption-and-uncertainty-the-state-of-european-grocery-retail-2021>

⁽²⁶⁾ Europos Komisijos brošiūra.

8.4. EESRK palankiai vertina tai, kad žemės ūkio maisto produktų tiekimo grandinė laikoma strategine Europos ekonomikos atgaivinimo ekosistema, ir ragina toliau bendradarbiauti tiekimo grandinėje ir palaikyti dialogą su suinteresuotaisiais subjektais, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos pereiti prie tvaresnių maisto sistemų kuo įtraukesniu būdu. Šiuo požiūriu EESRK atkreipia dėmesį į iniciatyvų, kurių imamasi visoje maisto tiekimo grandinėje, svarbą, įvairovę ir mastą siekiant remti perėjimą prie darnesnio vystymosi investuojant į tvarios ir vietos gamybos skatinimą.

Briuselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS563-IOJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA PER
INTERACTIO, 2021 9 22–2021 9 23

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Geresnis reglamentavimas: bendromis jėgomis renkime geresnius teisės aktus“

(COM(2021) 219 final)

(2021/C 517/06)

Pranešėjas **Heiko WILLEMS**

Konsultavimasis	Europos Komisijos raštas, 2021 7 1
Teisinis pagrindas	SESV 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 2
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinė sesija Nr.	563
Plenarinė sesija Nr.	
Balsavimo rezultatai	231 / 0 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK teigiamai vertina tai, kad geresnis reglamentavimas ir toliau yra naujosios Komisijos prioritetas. Jis ragina Komisiją ir ES teisės aktų leidėjus nuosekliai stiprinti ir tobulinti visus ES geresnio reglamentavimo sistemos aspektus ir savo darbe sistemingai naudotis geresnio reglamentavimo priemonėmis ir gairėmis.

1.2. EESRK pabrėžia, kad geresnis reglamentavimas yra būtina gero valdymo ir teisėkūros dalis. Tai gali padėti užtikrinti skaidrius, atskaitingus ir dalyvaujamojo pobūdžio politikos formavimo procesus, kurie teikia įrodymais pagrįstas, nepriklausomai patikrintas, paprastas, aiškias, nuoseklias, veiksmingas, tvarias, pagal paskirtį tinkamas, proporcingas, ateities iššūkiams parengtas ir lengvai įgyvendinamas taisykles. Tai yra būtina išankstinė sąlyga siekiant užtikrinti demokratinį teisėtumą ir visuomenės pasitikėjimą ES ir jos institucijomis.

1.3. EESRK pabrėžia, kad geresnio reglamentavimo priemonės turi išlikti neutralios politikos pozicijomis ir būti aiškiai atskirtos nuo politinių sprendimų priėmimo proceso, kuris turi būti paliktas paskirtosioms ir teisėtoms politinėms institucijoms. Ekonominiai, aplinkos ir socialiniai Sąjungos teisės aktų aspektai visada turėtų būti vertinami vienodai, remiantis tiek kiekybine, tiek kokybine jų daromo poveikio analize.

1.4. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad COVID-19 pandemija yra beprecedentė sveikatos, socialinė ir ekonominė krizė, kokios Europoje nebuvo nuo 1945 m. Todėl jis ragina Komisiją, esant dabartinėms išskirtinėms aplinkybėms, skirti daug dėmesio įvairių savo siūlomų veiksmų poveikiui šiems aspektams, kad būtų užtikrintas greitas ir visiškas atsigavimas.

2. Bendrosios pastabos

2.1. EESRK pažymi, kad pateikti komunikatą gerokai vėluojama. Jis ragina Komisiją susigrąžinti prarastą laiką, paaiškinti savo pasiūlymus pagal toliau pateiktus komentarus ir kuo greičiau įgyvendinti siūlomus veiksmus.

2.2. EESRK pabrėžia, kad geresnis reglamentavimas gali padėti sukurti geriausią įmanomą reglamentavimo sistemą piliečiams, darbuotojams, įmonėms ir viešojo administravimo institucijoms. Jis pabrėžia, kad geresnis reglamentavimas turėtų padėti užbaigti kurti bendrąją rinką visose srityse, pagerinti jos veikimą ir sustiprinti jos atsparumą bei konkurencingumą, sudaryti sąlygas moksliniams tyrimams ir inovacijoms, skatinti tvarų augimą ir kurti aukštos kokybės darbo vietas, remti žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, stiprinti jos socialinį aspektą ir socialinę rinkos ekonomiką, kaip nustatyta SESV 3 straipsnyje.

2.3. EESRK ragina Komisiją ir toliau skatinti geresnio reglamentavimo principus ir priemones visose savo tarnybose, *inter alia*, reguliariai rengiant personalo mokymus visais lygmenimis, kad būtų užtikrintas informuotumas apie šiuos principus bei priemones ir jų laikymasis.

2.4. Remdamasi savo ankstesnėmis nuomonėmis⁽¹⁾, EESRK primena, kad geresnis reglamentavimas „nereiškia, jog ES teisinys turi būti didesnis ar mažesnis arba kad tam tikras politikos sritis reikia mažiau reglamentuoti ar išbraukti iš prioritetų sąrašo ir taip išsižadėti mums brangių vertybių – socialinės ir aplinkos apsaugos ir pagrindinių teisių“⁽²⁾. Be to, EESRK pabrėžia, kad geresnis reglamentavimas neturi pernelyg biurokratizuoti ES politikos formavimo ar pakeisti politinių sprendimų techninėmis procedūromis.

3. Konkretios pastabos

3.1. EESRK yra ES organizuotos pilietinės visuomenės atstovas ir veikia kaip ES teisės aktų leidėjų ir pilietinės visuomenės organizacijų bei socialinių partnerių tarpininkas. EESRK yra įgijęs daug patirties ir kompetencijos visais geresnio reglamentavimo srityje kylančiais klausimais. Toliau jis pateikia savo vertinimą dėl komunikate aptariamų konkrečių aspektų ir kitų į jį neįtrauktų aspektų, kuriuos, jo nuomone, būtina pabrėžti.

3.2. Subsidiarumo ir proporcingumo principai

3.2.1. EESRK primena savo ankstesnėse nuomonėse⁽³⁾ pateiktas rekomendacijas dėl subsidiarumo ir proporcingumo principų. Jis dar kartą pažymi, kad Sąjunga turi veikti tik tada, kai šių principų yra visiškai laikomasi ir kai bendra veikla visiems suteikia pridėtinės vertės. Norint tai užtikrinti, Komitetas ragina Komisiją visiškai įgyvendinti „Subsidiarumo, proporcingumo ir veikimo mažiau, bet efektyviau darbo grupės“ rekomendacijas⁽⁴⁾.

3.3. Įrodymų rinkimas ir viešos konsultacijos

3.3.1. EESRK palankiai vertina Komisijos sprendimą racionalizuoti ir palengvinti įrodymų rinkimą. Jis taip pat palankiai vertina tikslą, numatantį į politikos formavimą geriau įtraukti atitinkamus suinteresuotuosius subjektus ir mokslo bendruomenę ir užtikrinti geresnes galimybes visuomenei susipažinti su pasiūlymus pagrindžiančiais įrodymais.

3.3.2. Kalbant apie konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais, EESRK primena savo nuomonę⁽⁵⁾ ir REFIT platformos nuomonę⁽⁶⁾, kurią jis padėjo parengti. Komitetas pabrėžia, kad viešos konsultacijos yra esminė įrodymų rinkimo dalis ir kad jos niekada neturi būti rengiamos *pro forma* pagal iš anksto numatomus rezultatus. Komisija visada turėtų siekti konsultuotis su tais, kurie yra tiesiogiai veikiami siūlomų priemonių, ir užtikrinti reprezentatyvumą. Be to, viešos konsultacijos neturi daryti įtakos EESRK konsultaciniam vaidmeniui ar socialinių partnerių autonomijai ir prerogatyvoms, kaip numatyta Sutartyse, ypač socialinių klausimų ir užimtumo srityje (socialinis dialogas).

⁽¹⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 192, OL C 262, 2018 7 25, p. 22.

⁽²⁾ COM(2015) 215 final.

⁽³⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 51 ir OL C 262, 2018 7 25, p. 22.

⁽⁴⁾ C(2017) 7810.

⁽⁵⁾ OL C 383, 2015 11 17, p. 57,

⁽⁶⁾ REFIT platformos nuomonė dėl DIHK nuomonės XXII.4.a ir dėl piliečio nuomonės XXII.4.b apie konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais mechanizmus. Priimta 2017 6 7.

3.3.3. EESRK ragina Komisiją planuojant ir vedant konsultacijas atidžiai laikytis geresnio reglamentavimo priemonių rinkinio VII skyriaus gairių dėl konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais ⁽⁷⁾. Jis konkrečiai pabrėžia tai, kad klausimynai visada turi būti aiškūs, paprasti ir patogūs naudoti, pateikti redaguojamu formatu, juose turėtų būti suteikta galimybė atvirai atsakyti į klausimus ir pateikti pastabų, taip pat įkelti papildomus dokumentus, bei vengiama pateikti nurodinėjančius klausimus.

3.3.4. EESRK primena Komisijai, kad atsižvelgiant į jo atliekamą atstovaujamąją funkciją, Komitetas gali padėti nustatyti suinteresuotuosius subjektus, kuriuos labiausiai veikia siūlomos politikos priemonės. Komitetas ragina Komisiją glaudžiau konsultuotis su juo rengiant konsultacijų strategijas ir nustatant atitinkamas tikslines grupes.

3.3.5. EESRK palankiai vertina Komisijos ketinimą geriau informuoti suinteresuotuosius subjektus apie tai, kaip buvo panaudotas jų indėlis. Tinkamas grįžtamasis ryšys apie tai, kaip jų indėlis prisidėjo prie sprendimų priėmimo, yra būtinas, siekiant užtikrinti nuolatinį visuomenės pasitikėjimą ir dalyvavimą formuojant politiką.

3.3.6. EESRK ragina Komisiją atsakyti į jau seniai pateiktą jo prašymą praktiškai paaiškinti, kaip ji svarbos požiūriu vertina viešųjų konsultacijų metu gautą indėlį pagal reprezentatyvumą. Dezinformacijos, masinių kampanijų (pvz., per socialinius tinklus) ir interneto robotų naudojimo laikais toks vertinimas svarbos požiūriu tampa vis reikalingesnis.

3.4. Poveikio vertinimai

3.4.1. EESRK primena savo nuomonę ⁽⁸⁾ klausimu, kaip pagerinti Europos poveikio vertinimų ekosistemą.

3.4.2. EESRK pabrėžia, kad nustatyta tvarka Komisija kiekvieną pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto turi pagrįsti išsamiai parengtu poveikio vertinimu. Jei Komisija to nepadaro, ji turi išsamiai paaiškinti savo sprendimo priežastis ir pateikti visą informaciją ir duomenis, kurie sudaro pasiūlymo pagrindą ir (arba) kuriais jis paremtas.

3.4.3. EESRK ragina Europos Parlamentą ir Tarybą laikytis savo įsipareigojimų, numatytų Tarpinstituciniame susitarime dėl geresnės teisėkūros ⁽⁹⁾, ir atlikti savo poveikio vertinimus dėl esminių jų pakeitimų, atliktų teisėkūros proceso metu, įskaitant pakeitimus, padarytus per trišales derybas. Jis siūlo Komisijai ir teisės aktų leidėjams kartu su Reglamentavimo patikros valdyba parengti bendrą kriterijų rinkinį, kuris padėtų apibrėžti „esminius“ pakeitimus ir geriau nustatyti, kada dėl pakeitimų reikia atlikti papildomą poveikio analizę.

3.4.4. EESRK primena savo raginimą ⁽¹⁰⁾ Komisijai sukurti pažangią vertinimo matricą, kuri leistų dinamiškai modeliuoti vienos iš teisėkūros institucijų įvestų svarbių pakeitimų poveikį, sukonkretinant tam tikrų parametrų poveikį, taip pat kokybinius duomenis. Šiuo atžvilgiu EESRK ragina parengti pažangaus modeliavimo bandomąjį projektą.

3.4.5. EESRK susirūpinęs atkreipia dėmesį į 2020 m. Reglamentavimo patikros valdybos metinės ataskaitos dėl Komisijos poveikio vertinimų kokybės ⁽¹¹⁾ išvadas, kuriose teigiama, kad „2020 m. valdyba pateikė daug mažiau teigiamų nuomonių (12 % nuomonių) ir daugiau neigiamų nuomonių (46 % nuomonių)“. Toliau nurodoma, kad „vidutinis pradinių pateikimų kokybės balas taip pat buvo pastebimai žemesnis nei ankstesniais metais. [...] Daugeliu atvejų prastesnės kokybės priežastis buvo laiko trūkumas parengti poveikio vertinimus, atsižvelgiant į ambicingus politinius terminus naujiems Komisijos prioritetams įgyvendinti.“ Todėl EESRK ragina Komisiją nustatyti realistiškus terminus, kad jos tarnybos visada galėtų pateikti išsamiai parengtus poveikio vertinimus.

3.4.6. EESRK su susirūpinimu atkreipia dėmesį į Reglamentavimo patikros valdybos ataskaitos išvadą dėl Komisijos pranešimo apie politikos galimybes, kur teigiama: „Dažnu atveju galimybių rinkinys nebuvo baigtinis. Politikos galimybės neretai būna sutelktos tik į pageidaujamą (politinį) pasirinkimą, neįtraukiant alternatyvų, kurias palaiko pagrindinės suinteresuotųjų subjektų grupės. Kituose poveikio vertinimuose buvo praleisti svarbūs pasirinkimai, nes tarnybos manė, kad jų atžvilgiu pirmiausia reikia gauti politinių gairių.“ EESRK pabrėžia, kad poveikio vertinimų tikslas yra pateikti įrodymų ir analizę, kad būtų galima pasirinkti galimą politiką, o ne pagrįsti tą pasirinkimą, kuriam Komisija teikia pirmenybę. Jis primygtinai ragina Komisiją susilaikyti nuo šališkų pranešimų teikimo.

⁽⁷⁾ Geresnio reglamentavimo priemonių rinkinys, Europos Komisija (europa.eu).

⁽⁸⁾ OL C 434, 2017 12 15, p. 11.

⁽⁹⁾ OL L 123, 2016 5 12, p. 1 ([https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016Q0512\(01\)&from=LT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016Q0512(01)&from=LT)).

⁽¹⁰⁾ OL C 14, 2020 1 15, p. 72.

⁽¹¹⁾ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/rsb_report_2020_en_0.pdf

3.4.7. EESRK teigiamai vertina Komisijos ketinimą „integruoti Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslus (DVT)“, kaip anksčiau yra prašęs Komitetas ⁽¹²⁾, ir sutelkti poveikio vertinimus taip, kad jais būtų remiama dvejopą pertvarka. Be to, Komitetas pabrėžia, kad poveikio vertinimai turi išlikti faktinė, įrodymais pagrįsta ir politiškai neutrali veikla ir kad poveikio vertinimų procesas neturi būti nukreiptas į politiškai pageidaujamo rezultato pateisinimą, nei pakeisti politinių sprendimų, kuriuos priima kompetentingos institucijos. Atitinkamas poveikis visada turi būti analizuojamas vienodomis sąlygomis, o ne vertinamas pagal politinius prioritetus. Peržiūradamas geresnio reglamentavimo priemonių rinkinį, EESRK ir toliau itin atidžiai stebės praktinį šio integravimo įgyvendinimą, kurį prireikus išnagrinės papildomoje nuomonėje.

3.4.8. EESRK pabrėžia, kad reikia sistemingai taikyti principą „visų pirma galvokime apie mažuosius“ ir savo poveikio vertinimuose visapusiškai taikyti poveikio MVĮ tyrimą. Jis primena Komisijai dešimt principų, išdėstytų Europos iniciatyvoje „Small Business Act“, kuriais vadovaujamasi formuojant MVĮ politiką. EESRK pabrėžia, kad MVĮ, ypač labai mažoms įmonėms, Sąjungos teisės aktai turi būti veiksmingi ir lengvai taikomi. Jis palankiai vertina komunikate numatytą ketinimą per poveikio vertinimo svarstymus konsultuotis su ES MVĮ atstovu ir ragina MVĮ atstovą palaikyti struktūrinį dialogą bei bendradarbiauti su nacionalinėmis organizacijomis, ginančiomis MVĮ interesus. Galiausiai EESRK ragina Komisiją sumažinti našta, tenkančią MVĮ, įskaitant labai mažas įmones, ir sistemingiau įvertinti galimybę taikyti paprastesnę tvarką, atliekant vertinimą kiekvienu konkrečiu atveju, kad būtų galima nustatyti, ar nuostatos taikytinos visoms MVĮ, ar tik labai mažoms įmonėms, kaip nurodyta Geresnio reglamentavimo priemonių rinkinio priemonėje Nr. 22, netrukdamas siekti teisės aktuose ar nustatytose normose bei standartuose apibrėžtų tikslų.

3.4.9. EESRK primena savo ankstesnę nuomonę ⁽¹³⁾, kurioje teigiama, kad taip pat galima ir reikia sistemingai atlikti deleguotųjų ir įgyvendinimo aktų poveikio vertinimą. Jis primena Komisijai, jog „fakto, kad buvo atliktas teisės akto teksto, kuris sudaro deleguotųjų arba įgyvendinimo aktų pagrindą, poveikio vertinimas, negali pakakti pagrįsti, kodėl nebuvo atliktas išvestinių aktų poveikio vertinimas. Kiekvienas atskiras aktas turi būti vertinamas atsižvelgiant į jo privalumus[...]“.

3.4.10. EESRK palankiai vertina Komisijos pranešimą, kad strateginis prognozavimas bus integruojamas į ES politikos formavimą, ir primena savo nuomonę šiuo klausimu ⁽¹⁴⁾. EESRK, būdamas įvairiausių požiūrių iš visų valstybių narių atstovas ir stebintysis Europos strategijos ir politikos analizės sistemos (ESPAS) narys, yra pasirengęs pateikti svarbių išvalgų ir informacijos apie prognozavimo procesą.

3.5. Reglamentavimo patikros valdyba

3.5.1. EESRK labai palankiai vertina Reglamentavimo patikros valdybos darbą vykdant reglamentavimo priežiūrą. Kad valdyba galėtų visiškai vykdyti savo įgaliojimus, EESRK ragina Komisiją užtikrinti, kad valdyba turėtų pakankamai išteklių ir pajėgumų.

3.5.2. EESRK pabrėžia, kad valdyba nėra oficialiai nepriklausoma. Keturi iš septynių jos narių yra Komisijos nariai. Kad būtų užtikrinta geresnė pusiausvyra, EESRK siūlo išplėsti valdybą įtraukiant dar vieną išorės narį.

3.6. Naštos mažinimas ir principas „kiek plius, tiek minus“

3.6.1. EESRK atkreipia dėmesį į Komisijos ketinimą apriboti reglamentavimo išlaidų ir naštos, atsirandančios dėl naujų taisyklių, srautus ir sumažinti nereikalingas esamas išlaidas ir našta piliečiams, verslui ir viešojo administravimo institucijoms. Be to, Komitetas dar kartą pakartoja savo raginimą taikyti kokybinį požiūrį, kuris būtų vertinamas taip pat kaip ir kiekybinė analizė, be kita ko, atsižvelgiant į numatomą teisės akto naudą ⁽¹⁵⁾. Kaip Komitetas nurodė savo nuomonėje ⁽¹⁶⁾, „reglamentavimo sąnaudos turi būti proporcingos jo teikiamai naudai“. Todėl jis pabrėžia, kad proporcingumo principas tebėra nepaprastai svarbus priimant naujus teisės aktus. Be to, Komisija visada turėtų įvertinti veiksmų nesiėmimo kainą, pavyzdžiui, bendrosios rinkos stiprinimo, taip pat socialinių ir aplinkosaugos problemų atžvilgiu.

3.6.2. EESRK taip pat pabrėžia, kad naštos mažinimas neturi lemti bendrosios rinkos išderinimo ir nedaryti spaudimo panaikinti reguliavimą. Naštos mažinimas neturi kenkti politikos tikslams, nemažinti aukštų ES ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos standartų ir netrukdyti priimti naujas iniciatyvas, kai jos teikia aiškią pridėtinę vertę. Tačiau našta privalo būti sumažinta, kai paaiškėja, kad ji nebūtina norint pasiekti politikos tikslą.

⁽¹²⁾ OL C 14, 2020 1 15, p. 72.

⁽¹³⁾ OL C 262, 2018 7 25, p. 22.

⁽¹⁴⁾ OL C 220, 2021 6 9, p. 67.

⁽¹⁵⁾ OL C 434, 2017 12 15, p. 11.

⁽¹⁶⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 51.

3.6.3. Kalbant apie principą „kiek plius, tiek minus“, pagal kurį nauja našta, atsirandanti dėl pasiūlymų dėl teisės aktų, yra ES lygmeniu kompensuojama žmonėms ir įmonėms atitinkamai sumažinant esamą naštą toje pačioje politikos srityje, EESRK su susirūpinimu pažymi, kad priešingai, nei teigia Komisija, komunikate nepateikiama jokių šio principo veikimo ir metodinių duomenų. Tai apsunkina EESRK gebėjimą išnagrinėti galimą naudą ir sunkumus, susijusius su principo „kiek plius, tiek minus“ taikymu. Todėl Komitetas ragina Komisiją nedelsiant pateikti šią informaciją ir pasilieka teisę pateikti papildomą metodiką „kiek plius, tiek minus“ įvertinimą, kai tik ji bus paskelbta.

3.6.4. EESRK pabrėžia, kad nors principas „kiek plius, tiek minus“ gali būti geresnio reglamentavimo priemonė, jis neturi būti vertinamas kaip savarankiška naštos mažinimo priemonė. Veikiau ji turi veikti kaip papildoma priemonė, taikoma drauge su esamomis ES geresnio reglamentavimo priemonėmis, įskaitant poveikio vertinimus, viešąsias konsultacijas, vertinimus ir reglamentavimo patikrą. EESRK teigiamai vertina Komisijos patikinimą, kad principas „kiek plius, tiek minus“ bus taikomas ne mechanškai ir ne pagal *ex ante* kiekybinius tikslus, o remiantis kiekvieno konkretaus atvejo vertinimu, kuriame bus konkrečiai nustatyta, ką galima supaprastinti, racionalizuoti ar panaikinti, kartu atsižvelgiant į teisės aktų teikiamą naudą. Komitetas ir toliau itin atidžiai stebės, kad Komisija praktiškai įgyvendintų šį patikinimą. Be to, Komitetas pabrėžia Ateičiai tinkamo reglamentavimo platformos, kurios narys jis yra, vaidmenį konsultuojant Komisiją dėl Sąjungos teisės aktų supaprastinimo ir nereikalingos naštos mažinimo, kartu užtikrinant, kad Sąjungos politika būtų orientuota į ateitį ir aktualiai atsižvelgiant į naujus iššūkius, įskaitant socialinius, aplinkos, geopolitinius, technologinius ir skaitmeninius pokyčius.

3.6.5. EESRK pabrėžia, kad principo „kiek plius, tiek minus“ įgyvendinimas turi būti vertinamas kaip bendros institucinės pastangos, reikalaujančios glaudaus visų ES institucijų bendradarbiavimo per visą teisėkūros ciklą. Remdamasis šios nuomonės 3.4.3 punktu, EESRK ragina Europos Parlamentą ir Tarybą užtikrinti, kad Sąjungos teisės aktai atitiktų tikslus ekonomiškai efektyviausiu būdu. Šiuo tikslu reikia glaudaus teisėkūros institucijų ir Komisijos bendradarbiavimo visais politikos proceso etapais, taip pat valstybių narių dalijimosi informacija su Komisija apie išlaidas ir naudą, atsirandančias įgyvendinus ES teisės aktus.

3.6.6. EESRK teigiamai vertina Komisijos ketinimą kiekviename poveikio vertinime pateikti administracinių ir prisitaikymo išlaidų, susijusių su jos siūloma intervencija, įvertinimą. Vis dėlto jis pažymi, kad priemonė „kiek plius, tiek minus“ kompensuos tik administracines išlaidas, o prisitaikymo išlaidas padengs kitos priemonės, kaip antai ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė, sanglaudos politika ir žemės ūkio fondai bei Teisingos pertvarkos mechanizmas. Atsižvelgdamas į tai, kad prisitaikymo išlaidos gali būti didelė našta įmonėms, visų pirma MVĮ ir labai mažoms įmonėms, Komitetas ragina Komisiją kartu su išlaidų apskaičiavimu įtraukti konkrečius pasiūlymus dėl priemonių, skirtų padėti įmonėms prisitaikyti prie naujų reglamentavimo sistemų ir jų laikytis, išlaikyti užimtumo stabilumą ir užtikrinti profesinį mokymą ir darbuotojų perkvalifikavimą.

3.6.7. EESRK atkreipia dėmesį į Komisijos ketinimą 27 nacionalinių sistemų pakeitimą viena suderinta sistema automatiškai laikyti naštos sumažinimu („minus“). Tai rodo mechaninį požiūrį, nuo kurio Komisija teigia susilaikanti. Suderinimas automatiškai nepadidina efektyvumo; jo poveikis turi būti vertinamas kiekvienu atveju atskirai. Todėl Komitetas ragina Komisiją apibrėžti naštos sumažinimą („minus“), visada remiantis individualia sąnaudų ir naudos analize.

3.6.8. Kalbant apie principo „kiek plius, tiek minus“ lankstumo priemones, EESRK prašo Komisijos paaiškinti kriterijus, pagal kuriuos ji priims sprendimus dėl išimčių ir dėl „išskirtinių aplinkybių“ mainams.

3.6.9. EESRK pažymi, kad principas „kiek plius, tiek minus“ bus taikomas tik iniciatyvoms, įtrauktoms į 2022 m. Komisijos metinę darbo programą, neapimant svarbių politikos iniciatyvų, pateiktų per pirmąją Komisijos kadencijos pusę. Taigi Komisija nevykdo Komisijos Pirmininkės Ursulos von der Leyen išipareigojimo, pateikto savo darbo metuose⁽¹⁷⁾, taip pat įgaliojimo raštuose Komisijos nariams, kad „kollegija taikys principą „kiek plius, tiek minus“ dėl kiekvieno teisėkūros pasiūlymo, sukuriančio naują naštą“.

3.6.10. EESRK ragina Komisiją sukurti tinkamą metodo „kiek plius, tiek minus“ įgyvendinimo ataskaitų teikimo sistemą, siekiant ateityje užtikrinti tinkamą vertinimą.

3.7. Ateičiai tinkamo reglamentavimo platforma

3.7.1. EESRK palankiai vertina tai, kad buvo sukurta Ateičiai tinkamo reglamentavimo platforma (toliau – Platforma). Jis primena, kad Platforma yra įgaliota atlikti *ex post* vertinimą, o ne siūlyti naujus teisės aktus. Komitetas aktyviai dalyvaus Platformos darbe.

⁽¹⁷⁾ P(2019) 2.

3.7.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad pareiškimai, pateikti per žiniatinklio svetainę „Išsakykite savo nuomonę: padėkite supaprastinti!“, turi ir toliau prisidėti prie Platformos metinės darbo programos, net jei joms netaikomas Komisijos darbo programos II priedas. Be to, Platforma ir toliau turėtų galėti patarti Komisijai dėl su geresniu reglamentavimu susijusio horizontaliojo darbo srauto.

3.7.3. EESRK siūlo, kad nuomonę Platformai teikiantis asmuo arba organizacija gautų iš Komisijos motyvuotą atsakymą, suteikiantį grįžtamosios informacijos apie tai, kaip atvejis buvo išnagrinėtas.

3.8. *Ex post* stebėseną ir vertinimai

3.8.1. EESRK tvirtai remia principą „pirmiausia – vertinimas“ ir ragina Komisiją užtikrinti jo sistemingą taikymą.

3.8.2. Komitetas džiaugiasi užmegztu sėkmingu bendradarbiavimu su Komisija atliekant *ex post* vertinimus, nes nustatyta, kad jo indėlis yra naudingas papildant Komisijos vertinimus organizuotos pilietinės visuomenės nuomonėmis. Komitetas ragina šį bendradarbiavimą nuolat stiprinti. Jis taip pat ragina EESRK vertinimus įtraukti į numatomą bendrą įrodymų registrą – bendrą teisėkūros portalą.

3.8.3. Kalbant apie įgyvendinamų Sąjungos teisės aktų stebėseną, EESRK išpėja, kad stebėjimo ir ataskaitų teikimo įpareigojimai rinkti reikiamą informaciją ir duomenis visada turi būti proporcingi ir neturi nepagrįstai apsunkinti piliečių, įmonių ar viešojo administravimo institucijų.

3.8.4. EESRK susirūpinęs atkreipia dėmesį į Reglamentavimo patikros valdybos ataskaitos išvadas apie Komisijos vertinimus. Kaip teigiama ataskaitoje: „Vertinimo išvados tinkamai neatspindėjo nustatytų faktų. Valdyba reguliariai reiškė susirūpinimą, kad išvadose įrodymai aiškinami pasirinktinai arba nepakankamai aiškiai apibūdinamas surinktų įrodymų silpnumas. Tai yra esminis trūkumas, nes jis trukdo vertinime atlikti pagrindinę – sužinojimo – funkciją.“ EESRK ragina Komisiją nešališkai atsiskaityti apie Sąjungos teisės aktų įgyvendinimo rezultatus.

3.8.5. EESRK susirūpinęs pažymi, kad Komisijos tarnybos neprivalo iš naujo pateikti vertinimo ataskaitų, jei Reglamentavimo patikros valdyba pateikia neigiamą nuomonę. Jis siūlo vertinimams taikyti tokią pačią poveikio vertinimų tvarką ir įpareigoti Komisijos tarnybas peržiūrėti ataskaitas, jei pirmoji nuomonė yra neigiama, ir oficialiai gauti teigiamą nuomonę iš valdybos.

3.9. Įgyvendinimas ir kontrolė

3.9.1. EESRK primena savo nuomonėje pateiktas rekomendacijas dėl įgyvendinimo ir vykdymo ⁽¹⁸⁾.

3.9.2. EESRK palankiai vertina Komisijos ilgalaikį veiksmų planą, skirtą geresniam bendrosios rinkos taisyklių įgyvendinimui ir vykdymui ⁽¹⁹⁾, ir ragina skubiai įgyvendinti siūlomus veiksmus.

3.9.3. EESRK pakartoja, kad didžiausia reglamentavimo našta piliečiams ir verslui ir toliau sukuriamą nacionaliniu lygmeniu dėl teisės aktų perkėlimo į nacionalinę teisę procedūrų bei metodų ir netinkamo nacionalinių valdžios institucijų Sąjungos teisės taikymo. Jei nacionaliniai teisės aktų leidėjai, naudodamiesi galimybe veikti savo nuožiūra, nusprendžia įtraukti papildomus reikalavimus nacionaliniu lygmeniu, jie turėtų tai padaryti skaidriai, pranešti apie tai Komisijai bei kitoms nacionalinėms institucijoms ir paaiškinti to priežastis, laikydamiesi savo įsipareigojimo, nurodyto Tarpinstituciniame susitarime dėl geresnės teisėkūros. Valstybės narės taip pat turėtų atsižvelgti į galimą savo papildymų poveikį bendrosios rinkos vientisumui bei tinkamam veikimui ir, jei įmanoma, vengti priemonių, kurios gali sukelti didelių iškraipymų ir susiskaidymą.

3.9.4. Be to, EESRK, kaip teigiama jo nuomonėse ⁽²⁰⁾, pirmiausia siūlo teikti pirmenybę reglamentams, o ne direktyvoms, kad ES teritorijoje būtų išvengta nenuoseklios reguliavimo sistemos ir kad būtų remiama bendrosios rinkos integracija. Tačiau EESRK pažymi, kad negalima mažinti dabartinio piliečių, vartotojų, darbuotojų ir aplinkos apsaugos lygio.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽¹⁸⁾ OL C 262, 2018 7 25, p. 22.

⁽¹⁹⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0094&qid=1637134458188&from=LT>

⁽²⁰⁾ OL C 18, 2011 1 19, p. 95.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria dėl įmonių informacijos apie tvarumą teikimo iš dalies keičiamos direktyvos 2013/34/ES, 2004/109/EB, 2006/43/EB ir Reglamentas (ES) Nr. 537/2014

(COM(2021) 89 *final* – 2021/104 (COD))

(2021/C 517/07)

Pranešėjas **Marinel Dănuț MURESAN**

Konsultavimasis	Europos Sąjungos Taryba, 2021 6 22 Europos Parlamentas, 2021 6 23
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 50 ir 114 straipsniai
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 2
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinė sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	226 / 0 / 7

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina pasiūlymą dėl Įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyvos (IITTD) ir mano, kad aukštos kokybės informacijos apie tvarumą teikimas bus vienas iš svarbiausių aspektų įgyvendinant Europos žaliąjį kursą, įskaitant aukštus pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinio tikslus.

1.2. Ypač IITTD išplėtimu įtraukiant visas dideles įmones, atitinkančias tam tikras sąlygas, taip pat biržines MVĮ, bus remiama Europos ekonomikos pertvarka pagal Paryžiaus susitarimą, kaip ir įgaliojimu Europos finansinės atskaitomybės patariamajai grupei (EFRAG) parengti nuoseklius ES nefinansinės informacijos atskleidimo standartus.

1.3. Atsižvelgdamas į Tvaraus augimo finansavimo veiksmų planą, EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pastangas skatinti įmones ir finansų įstaigas atskleisti aukštos kokybės tvarumo duomenis. Viešasis ir privatusis sektoriai turi veikti kartu siekdami šio rezultato ir šiuo klausimu labai svarbus vaidmuo tenka tvaraus finansavimo ir bendrovių ataskaitų teikimo teisės aktų sistemai.

1.4. EESRK ragina abi teisėkūros institucijas įvertinti veiklos ir administracines išlaidas, susijusias su laipsnišku ir savanorišku MVĮ įtraukimu į direktyvos taikymo sritį, ir apsvarstyti galimas papildomas paramos priemones, kurios padėtų kompensuoti bet kokią administracinę ir su veikla susijusią naštą, tenkančią šiam svarbiam ekonomikos segmentui.

1.5. EESRK ypač palankiai vertina tai, kad Europos Komisija patikslino ir laikosi dvejopo požiūrio į reikšmingumą principo, taip pat pritaria pasiūlymo 3 dalyje pateiktam aprašymui.

1.6. EESRK pritaria Europos finansinės atskaitomybės patariamajai grupei (EFRAG) suteiktam įgaliojimui parengti technines rekomendacijas, kaip nustatyti europinį nefinansinės informacijos atskleidimo standartą. Šiame standartizacijos procese turi dalyvauti visi suinteresuotieji subjektai, kurie yra iš esmės suinteresuoti rengti ir naudoti teikiamą informaciją apie tvarumą. Be to, visais etapais turi būti užtikrintas aiškus atitinkamų finansinių ir nefinansinių įmonių suinteresuotųjų subjektų, socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės vaidmuo.

1.7. EESRK ragina Europos Komisiją, Europos priežiūros institucijas ir abi teisėkūros institucijas užtikrinti, kad skirtingi informacijos apie tvarumą teikimo sistemos komponentai, įskaitant tuos, kurie taikomi finansų įstaigoms, būtų kruopščiai suderinti turinio ir sekoskaitos požiūriu.

1.8. EESRK taip pat ragina Europos Komisiją ir EFRAG apsvarstyti, kaip konkretūs informacijos teikimo apie tvarumo riziką ir poveikį pagal šalis reikalavimai, taikomi visiems į taikymo sritį patenkančioms subjektams, galėtų paskatinti atskleisti išsamesnę ir reikšmingesnę informaciją.

1.9. Galiausiai EESRK ragina Europos Komisiją apsvarstyti galimybę remti švietimą finansų ir tvarumo srityje. Šiuo pasiūlymu bus užtikrinta, kad įmonės ir finansų įstaigos galėtų teikti tikslūs duomenis galutiniams naudotojams, būsimiems naudotojams ir kitiems galutiniams investuotojams, tačiau reikia įdėti papildomų pastangų, kad šie duomenų naudotojai galėtų sutaupyti lėšas nukreipti į tvarias ir patikimas investicijas. Taigi EESRK palankiai vertina su tuo susijusius išpareigojimus pagal Perėjimo prie tvarios ekonomikos finansavimo strategiją ⁽¹⁾.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/95/ES dėl nefinansinės informacijos atskleidimo ⁽²⁾, kuria keičiama Apskaitos direktyva, buvo priimta 2014 m. Įmonės, patenkančios į Nefinansinės informacijos atskleidimo direktyvos taikymo sritį, 2018 m. (už 2017-uosius finansinius metus) pirmą kartą turėjo teikti ataskaitas pagal jos nuostatas.

2.2. Remdamasi Nefinansinės informacijos atskleidimo direktyva, 2017 m. Komisija paskelbė neprivalomas ataskaitų teikimo gaires įmonėms ⁽³⁾. 2019 m. ji paskelbė papildomas su klimatu susijusios informacijos teikimo gaires ⁽⁴⁾. Šios gairės nepakankamai pagerino informacijos, kurią įmonės atskleidžia pagal Nefinansinės informacijos atskleidimo direktyvą, kokybę.

2.3. Europos žaliojo kurso komunikate ir 2020 m. darbo programoje ⁽⁵⁾ Europos Komisija išpareigojo pateikti pasiūlymą peržiūrėti Nefinansinės informacijos atskleidimo direktyvą.

2.4. 2018 m. kovo mėn. Europos Komisija paskelbė Tvaraus augimo finansavimo veiksmų planą ⁽⁶⁾, kuriame pakartojo, kad reikia toliau standartizuoti įmonių teikiamą nefinansinę informaciją, kuria būtina vadovautis priimant investicinius sprendimus. Po veiksmų plano Europos Komisija pateikė tris pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, kuriuose išsamiau apibrėžti šiam tikslui reikalingi verslo subjektų teikiami duomenys: tai yra Taksonomijos reglamentas ⁽⁷⁾, Su tvarumu susijusios finansinės informacijos atskleidimo reglamentas ⁽⁸⁾ ir Anglies dioksido pėdsako mažinimo lyginamųjų indeksų reglamentas ⁽⁹⁾.

2.5. 2018 m. gegužės mėn. savo iniciatyva parengtame pranešime dėl tvaraus finansavimo Europos Parlamentas paragino toliau plėtoti ataskaitų teikimo reikalavimus pagal Nefinansinės informacijos atskleidimo direktyvą ⁽¹⁰⁾. 2020 m. gruodžio mėn. rezoliucijoje dėl tvaraus įmonių valdymo jis palankiai įvertino Komisijos išpareigojimą peržiūrėti Nefinansinės informacijos atskleidimo direktyvą, paragino išplėsti Nefinansinės informacijos atskleidimo direktyvos taikymo sritį, įtraukiant papildomas įmonių kategorijas, ir palankiai įvertino Komisijos išpareigojimą parengti ES nefinansinių ataskaitų teikimo standartus ⁽¹¹⁾. Be to, Europos Parlamentas laikėsi nuomonės, kad turėtų būti atliekamas įmonių pagal Nefinansinės informacijos atskleidimo direktyvą skelbiamos nefinansinės informacijos privalomas auditas.

2.6. Nefinansinės informacijos atskleidimo direktyva, taip pat Su tvarumu susijusios finansinės informacijos atskleidimo reglamentas ir Taksonomijos reglamentas yra pagrindinės informacijos apie tvarumą teikimo reikalavimų, kuriais grindžiama ES tvaraus finansavimo strategija, sudedamosios dalys.

⁽¹⁾ COM(2021) 390 final.

⁽²⁾ 2014 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/95/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2013/34/ES nuostatos dėl tam tikrų didžiųjų įmonių ir grupių nefinansinės ir įvairovės informacijos atskleidimo (OL L 330, 2014 11 15, p. 1).

⁽³⁾ Komisijos komunikatas C(2017) 4234 final (OL C 215, 2017 7 5, p. 1).

⁽⁴⁾ Komisijos komunikatas C(2019) 4490 final (OL C 209, 2019 6 20, p. 1).

⁽⁵⁾ Komisijos komunikatas dėl Europos žaliojo kurso (COM/2019/640 final), Patikslinta 2020 m. Komisijos darbo programa (COM(2020) 440 final).

⁽⁶⁾ COM(2018) 97 final.

⁽⁷⁾ 2020 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2020/852 dėl sistemos tvariam investavimui palengvinti sukūrimo, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2019/2088 (OL L 198, 2020 6 22, p. 13).

⁽⁸⁾ 2019 m. lapkričio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) 2019/2088 dėl su tvarumu susijusios informacijos atskleidimo finansinių paslaugų sektoriuje (OL L 317, 2019 12 9, p. 1).

⁽⁹⁾ 2019 m. lapkričio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/2089, kuriuo dėl ES prisitaikymo prie klimato kaitos lyginamųjų indeksų, ES su Paryžiaus susitarimu suderintų lyginamųjų indeksų ir su tvarumu susijusios lyginamųjų indeksų informacijos atskleidimo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2016/1011 (OL L 317, 2019 12 9, p. 17).

⁽¹⁰⁾ 2018 m. gegužės 29 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl tvarių finansų (2018/2007(INI)) (OL C 76, 2020 3 9, p. 23).

⁽¹¹⁾ 2020 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl tvaraus įmonių valdymo (2020/2137(INI)) (OL C 445, 2021 10 29, p. 94).

2.7. Todėl šio pasiūlymo tikslas – gerinti informacijos apie tvarumą teikimą, kad būtų geriau išnaudotas Europos bendrosios rinkos potencialas siekiant prisidėti prie perėjimo prie visiškai tvarios ir įtraukios ekonomikos ir finansų sistemos pagal Europos žaliąjį kursą, pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį ir JT darnaus vystymosi tikslus.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Šiuo metu Europa yra atsigavimo po sveikatos krizės etape, todėl atsirado poreikis sukurti atsparią finansų ir ekonomikos sistemą, siekiant apsisaugoti nuo netikėtų krizių ateityje. Kaip teigia Europos Centrinis Bankas (ECB), pandemija yra akivaizdus priminimas, kad norint išvengti dėl klimato kaitos daromos ilgalaikės žalos pasaulio ekonomikai, būtini esminiai struktūriniai mūsų ekonomikos pokyčiai, skatinantys keisti energijos gamybos ir vartojimo būdus⁽¹²⁾. Tuo pačiu ECB pabrėžia, kad nesugebėjimas skubiai reaguoti kelia grėsmę pačiai žmogaus gyvybei, ypač skurdžiausiesiems ir pažeidžiamiausiems. Aukštos kokybės ne finansų įmonių informacijos atskleidimas yra labai svarbus norint užtikrinti, kad būtų tinkamai atsižvelgiama į abu svarstomo klausimo aspektus.

3.2. Pažanga kapitalo rinkų sąjungoje taip pat bus labai svarbi užtikrinant, kad Europos pramonė, kurios pagrindą sudaro MVĮ, sukuriančios daugiau nei pusę Europos BVP⁽¹³⁾, ir toliau klestėtų, būtų kuriamos naujos darbo vietos ir užtikrinamas ilgalaikis Europos Sąjungos konkurencingumas. Ši pažanga priklauso nuo to, ar įmonėms, kurios vykdo pertvarką, kad atitiktų Paryžiaus susitarimo tikslus, ir kurios remis Europos žaliojo kurso nustatytus tikslus, bus skiriama daug lėšų, ir ar bus užtikrinta, kad švietimas finansų ir tvarumo srityse taptų neatsiejama Europos išipareigojimų dalimi.

3.3. Aukštos kokybės, palyginami ir aktualūs įmonių duomenys, laikantis dvejopo požiūrio į reikšmingumą principo yra būtina sąlyga siekiant užtikrinti, kad finansų sektorius galėtų įvertinti savo nefinansinių ir finansinių klientų ir sandorio šalių tvarumo profilį ir kad galėtų padėti savo klientams siekti Paryžiaus susitarimo tikslų. EESRK ragina abi teisėkūros institucijas užtikrinti, kad nagrinėjamas pasiūlymas atitiktų šį pagrindinį tikslą, kuris bus tvaraus atsigavimo po COVID-19 pandemijos pagrindas ir užtikrins ilgalaikį bendrosios rinkos konkurencingumą ir augimą.

3.4. Europos finansinės atskaitomybės patariamiosios grupės užduotis – parengti techninius standartus (toliau – standartai), kuriais teisėkūros dokumentas bus įgyvendintas praktiškai. Remdamasis galutine Europos finansinės atskaitomybės patariamiosios grupės (EFRAG) ataskaita šiuo klausimu⁽¹⁴⁾, EESRK ragina ES tvaraus finansavimo platformą ir tarptautinę tvaraus finansavimo platformą glaudžiai konsultuotis su EFRAG, kad būtų galima įvertinti tinkamą standarto išsamumo lygį, užtikrinant, kad informaciją teikiantys subjektai pateiktų reikšmingus ir palyginamus duomenis. Atsižvelgdamas į sparčius tarptautinių pokyčius informacijos apie tvarumą teikimo srityje, įskaitant tai, kad įmonės ir finansų įstaigos plačiai naudoja Visuotinės ataskaitų teikimo iniciatyvos (GRI), Tvarumo apskaitos standartų valdybos (SASB) ir Su klimatu susijusios finansinės informacijos atskleidimo darbo grupės (TCFD) sistemomis, EESRK rekomenduoja, kad standartuose būtų nustatytos pagrindinės šių sistemų nuostatos. Kaip nurodė EFRAG, tarptautinis bendradarbiavimas šiuo klausimu vis dėlto neturėtų trukdyti ES, kaip pasaulinės tvarumo lyderės, užmojams, susijusiems su ES reglamentavimo sistemos plėtojimo apimtimi ir greičiu. Užtikrinus subalansuotą pagrindinių suinteresuotųjų subjektų grupių, įskaitant socialinius partnerius, atstovavimą EFRAG valdymo struktūroje, bus užtikrinta, kad šis procesas būtų vykdomas kuo patikimiau.

3.5. Nuosekliai taikoma informacijos apie tvarumą teikimo praktika visų 27 ES valstybių narių jurisdikcijose bus labai svarbi teikiant palyginamus ir kokybiškus duomenis. EESRK ragina abi teisėkūros institucijas užtikrinti, kad derybų rezultatai būtų pakankamai lankstūs tam, kad direktyvos nuostatų nereikėtų iš esmės keisti vykstant perkėlimo į nacionalinę teisę procesui, atsižvelgiant į tai, kad reglamentas nebuvo priimtas. Šis aspektas būtų labai svarbus siekiant užtikrinti nuoseklius informacijos teikimo reikalavimus visose 27 ES valstybėse narėse, užkertant kelią rinkos susiskaidymui ir skatinant netrikdomą kapitalo srautą vienodai visose jurisdikcijose. EESRK tikisi, kad būsimi standartai bus nuosekliai taikomi visose 27 ES valstybėse narėse, taip pat reikia pabrėžti, kaip svarbu yra užtikrinti, kad tiek įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyvos perkėlimas į nacionalinę teisę, tiek standartų nustatymas padėtų kokybiškai, palyginamai ir iš esmės atskleisti informaciją apie tvarumą visose 27 ES valstybėse narėse. Iš anksčiau pilietinės visuomenės atlikto empirinio darbo paaiškėjo, kad esama didelių regioninių skirtumų, kurie gali kelti grėsmę šiam tikslui⁽¹⁵⁾.

⁽¹²⁾ <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2020/html/ecb.sp200717~1556b0f988.en.html>

⁽¹³⁾ https://ec.europa.eu/growth/smes_lt

⁽¹⁴⁾ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/210308-report-efrag-sustainability-reporting-standard-setting_en.pdf

⁽¹⁵⁾ https://www.allianceforcorporatetransparency.org/assets/Research_Report_EUKI_2020.pdf, p. 51.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Taikymo sritis

4.1.1. EESRK palankiai vertina išplėstą direktyvos taikymo sritį, kad būtų įtrauktos biržinės MVĮ (išskyrus į daugiašalių prekybos sistemų (DPS) arba augimo rinkos sąrašus įtrauktas MVĮ), taip pat nuostatas dėl savanoriško informacijos teikimo nebiržinėms MVĮ, trejų metų pereinamąjį laikotarpį ir supaprastintus biržinių MVĮ standartus. Dėl didelės administracinės ir su veikla susijusios naštos, tenkančios MVĮ renkant atitinkamus duomenis ir rengiant ataskaitas, kai visa tai dar labiau apsunkina COVID-19 pandemijos poveikis, EESRK pritaria dabartinei pasiūlymo taikymo sričiai. Šis subalansuotas požiūris leidžia MVĮ numatyti būdus, kaip patenkinti vis didėjančius investuotojų ir įvairių kitų suinteresuotųjų subjektų lūkesčius dėl pateikiamos informacijos apie tvarumą, kartu suteikiant lankstumo ir laiko, kad šie reikalavimai būtų patenkinti palaipsniui ir savanoriškai.

4.1.2. EESRK rekomenduoja Europos Komisijai greitai atlikti konkretų poveikio vertinimą ir sąnaudų bei naudos analizės procedūrą, kuri yra skirta laipsniško įvedimo į rinką laikotarpio poveikiui ir supaprastintam informacijos atskleidimo standartui, taikomam tiek biržinėms, tiek nebiržinėms MVĮ. Taip pat yra labai svarbu, kad ši analizė būtų atlikta per pagrįstą laikotarpį, apimtų konkrečius empirinius įrodymus ir rekomendacijas dėl biržinių ir nebiržinių MVĮ (kurios vykdo veiklą didelės rizikos sektoriuose) įtraukimo į direktyvos taikymo sritį. Europos Komisija (jeigu to prireiktų) taip pat turėtų apsvarstyti papildomas paramos priemones, skirtas padėti MVĮ vykdyti būsimus informacijos teikimo reikalavimus.

4.2. Informacijos atskleidimas apie riziką ir poveikį vertės grandinėse

4.2.1. EESRK palankiai vertina siūlomoje direktyvoje pateikiamą požiūrį, kad informacijos teikimo reikalavimai turi būti taikomi subjektų, kurie patenka į šią veiklos sritį, vertės grandinei. Atsižvelgdamas į šiuolaikinių vertės grandinių sudėtingumą, EESRK rekomenduoatų taikyti aiškesnius ir išsamesnius specifikatorius, kada turėtų būti laikomasi visos vertės grandinės požiūrio į informacijos teikimą, atsižvelgiant į siūlomos direktyvos nuostatą, kad informacija būtų teikiama, „jei aktualu“, kaip teigiama 29 konstatuojamojoje dalyje. Kadangi veikla vertės grandinėse kelia didelę aplinkosauginę, socialinę ir valdymo riziką bei poveikį, EESRK norėtų pabrėžti, kad šios papildomos specifikacijos neturėtų sumenkinti reikalavimo teikti informaciją taip, kad būtų skatinamas visiškas veiklos, vykdomos vertės grandinėse, poveikio skaidrumas.

4.3. Informacijos teikimo reikalavimų suderinimas atsižvelgiant į laiką ir turinį

4.3.1. EESRK pabrėžia, kad nagrinėjamo pasiūlymo sėkmė priklauso nuo kruopščios Įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyvos ir kitų teisės aktų sistemų nustatytų informacijos teikimo reikalavimų sekoskaitos ir suderinimo. Atsižvelgiant į šių į veiklos sritį įtrauktų subjektų, kurie yra nefinansinės informacijos naudotojai ir rengėjai, poreikius, bus ypač svarbu užtikrinti, kad būtų skirta pakankamai laiko atitinkamiems duomenims rinkti, įvertinti ir atskleisti. Tokiu koordinavimu turėtų būti užtikrinta, kad į finansinės veiklos sritį įtrauktų subjektų nefinansiniai klientai pirmiausia turėtų atskleisti būtinus duomenis, o vėliau finansų subjektai galėtų juos įvertinti ir parengti savo informacijos atskleidimo dokumentus.

4.3.2. Europos Komisija ir abi teisėkūros institucijos turėtų įvertinti šiuos sekoskaitos reikalavimus, ypač dėl to, kad jie daro poveikį tiems į taikymo sritį įtrauktiems subjektams, kuriems bus taikomi informacijos apie tvarumą teikimo reikalavimai pagal Kapitalo reikalavimų reglamentą⁽¹⁶⁾, Taksonomijos reglamento 8 straipsnį. Su tvarumu susijusios finansinės informacijos atskleidimo reglamento deleguotuosius aktus⁽¹⁷⁾ ir visus būsimus standartus, susijusius su socialinės taksonomijos plėtojimu, taip pat kitomis taksonomijomis. Šių reikalavimų laikymasis priklausys nuo to, ar turima aukštos kokybės duomenų, kurie pateikti remiantis nagrinėjamu pasiūlymu. Informacijos, kurią reikalaujama tinkamai atskleisti pagal Įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyvą, aprėptis turėtų būti panaši į tų duomenų, kurie turi būti atskleisti pagal šiuos susijusius reikalavimus, aprėptį, įskaitant Taksonomijos reglamento deleguotųjų teisės aktų reikalavimus, kurie gali būti išsamiau paaiškinti siūlomoje direktyvoje ir EFRAG darbe rengiant standartus.

4.4. Užtikrinimas

4.4.1. EESRK pripažįsta, kad svarbu užtikrinti aukštą nefinansinių duomenų, atskleistų pagal siūlomą direktyvą, kokybę ir patikrinamumą. Šiuo atžvilgiu labai svarbus užtikrinimo lygis, ir EESRK palankiai vertina pasiūlyme pateiktą rekomendaciją taikyti ribotą užtikrinimą, kai reikia patikrinti nefinansinius į taikymo sritį įtrauktų subjektų duomenis.

⁽¹⁶⁾ 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 575/2013 dėl prudencinių reikalavimų kredito įstaigoms ir investicinėms įmonėms ir kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 648/2012 (OL L 176, 2013 6 27, p. 1).

⁽¹⁷⁾ C(2021) 2800 final.

4.4.2. Kadangi nėra bendrai sutartos sistemos, pagal kurią būtų galimas pakankamas informacijos apie tvarumą užtikrinimas, taip pat nėra sukurta išankstinių tam tikrų nefinansinių duomenų kokybės formų, rekomenduojama, kad užtikrinimo reikalavimai išliktų tokio lygio, koks yra būtinas ribotam užtikrinimui.

4.5. Žmogaus teisės

4.5.1. EESRK palankiai vertina išsamesnį tvarumo temų, pagal kurias turi būti atskleisti duomenys, nustatymą, įskaitant temas, susijusias su poveikiu pažeidžiamoms bendruomenėms ir darbuotojams. EESRK mano, kad kartu su pažanga, kurią planuojama pasiekti paskelbiant pasiūlymą dėl tvaraus įmonių valdymo, šis pasiūlymas suteikia daug galimybių parengti praktinę sistemą, kuria remiantis būtų vertinama finansinė rizika, susijusi su verslo veikla, darančia įtaką bendruomenėms, tačiau kartu skatina teisingą supratimą apie verslo veiklos poveikį šioms bendruomenėms. Tolesniuose informacijos teikimo ir išsamaus patikrinimo reikalavimų aprašymuose (kartu suteikiant teisę į formalų konsultavimą) turėtų būti kruopščiai suderinti socialinių partnerių poreikiai.

4.5.2. EESRK ragina teisėkūros institucijas apsvarstyti aiškesnę suinteresuotųjų subjektų, į kuriuos reikia atsižvelgti ir su kuriais turi būti konsultuojamasi šiame procese, apibrėžtį ir užtikrinti, kad šie reikalavimai būtų visiškai suderinti su būsimu pasiūlymo dėl tvaraus įmonių valdymo nuostatomis. Reikėtų atkreipti dėmesį į procesą, kurį įmonės turėtų vykdyti laikydamosios suinteresuotųjų subjektų konsultacijų reikalavimų, viena vertus, nurodant tik svarbiausius suinteresuotuosius subjektus, kita vertus, užtikrinant, kad šie procesai būtų tinkamai parengti, paprasti ir nebūtų nepagrįstai sudėtingi įmonėms, kurioms taikoma išplėsta siūlomos direktyvos taikymo sritis.

4.6. Pereinamojo laikotarpio planavimas

4.6.1. EESRK pritaria tam, kad įmonėms pereinamuoju laikotarpiu reikia pritraukti lėšų. Todėl labai svarbu pabrėžti, kad šiame pasiūlyme daugiausia dėmesio turi būti skiriama būtinybei pranešti apie verslo modelių ir strategijų suderinamumą su perėjimu prie tvarios ekonomikos ir visuotinio atšilimo apribojimu iki 1,5 °C. Atsižvelgiant į Tarptautinės energetikos agentūros ataskaitą dėl tikslo iki 2050 m. ⁽¹⁸⁾ pasiekti poveikio klimatui neutralumą, patikimų ir aukštos kokybės duomenų užtikrinimas, norint atitikti šios pasiūlytos direktyvos reikalavimą, bus labai svarbus veiksnys užtikrinant, kad įmonės būtų parengusios turėti patikimus pereinamojo laikotarpio planus ir kad bankai bei kapitalo rinkos galėtų padėti joms pasiekti nusistatytus tikslus. EESRK pritaria tam, kad reikalavimai, kuriais remiantis įrodomas šis suderinimas, būtų išsamesni ir taikomi proporcingai. Tokie reikalavimai turėtų apimti papildomą informaciją apie įmonių pasirinktus pereinamojo laikotarpio scenarijus, taip pat aspektus, lemiančius jų suderinamumą su teisingos pertvarkos tikslais.

4.7. ES nefinansinės informacijos teikimo standartų rengimas

4.7.1. EESRK dar kartą pabrėžia, kad remia EFRAG suteiktus įgaliojimus teikti technines rekomendacijas dėl ES nefinansinės informacijos atskleidimo standartų rengimo. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, jog tam, kad EFRAG įvykdytų jai suteiktus įgaliojimus, ji turi laikytis „tinkamo proceso, viešosios priežiūros ir skaidrumo principų“, įskaitant konsultacijas su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais rengiant standartus, ir pabrėžia, jog svarbu užtikrinti, kad rengiant technines rekomendacijas būtų įtrauktos profesinės sąjungos, daugiau socialinių partnerių, MVĮ ir kiti suinteresuotieji subjektai, kurie yra suinteresuoti standartų rengimu, įskaitant finansų ir ne finansų įmones ir pilietinės visuomenės organizacijas, ir kad su jais būtų konsultuojamasi. Atsižvelgiant į tai, EESRK remia EFRAG pastangas išsiaiškinti suinteresuotųjų subjektų požiūrį į tinkamą proceso raidą ⁽¹⁹⁾ ir tikisi rezultatų, kurie užtikrins visų jau minėtų suinteresuotųjų subjektų įtrauktį.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽¹⁸⁾ <https://www.iea.org/reports/net-zero-by-2050>

⁽¹⁹⁾ https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2fsites%2fwebpublishing%2fSiteAssets%2fEFRAG%2520Due%2520Process%2520Procedures_V04.pdf

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos požiūrio į dirbtinį intelektą formavimas“

(COM(2021) 205 final)

(2021/C 517/08)

Pranešėja **Marie-Françoise GONDARD-ARGENTI**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2021 7 1
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Priimta skyriuje	2021 9 2
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinė sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	235 / 0 / 7

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina šį r peržiūrėtą Suderintą dirbtinio intelekto (DI) planą, kuris yra Europos Komisijos ir valstybių narių bendro darbo rezultatas. Jis ragina kuo sparčiau jį įgyvendinti sutelkiant visus suinteresuotuosius subjektus.

1.2. EESRK pritaria kompleksiniam požiūriui, kurio strategijoje laikosi Komisija siekdama įtraukaus ir tvaraus DI, grindžiamo kompetencijos ir pasitikėjimo ekosistemos sukūrimu. Pasiūlymai dėl plano ir reglamento, dėl kurių parengtos atskiros nuomonės, yra du ramsčiai siekiant, kad Europa taptų pasaulinio masto veikėja DI srityje.

1.3. Siekiant be diskriminacijos visiems Europos piliečiams užtikrinti laukiamą naudą ekonomikos, socialinėje, aplinkos apsaugos ir visuomenės sveikatos srityse, planu turi būti suteiktas naujas impulsas švietimui, įtraukiant etikos ir aplinkos klausimus, mokymąsi visą gyvenimą ir įgūdžių tobulinimą, taip pat su inovacijomis susijusius iššūkius ir paramą darbuotojams ir įmonėms, įskaitant pačias mažiausias.

1.4. Darbo pasaulyje pasitikėjimas yra sėkmės pagrindas. DI nėra šios taisyklės išimtis. EESRK mano, kad šiame naujame plane socialiniam dialogui ir socialiniams partneriams turėtų tekti pagrindinis vaidmuo viso proceso metu. Įgūdžių klausimas yra labai svarbus, tačiau svarstymai turėtų apimti visus su automatizavimu darbo rinkoje susijusius klausimus.

1.5. EESRK rekomenduoja Komisijai politikos sistemoje, kurią ji ketina nustatyti, aktyviai skatinti valstybės nares stiprinti socialinį ir pilietinį dialogą DI ir su juo susijusių priemonių klausimais.

1.6. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad pasitikėjimas priklauso nuo kiekvieno darbuotojo, vartotojo ar piliečio teisės į algoritminių procesų paaiškinamumą, nes jie daro poveikį jų gyvenimui ir aplinkai. Naujasis suderintas planas turi atitikti šį skaidrumo ir paaiškinamumo reikalavimą, kuris yra neatskiriamas nuo kiekvieno piliečio teisės ginčyti tik algoritmu grindžiamus priimtus sprendimus.

1.7. EESRK mano, kad ES gali tapti patikima pasauline lydere DI srityje, jei bus užtikrintas tvirtas ES institucijų, valstybių narių ir organizuotos pilietinės visuomenės – socialinių partnerių, vartotojų ir piliečių – veiksmų koordinavimas, aiškiai apibrėžiant kiekvieno atsakomybę. Plėtodama veiklą tarp Europos institucijų, tarp pastarųjų ir valstybių narių bei tarp valstybių narių, ES padidins bendrą poveikį ir kartu užtikrins greitą ir nuoseklų investicijų politikos ir programų įgyvendinimą.

1.8. DI iš esmės yra pasaulinio pobūdžio, tačiau jo diegimo mastas yra lemiamas veiksny. Valstybėms narėms suteikiamas pagrindinis vaidmuo tarptautinio DI srityje, todėl suderintas planas yra Europos DI strategijos pagrindas.

1.9. EESRK palankiai vertina tai, kad peržiūrėtame Suderintame plane siūlomi konkretūs veiksmai siekiant paskatinti nacionalinių strategijų įgyvendinimą ir didinti sinergiją. Tačiau visą savo prasmę jis įgyja tik glaudžiai derinant su Europos duomenų strategija – Europos duomenų erdvės kūrimu ir duomenų apsauga – bei su ES kibernetinio saugumo strategija.

1.10. EESRK rekomenduoja vykdyti veiklos rodikliais išreikštos nuolatinės pažangos stebėseną siekiant užpildyti privalomo koordinavimo trūkumą.

1.11. EESRK ragina valstybes nares pasinaudoti Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemone, taip pat ir kitais finansiniais instrumentais, kaip antai programa „Europos horizontas“, Skaitmeninės Europos programa ir programa „InvestEU“, siekiant paremti DI kūrimą ir diegimą, visų pirma mažosiose įmonėse. Kelias, kurį reikės nueiti, nurodytas neseniai paskelbtoje EIB ataskaitoje ⁽¹⁾.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Komisija ketina paversti ES pasauliniu į žmogų orientuoto, įtraukaus, saugaus, tvaraus ir pasitikėjimo verto DI varikliu. Atsižvelgdama į per sveikatos krizę sukaupytą patirtį, ji nori paspartinti investavimą, sustiprinti dabartines priemones ir jas griežtai suderinti, kad būtų skatinama sinergija ir supaprastinimas ⁽²⁾. EESRK pritaria, kad reikia skubiai ir ryžtingai šį požiūrį įgyvendinti, siekiant padidinti vidinę ir tarptautinę ES kompetenciją.

2.2. EESRK įvertino nuo pirmojo 2008 m. Suderinto plano priėmimo padarytą pažangą. Atnaujintame plane aiškiai nustatyti prioritetai: investuoti į infrastruktūrą ir dalytis duomenimis, didinti kompetenciją sutelkiant inovacijas ir įgūdžius, užtikrinti patikimumą ir skaidrumą visoje vertės grandinėje. Palankiai vertina tai, kad 2019 m. skirta 7 mlrd. eurų investicija (+ 30 %).

2.3. Suderintame plane gerbiamos pagrindinės ir socialinės teisės bei nediskriminavimo algoritmais principas. Ši nuomonė neatsiejama nuo nuomonės dėl bendro pasiūlymo dėl reglamento, kuriame nagrinėjami etiniai aspektai ir nustatomos suderintos taisyklės ⁽³⁾.

2.4. EESRK mano, kad etikos sistema ir pripažintas bei bendras standartas ir suderintas planas yra pagrindiniai ir struktūrizuojantys veiksniai, padėsiantys įgyti europiečių pasitikėjimą DI ir pritarimą jam, kartu užtikrinant konkurencinį pranašumą ir privalumą pasaulio lygmeniu.

2.5. Šis piliečių pasitikėjimas neatsiejamas nuo teisės į algoritmų paaiškinamumą ir galimybės užginčyti bet kokių jų gyvenimui poveikį darantį sprendimą. DI ir jo taikomųjų programų kūrėjai bei naudotojai turėtų būti budrūs ir reguliariai vykdyti auditus ir bandymus. Galutinius sprendimus ir toliau turi priimti žmogus.

2.6. EESRK yra susirūpinęs dėl susiskaidymo rizikos, kylančios dėl įvairių nacionalinių strategijų, todėl, siekiant ES intereso, ragina valstybes nares aktyviau bendradarbiauti visų pirma kibernetinio saugumo, kuris nors ir yra suvereni prerogatyva, sudaro plano pagrindą, srityje.

2.7. EESRK ragina kuriant DI siekti tvarumo įgyvendinant ekonominius, socialinius ir aplinkos apsaugos tikslus, prisiimant atsakomybę už ekonominę, socialinę ir aplinkos padėtį.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Įgyvendindama visiškai pagrįstus savo užmojus, Komisija turi bendradarbiauti su valstybėmis narėmis, privačiuoju sektoriumi ir organizuota pilietine visuomene, siekdama:

- paspartinti investicijas į DI siekiant greito ir atsparaus ekonomikos ir socialinio atsigavimo, grindžiamo pažangiais skaitmeniniais sprendimais;
- laiku sukurti numatytą struktūrą ir programas, pagal kurias technologijų gamybos ar diegimo lyderiai galėtų pasinaudoti jiems priklausančiu teisėtu atlygiu;
- optimizuoti politikos sąsajas siekiant išvengti susiskaidymo ir kartu spręsti šį pasaulinį uždavinį.

3.2. EESRK remia Komisijos siekį 2021–2027 m. kasmet panaudoti bent 1 mlrd. eurų Skaitmeninės Europos programai ir programai „Europos horizontas“ skirtų lėšų: tikimasi svertų poveikio, kuris paskatintų per tą patį laikotarpį į DI investuoti 20 mlrd. eurų. Šį svertų poveikį sustiprins Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė.

⁽¹⁾ Artificial intelligence, blockchain and the future of Europe.

⁽²⁾ OL C 240, 2019 7 16, p. 51.

⁽³⁾ EESRK nuomonė dėl DI reglamento (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 61).

3.3. Sudaryti reikiamas sąlygas. Duomenys ir infrastruktūra

3.3.1. EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares aktyviau bendradarbiauti ir koordinuoti DI valdymą: nacionalinių strategijų taikymą, dalijimąsi žiniomis, patirtimi ir gerąja praktika, siekiant paspartinti DI plėtoją ir diegimą ir spręsti pasaulinius uždavinius DI srityje.

3.3.2. Duomenų prieinamumas ir laisvas judėjimas yra išankstinės sąlygos kurti DI bei duomenų, jų apsaugos ir kibernetinio saugumo strategiją. EESRK primena, kad keitimosi asmens duomenimis sklandumas priklauso nuo glaudaus bendradarbiavimo ir visiško Bendrojo duomenų apsaugos reglamento (BDAR) nuostatų laikymosi. Kaip ir duomenų saugumas bei skaidrumas, pasaulinės konkurencijos sąlygomis standartai gali tapti konkurenciniu pranašumu (*). EESRK pritaria Europos duomenų erdvės ir konkretiems sektoriams skirtų erdvių kūrimui.

3.3.3. DI veiksmingumas – išskyrus kai kurias DI sistemas, kurios nepriklauso nuo duomenų – tiesiogiai priklauso nuo prieinamų duomenų apimtį, tinkamumą ir kokybę. Todėl EESRK mano, kad svarbiausia kuo geriau išnaudoti šį potencialą, kuris sudarytų sąlygas keistis lanksčiais, sąveikiais ir saugiais duomenimis. EESRK pritaria, kad būtų nustatytos pagrindinės sritys, tokios kaip pramoninė gamyba, žaliasis kursas, judumas, sveikata, finansai, energetika, siekiant tiksliai stebėti raidą ir vertinti pasiektą pažangą.

3.3.4. EESRK pritaria:

- tikslams gerokai padidinti Europoje esamą kompiuterijos galią, kad duomenys būtų panaudojami tikruoju laiku, ES kurti ir gaminti reikalingus procesorius, parengiant darnaus vystymosi darbotvarkę;
- „visuotinės svarbos duomenų“ sampratai, kai valdžios institucijos atveria joms naudingus duomenis arba skatina dalijimąsi duomenimis, kurie laikomi esminiais (°), įtraukiant duomenis, gaunamus iš ES teritorijoje veikiančių, tačiau jos pramonės politikoje nedalyvaujančių subjektų.

3.3.5. EESRK tikisi aktyvesnio valstybių narių dalyvavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų veikloje, kurios tikslas kurti struktūrą, infrastruktūrą ir priemones, reikalingas bendrajai gėrybei kurti ir ES suverenumui DI srityje užtikrinti.

3.4. Didinti kompetenciją nuo laboratorijos iki rinkos. Inovacijos ir partnerystė

3.4.1. EESRK remia kompleksinį požiūrį, kuriuo siekiama padaryti ES kompetencijos erdvę: nuo fundamentaliųjų mokslinių tyrimų ir inovacijų iki pateikimo rinkai. EESRK nuomone, svarbiausia, kad ES ir valstybės narės aktyviau bendradarbiautų siekdamas sudaryti palankias sąlygas inovacijoms, DI komercinėms perspektyvoms ir talentų bei įgūdžių ugdymui, kuris būtų derinamas su ES vizija, orientuota į žmogų bei pasitikėjimą. EESRK teigiamai vertina tai, kad horizontaliojo bendradarbiavimo struktūros pritaria šiems tikslams.

3.4.2. EESRK palankiai vertina Komisijos užmojus skatinti eksperimentavimą, daug dėmesio skirti regionų skaitmeninių inovacijų centrų, bendradarbiaujančių įgyvendinant nacionalines ir regionines iniciatyvas, ir dalytis patirtimi. Šie inovacijų centrai ir reikminės DI platformos padeda labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms įsisavinti DI, taip papildydami tikslią finansinę paramą. EESRK mano, kad svarbu remti startuolius, veiklą plečiančias įmones ir tradicines MVĮ, kurios plėtoja DI.

3.4.3. Tačiau EESRK pabrėžia, kad dėl šios kompetencijos centrų politikos neturi sumažėti įprastas ir nuolatinis „standartinių“ mokslinių tyrimų laboratorijų finansavimas, kad nebūtų vilkinamas perversminių technologijų kūrimas.

3.4.4. EESRK norėtų, kad būtų remiamos organizacijų ir labai mažų, mažųjų ir vidutinių įmonių akulturacijos programos plėtojant tikslius pagalbos tinklus. Pageidautina, kad iniciatyvos, skirtos suteikti labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms didesnes galimybes pasinaudoti DI (bandymo ir eksperimentavimo priemonės (angl. *Testing and experimentation facilities* (TEFs), skaitmeninių inovacijų centrai (angl. *Digital Innovation Hubs* (DHI) ir Europos reikminės DI platformos (angl. *AI-on demand platform*) būtų stiprinamos ir vertinamos pagal jų praktinį poveikį siekiant šių įmonių tobulėjimo.

3.4.5. Neseniai EESRK užsakymu atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad įmonės veiklos plėtra yra privalomas etapas tiek siekiant įgyti reikiamų įgūdžių, naudotis algoritmams skirtais duomenų telkiniais ar būtinu finansavimu, tiek tikslingai orientuotis į rinką, kuri yra pakankamai išvystyta, kad užtikrintų greitą brangios infrastruktūros amortizaciją. Taigi politinių sprendimų priėmėjai turi teikti pirmenybę labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms bei siūlyti atitinkamą politiką. Atsižvelgiant į pandemijos padarytą ekonominę žalą, parama startuoliams, veiklą plečiančioms įmonėms ir tradicinėms mažoms bei vidutinėms įmonėms plėtojant DI šiuo metu yra tiesiog būtina.

(*) „La norme sans la force: l'énigme de la puissance européenne“, Zaki Laïdi, 2005 m.

(°) Reglamentas dėl Europos duomenų valdymo.

3.4.6. EESRK remia duomenų bandomosios aplinkos plėtrą siekiant eksperimentuoti su naujomis idėjomis tikrovei artimomis sąlygomis bei paskatinti lankstumą. EESRK ragina geriau dalytis rezultatais ir juos abipusiai pripažinti nepaisant sienų.

3.4.7. Mokslinių tyrimų kompetencija rodo ne tik laboratorijų darbuotojų talentus ir įgūdžius, bet ir naudotojų pasitikėjimą DI. Todėl EESRK norėtų, kad aukštojo mokslo programomis būtų ugdomi pasaulinio lygio talentai inovacijų ir prekybos vystymo srityse. Komitetas prašo ES sudaryti sąlygas išsaugoti talentus ir pritraukti įgūdžių turinčius žmones iš užsienio. EESRK tikisi stabilios ir patikimos pasaulinės prekybos aplinkos, kuri padės įmonėms ir darbuotojams geriau įsisavinti DI, kuris būtų naudingas moksliniams tyrimams ir inovacijoms.

3.4.8. Pilietinės visuomenės organizacijos turi būti remiamos diegiant DI sprendimus ir gauti DI skiriamų lėšų bei išteklių. Tai visų pirma taikytina socialinėms paslaugoms, visapusiškai teisės į privatų gyvenimą įgyvendinimui ir taisyklėms dėl duomenų, įskaitant biometrinčius, tvarkymo bei saugojimo.

3.5. Užtikrinti, kad DI tarnautų žmonėms. Kompetencija ir pasitikėjimas

3.5.1. EESRK remia Komisijos strategiją, grindžiamą kompetencijos ir pasitikėjimo ekosistemomis. Šis požiūris išdėstytas 2019 m. priimtoje Baltojoje knygoje⁽⁶⁾. Kadangi švietimas ir mokymas padeda rasti sprendimus, kaip pagerinti kompetenciją ir padidinti pasitikėjimą DI, švietimo ir mokymo sistemos turi patenkinti įvairiausius poreikius: nuo bazinių žinių ir bendro supratimo iki specializuotos praktinės patirties ir aukšto lygio kompetencijos įgijimo⁽⁷⁾.

3.5.2. EESRK palankiai vertina Komisijos priimtą naująjį 2020–2027 m. skaitmeninio švietimo veiksmų planą. Jis suteiks galimybes geriau suprasti DI pobūdį ir veikimą nuo pradinės mokyklos iki universiteto, taip pat atnaujinti įgūdžius.

3.5.3. EESRK pageidauja, kad valstybės narės plėstų švietimo DI klausimais pasiūlą, kuri apimtų ir susijusias etikos bei aplinkos temas, ir remtų keitimąsi gerąja patirtimi siekiant skatinti įvairovę suteikiant galimybes mokytis DI, taip pat jį kuriant ir panaudojant. Kad DI būtų plačiai taikomas ir naudingas visiems, reikia plataus pobūdžio požiūrio bei sąsajų.

3.5.4. EESRK nuomone, socialiniai partneriai yra pagrindiniai subjektai, galintys numatyti įgūdžių raidą ir darbo rinkos pokyčius. Socialinis dialogas yra labai svarbus siekiant padėti darbuotojams, nukentėjusiems dėl jų užduočių automatizavimo.

3.5.5. EESRK pabrėžia, jog svarbu, kad Vyriausybės, švietimo įstaigos, socialiniai partneriai ir atitinkamos pilietinės visuomenės organizacijos bendradarbiautų kuriant ir taikant naujas švietimo ir tęstinio mokymo programas, visų pirma skirtas darbo netekusiems žmonėms. Verslininkams ir darbuotojams reikalingi labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms bei MVĮ skirti mokymo moduliai.

3.5.6. EESRK apgailestauja, kad rengiant planą nepasinaudota galimybe bendrai aptarti automatizavimo poveikio pasauliui ir darbo rinkos atečiai. Darbuotojų pasitikėjimą DI taikomosiomis programomis galima įgyti aktyviau vykdant socialinį dialogą, kuris būtinas siekiant diegti DI sistemas, darančias poveikį darbuotojams, ypač vadybos ar žmogiškųjų išteklių srityje. Atsižvelgiant į galimą darbo vietų naikinimą, didėjančią nelygybę ir gamybos sektorių pertvarką, atrodo, būtina užtikrinti nepriekaištingą valstybių narių veiksmų koordinavimą įmonėms, teritorijoms, socialiniams partneriams ir tarpinėms institucijoms bendradarbiaujant šiais tikslais:

- ugdyti ilgalaikius institucionalizuotus perspektyvinius gebėjimus automatizavimo srityje;
- kurti naujoviškas ir proaktyvias profesijų ir įgūdžių pertvarkos priemones;
- apsvarstyti savitarpio papildomumą siekiant ne vien plėtoti DI profesinėje srityje, bet ir nustatyti kultūros bei praktikos pokyčius ir „tinkamo papildomumo“ standartus asmeniniam išlavėjimui paskatinti.

3.5.7. Kadangi pasitikėjimas yra skaitmeninės visuomenės pagrindas, ESRK ypač teigiamai vertina Komisijos požiūrį, taikomą visose srityse, kuriose svarbios užtikrinant bendrąjį interesą, visų pirma piliečių, vartotojų, darbuotojų ir įmonių, įskaitant socialinės ekonomikos sektoriaus, interesus, siekiant padidinti bendrą pasitikėjimo DI lygį: pagrindinių teisių apsaugos, kibernetinio saugumo, duomenų apsaugos, intelektinės nuosavybės ir tvaraus bei veiksmingo išteklių naudojimo, nepamirštant inovacijų reglamentavimo klausimų. Svarbu tiksliai apibrėžti pavojus, kylančius piktnaudžiaujant DI, ir pasiūlyti tinkamų sprendimų. EESRK remia Komisijos numatytas priemones užtikrinti didesnę saugumą visose srityse ir

⁽⁶⁾ OL C 364, 2020 10 28, p. 87.

⁽⁷⁾ OL C 14, 2020 1 15, p. 46.

pritaikyti reglamentavimo sistemą, atsižvelgiant į su DI susijusius uždavinius. Todėl primena, kad organizuota pilietinė visuomenė atlieka lyderio vaidmenį šioje srityje, pavyzdžiui, vertinant su veido atpažinimu susijusią riziką.

3.5.8. EESRK visiškai palaiko užmojų visame pasaulyje propaguoti ES požiūrį į tvarų ir vertą pasitikėjimo DI šiuo tikslu skatinant nustatyti pasaulinius DI standartus ir plėtojant partnerystes bei bendras iniciatyvas su trečiosiomis šalimis.

3.6. Plėtoti strateginę lyderystę didelio poveikio srityse

3.6.1. EESRK teigiamai vertina realistišką Komisijos požiūrį, pagal kurį veiksmai turi būti sutelkti tose srityse, kur būtina su DI susijusi lyderystė: klimato ir aplinkos, sveikatos, robotikos ir automatikos, viešųjų paslaugų, visuomenės saugumo, įskaitant antiteroristinius veiksmus ir migracijos politiką, išmaniojo judumo, žemės ūkio ir susijusiuose sektoriuose.

3.6.2. EESRK mano, kad skaitmeninė pertvarka yra svarbiausia priemonė mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro ir valdyti aplinką, kartu stengiantis sumažinti galimą DI grindžiamų sprendimų neigiamą poveikį klimatui, aplinkai ir energijos vartojimui. DI panaudojimas energetikos ir transporto sistemų, taip pat pramonės ir žemės ūkio procesų valdyme padeda efektyviai vartoti energiją, plėtoti žiedinę ekonomiką ir tvariai valdyti gamtos išteklius; tai yra našumo ir ekonominio efektyvumo veiksnys. Be to, naudojant DI kuriamos priemonės, padedančios geriau suprasti ir valdyti klimato bei aplinkos reiškinius.

3.6.3. EESRK ragina pasinaudoti DI teikiamomis galimybėmis ligų kilmės mokslinių tyrimų, naujų molekulių bei pažangios medicinos ir slaugos įrangos kūrimo, taip pat tyrimų, diagnostikos ir gydymo srityse, pavyzdžiui, kovojant su vėžiu. Vienas pagrindinių etapų siekiant visapusiškai išnaudoti DI potencialą yra Europos duomenų erdvės kūrimas užtikrinant visišką teisės į privatų gyvenimą įgyvendinimą ir asmens duomenų apsaugą. Kasdienė robotų pagalba pacientams, pagyvenusiems ar neigaliams asmenims yra puikus įrodymas, kad kompetenciją robotikos srityje galima pritaikyti daugiau dėmesio skiriant ne technologijų pasiekimams, o žmonių ir robotų sąsajos valdymui.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės (Dirbtinio intelekto aktas) ir iš dalies keičiami tam tikri Sąjungos teisėkūros procedūra priimti aktai

(COM(2021) 206 final – 2021/106 (COD))

(2021/C 517/09)

Pranešėja **Catelijne MULLER**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2021 6 7 Taryba, 2021 6 15
Teisinis pagrindas	SESV 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 2
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinės sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	225 / 3 / 6

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina tai, kad Komisijos pasiūlyme dėl Dirbtinio intelekto akto (DIA) yra ne tik sprendžiami dirbtinio intelekto (DI) keliamos rizikos klausimai, bet ir iš esmės pakeliama DI, kuri ES yra pasirengusi leisti naudoti, kokybės, veikimo ir patikimumo kartelė. EESRK ypač palankiai vertina tai, kad DIA daugiausiai dėmesio skiriama sveikatai, saugai, pagrindinėms teisėms, o jo taikymo sritis yra globali.

1.2. EESRK mato tobulintinių dalykų, susijusių su draudžiama DI naudojimo praktika, taikymo sritimi, apibrėžtimi ir aiškumu, susirūpinimą taip pat kelia kategorizavimas pagal „rizikos piramidę“, reikalavimų didelės rizikos DI poveikis rizikos mažinimui, DIA vykdymo užtikrinimas ir ryšys su jau esamu reglamentu bei kitais naujausiais reglamentavimo pasiūlymais.

1.3. EESRK pabrėžia, kad DI niekada neveikė pasaulyje be įstatymų. Dėl plačios taikymo srities ir jo kaip ES reglamento viršenybės DIA gali būti sunku taikyti su jau galiojančiais nacionaliniais ir ES teisės aktais bei susijusiais reglamentavimo pasiūlymais. EESRK rekomenduoja iš dalies pakeisti 41 konstatuojamąją dalį, kad būtų tinkamai atspindėtas ir patikslintas DIA ir galiojančių bei būsimų teisės aktų santykis.

1.4. EESRK rekomenduoja patikslinti DI apibrėžtį išbraukiant I priedą ir nežymiai pakeičiant 3 straipsnį bei išplečiant DIA taikymo sritį, kad būtų įtrauktos „senosios DI sistemos“ ir IX priede išvardytų didelių laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės IT sistemų DI komponentai.

1.5. EESRK rekomenduoja patikslinti draudimus, susijusius su „pasąmonę veikiančiais metodais“ ir „pažeidžiamumo išnaudojimu“, tuo parodant žalingo manipuliavimo uždraudimą, o „žalą pagrindinėms teisėms, demokratijai ir teisei valstybei“ įtraukti kaip sąlygas, leidžiančias taikyti šiuos draudimus.

1.6. EESRK nemano, kad Europos Sąjungoje galima reitinguoti ES piliečių patikimumą pagal jų socialinių elgesį ar asmenybės savybes (nepriklausomai nuo to, kas tokį vertinimą atlieka). EESRK rekomenduoja išplėsti šio draudimo taikymo sritį į ją įtraukiant privačių organizacijų ir pusiau viešųjų institucijų vykdomą socialinį reitingavimą.

1.7. EESRK siūlo drausti naudoti DI automatiniam biometriniam atpažinimui viešosiose ir privačiosiose erdvėse, išskyrus autentiškumo patikrinimo tikslais esant konkrečioms aplinkybėms, taip pat automatiniam žmogaus elgsenos signalų atpažinimui viešosiose ir privačiosiose erdvėse, išskyrus labai konkrečius atvejus, pavyzdžiui, tokių sistemų naudojimą sveikatos reikmėms, kai svarbu atpažinti pacientų emocijas.

1.8. Didelės rizikos DI sistemoms taikant „sąrašų pagrįstą“ požiūrį kyla pavojus, kad kai kurios DI sistemos ir naudojimo būdai, kurie vis dar yra labai kritikuojami, bus normalizuoti ir integruoti. EESRK įspėja, kad reikalavimų, taikomų vidutinės ir didelės rizikos DI sistemoms, laikymasis, nebūtinai sumažina žalos sveikatai, saugai ir pagrindinėms teisėms riziką, kurią kelia didelės rizikos DI. EESRK rekomenduoja DIA numatyti tokias situacijas. Reikėtų bent jau įtraukti į patikimo DI etikos gaires reikalavimus dėl i) žmogiškojo veiksnio, ii) privatumo, iii) įvairovės, nediskriminavimo ir teisingumo, iv) paaiškinamumo ir v) aplinkos ir visuomenės gerovės.

1.9. Vadovaudamasis savo seniai propaguojamu požiūriu į DI kaip į „žmogaus valdomą procesą“ EESRK ryžtingai rekomenduoja, kad DIA būtų numatyta palikti tam tikrus sprendimus priimti žmogui, ypačingai tose srityse, kuriose šie sprendimai turi moralinį komponentą ir teisinių pasekmių ar poveikį visuomenei, pavyzdžiui, teismų, teisėsaugos, socialinių paslaugų, sveikatos priežiūros, būsto, finansinių paslaugų, darbo santykių ir švietimo srityse.

1.10. EESRK rekomenduoja, kad trečiųjų šalių atitikties vertinimas būtų privalomas visoms didelės rizikos DI sistemoms.

1.11. EESRK rekomenduoja įtraukti skundų teikimo ir teisių gynimo mechanizmus, skirtus organizacijoms ir piliečiams, kurie nukentėjo nuo bet kokios į DIA taikymo sritį patenkančios DI sistemos, praktikos ar naudojimo.

2. Dirbtinio intelekto reglamentavimo pasiūlymas – DI aktas

2.1. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisijos pasiūlyme dėl Dirbtinio intelekto akto (DIA) yra ne tik sprendžiami DI keliamos rizikos klausimai, bet ir iš esmės pakeliama DI, kurį ES yra pasirengusi leisti naudoti, kokybės, veikimo ir patikimumo kartelė.

3. Bendrosios pastabos – DIA

Tikslas ir taikymo sritis

3.1. EESRK palankiai vertina DIA tikslą ir taikymo sritį. EESRK ypač palankiai vertina tai, kad DIA Komisija daugiausiai dėmesio skiria sveikatai, saugai ir pagrindinėms teisėms. EESRK taip pat palankiai vertina DIA išorinį poveikį, kuriuo užtikrinama, kad DI, kuris yra sukurtas už ES ribų ir yra diegiamas arba turi poveikį ES, privalo atitikti tuos pačius teisinius standartus.

DI apibrėžtis

3.2. Dėl DI apibrėžties DIA 3 straipsnio 1 dalyje ir I priede kilo dirbtinio intelekto srities mokslininkų diskusijos, nes DI mokslininkai kai kurių I priede pateiktų pavyzdžių nelaiko DI ir, priešingai, mano, kad neįtraukti kai kurie svarbūs DI metodai. EESRK nuomone, I priedas neturi pridėtinės vertės ir rekomenduoja jį visiškai išbraukti iš DIA. Komitetas taip pat rekomenduoja 3 straipsnio I dalyje pateiktą apibrėžtį iš dalies pakeisti taip:

„Dirbtinio intelekto sistema (DI sistema) – programinė įranga, kuri automatizuotu būdu geba pagal tam tikrus žmogaus nustatytus tikslus generuoti išvedinius, pavyzdžiui, turinį, predikcijas, rekomendacijas, arba sprendimus, turinčius įtakos aplinkai, su kuria ji sąveikauja.“

Sveikata, sauga ir pagrindinės teisės – rizikos piramidė

3.3. Iš hierarchinės „rizikos piramidės“ (nuo mažos ir (arba) vidutinės iki didelės ir (arba) nepriimtinos rizikos), kuri yra naudojama klasifikuoti tam tikrus tiek bendrosios DI taikymo praktikos, tiek DI naudojimo konkrečiose srityse atvejus, galima matyti, kad ne visi DI atvejai kelia riziką ir ne kiekviena rizika yra vienoda, ar reikalauja tų pačių rizikos švelninimo priemonių.

3.4. Pasirinktas požiūris kelia du svarbius klausimus. Visų pirma, ar rizikos mažinimo priemonėmis (skirtomis didelės rizikos ir mažos, vidutinės rizikos DI) iš tikrųjų yra pakankamai sumažinama žalos sveikatai, saugai ir pagrindinėms teisėms rizika? Antra, ar mes esame pasirengę tam, kad DI daug kur priimtų sprendimus vietoje žmogaus, net ir tokiuose svarbiuose procesuose, kaip teisėsauga ir teismai?

3.5. Dėl pirmojo klausimo EESRK įspėja, kad reikalavimų, taikomų vidutinės ir didelės rizikos DI sistemoms, laikymasis, nebūtinai visais atvejais sumažina žalos sveikatai, saugai ir pagrindinėms teisėms riziką. Šis klausimas bus išsamiau nagrinėjamas 4 skirsnyje.

3.6. Antruoju klausimu pasakytina, kad DIA nėra sampratos, kad DI potencialas pirmiausia yra papildyti žmogaus sprendimų priėmimo procesą ir žmogaus intelektą, o ne juos pakeisti. DIA remiamasi prielaida, kad įvykdžius reikalavimus dėl vidutinės ir didelės rizikos DI, DI iš esmės gali pakeisti žmogaus sprendimų priėmimo procesą.

3.7. EESRK primygtinai rekomenduoja DIA numatyti, kad tam tikrus sprendimus turi priimti žmogus, ypačingai tose srityse, kuriose šie sprendimai turi moralinį komponentą ir teisinių pasekmių ar poveikį visuomenei, pavyzdžiui, teismų, teisės saugos, socialinių paslaugų, sveikatos priežiūros, būsto, finansinių paslaugų, darbo santykių ir švietimo srityse.

3.8. DI sistemos neveikia pasaulyje be įstatymų. Nemažai teisiškai privalomų Europos, nacionalinio ir tarptautinio lygmens taisyklių šiandien jau taikomos arba yra tinkamos DI sistemoms. Teisiniai šaltiniai be kita ko apima ES pirminę teisę (Europos Sąjungos sutartis ir jos Pagrindinių teisių chartiją), ES antrinę teisę (pavyzdžiui, Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą, Atsakomybės už gaminius direktyvą, Reglamentą dėl laisvo ne asmens duomenų judėjimo, kovos su diskriminacija direktyvas, vartotojų teisės ir darbuotojų saugos ir sveikatos direktyvas), JT žmogaus teisių sutartis ir Europos Tarybos konvencijas (pvz., Europos žmogaus teisių konvenciją) ir daugelį ES valstybių narių teisės aktų. Be horizontaliai taikytinų taisyklių, galioja ir įvairios konkrečių sričių taisyklės, skirtos atitinkamoms DI prietaikoms (pvz., sveikatos priežiūros sektoriuje taikomas Medicinos priemonių reglamentas). EESRK rekomenduoja iš dalies pakeisti 41 konstatuojamąją dalį, kad tai būtų tinkamai atspindėta.

4. Konkrečios pastabos ir rekomendacijos – DIA

Draudžiama su DI susijusi praktika

4.1. EESRK sutinka, kad 5 straipsnyje nurodyta su DI susijusi praktika iš tiesų neteikia jokios socialinės naudos ir turėtų būti draudžiama. Taip pat mano, kad yra neaiškių formuluočių, todėl kai kuriuos draudimus būtų sunku suprasti ir lengva apeiti.

4.2. Yra faktų, leidžiančių teigti, kad **pasąmonę veikiantys metodai**, gali ne tik sukelti fizinę ar psichologinę žalą (tai sąlyga, kuri leidžia pradėti taikyti šį konkretų draudimą), bet taip pat, atsižvelgiant į aplinką, kurioje jie yra įdiegti, tokie metodai gali sukelti kitų neigiamų padarinių asmenims, visuomenei ar demokratijai, pavyzdžiui, pakeisti elgseną balsuojant. Be to, dažnu atveju reikėtų kalbėti ne apie patį pasąmonę veikiančią metodą, bet greičiau apie sprendimą į ką nukreipti pasąmonę veikiančią metodą, paremtą dirbtiniu intelektu.

4.3. Siekiant geriau įvardyti tai, ką DIA siekia uždrausti 5 straipsnio 1 dalies a punktu, t. y. uždrausti praktikas, kai žmonėmis manipuluojama juos skatinant elgtis žalingai, EESRK rekomenduoja šią dalį pakeisti taip: „(...) DI sistemą, kuri įdiegta, kuria siekiama arba kuri naudojama iš esmės pakeisti asmens elgesį, taip sukeliant faktinę arba potencialią žalą to asmens, kito asmens ar asmenų grupės pagrindinėms teisėms, įskaitant jų fizinę ar psichologinę sveikatą ir saugą, arba kenkiant demokratijai ir teisinės valstybės principui.“

4.4. EESRK rekomenduoja tokiu pat būdu iš dalies pakeisti 5 straipsnio 1 dalies b punktą, draudžiantį **pažeidžiamumo aspektų išnaudojimo** praktiką, papildomai paminint žalą pagrindinėms teisėms, įskaitant fizinę ar psichologinę žalą.

4.5. EESRK palankiai vertina tai, kad 5 straipsnio 1 dalies c punktu draudžiamas „**socialinis reitingavimas**“. EESRK rekomenduoja socialinio reitingavimo draudimą taikyti ne tik valdžios institucijoms, bet ir privačioms organizacijoms ir pusiau viešosioms institucijoms. Europos Sąjungoje negali būti reitinguojamas ES piliečių patikimumas pagal jų socialinį elgesį ar asmenybės savybes (nepriklausomai nuo to, kas tokį vertinimą atlieka). Jeigu būtų kitaip, ES atvertų galimybes taikyti socialinį reitingavimą įvairiose srityse, pavyzdžiui, darbo vietoje. Reikėtų patikslinti i ir ii papunkčiuose pateiktas sąlygas aiškiai apibrėžiant, kas laikoma „socialiniu reitingavimu“ ir ką galima laikyti tam tikru tikslu priimtina vertinimo forma, t. y. nustatyti ribą, kada vertinimui naudojama informacija nebelaikoma aktualiai arba pagrįstai susijusia su vertinimo tikslu.

4.6. DIA yra siekiama uždrausti **tikrą laiką nuotolinį biometrinį tapatybės nustatymą** (pvz., taikant veido atpažinimą) teisės saugos tikslais ir klasifikuoti jį kaip „didelės rizikos“, kai jis yra naudojamas kitais tikslais. Taip ir toliau leidžiamas netikrą laiką ir netolimas biometrinis tapatybės nustatymas. Tokiu būdu leidžiama biometrinį tapatybės nustatymą taikyti ne asmeniui identifikuoti, bet pagal biometrinius požymius (smulkiają mimiką, eiseną, temperatūrą, širdies ritmą ir kt.) jo elgsenai vertinti. „Teisės saugos“ apribojimas leidžia visiems kitiems subjektams taikyti biometrinį tapatybės nustatymą, taip pat visas kitas biometrinio atpažinimo formas, kuriomis nesiekama nustatyti asmens tapatybės, įskaitant visas paminėtas emocijų atpažinimo formas visais kitais tikslais, visose viešose ir privačiose vietose, įskaitant darbo vietą, parduotuves, stadionus, teatrus ir t. t. Tokiu būdu sudaromos palankios sąlygos atsirasti tokiam pasauliui, kuriame mes būsimės nuolat „emociskai vertinami“ pačiais įvairiausiais tikslais, kurie mus vertinančiam asmeniui atrodo reikalingi.

4.7. DIA „emocijų atpažinimas“ paprastai yra priskiriamas nedidelės rizikos kategorijai, išskyrus keletą naudotojo sričių, kuriose jis priskiriamas didelės rizikos kategorijai. Tokio tipo biometrinis tapatybės nustatymas taip pat vadinamas „afekto atpažinimu“ ir kartais „elgesio atpažinimu“. Visi šie DI praktinio panaudojimo tipai yra nepaprastai invaziniai, neturi jokio patikimo mokslinio pagrindo ir kelia didelį pavojų įvairioms ES pagrindinių teisių chartijoje nustatytoms pagrindinėms teisėms, pavyzdžiui, teisei į žmogaus orumą, teisei į asmens neliečiamybę (įskaitant psichinę neliečiamybę) ir teisei į privatų gyvenimą.

4.8. Iš esmės atsižvelgdamas į 2021 m. birželio 21 d. Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno (EDAPP) ir Europos duomenų apsaugos valdybos (EDAV) raginimą uždrausti naudoti DI automatizuotam žmogaus ypatybių atpažinimui viešose erdvėse ir kai kurios kitos paskirties dirbtinio intelekto naudojimą, dėl kurio gali atsirasti nesąžininga diskriminacija, EESRK ragina:

- drausti naudoti DI automatiniam biometriniam atpažinimui viešosiose ir privačiosiose erdvėse (pavyzdžiui, veidų, eisenos, balso ir kitų biometrinių požymių atpažinimui), išskyrus autentiškumo patvirtinimo tikslais konkrečiomis aplinkybėmis (pavyzdžiui, kai reikia suteikti prieigą į saugumo požįūriu saugias erdves),
- visais atvejais drausti viešose ir privačiosiose erdvėse naudoti DI automatiniam žmogaus elgsenos signalų atpažinimui,
- drausti DI sistemas, kurios naudoja biometrinius duomenis, kad skirstytų asmenis į grupes pagal etninę kilmę, lytį, politines pažiūras ar seksualinę orientaciją, arba kitais pagrindais, dėl kurių diskriminacija yra draudžiama pagal Chartijos 21 straipsnį,
- drausti naudoti DI, siekiant daryti išvadas apie fizinio asmens emocijas, elgesį arba požymius, išskyrus labai konkrečius atvejus, pvz., tam tikroms sveikatos reikmėms, kai svarbu atpažinti pacientų emocijas.

Didelės rizikos DI

4.9. Spręsdama, ar DI sistemų praktika arba jų naudojimas, kuris kelia pavojų sveikatai, saugai ar pagrindinėms teisėms, vis dėlto turėtų būti leidžiami laikantis griežtų sąlygų, Komisija atsižvelgė į du aspektus: i) ar dirbtinio intelekto praktika arba naudojimas gali suteikti naudos visuomenei, ir ii) ar dėl tokio naudojimo kylanti rizika pakenkti sveikatai, saugai ir pagrindinėms teisėms, vis dėlto gali būti sumažinta, jei bus įvykdyti tam tikri reikalavimai.

4.10. EESRK palankiai vertina tai, kad šie reikalavimai yra suderinti su patikimo DI etikos gairių (PDIEG) nuostatomis. Tačiau penki svarbūs PDIEG reikalavimai, taikomi didelės rizikos DI, konkrečiai nepatenka į DIA nustatytus reikalavimus, t. y.: i) žmogiškasis veiksnys, ii) privatumas, iii) įvairovė, nediskriminavimas ir teisingumas, iv) paaiškinamumas ir v) aplinkos bei socialinė gerovė. EESRK mano, kad tai praleista galimybė, nes daugelis DI keliamų pavojų yra susiję su privatumu, šališkumu, atskirtimi, DI sprendimų rezultatų nepaaiškinamumu, žmogiškojo veiksnio ir aplinkos pažeidžiamumu ir visa ši rizika paliečia mūsų pagrindines teises.

4.11. EESRK rekomenduoja papildyti DIA III antraštinės dalies 2 skyrių šiais reikalavimais, kad būtų pagerintas DIA potencialas veiksmingai apsaugoti mūsų sveikatą, saugą ir pagrindines teises nuo neigiamo valdžios institucijų ir privačių organizacijų naudojamo DI poveikio.

4.12. EESRK palankiai vertina, tai, kad **DIA ir Sąjungos derinamieji teisės aktai sudaro susietą sistemą**. Komitetas rekomenduoja išplėsti DIA taikymo sritį ir didelės rizikos dirbtiniam intelektui taikomus reikalavimus, kad šie apimtų ne tik „DI saugos komponentus“ arba tokias situacijas, kai pati DI sistema yra gaminys, kuriam taikomi II priede išvardyti Sąjungos derinamieji teisės aktai. Ši rekomendacija grindžiama tuo, kad DI gali sukelti riziką ne tik tada, kai jis yra naudojamas kaip šių gaminių saugos komponentas; be to, pati DI sistema ne visada yra gaminys. Kai DI yra naudojamas, pavyzdžiui, kaip diagnostikos ar prognozavimo priemonės dalis medicinos srityje arba kaip dirbtinio intelekto valdomas termostatas, kuris reguliuoja katilą.

4.13. Tačiau EESRK įspėja, kad **III priede** išvardytam didelės rizikos DI taikant „sąrašų pagrįstą“ metodą gali būti **legitimuota, normalizuota ir integruota** nemažai DI praktikos, kuri vis dar yra labai kritikuojama ir kurios nauda visuomenei yra abejotina arba tokios naudos įrodymų trūksta.

4.14. Be to, laikantis penkių didelės rizikos DI taikomų reikalavimų, ne visada gali pavykti sumažinti žalos sveikatai, saugai ir pagrindinėms teisėms pavojų, ypač kalbant apie rečiau minimas pagrindines teises, kurias galėtų paveikti DI, be kita ko, teisę į žmogaus orumą, nekaltumo prezumpciją, teisę į tinkamas ir teisingas darbo sąlygas, asociacijų ir susirinkimų laisvę ar teisę streikuoti.

4.15. EESRK primygtinai rekomenduoja į III priedo 2 punktą įtraukti **telekomunikacijų ir interneto infrastruktūros** valdymą ir naudojimą. EESRK taip pat rekomenduoja išplėsti šio punkto taikymo sritį taip, kad ji apimtų ne tik DI saugos komponentus.

4.16. DI sistemos, kuriomis siekiama **nustatyti galimybę gauti išsilavinimą ir vertinti studentus**, kelia tam tikrą žalos studentų sveikatai, saugai ir pagrindinėms teisėms pavojų. Pavyzdžiui, internetinės egzaminų stebėjimo priemonės, kurios skirtos tariamai pažymėti „įtartiną elgesį“ ir „sukčiavimo požymius“ internetinių egzaminų metu, naudojant visų rūšių biometrinius duomenis ir elgesio sekimą, yra labai invazinės ir joms trūksta mokslinio pagrindimo.

4.17. **DI sistemų** naudojimas, siekiant **stebėti, sekti ir vertinti darbuotojus**, kelia didelį susirūpinimą, susijusį su darbuotojų pagrindinėmis teisėmis į tinkamas ir teisingas darbo sąlygas, informaciją ir konsultacijas bei pagrįstą atleidimą iš darbo. Tikėtina, kad šių DI sistemų įtraukimas į didelės rizikos sąrašą, gali prieštarauti nacionaliniams darbo teisės aktams ir kolektyvinėms darbo sutartims, kuriais reglamentuojami (ne)pagrįsto atleidimo iš darbo, sveikatai nekenksmingų ir saugių darbo sąlygų bei darbuotojų informavimo klausimai. EESRK ragina užtikrinti visapusišką darbuotojų ir socialinių partnerių dalyvavimą ir informavimą priimančiais sprendimus dėl DI naudojimo darbo vietoje ir jo vystymo, pirkimo ir diegimo.

4.18. „**Žmogaus atliekamos priežiūros**“ reikalavimas yra ypač svarbus darbo santykiuose, nes priežiūrą atliks darbuotojas arba darbuotojų grupė. EESRK pabrėžia, kad šie darbuotojai turėtų būti apmokyti, kaip atlikti šią užduotį. Be to, atsižvelgiant į tai, jog yra tikimasi, kad šiems darbuotojams bus leista nepaisyti DI sistemos išvedinių arba netgi nuspręsti jų nenaudoti, reikėtų numatyti priemones, kurios užtikrintų, jog darbuotojai išvengs neigiamų pasekmių (pvz., pareigų pažeminimo arba atleidimo iš darbo), jei toks sprendimas būtų priimtas.

4.19. **DI sistemų naudojimas suteikiant galimybes gauti viešąsias paslaugas** yra platesnis, nei DI sistemų naudojimas suteikiant galimybę gauti būtiniausias privačias paslaugas ir jomis naudotis, nes pastaruoju atveju DI yra laikomas didelės rizikos tik tuomet, kai vertinamas kreditingumas (patikimumas). EESRK rekomenduoja išplėsti III priedo 5 punkto b papunkčio taikymo sritį ir įtraukti DI sistemas, kurios yra skirtos įvertinti būtiniausių privačiųjų paslaugų *tinkamumą*.

4.20. **Teisėsaugos institucijų ir migracijos, prieglobsčio bei sienų kontrolės valdymo srityse** naudojamas DI, **skirtas individualios (baudžiamosios ar saugumo) rizikos vertinimams atlikti**, kelia pavojų ES pagrindinių teisių chartijoje numatyta nekaltumo prezumpcijai, teisei į gynybą ir teisei į prieglobstį. DI sistemos paprastai tik ieško koreliacijų, kurios yra pagrįstos charakteristikomis, nustatytomis kitais atvejais. Tokiu būdu įtarimas yra grindžiamas ne faktiniu konkreto asmens įtarimu dėl nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo, o tik sutampančiomis tokio asmens ir nuteisto nusikaltėlio charakteristikomis (pvz., adresu, pajamomis, pilietybe, skolomis, darbu, elgesiu, draugų ir šeimos narių elgesiu ir pan.).

4.21. **DI naudojimas teisingumo vykdymo ir demokratinuose procesuose** yra ypač jautrus klausimas, todėl turėtų būti labiau atsižvelgiama į daugelį niuansų, o DI naudojimas turėtų vykti stebint jį atidžiau nei tai daroma šiuo metu. Kai sistemos naudojamos siekiant padėti teisminei institucijai tirti ir aiškinti faktus bei įstatymus ir taikyti įstatymus konkrečioms faktų rinkiniams, neatsižvelgiama į tai, kad teisminis vertinimas yra daug sudėtingesnis procesas nei tik modelių nustatymas remiantis istoriniais duomenimis (o tai iš esmės ir daro dabartinės DI sistemos). DIA taip pat yra daroma prielaida, kad tokių rūšių DI tik padės teisminėms institucijoms, tuo tarpu visiškai automatizuoti teisminių institucijų sprendimai į taikymo sritį nepatenka. EESRK taip pat apgailestauja, kad neminimos DI sistemos ar jų naudojimas tokių demokratinų procesų kaip rinkimai srityje.

4.22. EESRK rekomenduoja įtraukti nuostatą, kurioje būtų numatyta situacija, kai yra akivaizdu arba atliekant išankstinį atitikties vertinimą pasidarė aišku, jog 6 DI keliai reikalavimai nepakankamai sumažins žalos sveikatai, saugai ir žmogaus teisėms pavojų (pvz., iš dalies pakeičiant DIA 16 straipsnio g punktą).

Valdymas ir vykdymo užtikrinimas

4.23. EESRK palankiai vertina DIA nustatytą valdymo struktūrą. Komitetas rekomenduoja, kad ES DI valdyba nuolat **privalomai keistųsi nuomonėmis su platesne visuomene**, įskaitant socialinius partnerius ir NVO.

4.24. EESRK primygtinai rekomenduoja išplėsti DIA taikymo sritį į ją taip pat įtraukiant „senąsias DI sistemas“, t. y. sistemas, kurios jau yra naudojamos arba buvo įdiegtos prieš įsigaliojant DIA, kad būtų išvengta situacijų, kai sistemas diegiančios įmonės bando skubotai įdiegti draudžiamas, didelės ir vidutinės rizikos dirbtinio intelekto sistemas tam, kad galėtų nesilaikyti reikalavimų. Be to, EESRK primygtinai rekomenduoja užtikrinti, kad į DIA taikymo sritį būtų įtrauktas DI, kuris yra didelės apimties IX priede minimų laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje veikiančių IT sistemų komponentas.

4.25. Reikalavimai ir atskaitomybės veikla, o taip pat savęs vertinimas yra labai sudėtingi, todėl kyla rizika, kad šis procesas bus supaprastintas pereinant prie kontrolinių sąrašų, kuriuose norint patenkinti reikalavimus pakaks atsakyti „taip“ arba „ne“. EESRK rekomenduoja nustatyti, kad **trečiųjų šalių vertinimai būtų privalomi visoms didelės rizikos DI sistemoms**.

4.26. EESRK rekomenduoja numatyti tinkamas (finansines) pagalbos priemones bei paprastas ir prieinamas priemones labai mažoms ir mažoms organizacijoms, taip pat pilietinės visuomenės organizacijoms, kad jos suprastų DIA paskirtį, reikšmę ir galėtų atitikti jame išdėstytus reikalavimus. Šiomis priemonėmis turėtų būti siekiama ne tik remti skaitmeninių inovacijų centrus, bet ir sudaryti palankesnes sąlygas pasinaudoti aukšto lygio ekspertų patirtimi, susijusia su DIA, jo reikalavimais, išsipareigojimais ir ypač argumentavimu.

4.27. EESRK rekomenduoja įtraukti **skundų teikimo ir teisių gynimo mechanizmus, skirtus organizacijoms ir piliečiams**, kurie nukentėjo nuo bet kokios DI sistemos, praktikos ar naudojimo, patenkančio į DIA taikymo sritį.

Briuselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl mašinų gaminių

(COM(2021) 202 final – 2021/0105 (COD))

(2021/C 517/10)

Pranešėjas **Martin BÖHME**

Konsultavimasis	Europos Sąjungos Taryba, 2021 6 9 Europos Parlamentas, 2021 6 7
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 2
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinė sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	226 / 0 / 7

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Mašinų gaminių sektorius Europos Sąjungoje yra viena iš pagrindinių ekonomikos sričių. Mašinų galimybės ir naudojimo sritys – dėl naujų technikos ir inžinerijos galimybių – sparčiai plečiasi. Į skaitmenines technologijas, kaip antai dirbtinį intelektą, daiktų internetą ir robotiką, reikėjo atsižvelgti kur kas anksčiau. Atitinkamai, norminiai reikalavimai taip pat turi būti pakoreguoti atsižvelgiant į mašinoms keliamus sveikatos ir saugos reikalavimus. Todėl pasiūlymas dėl reglamento yra labai svarbus ir vidaus rinkai. EESRK 2020 m. savo Informaciniame pranešime „Mašinų direktyvos peržiūra“⁽¹⁾ jau išsamiai aptarė Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/42/EB dėl mašinų⁽²⁾ (toliau – Mašinų direktyva) temas.

1.2. EESRK pabrėžia, kad, nors ir kaip būtina sureguliuoti mašinoms taikomus ES lygmens standartus, nustatyti teisingą galių turinčius reikalavimus ir stebėti, kad jų būtų nuosekliai laikomasi, negalima pamiršti ES įmonių bei mašinų gamintojų ir naudotojų. Tai taikytina tiek didelėms, bet vis tik visų pirma mažosioms ir vidutinėms įmonėms. Mašinų gamyba yra tarptautinė veikla, tad ES reguliavimu gaminių srityje turi būti įmanoma skatinti kokybę ir konkurencingumą ir remti įmones joms kuriant inovatyvius metodus – reguliavimas neturi tapti kliūtimi tam.

1.3. EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlyme dėl reglamento daugiausia dėmesio ir toliau skiriama mašinų gaminių operatoriams – darbuotojams, nes jų sveikata ir sauga tebėra svarbiausia. Be to, manoma, kad normatyvinio Mašinų direktyvos pertvarkymo į reglamentą privalumas bus tai, kad valstybėse narėse jis bus aiškinamas vienodžiau. Dėl to ateityje bus dar lengviau atpažinti ir pašalinti saugos trūkumus, o tai į naudą visų pirma žmonėms, kurie su mašinomis dirba.

1.4. EESRK teikia Komisijai šias rekomendacijas:

1.4.1. Siekiant užtikrinti teisinį tikrumą visiems veiklos vykdytojams, reikia sukonkretinti pereinamojo laikotarpio nuostatas, kurios bus taikomos iki naujojo Mašinų reglamento įsigaliojimo.

1.4.2. EESRK nuomone, būtina pakoreguoti pasiūlymo dėl reglamento priedų struktūrą ir turinį. Dėl numeravimo, mašinų tipų priskyrimo ir dubliavimosi su susijusiu ES reguliavimu dar kyla klausimų.

⁽¹⁾ Informacinis pranešimas „Mašinų direktyvos peržiūra“.

⁽²⁾ 2006 m. gegužės 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/42/EB dėl mašinų, iš dalies keičianti Direktyvą 95/16/EB (OL L 157, 2006 6 9, p. 24).

1.4.3. EESRK manymu, turi būti aišku, kad mašinos turi būti saugios jas pateikiant rinkai ir per visą jų naudojimo trukmę.

1.4.4. Mašinos tampa vis sudėtingesnės, todėl naudotojai turi būti specialiai išmokomi, kad darbuotojams nekiltų pavojaus, kurio galima išvengti⁽³⁾. Taip pat būtinos struktūros, pagal kurias, atsitikus nelaimingam įvykiui, būtų galima priskirti aiškią atsakomybę. Į naujų mašinų įsigijimo ir įrengimo procesus turėtų būti įtraukiami darbuotojų atstovai.

1.4.5. Dirbtiniam intelektui naudoti reikalinga individualiai nustatoma saugos sistema, kurioje galėtų veikti dirbtinio intelekto sistemos.

1.4.6. Pareiga į mašinų gaminių atitikties vertinimo procedūras įtraukti notifikuotąsias įstaigas ir ateityje neturi tapti pernelyg didele finansine našta įmonėms.

1.4.7. EESRK manymu, būtina – atitinkamai suderinus su suinteresuotaisiais subjektais – vykdyti nuolatinę mašinų gaminių srities teisės aktų stebėseną, kad būtų galima reaguoti į technines inovacijas, gamintojams kylančius iššūkius ir darbuotojų psichinės ir fizinės sveikatos apsaugą.

2. Nuomonės rengimo aplinkybės, įskaitant atitinkamą pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto

2.1. 2018 m. apyvarta mašinų gamybos sektoriuje siekė 700 mlrd. EUR, gamybos vertė – 670 mlrd. EUR, pridėtinė vertė – 230 mlrd. EUR. Visas ES mašinų ir įrangos eksportas sudarė 517 mlrd. EUR, iš jų apie 50 proc. – į ES valstybes nares (t. y. ES vidaus prekyba), o likusioji dalis – į ES nepriklausančias šalis (prekyba su trečiosiomis valstybėmis)⁽⁴⁾.

2.2. Komisijos pasiūlymas dėl naujo reglamento dėl mašinų gaminių yra išsamesnio „Dirbtinio intelekto dokumentų rinkinio“ dalis. Konkrečiai mašinoms skirtas pasiūlymas susijęs su Mašinų direktyvos peržiūra. Ja siekiama tiek skatinti skaitmeninę pertvarką, tiek stiprinti vidaus rinką. Mašinų direktyva yra vienas iš teisės aktų dėl gaminių saugos. Ja siekiama užtikrinti aukšto lygio apsaugą darbuotojams, vartotojams ir kitiems poveikį patiriantiems asmenims daugiausia dėmesio skiriant pačių mašinų saugumui. Šia direktyva mašinų gamintojai įpareigojami dar mašinų projektavimo ir konstravimo etapuose atsižvelgti ir į saugos aspektus („Safety by Design“).

2.3. Pasiūlymas apima šešis konkrečius tikslus:

- 1) sumažinti naujus pavojus, susijusius su naujosiomis skaitmeninėmis technologijomis;
- 2) užtikrinti vienodą taikymo srities ir sąvokų apibrėžčių aiškinimą ir pagerinti įprastų technologijų saugumą;
- 3) iš naujo įvertinti didelį pavojaus potencialą turinčias mašinas ir su tuo susijusias atitikties procedūras;
- 4) sumažinti popierinio formato dokumentams keliamus reikalavimus;
- 5) užtikrinti atitiktį kitoms naujosios teisės aktų sistemos (NTAS) nuostatomis;
- 6) sumažinti galimus aiškinimo skirtumus, kylančius teisės aktą perkeliančią į nacionalinę teisę.

2.4. Komisija poveikio aplinkai informaciniame pranešime apsvairstė įvairias veiksmų galimybes dėl Mašinų direktyvos, kurios ištakos siekia 2006 m., taigi kuri galioja jau 15 metų ir yra grindžiama 1989 m. reguliavimu. Atsižvelgiant į technikos ir inžinerijos pokyčių spartą, tai – labai ilgas laikotarpis. Todėl buvo nuspręsta atlikti peržiūrą, siekiant padidinti konkurencingumą sumažinant gamintojams tenkančią naštą ir padidinti saugumą nustatant aiškesnius ar papildomus reikalavimus. Papildomos išlaidos, kurios atsirastų dėl šių nuostatų laikymosi, laikomos priimtinais.

2.5. Dėl normatyvinio direktyvos pakeitimo reglamentu turėtų būti išvengiama skirtingo teisės akto įgyvendinimo valstybėse narėse. Komisija žada, kad dėl to padidės ir bus bendrai užtikrintas nuoseklumas aiškinant teisės aktą ir jį įgyvendinant.

⁽³⁾ Taip pat žr. OL C 240, 2019 7 16, p. 51.

⁽⁴⁾ Šaltinis: https://ec.europa.eu/growth/sectors/mechanical-engineering/machinery_en.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Šiuo metu galiojanti Mašinų direktyva, priešingai nei dauguma kitų direktyvų, dar nepritaikyta prie vadinamosios naujosios teisės aktų sistemos (NTAS). Todėl EESRK palankiai vertina tai, kad dabar reguliavimas atnaujinamas ir pritaikomas prie pasikeitusių ES reguliavimo bendrųjų sąlygų. Svarbu tai, kad patikslinama taikymo sritis, visų pirma atskiriant nuo Žemosios įtampos direktyvos, Direktyvos dėl slėginės įrangos ir kitų direktyvų, ir sukonkretinamos sąvokų, kaip antai iš dalies sukomplektuotos mašinos, apibrėžtys.

3.2. EESRK pasiūlymą dėl peržiūros vertina kaip intervenciją į daugeliui įmonių, darbuotojų ir kitų susijusių grupių svarbią sritį. Siūlomos taisyklės yra svarbiausias teisinis pagrindas bet kuriai įmonei, konstruojančiai, gaminančiai arba naudojančiai mašinas. Darbuotojų, kurie mašinas valdo, saugumas labai priklauso nuo nuoseklaus reikalavimų įgyvendinimo ir kontrolės valstybėse narėse.

3.3. ES lygybės principas reiškia, kad mašinoms keliama sveikatos ir saugos reikalavimai visose valstybėse narėse turi būti vienodi ir vienodai privalomai taikomi visiems gamintojams, teikėjams rinkai ir naudotojams. EESRK aišku, kad, kai šie reikalavimai įvykdyti, gaminiais gali būti laisvai prekiaujama tarp visų valstybių narių.

3.4. EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlymo dėl reguliavimo pagrindinis užmojis yra toks pat kaip dabartinės direktyvos: įtvirtinti principines visoje Europos Sąjungos taikomas nuostatas dėl saugos, sveikatos apsaugos ir – su mašinomis susijusio – laisvo prekių judėjimo. Pagrindiniai tikslai tebėra, viena vertus, sauga, antra vertus, prekybos kliūčių pašalinimas – tik dabar jau įtraukiant esamas ir būsimas technikos ir inžinerijos inovacijas mašinų sektoriuje.

3.5. EESRK pabrėžia būtinybę nustatyti skaidrias ir aiškias pereinamojo laikotarpio nuostatas, kurios bus taikomos, kol vietoj Mašinų direktyvos įsigalios naujasis Mašinų reglamentas. Turi būti sukonkretintas pasiūlymo 50 straipsnis. Neaišku, kokios taisyklės taikytinos mašinoms, kurios bus gaminamos ar pateikiamos rinkai 30 mėnesių trukmės pereinamuoju laikotarpiu ir kaip šios mašinos bus atskiriamos nuo pereinamojo laikotarpio gaminių. Gamintojams ir importuotojams reikalingas pakankamas parengiamasis laikotarpis. Tinkamas sprendimo būdas būtų, pavyzdžiui, sureguliuoti, kad valstybės narės ne ilgiau kaip 42 mėnesius nuo naujojo reglamento įsigaliojimo negalėtų drausti pateikti rinkai mašinas, kurios buvo pagamintos laikantis Direktyvos 2006/42/EB reikalavimų prieš jos pakeitimo datą.

3.6. Pateiktame pasiūlyme dėl mašinų gaminių dar kartą išplečiamas labai skirtingų mašinų tipų, kurie turi būti įtraukiami į tokį reglamentą, spektras. EESRK manymu, tai yra logiška, siekiant sukurti išsamų ir suprantamą taisyklių rinkinį. Būtent mašinų gamintojams, eksportuotojams, bet taip pat ir pirkėjams svarbu, kad visų pirma dirbtinio intelekto (DI) sistemų integracija mašinų parke būtų patikimai sureguliuota. Dėl šio visapusiško reguliavimo metodo tampa įmanoma, kad įmonės turėtų atlikti atitinkamai tik vieną atitikties vertinimą.

3.7. EESRK mato poreikį pakoreguoti reglamento projekto priedų struktūrą ir turinį. Nematyti pagrindo, kodėl pasiūlyme dėl reglamento reikėtų keisti atitinkamų priedų numeravimą (IV priedas dabar yra I priedas ir t. t.). Pakeitimai turėtų būti daromi, tik kai to aiškiai reikia. Be to, atsižvelgiant į galimą didelę riziką, tikslinga tam tikrus II priede nurodytus saugos komponentus, kaip antai apsaugines konstrukcijas apšivertus (ROPS), apsaugos nuo krintančių daiktų konstrukcijas (FOPS) arba programinę įrangą, užtikrinančią saugos funkcijas, taip pat įtraukti į didelės rizikos mašinų gaminių sąrašą pagal I priedą. Taip pat reikėtų vengti neatitikimų kitiems mašinoms taikomiems ES teisės aktams, pavyzdžiui, Žemos įtampos direktyvai. Atitikties vertinimo procedūros turėtų būti atliekamos tik vieną kartą. Tai būtų aktualu, pavyzdžiui, tam tikriems šio pasiūlymo III priede išvardytiems sveikatos ir saugos reikalavimams, susijusiems su rizika (pvz., pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2014/53/ES dėl radijo įrenginių⁽⁵⁾ (RED) arba Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2014/68/ES dėl slėginės įrangos⁽⁶⁾ (PED)). Tokiu atveju turėtų būti taikomos tik šiame pasiūlyme dėl reglamento numatytos pateikimo rinkai arba pradėjimo eksploatuoti atitikties vertinimo procedūros.

⁽⁵⁾ 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/53/ES dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su radijo įrenginių tiekimu rinkai, suderinimo, kuria panaikinama Direktyva 1999/5/EB (OL L 153, 2014 5 22, p. 62).

⁽⁶⁾ 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/68/ES dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su slėginės įrangos tiekimu rinkai, suderinimo (OL L 189, 2014 6 27, p. 164).

3.8. EESRK darbuotojų sveikatą ir saugą laiko esminiu veiksnium. Mašinų gamintojams ir projektuotojams tenka atsakomybė už principinį mašinos saugumą. Jei neįmanoma užtikrinti mašinos saugumo, negalima pradėti jos naudoti. Negalima leisti, kad žmonėms, kurie kasdien valdo mašinas, dėl to kiltų pavojus, kurio galima išvengti. Konkrečiai tai reiškia, kad mašinos turi būti saugios jas pateikiant rinkai ir per visą jų naudojimo trukmę. Būtina reguliariai tikrinti, ar laikomasi saugos taisyklių. Mašinas valdyti turi būti saugu, visi saugos ir apsaugos įtaisai turi būti sukonstruoti taip, kad nebūtų įmanoma paprastai jų apeiti arba atjungti. Be to, bet kokia likutinė rizika, kurios negalima pašalinti konstrukcinėmis priemonėmis, naudotojui ar operatoriui turi būti aiškiai atpažįstama iš ženklo ir techninės dokumentacijos, visų pirma naudojimo instrukcijų. EESRK pataria Komisijai į pasiūlymą dėl reglamento įtraukti rekomendaciją dėl būtinybės konsultuotis su darbuotojų atstovais ir saugumo pareigūnais darbo vietoje. Be to, turėtų būti aiškiai nustatyta fizinių ar juridinių asmenų atsakomybė nelaimingo atsitikimo atveju, ypač kai tai susiję su dirbtinio intelekto naudojimu.

3.9. EESRK nurodo savo 2019 m. nuomonę „Suderintas dirbtinio intelekto planas“⁽⁷⁾. Joje jau pažymėta, kad siekiant sumažinti riziką, kuri gali kilti žmonėms valdant mašinas, darbuotojai turi būti individualiai mokomi elgtis su DI ir robotais, kad galėtų su jais saugiai dirbti ir ekstremalioje situacijoje juos sustabdyti („avarinio stabdžio principas“). Tai taikytina visų pirma ten, kur žmonių ir mašinų sąveika ypač glaudi. Tarptautinė standartizacijos organizacija (ISO) šiuo tikslu išleido gamintojams, teikėjams rinkai ir naudotojams skirtą standartą dėl robotų. Jame pateikiami nurodymai, kaip nustatyti ir organizuoti darbo zonas siekiant sumažinti riziką darbo vietoje.

3.10. EESRK pirmenybę teikia skaitmeninėms naudojimo instrukcijoms. Klientui pageidaujant gamintojas naudojimo instrukcijas gali pateikti ir popieriniu formatu. Vis dėlto iš pramonės sektoriaus žinoma, kad klientai jau dabar dažnai prašo skaitmeninių naudojimo instrukcijų.

3.11. Iš kasdienio darbo su mašinomis patirties matyti, kad jų naudojimo tikslai ir su tuo susiję pavojai yra tokie skirtingi, jog vargu ar galimos apibendrinančios ir tariamai paprastesnės taisyklės, kaip antai tiesiog „uždrausti“ aštrias metalines briaunas – mat tam tikrais atvejais jos yra mašinos veikimo dalis. Dirbant su daugumos tipų mašinomis, pavyzdžiui, presais arba lazerinio pjovimo įrenginiais, pavojai operatoriui yra neatsiejami nuo pageidaujamo mašinos veikimo. Gamintojų atsakomybė yra tinkamomis apsaugos priemonėmis šią riziką susižaloti kuo labiau sumažinti.

3.12. EESRK manymu, teisinga, kad pateiktas pasiūlymas dėl reglamento apima visų pirma ir tokias mašinas, kurios yra pažangesnės, o kartu – mažiau priklausomos nuo operatorių. Šių technologijų dalis visoje Europos mašinų rinkoje per ateinančius kelerius metus, tikėtina, sparčiai augs. Labai reikia bendrų standartų mašinoms, kurios gali savarankiškai išsiminti, pamažu tapti autonomiškesnės, taigi taip pat atlikti naujus veiksmus ir valdymo operacijas. Mat beveik akivaizdu, kad su skaitmeninėmis technologijomis, kaip antai dirbtiniu intelektu, daiktų internetu ir robotika, rasis naujų iššūkių, susijusių su gaminių sauga. Kaip tik tam, kad būtų galima naudoti dirbtinį intelektą, reikalinga individualiai nustatoma saugos sistema, kurioje galėtų veikti dirbtinio intelekto sistemos.

3.13. EESRK pabrėžia, kad be mašinų operatorių (fizinės ir psichinės) sveikatos apsaugos, didelę įtaką tam, ar mašina yra saugi, taip pat turi daryti aplinkosauginiai aspektai ir poveikis klimatui. Į mašinos gamybos ir naudojimo bei tvarumo klausimus reikia žvelgti bendrai ir juos vertinti pagal pasekmes žmogui ir aplinkai. Mašina, kuri nuolat daro ilgalaikį neigiamą poveikį klimatui, vargu ar gali būti laikoma saugia. Pateiktame pasiūlyme išskiriamas poveikio aplinkai aspektas. Visų pirma keliamas klausimas, kas nutiks, jei mašinų gaminiai vėliau dėl fizinės intervencijos arba skaitmeniniu būdu bus pakeisti, o gamintojas galimai to nebus numatęs. Galima pasekmė – nebebus užtikrinama atitiktis esminiams sveikatos ir saugos reikalavimams ir nebegalios atitinkamas atitikties vertinimas. Kalbant apskritai apie tai, kaip gaminant ir naudojant mašinas gali būti saugoma aplinka ir prisidedama prie klimato kaitos švelninimo, reikalinga nuosekli sąsaja su kitais ES teisės aktais (pvz., dėl gaminių tvarumo).

3.14. Komisijos pasiūlyme numatyta, kad ateityje neturi likti galimybės gamintojui savarankiškai atlikti didelės rizikos mašinų, kurios turi būti išbandomos, atitikties vertinimo procedūros, net jei taikomi darnieji standartai. Visgi daug tokių mašinų gaminamos mažomis serijomis arba netgi kaip atskiri vienetai, todėl išorės bandymų įstaigos dalyvavimas tokiomis atvejais praktikoje nėra tinkamas sprendimas. Todėl EESRK rekomenduoja pagrįstais konkrečiais atvejais išlaikyti dabartinį reguliavimą. Pavyzdžiui, jei dirbtinio intelekto dalis yra susijusi tik su statine programine įranga, kuri pati negali vystytis

⁽⁷⁾ OL C 240, 2019 7 16, p. 51.

arba priimti sprendimų. Be to, kyla klausimas, ar dėl pareigos pasitelkti notifikuojamą įstaigą atitikties vertinimui atlikti neatsiras ir reikšmingų išlaidų, kurios būtų mažosioms ir vidutinėms įmonėms būtų didelė našta. Taip būtų visų pirma tokiais atvejais, kai dirbtinis intelektas įdiegiamas tik mažoje dalyje mašinos, bet dėl to ji turi būti išsamiai išbandoma ir notifikuojama kaip didelės rizikos mašina. Būtent tada, kai gaminami atskiri vienetai ir negali būti taikomas joks bandymų standartas, kyla klausimas dėl išorės notifikujamosios įstaigos dalyvavimo veiksmingumo.

3.15. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija galės nustatyti savo technines specifikacijas, jei nebus tinkamų darniųjų standartų. Šiuo tikslu būtina iš anksto įtraukti visus susijusius suinteresuotuosius subjektus.

3.16. EESRK rekomenduoja, atsižvelgiant į bendras bandymų ir notifikavimo procedūras, įvesti Europos sertifikatą, kuriuo įmonės galėtų įrodyti patikimų dirbtinio intelekto sistemų patikimumą⁽⁸⁾.

3.17. Pasiūlyme numatyta, kad mašinų gaminiai gali būti tiekiami rinkai arba pradedami naudoti, tik jei jie tinkamai įrengti, techniškai prižiūrimi ir naudojami pagal paskirtį. Be to, jie turi atitikti esminius sveikatos ir saugos reikalavimus pagal III priedą (7 straipsnis). Visgi iš dalies sukomplektuotos mašinos neturi būti pradėdamos naudoti, todėl joms neturėtų būti taikomos nuostatos dėl pradėjimo naudoti. Atskirai dėl to būtų galima, pavyzdžiui, sureguliuoti, kad iš dalies sukomplektuotos mašinos gali būti tiekiamos rinkai, tik jei atitinka III priede nurodytus esminius sveikatos ir saugos reikalavimus, kai atitiktį jiems gamintojas deklaruoja įmontavimo deklaracijoje.

3.18. EESRK manymu, Europos Komisija ir visi atitinkami suinteresuotieji subjektai turi vykdyti nuolatinę stebėseną, kad Mašinų reglamentas būtų įgyvendinamas kuo nuosekliau. Tam reikalingi koordinuoti generalinių direktoratų GROW, EMPL ir CONNECT derinimo procesai. Taip pat konkrečiai, pavyzdžiui, reikėtų įsteigti nuolatinio derinimo organą, kurį sudarytų administracinio bendradarbiavimo grupių (ADCO) atstovai mašinų sektoriaus klausimais ir Vyresniųjų darbo inspektorių komiteto (SLIC) atstovai darbuotojų sveikatos ir saugos klausimais, o finansuotų Komisija.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽⁸⁾ Taip pat žr. OL C 240, 2019 7 16, p. 51.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES taksonomija, įmonių tvarumo ataskaitų teikimas, tvarumo prioritetai ir patikėtinio pareigos. Finansų nukreipimas į Europos žaliąjį kursą“

(COM(2021) 188 final)

(2021/C 517/11)

Pranešėjas **Stefan BACK**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2021 5 31
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 8
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinė sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	191 / 1 / 10

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina tvaraus finansavimo dokumentų rinkinį ir pabrėžia galimą svarbų Komisijos deleguotojo reglamento⁽¹⁾ (toliau – deleguotasis reglamentas) vaidmenį kuriant aiškią, nuoseklią ir visapusišką sistemą, siekiant išryškinti plataus užmojo žalesnės ekonomikos plėtrą be susaistymo poveikio, nustatant techninius kriterijus, pagal kuriuos būtų aiškiai apibrėžiamos žaliosios investicijos, tiesiogiai prisidedančios prie Europos klimato politikos tikslų, ir kuriais remiantis būtų galima suderinti atitinkamų verslo sektorių ir finansų sektoriaus vykdomą praktiką.

1.2. EESRK pabrėžia, kad reikia skubiai imtis veiksmingų kovos su klimato kaita priemonių ir sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį, kaip numatyta ES klimato teisės akte ir atsižvelgiant į šeštąją IPCC (Tarpyvyriausybinių klimato kaitos komisijos) ataskaitą⁽²⁾. Dėl šios priežasties labai svarbu naudoti veiksmingas, lengvai taikomas, inovatyvias ir produktyvias priemones, kad būtų pasiekta greitų ir suprantamų rezultatų. Deleguotojo reglamento vertinimas turėtų būti atliekamas atsižvelgiant į šias aplinkybes.

1.3. EESRK pripažįsta, kad deleguotasis reglamentas atlieka lemiamą vaidmenį užtikrinant skaidrumą – tai būtų daroma pasitelkiant aiškius tvirtų investicijų kriterijus, skirtus padėti tiems, kurie nori investuoti į tokius projektus, be to, jais siekiama užkirsti kelią ekologiniam manipuliavimui, taip pat skleisti informaciją apie tvirtus projektus ir pritraukti investicijų į juos. Tokiu būdu galima sukurti sąžiningas ir skaidrias vienodas sąlygas žaliajam finansavimui ES.

1.4. Todėl aiški ir tiksli deleguotajame reglamente nustatytų techninių kriterijų, atitinkančių mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos Europoje užmojus, apibrėžtis yra esminė pagrįsto, realistiško ir priimtino išipareigojimo, nekeliant ekologinio manipuliavimo rizikos, sąlyga. Atsižvelgiant į pagrindinį deleguotojo reglamento vaidmenį užtikrinant taksonomijos patikimumą, kuris yra labai svarbus šios iš esmės savanoriškos sistemos sėkmei, šio išipareigojimo įgyvendinimas yra didžiausias iššūkis.

1.5. Todėl EESRK laikosi nuomonės, kad ekonominė veikla ir projektai, kurie deleguotajame reglamente apibrėžti kaip „tvarūs“, turi būti patrauklūs investuotojams realiosios ekonomikos sąlygomis, ir mano, kad investuotojai tikisi, jog tvarus projektas rinkos dalyviams bus realistiškas, pasiekiamas, pakankamai pelningas ir nuspėjamas. Kitaip tariant, jie turi būti patrauklūs ir nesukelti ekologinio manipuliavimo rizikos.

⁽¹⁾ Komisijos deleguotasis reglamentas, kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2020/852 papildomas nustatant techninės analizės kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, kokiomis sąlygomis ekonominė veikla laikoma svariai prisidedančia prie klimato kaitos švelninimo arba prisitaikymo prie jos ir ar ta ekonominė veikla nedaro reikšmingos žalos kitiems aplinkos tikslams (C(2021) 2800 final).

⁽²⁾ *Climate Change 2021 – The Physical Science Basis* (Klimato kaita 2021 m. Pagrindimas fizikos argumentais), 2021 m.

1.6. Apskritai, plataus užmojo klimato kaitos švelninimo priemonių arba išsamių informavimo reikalavimų, susijusių su ilgalaikėmis ateities prognozėmis dėl prisitaikymo prie klimato kaitos įgyvendinimas gali būti sudėtingas ir brangus, ypač rinkos ekonomikoje veikiančioms MVĮ. Todėl taip pat kilo klausimas dėl platesnio pereinamojo laikotarpio sprendimų pripažinimo žaliuoju keliu, kuris užtikrintų sklandžią pertvarką. Tačiau būtina užkirsti kelią susaistymo poveikiui.

1.7. EESRK atkreipia dėmesį į realiosios ekonomikos subjektų susirūpinimą dėl neigiamo deleguotojo reglamento poveikio finansavimo galimybėms ir sąnaudoms. Todėl Komitetas pabrėžia, jog svarbu, kad priežiūros institucijos vykdytų tinkamą stebėseną, kad būtų išvengta iškraipomojo poveikio finansų rinkoms, visų pirma atsižvelgiant į tai, kad taksonomijos kriterijų taikymo sritis išplečiama, pavyzdžiui, įtraukiant nefinansines ataskaitas ir siūlomą ES žaliųjų obligacijų standartą.

1.8. EESRK taip pat nurodo, kad esama rizikos dėl pernelyg didelių išlaidų taikant deleguotajame reglamente nustatytus taksonomijos kriterijus. Todėl EESRK pabrėžia, kad, siekiant sumažinti šią išlaidų riziką, reikia parengti MVĮ žaliąjį draudimą.

1.9. Deleguotajame reglamente nustatyti aplinkos standartai, kurie dažnai yra platesnio užmojo nei ES sektorių teisės aktai. Atsižvelgiant į pirmiau paminėtą būtinybę užtikrinti aiškumą ir patrauklumą, tai gali sukurti painią situaciją, įskaitant finansavimo problemas subjektams, kurie laikosi aukščiausių aplinkos standartų pagal ES sektorių teisės aktus. EESRK sutinka, kad būtini plataus užmojo veiksmai, bet vis dėlto, dėl praktinių priežasčių ir siekiant išvengti painiavos, rekomenduoja taksonomijai taikyti aukščiausius 1-ojo lygmens ES teisės aktuose nustatytus aplinkos apsaugos standartus. Be to, atrodo, kad deleguotajame reglamente (2-ojo lygmens teisės aktas) yra tam tikrų nuostatų, kurios yra nenuoseklios, neaiškios ir nėra visapusiškai įvertintos. Tai, kartu su pirmiau išdėstytais teiginiais, visų pirma 1.5–1.10 punktuose, verčia EESRK abejojti, ar dabartinis deleguotasis reglamentas, nepaisant pagirtino tikslo, atitinka savo paskirtį. EESRK primygtinai rekomenduoja Komisijai pateikti pasiūlymų, kaip sugriežinti ES aplinkos teisės aktų standartus.

1.10. EESRK palankiai vertina iniciatyvas, kuriomis siekiama gerinti taksonomijos sistemą, kaip pirmiau minėta, siekiant ją išplėsti ir patobulinti kaip priemonę, skirtą ES klimato politikos tikslams remti, veiksmingai įgyvendinant ES aplinkos teisės aktus, ir ragina Komisiją imtis tolesnių iniciatyvų šioje srityje. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad dar neišspręstas svarbus ES klimatui ir aplinkai kenkiančios veiklos taksonomijos klausimas. Jis turėtų būti skubiai išnagrinėtas.

2. Bendrosios aplinkybės

2.1. 2021 m. balandžio 21 d. Europos Komisija paskelbė tvaraus finansavimo dokumentų rinkinį (toliau – dokumentų rinkinys), kurį sudaro:

- komunikatas „ES taksonomija, įmonių tvarumo ataskaitų teikimas, tvarumo prioritetai ir patikėtinio pareigos. Finansų nukreipimas į Europos žaliąjį kursą“⁽³⁾,
- deleguotasis reglamentas, kuriuo papildomi du iš šešių aplinkos tikslų, nustatytų Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2020/852⁽⁴⁾ (toliau – Taksonomijos reglamentas) 10 ir 11 straipsniuose, nustatant techninės analizės kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, kokiomis sąlygomis ekonominė veikla laikoma svariai prisidedančia prie klimato kaitos švelninimo (10 straipsnis) arba prisitaikymo prie jos (11 straipsnis), taip pat kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, ar ta ekonominė veikla nedaro reikšmingos žalos aplinkos tikslams (17 straipsnis). Deleguotasis reglamentas oficialiai priimtas 2021 m. birželio 4 d.,
- pasiūlymas dėl naujos įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyvos,
- iš dalies pakeisti deleguotieji aktai pagal Finansinių priemonių rinkų direktyvą (FPRD II) ir Draudimo produktų platinimo direktyvą (DPPD). Jose nustatyta, kad tvarumas yra dalis informacijos, kuri turi būti suteikta klientams prieš priimant investicinius sprendimus,

⁽³⁾ COM(2021) 188 *final*.

⁽⁴⁾ 2020 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2020/852 dėl sistemos tvariam investavimui palengvinti sukūrimo, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2019/2088 (OL L 198, 2020 6 22, p. 13).

- tolesni deleguotųjų aktų pakeitimai dėl patikėtinio pareigų ir deleguotieji aktai dėl turto valdymo, draudimo, perdraudimo ir investicijų, siekiant įtraukti tvarumo riziką į investicijų vertę.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Komunikate teigiama, kad dokumentų rinkiniu siekiama skatinti privačias investicijas į tvarius projektus, suteikti didelius finansinius išteklius, kurių reikia norint pasiekti žaliajame kurse nustatytą poveikio klimatui neutralumo tikslą, naudojantis ne vien ištekliais, skirtais padėti Europos ekonomikai atsigaivinti po COVID-19 krizės.

3.2. Komunikate pabrėžiama deleguotojo reglamento svarba nustatant kriterijus, pagal kuriuos apibrėžiama žaloji ekonominė veikla, kuri svariai prisidės siekiant žaliojo kurso tikslų.

3.3. EESRK palankiai vertina dokumentų rinkinį ir pabrėžia svarbų vaidmenį, kurį deleguotasis reglamentas gali turėti kuriant aiškią, nuoseklią ir išsamią sistemą, kuri sudarytų sąlygas žalesnės ekonomikos plataus užmojo plėtrai be susaistymo poveikio, nustatant aiškius ir skaidrius techninius kriterijus, pagal kuriuos būtų apibrėžiamos žaliosios investicijos, tiesiogiai prisidedančios prie Europos klimato politikos tikslų, ir kuriais remiantis būtų galima suderinti atitinkamų verslo sektorių ir finansų sektoriaus vykdomą praktiką.

3.4. EESRK pabrėžia, kad reikia skubiai imtis veiksmingų kovos su klimato kaita priemonių ir sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį, kaip numatyta ES klimato teisės akte ir atsižvelgiant į šeštąją IPCC ataskaitą ⁽⁵⁾. Dėl šios priežasties labai svarbu naudoti veiksmingas, lengvai taikomas, inovatyvias ir produktyvias priemones, kad būtų pasiekta greitų ir suprantamų rezultatų. Deleguotojo reglamento vertinimas turėtų būti atliekamas atsižvelgiant į šias aplinkybes.

3.5. Todėl aiški ir tiksli deleguotajame reglamente nustatytų techninių kriterijų, atitinkančių mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos Europoje užmojus, apibrėžtis yra esminė pagrįsto, realistiško ir priimtino įsipareigojimo, nekeliančio ekologinio manipuliavimo rizikos, sąlyga. Atsižvelgiant į pagrindinį deleguotojo reglamento vaidmenį užtikrinant taksonomijos patikimumą, kuris yra labai svarbus šios iš esmės savanoriškos sistemos sėkmei, šio įsipareigojimo įgyvendinimas yra didžiausias iššūkis.

3.6. Vis dėlto EESRK palankiai vertina deleguotajame reglamente išdėstytą užmojų nustatyti vienodą ES standartą, apibrėžiantį veiklą, kuri laikoma svariai prisidedančia prie klimato kaitos švelninimo arba prisitaikymo prie jos. Techniniai kriterijai turėtų užtikrinti aiškią žaliųjų investicijų sistemą siekiant sudaryti vienodas sąlygas finansų rinkose ir išvengti ekologiniu manipuliavimu pagrįstų projektų. Nuomonės dėl pereinamojo laikotarpio galimybių aprėpties ir naudingumo išsiskiria. EESRK mano, kad rengiant techninius kriterijus reikėtų numatyti daugiau galimybių pereinamojo laikotarpio sprendimus pripažinti atveriančiais kelią sklandžiai pertvarkai. Būtina užkirsti kelią susaistymo poveikiui.

3.7. EESRK atkreipia dėmesį į komunikate pateiktą teiginį, kad deleguotasis reglamentas turi būti laikomas kintančiu dokumentu, kuris ateityje keisis tiek aprėpties, tiek lygmens požiūriu.

3.8. Todėl EESRK pripažįsta svarbų deleguotojo reglamento vaidmenį užtikrinant veiklos, kuri atitinka nustatytus kriterijus ir pritraukia investuotojus, norinčius investuoti į tvarius projektus, skaidrumą. Taigi tai sudaro pagrindą ekonominę veiklą laikyti tvaria aplinkos atžvilgiu, taip pat taikyti Taksonomijos reglamente nustatytas privalomas skaidrumo ir informacijos atskleidimo nuostatas. Tai galėtų būti reikšminga skleidžiant informaciją apie tvarius projektus ir į juos pritraukiant investicijų bei užkertant kelią ekomanipliavimui.

3.9. Deleguotasis reglamentas apibrėžiamas kaip skaidrumo priemonė ir yra savanoriškos sistemos dalis ta prasme, kad rinkos dalyviai neprivalo laikytis nustatytų standartų ir nėra įpareigoti investuoti į ekonominę veiklą ar tuos standartus atitinkančius projektus.

3.10. Todėl, kaip jau minėta, ekonominė veikla ir projektai, kurie pagal deleguotąjį reglamentą laikomi tvariais, turi būti aiškūs, kad būtų patraukliūs investuotojams realiosios ekonomikos sąlygomis. Taip pat galima daryti prielaidą, kad investuotojai investuos į realistiškus, pelningus ir nuspėjamus tvarius žaliuosius projektus. Pelningumo lūkesčiai gali skirtis ir dažnai bus mažesni tais atvejais, kai finansavimas teikiamas per kooperatyvus arba vietos ar regioninius bankus, arba 5–6 % vietoj 11–15 %, kaip paprastai tikimasi. Didesnis pelningumas paprastai pritrauks didelius kapitalo srautus, o kooperatinių ar regioninių bankų pasirinkimas dažniausiai gali būti susijęs su mažesniais projektais.

⁽⁵⁾ Climate Change 2021 – The Physical Science Basis, 2021.

3.11. Labai svarbu, kad deleguotajame reglamente nustatyti ekonominės veiklos ar projekto, kuriuos galima laikyti tvariais aplinkos atžvilgiu, kriterijai būtų pasiekiami už priimtina kainą, taip pat būtų pelningi ir pagrįstai nuspėjami arba, kitaip tariant, komerciškai patrauklūs. Tačiau šiomis aplinkybėmis svarbu nepamiršti, kad visų pirma MVĮ gali prireikti paramos, kad jos galėtų valdyti perėjimą prie žaliosios ekonomikos. Vis dėlto taksonomija kaip tokia turėtų apsiriboti techniniais kriterijais.

3.12. Jei taksonomija neatitinka dviejose ankstesnėse dalyse nustatytų kriterijų, gali kilti abejonių dėl viso projekto perspektyvų. Savanoriška sistema turi būti patraukli, kad būtų pasiekti norimi pokyčiai.

3.13. Remiantis pirmiau išdėstytais pagrindiniais elementais, kai kurios deleguotojo reglamento nuostatos atrodo abejotinos. Apskritai kalbant, gali būti pernelyg sunku pasiekti didelius užmojus, susijusius su klimato kaitos švelninimo priemonėmis arba plataus masto informacijos reikalavimais atsižvelgiant į ilgalaikes ateities prognozes, susijusias su prisitaikymu prie klimato kaitos, jie gali būti pernelyg sudėtingi, brangūs arba nepakankamai pelningi rinkos ekonomikoje, išskyrus keletą labai didelių dalyvių, ir gali pasirodyti, kad per mažai dėmesio skiriama praktiniam poveikiui, visų pirma dėl MVĮ. Tai reikštų, kad prarandama plati aprėptis, kurios akivaizdžiai siekiama, tačiau vis dar iškyla finansavimo sunkumų toms bendrovėms, kurios laikosi ne deleguotojo reglamento, bet taikomų ES aplinkos apsaugos teisės aktų. Todėl EESRK pabrėžia, kad, siekiant sumažinti šią išlaidų riziką, reikia parengti MVĮ žaliąjį draudimą. Keli pavyzdžiai bus pateikti skirsnyje „Konkrečios pastabos“.

3.14. Realiosios ekonomikos subjektai išreiškė susirūpinimą, kad dėl deleguotajame reglamente nustatytų techninių kriterijų gali kilti finansavimo sunkumų, susijusių su Reglamento reikalavimų neatitinkančia veikla. EESRK sutinka, kad tokia rizika gali kilti, atsižvelgiant į tai, kad taksonomijos taikymo sritis išplečiama, kad ji galėtų būti nefinansinių ataskaitų, teikiamų pagal Taksonomijos reglamento 8 straipsnį, ir siūlomo ES žaliųjų obligacijų standarto ⁽⁶⁾ pagrindas.

3.15. Todėl EESRK pabrėžia, jog svarbu, kad priežiūros institucijos stebėtų deleguotojo reglamento taikymą siekiant išvengti diskriminacinio poveikio įmonių, kurios neatitinka taksonomijos kriterijų, kredito galimybėms ir kredito išlaidoms. Su šiais subjektais vis tiek turi būti elgiamasi sąžiningai, kai jie stengiasi pritraukti reikiamą finansavimą.

3.16. Šiomis aplinkybėmis EESRK daro nuorodą į Vokietijos finansų ministerijos Mokslo tarybos ekspertų ataskaitą, kurioje teigiama, kad bandymas valdyti kapitalo srautus realiojoje ekonomikoje pasitelkiant finansų reguliavimą yra labai sudėtingas klausimas, reikalaujantis plataus masto, nuodugnių ir labai išsamių teisės aktų, ir kad tokia taksonomija gali būti labai sudėtinga ir galima pernelyg didelių biurokratinių išlaidų rizika ⁽⁷⁾.

3.17. Vienintelis privalomas dokumentų rinkinio elementas, kiek tai susiję su šia nuomone, yra Taksonomijos reglamento 4–7 straipsniuose išdėstytos skaidrumo nuostatos ir iš dalies pakeisti deleguotieji aktai, susiję su finansinių priemonių rinkomis, draudimo produktų platinimu ir įvairiomis patikėtinio pareigomis, siekiant didinti informuotumą apie tvarių investicijų galimybes ir riziką ir užtikrinti, kad esami ir būsimi klientai būtų pakankamai informuoti šiuo klausimu.

3.18. Finansų rinkos deleguotieji teisės aktai atitinka bendrą tikslą, todėl tai yra tinkamos priemonės, skirtos didinti informuotumą apie tvarias investicijas ir taip suteikti žinių apie tai, kaip į tokias investicijas nukreipti labai reikalingus išteklius.

3.19. Deleguotajame reglamente nustatyti aplinkos standartai, kurie dažnai yra platesnio užmojo nei ES sektorių teisės aktai. Atsižvelgiant į 3.6 punkte paminėtą būtinybę užtikrinti aiškumą, šie dvejopi standartai gali sukurti painią situaciją, įskaitant finansavimo problemas subjektams, kurie laikosi aukščiausių aplinkos standartų pagal ES sektorių teisės aktus. EESRK sutinka, kad būtini plataus užmojo veiksmai, bet vis dėlto, dėl praktinių priežasčių ir siekiant išvengti painiavos, taip pat rekomenduoja 1-ojo lygmens ES teisės aktuose nustatytus aukščiausius aplinkos standartus taikyti ir taksonomijos tikslais, kad taksonomija galėtų veiksmingai užtikrinti finansinių produktų skaidrumą ir užkirsti kelią ekomanipuliavimui.

⁽⁶⁾ Komisijos pasiūlymas dėl reglamento dėl ES žaliųjų obligacijų (COM(2021) 391 final – 2021/0191 (COD)).

⁽⁷⁾ *Grüne Finanzierung und Grüne Staatsanleihen – Geeignete Instrumente für eine wirksame Umweltpolitik?* (Žaliojo finansavimas ir žaliosios valstybės paskolos – tinkamos veiksmingos aplinkos politikos priemonės?), Federalinės finansų ministerijos mokslinė patariamoji taryba, ekspertų nuomonė, 2021 m. vasario mėn.

Tai, kartu su teiginiais, išdėstytais 3.6 ir 3.13–3.16 punktuose, verčia EESRK abejoti, ar dabartinis deleguotasis reglamentas (2-ojo lygmens teisės aktas), nepaisant pagirtino tikslo, atitinka savo paskirtį ⁽⁸⁾. EESRK primygtinai rekomenduoja Komisijai pateikti pasiūlymą, kaip sugriežtinti ES aplinkos teisės aktų standartus.

3.20. Gerai žinoma, kad žalieji finansiniai produktai yra patrauklūs finansų rinkoms. Todėl EESRK palankiai vertina pagrindinį taksonomijos tikslą užtikrinti skaidrumą, užkirsti kelią ekomanipliavimui ir atkreipti dėmesį į žaliuosius finansinius produktus, tačiau visgi įspėja apie galimą neigiamą burbulo poveikį finansų rinkoms.

3.21. EESRK palankiai vertina iniciatyvas, kuriomis siekiama gerinti taksonomijos sistemą, kaip pirmiau minėta, siekiant ją išplėsti ir patobulinti kaip reikšmingą priemonę, skirtą sutartiems ES klimato politikos tikslams remti, veiksmingai įgyvendinant ES aplinkos teisės aktus, ir ragina Komisiją imtis tolesnių iniciatyvų šioje srityje.

3.22. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad dar neišspręstas svarbus ES klimatui ir aplinkai kenkiančios veiklos taksonomijos klausimas. Jis turėtų būti skubiai išnagrinėtas.

4. Konkrečios pastabos

Deleguotasis reglamentas

4.1. EESRK pabrėžia esminį atsinaujinančiosios energijos vaidmenį pereinant prie tvaraus vystymosi ir atkreipia dėmesį į tai, kad reikia užtikrinti tinkamus pereinamojo laikotarpio sprendimus, be kita ko, siekiant užtikrinti tinkamą logistikos vertės grandinių veikimą, kartu atkreipiant dėmesį į būtinybę vengti susaistymo poveikio.

4.2. Iš deleguotojo reglamento 1 priedo 6.3 punkto matyti, kad autobusai, atitinkantys nulinio variklio išmetamųjų teršalų kiekio kriterijų, bus laikomi tvariais tik jei jie bus naudojami miesto ir priemiesčių eismui, o kitos rūšies autobusų eksploatavimo veikla bus laikoma atitinkančia vadinamosios perėjimo veiklos kriterijus iki 2025 m. gruodžio 31 d. tik tada, jei ji pateks į aukščiausią EURO klasės kategoriją (EURO VI). Priešingu atveju bus taikomas nulinio variklio išmetamųjų teršalų kiekio kriterijus, tačiau iš teksto matyti, kad tokia veikla laikoma perėjimo veikla, kuri pagal Taksonomijos reglamento 19 straipsnį bent kas trejus metus turi būti iš naujo vertinama. Panašu, kad nėra nuorodos į Netaršių transporto priemonių direktyvoje nustatytus standartus. Atsižvelgiant į neaiškią padėtį po 2025 m. gruodžio 31 d., kyla klausimas, kas išdrįstų investuoti į autobusų bendrovę? Jei aukščiausi aplinkos reikalavimai (EURO VI) ES teisės aktuose būtų kvalifikuoti kaip perėjimo veikla, pasirodytų keista ir gali kilti painiava.

4.2.1. Sunkiasvorės komercinės transporto priemonės (N2 ir N3 kategorijos), teikiančios krovinių vežimo keliais paslaugas (6.6 skirsnis), laikomos tvariomis, jei pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2019/1242 ⁽⁹⁾ 3 straipsnio 11 dalį jos priskiriamos netaršioms transporto priemonėms, kurių išmetamo CO₂ kiekis mažesnis nei 1 g CO₂/km, arba kai sunkesnės kaip 7,5 t transporto priemonės „technologiškai ir ekonomiškai neįmanoma“ pasiekti nulinio išmetamųjų teršalų kiekio, jos atitinka 3 straipsnio 12 dalyje nurodytus mažo taršumo standartus vykdant perėjimo veiklą. Lengvosios komercinės transporto priemonės, kurių didžiausia techniškai leidžiama pakrautos transporto priemonės masė neviršija 3,5 tonų (N1), taikomas nulinio variklio išmetamųjų teršalų kiekio kriterijus. Visos kitos krovinių vežimo keliais paslaugos yra perėjimo veiklos rūšys.

4.2.2. Sunkiasvorių komercinių transporto priemonių traktavimas rodo pragmatišką požiūrį, kuris deleguotajame reglamente turėjo būti taikomas dažniau. Atrodo, kad 6.6 skirsnyje nustatytas lengvosios komercinės transporto priemonės (N1) taikomas nulinio variklio išmetamųjų teršalų kiekio reikalavimas neatitinka 6.5 skirsnio dėl vežimo motociklais, keleiviniais automobiliais ir lengvosiomis komercinėmis transporto priemonėmis, kurioms be jokios akivaizdžios priežasties taikomos švelnesnės nuostatos.

4.2.3. Bendrai vertinant, skirtingas kelių transporto priemonių traktavimas įvairiose veiklos srityse atrodo nenuoseklus ir netvarkingas, nepaaiškinant labai skirtingo požiūrio skirtinguose kontekstuose.

⁽⁸⁾ Sustainable finance – Eine kritische Würdigung der deutschen und europäischen Vorhaben (Tvarus finansavimas – kritinis Vokietijos ir Europos projektų vertinimas), Miuncheno ir Aukštutinės Bavarijos prekybos ir pramonės rūmai, Leibnizas, Miuncheno universiteto Ekonomikos tyrimų institutas, 2020 m.

⁽⁹⁾ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/1242, kuriuo nustatomi naujų sunkiųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekio standartai ir iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 595/2009 ir (ES) 2018/956 bei Tarybos direktyva 96/53/EB (OL L 198, 2019 7 25, p. 202).

4.3. 1 priedo 6 skyriuje (transportas) pasikartojanti nuostata neapima transporto priemonių ar laivų, skirtų iškastiniam kurui transportuoti, kadangi galimybės naudotis tokiu kuru neturėtų būti palengvintos. Tačiau, remiantis 35 konstatuojamąja dalimi, galima įvertinti šio reikalavimo „tinkamumą naudoti“. Atrodo abejotina įtraukti reikalavimą, kai kyla abejonių dėl jo naudingumo. Be to, šis reikalavimas nėra aiškus. Transporto priemonė dažnai gali gabenti tiek iškastinį, tiek alternatyvųjį kurą. Sunku suprasti, ar reikalavimas susijęs su transporto priemonės ar laivo konstrukcija, ar naudojimu, todėl nei aiškinimas, nei poveikis nėra aiškūs.

4.4. Kiti pavyzdžiai pateikiami 1 priedo 1.1, 1.2 ir 1.3 punktų nuostatose dėl klimato naudos analizės, papildančios, pavyzdžiui, miško įveisimo, miško atkūrimo ir miškotvarkos planus, kurie taikomi nedideliems 13 hektarų ūkiams. Reikalavimai atrodo gana sudėtingi, o Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacijos pateikta nuoroda, suteikiant galimybę smulkiesiems turėtojams naudotis internetinėmis priemonėmis, greičiausiai yra maža paguoda ir mažesnės įmonės rodo nepalankią padėtį, kuri susidarė taikant deleguotajame reglamente nustatytą principą „iš viršaus į apačią“.

4.5. Žinoma, miškų, įskaitant anglies dioksido absorbentus, išsaugojimas yra svarbus ES aplinkos politikos elementas, tačiau administraciniai išipareigojimai turi išlikti proporcingi tikslinės grupės ištekliams. Miškų valdymo tarybos taikomi principai yra aiškių ir pagrįstų miško naudojimo ir tvarkymo principų pavyzdys ⁽¹⁰⁾.

4.6. Kalbant apie prisitaikymą prie klimato kaitos, galima paminėti 2 priedo 1.3 punkto nuostatas dėl miškų valdymo ir 6.3 punkto nuostatas dėl keleivių vežimo miesto, priemiesčio ir tarp miestinių kelių transportu, kuriose numatyta 10–30 metų trukmės didelių investicijų poveikio klimatui analizė.

4.7. Komunikato teiginys, kad pagal dabartinę taksonomijos sistemą nepripažįstama veikla, kurios dabartinis aplinkosauginis veiksmingumas yra didinamas, tačiau ji dar neatitinka svaraus prisidėjimo kriterijaus, prieštarauja Taksonomijos reglamento 10 straipsnio 2 daliai. Todėl, kaip jau siūlyta, daugiau erdvės turėtų būti skirta pereinamojo laikotarpio sprendimams.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽¹⁰⁾ www.fsc.org

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl ES kovos su prekyba žmonėmis strategijos 2021–2025

(COM(2021) 171 final)

(2021/C 517/12)

Pranešėjas **Carlos Manuel TRINDADE**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2021 5 31
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės
Priimta skyriuje	2021 9 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinė sesija Nr.	563
Plenarinė sesija Nr.	
Balsavimo rezultatai	215 / 1 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Prekyba žmonėmis visų pirma yra sunkus žmogaus teisių pažeidimas. Ja pažeidžiamos pagrindinės teisės, pavyzdžiui, laisvė, orumas ir lygybė, kurios įtvirtintos daugelyje priemonių: Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje, Europos žmogaus teisių konvencijoje, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje arba Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo.

1.2. Pagrindinės prekybos žmonėmis priežastys yra aukų pažeidžiamumas dėl skurdo, lyčių nelygybės ir smurto prieš moteris ir vaikus, konfliktų ir pokonfliktinių situacijų, socialinės integracijos, galimybių ir darbo vietų trūkumo, taip pat sunkumų gauti išsilavinimą ir dėl vaikų darbo.

1.3. Prekiautojai žmonėmis naudojasi šia pažeidžiama žmonių padėtimi, kad sukurtų nusikalstamą, sudėtingą ir labai pelningą verslo modelį, kuris vis dar yra mažos rizikos ir duoda didžiulių pajamų.

1.4. Pandemija padidino žmonių ekonominį ir socialinį pažeidžiamumą ir trukdė jiems kreiptis į teismą ir siekti bausmių už nusikaltimus. Tuo pat metu buvo sukurtas naujas verslo modelis, pagal kurį internetu buvo verbuojamos aukos ir jomis naudojamos.

1.5. EESRK iš esmės pritaria Europos Komisijos (toliau – Komisija) pateiktai Europos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis strategijai 2021–2025 (toliau – strategija), nepaisant šioje nuomonėje pateiktų pastabų, pasiūlymų ir rekomendacijų.

1.6. EESRK pritaria Komisijai, kad reikia suderintai gerinti valstybėse narėse renkamų duomenų apie šį reiškinį kokybę⁽¹⁾. Norint veiksmingiau kovoti su prekyba žmonėmis, ypač kai rengiami atitinkami sprendimai, reikia išsamių ir naujausių žinių apie šį reiškinį, visų pirma apie visas susijusias grupes: aukas, prekiautojus žmonėmis, vartotojus, taip pat apie prekybos žmonėmis tinklų *modus operandi*. Priešingu atveju būtų nepakankamai įvertintas tikrasis šios neteisėtos prekybos mastas ir suvokiamas jos dydis.

1.7. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad kovos su prekyba žmonėmis priemonės nebuvo pakankamai veiksmingos ir kad jas reikėtų sustiprinti visapusiškesne strategija ir naujais veiksmais⁽²⁾.

⁽¹⁾ COM(2021) 171 final, p. 9 ir 12.

⁽²⁾ COM(2021) 171 final, 20 išnaša, p. 4, 39 išnaša, p. 9 bei 41 išnaša, p. 10.

1.8. EESRK pritaria galimam Kovos su prekyba žmonėmis direktyvos persvarstymui įvertinus jos įgyvendinimą, tačiau atkreipia dėmesį į tai, kad siekiant kovoti su šiuo reiškiniu nepakanka tik sugriežtinti sankcijas, nors tai ir būtina.

1.9. EESRK atkreipia dėmesį į ketinimą ES lygmeniu nustatyti minimalius standartus, kuriais vadovaujantis būtų kriminalizuojami prekyba žmonėmis ir jų išnaudojimu užsiimančios tinklai ir „naudojimas išnaudojamų prekybos žmonėmis aukų teikiama paslauga“. Šis kriminalizavimas turėtų apimti visas su žmonių išnaudojimu ir prekyba susijusių sutarčių ir subrangos grandinių dalis.

1.10. EESRK mano, jog norint, kad kova su prekyba žmonėmis būtų veiksmingesnė, ji turi būti grindžiama išsamesne analize, kurioje būtų įvertintas socialinis aplinkos aspektas, leidžiantis klestėti šiam reiškiniui, aspektas, kuris rengiant strategiją nurodomas tik fragmentiškai.

1.11. EESRK taip pat pažymi⁽³⁾, kad mažas pajamas gaunančiose šalyse prekybos žmonėmis raida yra susijusi su prekyba vaikais: „mažas pajamas gaunančiose šalyse pusė prekybos žmonėmis aukų yra vaikai, kurių dauguma verčiami dirbti vaikų darba“, tai susiję su šeimų patiriamomis pragyvenimo problemomis.

1.12. EESRK mano, kad didžiulės aukų kančios turėtų paskatinti jų padėti visais etapais vertinti vadovaujantis humaniško principais. Pagrindinė strategijos perspektyva negali apsiriboti vien jų repatriacija ar skatinimu savanoriškai grįžti į kilmės šalį nepakankamai įvertinant sąlygas, su kuriomis šie asmenys susidurtų ir dėl kurių jie taptų pažeidžiamesni, taigi neapsaugoti nuo prekiautojų žmonėmis, joje taip pat turi būti pripažinta teisė integruotis į priimančiąją visuomenę.

1.13. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad nenumatyta jokių priemonių, skirtų pripažinti ir įgyvendinti aukų teises, teikti skubią pagalbą, paramą ir apsaugą, įskaitant medicininę ir teisinę apsaugą, visų pirma kalbant apie bausmes, kurias aukoms taiko juos išnaudojantys asmenys. Komitetas siūlo Komisijai įtraukti atitinkamą pasiūlymą į strategiją.

1.14. EESRK pažymi, kad strategijoje pripažįstami sunkumai, su kuriais susiduria aukos iš naujo kurdamos savo gyvenimą, ir jų menkos galimybės patekti į darbo rinką, tačiau atkreipia dėmesį į tai, kad strategijoje nieko nenumatoma šiai padėčiai pakeisti⁽⁴⁾. Siekdamas tai ištaisyti, Komitetas siūlo aukoms suteikti teisę integruotis į priimančiąją visuomenę vykdant tinkamą ir greitą integracijos procesą.

1.15. ES teisėje numatyta galimybė išduoti leidimą gyventi šalyje aukoms tik tuo atveju, jei jos bendradarbiauja atliekant tyrimus dėl prekiautojų žmonėmis ir vykdant jų baudžiamąjį persekiojimą. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad priverčiant aukas iš naujo išgyventi visą savo patirtį ir traumas, nepaisant jų fizinės ir psichinės sveikatos, joms gali būti padaryta labai didelė žala. Komitetas siūlo šias situacijas nagrinėti kiekvienu konkrečiu atveju atskirai, atsižvelgti į aplinkybes ir aukų psichologinį profilį, ir mano, kad aukoms, be kita ko, turėtų būti teikiama didelė psichologinė pagalba siekiant išvengti būtinybės iš naujo išgyventi patirtas traumas ir apie jas liudyti.

1.16. EESRK palankiai vertina Komisijos raginimą nebausti aukų už nusikaltimus, kuriuos jos buvo priverstos padaryti, ir kad, kalbant apie leidimus gyventi šalyje prekybos žmonėmis aukoms, 2004 m. direktyva turėtų būti persvarstyta siekiant jas apsaugoti.

1.17. Šiuo požiūriu EESRK siūlo viešosiomis lėšomis tinkamai atlyginti žalą visoms prekybos žmonėmis aukoms, atsižvelgiant į jų patirtų kančių rimtumą. Išnaudojimo darbe atveju aukos taip pat turės teisę gauti atlygį už suteiktas paslaugas, todėl reikia nustatyti, kokia atsakomybė tenka asmeniui, kuriam tiesiogiai atliekamas darbas, t. y. galutiniam darbdaviui arba galutiniam paslaugos gavėjui tais atvejais, kai „tiekiama grandinė“ sukuriamos taip, kad taptų neįveikiamu labirintu.

1.18. EESRK mano, kad Europos imigracijos teisės aktuose neskiriamas dėmesys atvykstantiems mažiau kvalifikuotiems ir skurdesniems ekonominiams migrantams, Europoje ieškantiems geresnių gyvenimo ir darbo sąlygų, padėčiai, nors tai jau daroma migrantų, kurių kvalifikacija geresnė arba kurie turi daugiau finansinių išteklių, atveju. Ši spraga prisidėjo prie to, kad ekonominiai migrantai patenka į prekybos žmonėmis tinklus, nes trūksta mechanizmų, leidžiančių jiems imigruoti teisėtai. Komitetas rekomenduoja Europos institucijoms priimti ES teisės aktus šiai padėčiai ištaisyti.

⁽³⁾ COM(2021) 171 final, 6 skyrius – Tarptautinis aspektas.

⁽⁴⁾ COM(2021) 171 final, p. 16.

1.19. EESRK mano, kad į strategiją įtraukus tarptautinį aspektą ⁽⁵⁾, kova su prekyba žmonėmis taps veiksmingesnė. Tačiau Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad mažai dėmesio skiriama būtinybei sukurti deramas ir pakankamas ekonomines ir socialines sąlygas ⁽⁶⁾ žmonėms kilmės šalyse, o tai yra pagrindinis būdas užkirsti kelią ar sutrukdyti prekybos žmonėmis aukų verbavimui. EESRK siūlo, kad vystomojo bendradarbiavimo aspektas ir Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimas būtų laikomi pagrindinėmis tokių struktūrinių sąlygų kūrimo priemonėmis ir būtų įtraukti į strategiją.

1.20. EESRK pažymi, kad kalbant apie ekonominę veiklą ir prekybą žmonėmis išnaudojimo darbe tikslais, strategijoje visiškai neužsimenama apie nesąžiningą konkurenciją, kurią šią darbo jėgą naudojančios įmonės vykdo kitų įmonių, kurios veikia laikydamosi įstatymų, atžvilgiu. Toks socialinis dempingas yra nesuderinamas su įmonių socialine atsakomybe ir ši problema turėtų būti sprendžiama ne tik policijos ir teisės, bet ir socialinio dialogo lygmeniu.

1.21. EESRK atkreipia dėmesį į tendenciją labiau išnaudoti šią darbo jėgą veiklos sektoriuose, kuriuose vyrauja šešėlinė ekonomika ir kuriuose paprastai nevykdomas socialinis dialogas, kolektyvinės derybos ir nesudaromos kolektyvinės sutartys. Siekiant geriau kovoti su išnaudojimu darbe, EESRK siūlo Komisijai strategijoje numatyti aktyvų socialinių partnerių dalyvavimą kovoje su prekyba žmonėmis, atsižvelgiant į jų kompetenciją ir gerbiant jų autonomiją, ir tokiu būdu skatinti socialinį dialogą, kolektyvines sutartis, kaip pagrindines priemones šiam tikslui pasiekti.

1.22. EESRK palankiai vertina planuojamą Komisijos tvaraus įmonių valdymo iniciatyvą, kurios tikslas yra visų pirma užtikrinti, kad viešaisiais pirkimais būtų skatinamas skaidrumas ir kad jie būtų socialiai atsakingi ⁽⁷⁾. Komitetas pažymi, kad nacionaliniu lygmeniu jau sudaryti keli kolektyviniai susitarimai, kuriais siekiama užkirsti kelią prievartai ir prekybai žmonėmis darbo vietoje ir numatyti kompensacijas aukoms ⁽⁸⁾. EESRK rekomenduoja į strategiją įtraukti šiuos gerosios patirties pavyzdžius, kuriuos turėtų būti skatinama taikyti valstybėse narėse, nes susitarimai yra konkreti priemonė reikiamam skaidrumui užtikrinti.

1.23. EESRK palankiai vertina Komisijos išipareigojamą išplėsti direktyvą dėl sankcijų darbdaviams (papildant šiuo metu galiojančiuose teisės aktuose nenumatytomis sankcijomis), nes tai padės sugriežtinti jiems taikomas sankcijas ⁽⁹⁾.

1.24. EESRK pažymi, kad strategijoje visiškai nekalbama apie svarbų pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių, ypač profesinių sąjungų, dalyvavimą. Reikėtų tinkamai pabrėžti ir įvertinti šių organizacijų jau daugelį metų vykdomą veiklą ir atliekamą vaidmenį nustatant prekybą žmonėmis, apie ją pranešant ir kovojant su ja, taip pat aktyviai padedant jos aukoms, visų pirma nukentėjusioms dėl seksualinio išnaudojimo ir vaikų išnaudojimo. EESRK siūlo į strategiją įtraukti šių organizacijų dalyvavimo klausimą ir skirti joms tinkamą paramą, įskaitant finansinę.

1.25. EESRK taip pat pažymi, kad strategijoje neminima svarbi pagalba, kurią teikia pilietinės visuomenės organizacijos, solidarumo tinklai ir socialiniai partneriai apsaugant, priimant ir integruojant aukas, nei būtinybė šioms struktūroms skirti finansinę paramą, kad jos galėtų šią veiklą vykdyti. Komitetas siūlo Komisijai įtraukti šiuos klausimus į strategiją.

1.26. EESRK pritaria požiūriui, kad šioje kovoje turi dalyvauti ne tik Europolas ir Eurojustas, bet ir Europos darbo institucija (EDI) glaudžiai bendradarbiaudama su nacionalinėmis valdžios institucijomis, ypač su darbo inspekcijomis, kurių įgaliojimus reikėtų sustiprinti ir suteikti joms materialinius išteklius, visų pirma skaitmeninius ir žmogiškuosius išteklius. Todėl EESRK siūlo Komisijai strategijoje pasiūlyti valstybėms narėms laikytis Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvencijoje Nr. 81 nustatytą proporciją ⁽¹⁰⁾.

2. Kontekstas

2.1. Visi mato, girdi ir skaito ir nė vienas negali ignoruoti, kad prekyba žmonėmis sukelia didžiules kančias jos aukoms, žemina jų orumą, atima laisvę ir griaua jų gyvenimus. EESRK ir visi jo nariai, taip pat visi Europos Sąjungos piliečiai puikiai suvokia baisią prekybos žmonėmis realybę ir pražūtingus padarinius jos aukoms, su kuriomis jie solidarizuojasi, ir remia visas kovos su prekyba žmonėmis ir jos panaikinimo priemones.

⁽⁵⁾ COM(2021) 171 final, 6 skirsnis – Tarptautinis aspektas.

⁽⁶⁾ COM(2021) 171 final, p. 15.

⁽⁷⁾ COM(2021) 171 final, p. 7.

⁽⁸⁾ Žr. Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) 2021 m. ataskaitą „Prekybos žmonėmis išnaudojimo darbe tikslais aukų galimybės gauti apsaugą ir žalos atlyginimą Belgijoje ir Nyderlanduose“.

⁽⁹⁾ COM(2021) 171 final, p. 7 ir 8.

⁽¹⁰⁾ Tarptautinės darbo organizacijos konvencijoje Nr. 81 dėl darbo inspekcijos 10 000 darbuotojų numatytas vienas darbo inspektorius.

2.2. Nors tyrimai ir ataskaitos padėjo gilinti žinias apie šį reiškinių ir taip pagerinti reagavimo strategijas, prekyba žmonėmis kasmet kelia pavojų tūkstančiams žmonių, ypač moterims ir vaikams. Todėl reikia konstatuoti:

- i. 2017–2018 m. nustatyta 14 000 naujų aukų ir šis skaičius gali būti didesnis, kadangi tokius duomenis sunku užfiksuoti;
- ii. beveik pusė aukų yra Europos Sąjungos piliečiai, kiti – trečiųjų šalių piliečiai iš Afrikos, Vakarų Balkanų ir Azijos ⁽¹¹⁾;
- iii. dauguma aukų yra moterys ir mergaitės, kurios parduodamos seksualinio išnaudojimo tikslais;
- iv. su išnaudojimu darbe susiduria 15 proc. prekybos žmonėmis aukų, bet didžioji šios prekybos aukų dalis lieka nenustatyta;
- v. prekybos žmonėmis išnaudojimo darbe tikslais pagrindiniai sektoriai yra žemės ūkis ir miškininkystė, statyba, viešbučiai ir restoranai, valymo paslaugos, namų ūkio darbai ir gamybos pramonė, t. y. tekstilės, drabužių ir maisto pramonė ⁽¹²⁾;
- vi. dauguma prekiautojų žmonėmis yra Europos Sąjungos piliečiai;
- vii. nepriklausomai nuo pajamų, gautų iš prekybos žmonėmis išnaudojimo darbe tikslais ⁽¹³⁾, prekiautojai žmonėmis už šią nusikalstamą veiklą gauna didelį pelną, kuris 2015 m. siekė 29,4 mlrd. EUR, iš kurių apie 14 mlrd. EUR gaunama už seksualinį išnaudojimą ⁽¹⁴⁾;
- viii. 2020 m. prekybos žmonėmis ekonominiai kaštai sudarė 2,7 mlrd. EUR;
- ix. prekiautojai žmonėmis naudojami socialine nelygybe ir atitinkamų asmenų socialiniu ir ekonominiu pažeidžiamumu;
- x. beveik ketvirtadalis prekybos žmonėmis aukų yra vaikai ir jie parduodami seksualinio išnaudojimo tikslais ⁽¹⁵⁾;
- xi. pagrindinės prekybos žmonėmis aukų išnaudojimo formos yra seksualinis išnaudojimas, priverčiamasis darbas, priverstinis įtraukimas į nusikalstamą veiklą, priverstinis elgetavimas ir prekyba vaikais ⁽¹⁶⁾.

2.3. **ES kovos su prekyba žmonėmis strategija 2021–2025** ⁽¹⁷⁾ įgyvendinama atsižvelgiant į tai, kad, viena vertus, vis labiau suvokiama, kad Europos Sąjungai būtina kovoti su prekyba žmonėmis, nes ji išipareigojusi ginti žmogaus orumą ir žmogaus teises, ir, kita vertus, todėl, kad šis reiškinys toliau sparčiai plinta.

2.4. Nuo 2002 m. Europos Sąjunga šioje srityje imasi vis daugiau veiksmų, o dabartiniu Komisijos pasiūlymu dėl strategijos siekiama juos tęsti ⁽¹⁸⁾.

2.5. 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/36/ES ⁽¹⁹⁾, pagrįstai vadinamos „Kovos su prekyba žmonėmis direktyva“ priėmimas buvo svarbus žingsnis į priekį kovojant su šiuo reiškiniu. „Prekybos žmonėmis“ reiškinys tapo dažnesnis ir labiau paplitęs.

⁽¹¹⁾ COM(2021) 171 final, p. 1 ir 17.

⁽¹²⁾ COM(2021) 171 final, p. 6.

⁽¹³⁾ COM(2021) 171 final, p. 6.

⁽¹⁴⁾ COM(2021) 171 final, p. 6.

⁽¹⁵⁾ COM(2021) 171 final, p. 12.

⁽¹⁶⁾ COM(2021) 171 final, p. 10.

⁽¹⁷⁾ COM(2021) 171 final.

⁽¹⁸⁾ Daroma nuoroda į 2002 m. liepos 19 d. Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629 dėl kovos su prekyba žmonėmis (OL L 203, 2002 8 1, p. 1) dėl ES plano dėl prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja skirtų geriausios praktikos, standartų ir procedūrų (2005 m.), Europos Tarybos konvenciją dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis (2008 m. vasario 1 d.) ir „Stokholmo programą – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui“ (2010 m.).

⁽¹⁹⁾ 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR (OL L 101, 2011 4 15, p. 1).

2.6. Direktyvoje pateikta platesnė „prekybos žmonėmis“ apibrėžtis, apimanti naujas prekybos žmonėmis aukų išnaudojimo formas. EESRK atkreipia ypatingą dėmesį į Direktyvos 2 straipsnį dėl „su prekyba žmonėmis susijusios nusikalstamos veikos“, kuriame išdėstytos pagrindinės kovos su prekyba žmonėmis kryptys.

2.7. EESRK atkreipia dėmesį į indėlį, kurį įnešė pateikdamas keletą nuomonių dėl prekybos žmonėmis, kurių išvadomis jų rengimo metu iš esmės prisidėta prie kovos su šia skaudžia problema ⁽²⁰⁾.

2.8. Būtent šiomis aplinkybėmis Komisija pasiūlė nuomonėje nagrinėjamą strategiją, kurią sudaro šeši skyriai, kurių kiekviename ji pati prisiima išpareigojimus (iš viso 26), ir ragina valstybes nares imtis priemonių (16) numatytose taikymo srityse; strategijoje numatyta iš viso įgyvendinti 42 iniciatyvas ir veiksmus.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Duomenų poreikis (tikrosios padėties žinojimas)

3.1.1. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Komisija pripažįsta, jog, nepaisant taikomų priemonių, prekyba žmonėmis ES toliau auga, didėja aukų skaičius ir dėl to patiriama labai didelių žmogiškųjų, socialinių ir ekonominių sąnaudų, visų pirma dėl nusikalstamų organizacijų verslo modelio.

3.1.2. EESRK pabrėžia, kad nustatytų ir numanomų aukų skaičius atspindi padėties rimtumą, tačiau reikia gilinti mūsų žinias apie šią realiją, nes vis dar sunku gauti duomenis, ypač siautėjant COVID-19 pandemijai, kuri sunkina prieigą prie tam tikrų duomenų dėl griežtų izoliavimosi priemonių, taikomų tiek viešojo, tiek privačiojo sektorių darbuotojams.

3.2. Kova su prekyba žmonėmis

3.2.1. EESRK pabrėžia, kad, siekiant kovoti su šia nusikalstama veika – prekyba žmonėmis, strategijoje daugiausia dėmesio skiriama kriminaliniams ir saugumo klausimams, sudarantiems veiklos pagrindą, apimant įvairius šių klausimų aspektus.

3.2.2. EESRK pažymi, kad strategijoje pabrėžiamas teisės aktų šioje srityje vaidmuo, visų pirma Kovos su prekyba žmonėmis direktyvos, tačiau atkreipia dėmesį į tai, kad, nepaisant Komisijos vykdomos įgyvendinimo stebėsenos, šios Direktyvos perkėlimas į nacionalinę teisę yra netolygus ir, svarbiausia, kad tokių nusikaltimų vykdytojai Europos Sąjungoje ir toliau lieka nebaudžiami, o prekiautojams žmonėmis paskelbiamų apkaltinamųjų nuosprendžių skaičius tebėra mažas ⁽²¹⁾.

3.3. Kovos su prekyba žmonėmis socialinis aspektas

3.3.1. EESRK pažymi, kad, kaip pripažįstama komunikate ⁽²²⁾, „dėl keleto socialinių ir ekonominių veiksnių, pavyzdžiui, daugiamačio skurdo, (...) jaunos romų bendruomenių moterys ir nepilnamečiai yra ypač neapsaugoti nuo išnaudojimo ir prekybos žmonėmis“.

3.3.2. EESRK pabrėžia, kad žmonės, atsidūrę tokioje padėtyje, kai daugiamatį skurdą apsunkina jų specifinės ypatybės, pavyzdžiui, neįgalumas arba tai, kad jie yra LGBTI asmenys, yra ypač neapsaugoti nuo išnaudojimo ir prekybos žmonėmis.

3.3.3. EESRK taip pat pažymi ⁽²³⁾, kad mažas pajamas gaunančiose šalyse prekybos žmonėmis raida yra susijusi su prekyba vaikais: „mažas pajamas gaunančiose šalyse pusė prekybos žmonėmis aukų yra vaikai, kurių dauguma verčiami dirbti vaikų darbą“, tai susiję su šeimų patiriamomis pragyvenimo problemomis.

3.3.4. EESRK pabrėžia ir labai teigiamai vertina tai, kad Europos darbo institucija, valstybių narių darbo inspekcijos, socialiniai partneriai, daug pilietinės visuomenės organizacijų ir daugelis žiniasklaidos priemonių bei socialinių tinklų nuolat veikia kaip informatoriai ir kovoja su prekyba žmonėmis, visų pirma dalydamiesi informacija ir ją skleisdami, pranešdami apie tam tikras situacijas ir sprenddami su jomis susijusias problemas bei ieškodami įvairių sprendimų, kaip apsaugoti aukas ir nubausti prekiautojus žmonėmis. Komitetas siūlo Komisijai įtraukti šiuos veiksmus į strategiją ir nurodyti juos kaip taikytinus gerosios patirties pavyzdžius.

⁽²⁰⁾ Kova su prekyba žmonėmis (OL C 51, 2011 2 17, p. 50); Vaikų apsaugos nuo seksualinės prievartos prevencijos priemonės (OL C 24, 2012 1 28, p. 154); Prekybos žmonėmis panaikinimas (OL C 44, 2013 2 15, p. 115); Europos saugumo darbotvarkė (OL C 177, 2016 5 18, p. 51).

⁽²¹⁾ COM(2021) 171 final, p. 10.

⁽²²⁾ COM(2021) 171 final, 5 skyrius – Aukų, ypač moterų ir vaikų, apsauga, parama joms ir jų įgalėjimas.

⁽²³⁾ COM(2021) 171 final, 6 skyrius – Tarptautinis aspektas.

3.3.5. EESRK primena, kad daugelis pilietinės visuomenės organizacijų, kurios ėmėsi itin pagirtinų veiksmų įvairiais kovos su šiuo reiškiniu ir pagalbos aukoms atvejais, kaip antai, gelbėjimas iš skęstančių laivų, prekybos žmonėmis aukų priėmimas ar parama jų integracijai ir t. t., kartais buvo kriminalizuojamos. Komitetas nepritaria tokiam kriminalizavimui ir ragina Komisiją strategijoje skirti dėmesį šiam klausimui.

3.4. Aukų teisės

3.4.1. EESRK mano, kad strategijoje nėra nuoseklaus ir humaniško požiūrio į aukų padėtį.

3.4.2. EESRK laikosi nuomonės, kad pagrindinis rūpestis turėtų būti aukų galimybė naudotis savo teisėmis, laikantis principo, kad dėmesys visada sutelkiamas į aukų žmogiškąjį orumą ir jų pagrindines teises.

3.4.3. EESRK pabrėžia, kad aukų padėtis dar sudėtingesnė, kai jie nėra ES piliečiai. Komitetas primena, kad daugeliu atvejų, nesvarbu, ar aukos yra Europos Sąjungos, ar trečiųjų šalių piliečiai, prekiautojai žmonėmis gali šiuos asmenis pasiekti ir kyla pavojus, kad jie vėl taps prekybos žmonėmis aukomis.

3.5. Strategijos taikymo sritis ir jos įgyvendinimas

3.5.1. EESRK supranta, kad, kaip pažymi Komisija, aukos į ES patenka visais migracijos maršrutais ir **mišriais migracijos srautais**, organizuojamais organizuoto nusikalstamumo struktūrų⁽²⁴⁾. Vis dėlto, atsižvelgiant į šią padėtį, atsakas negali apsiriboti tik kova su neteisėto žmonių gabenimo tinklais, jis turi būti visapusiškesnis.

3.5.2. EESRK pabrėžia, kad kovos su prekyba žmonėmis strategijos negalima atskirti nuo naujojo imigracijos ir prieglobsčio pakto ir nuo 2021–2027 m. Integracijos ir įtraukties veiksmų plano⁽²⁵⁾. Komitetas pabrėžia, kad taip pat reikia atsižvelgti į Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų planą kaip į bendrą Europos Sąjungos socialinės strategijos pagrindą. EESRK rekomenduoja Komisijai užtikrinti tinkamą koordinavimą su kitomis Europos Sąjungos socialinės politikos sritimis, kurti sąveiką ir padaryti jas veiksmingesnes.

3.5.3. EESRK pritaria tam, kad būtų parengta bendra išipareigojimų deklaracija, kurią įgyvendintų dešimt Europos agentūrų, siekdamas dirbti kartu, ir siūlo rengti metines atlikto darbo ataskaitas.

3.5.4. EESRK palankiai vertina tai, kad strategijoje atsižvelgiama į lyčių aspektą ir pateikiama keletas pasiūlymų, kaip pagerinti kovą su prekyba žmonėmis, kai aukos yra vaikai.

4. Konkrečios pastabos

4.1. 2 skyrius

4.1.1. EESRK nuomone, būtina visais etapais veiksmingai užtikrinti aukų apsaugą, ypač moterų ir vaikų⁽²⁶⁾, ir kad šiuo tikslu aktyviai šioje srityje dirbančios pilietinės visuomenės organizacijos ir socialiniai partneriai turi dalyvauti visuose proceso etapuose.

4.1.2. EESRK palankiai vertina ir remia Komisijos poziciją, kad ES kovos su prekyba žmonėmis direktyvos įgyvendinimas turėtų būti užtikrintas visose valstybėse narėse ir kad jos peržiūra turėtų būti grindžiama išsamiau šioje srityje nustatytų trūkumų ir pokyčių, visų pirma susijusių su aukų verbavimu ir išnaudojimu internetu, vertinimu.-

4.1.3. EESRK mano, kad pagrindinis dėmesys strategijoje turėtų būti skiriamas tam, kad aukoms prireikus būtų suteiktos priemonės visapusiškai naudotis savo pagrindinėmis teisėmis, visų pirma užtikrinant teisę į apsaugą ir į kompensaciją už dėl išgyventų kančių patirtą žalą, įskaitant galimybę gauti darbą ir naudojimąsi susijusiomis teisėmis ten, kur aukos yra, o ne repatriuojant jas ar kitaip grąžinant į kilmės šalį. Nesvarbu, ar aukos nusprendžia pasilikti šalyje, kurioje jos yra, ar laisvai pasirenka grįžti į savo kilmės šalį, jų integracija turi būti tinkamai pasirūpinta. EESRK primena, kad aukoms turi būti suteikta teisė integruotis į priimančiąją visuomenę vykdant specialų greitos integracijos procesą.

⁽²⁴⁾ COM(2021) 171 final, 6 skyrius– Tarptautinis aspektas.

⁽²⁵⁾ COM(2021) 171 final, p. 16.

⁽²⁶⁾ COM(2021) 171 final, 2 skyrius.

4.1.4. EESRK palankiai vertina Komisijos išsipareigojimą užtikrinti tinkamą finansavimą kovai su prekyba žmonėmis Europos Sąjungoje ir už jos ribų ⁽²⁷⁾.

4.2. 3 skyrius

4.2.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą, kuriuo valstybės narės raginamos apsvastyti galimybę kriminalizuoti sąmoningą naudojimąsi prekybos žmonėmis aukų teikiamomis paslaugomis ⁽²⁸⁾.

4.2.2. EESRK siūlo skatinti socialinius partnerius bendradarbiauti su valstybių narių darbo inspekcijomis ir Europos darbo institucija ir dalyvauti nacionalinėse ir tarpvalstybinėse prekybos žmonėmis ir priverčiamojo darbo stebėsenos ir kovos su šiais reiškiniais operacijose. Komitetas pažymi, kad nacionaliniu lygmeniu jau sudaryti keli kolektyviniai susitarimai, kuriais siekiama užkirsti kelią prievartai ir prekybai žmonėmis darbo vietoje ir numatyti kompensacijas aukoms ⁽²⁹⁾. Rekomenduoja į strategiją įtraukti šiuos gerosios patirties pavyzdžius, kuriuos turėtų būti skatinama taikyti valstybėse narėse.

4.2.3. EESRK išpėja, kad prekybos žmonėmis srityje taip pat būtina išanalizuoti naujų darbo formų masinės plėtos padarinius ir poveikį naujoms išnaudojimo darbe formoms. Strategijoje teisingai minimas skaitmeninių tinklų naudojimas, tačiau atrodo, kad daugiau dėmesio skiriama prekybai žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslais, o ne siekiant išnaudoti darbe, visų pirma per skaitmenines platformas. Komitetas rekomenduoja šioje strategijoje laikytis holistinio požiūrio.

4.2.4. EESRK pritaria Komisijos išsipareigojimui užtikrinti, kad Europos įmonių vertės grandinėse nebūtų priverčiamojo darbo ir kad jų tiekimo grandinėse nebūtų vaikų darbo ⁽³⁰⁾.

4.3. 4 skyrius

4.3.1. EESRK pritaria Komisijos teiginiui, kad organizuotas nusikalstamumas siekia skverbtis į teisėtą ekonominę veiklą ir tai kelia riziką pačiai visuomenei, todėl, siekiant su juo kovoti, būtina, be kita ko, vykdant teisėsaugos tyrimus sistemingai atlikti finansų tyrimus, taip pat sukurti ir įdiegti tvirtą nusikalstamu būdu įgyto turto nustatymo, arešto ir konfiskavimo sistemą ⁽³¹⁾.

4.3.2. EESRK pripažįsta, kad reikia stiprinti kovos su prekyba žmonėmis gebėjimus sistemingai rengiant teisėsaugos ir teisingumo srities specialistus, atsižvelgiant į tai, kad tokia mokymo visada turėtų būti paisoma aukų perspektyvų ir jų poreikių ⁽³²⁾. Jis ypač atkreipia dėmesį į būtinybę stiprinti atitinkamų tarnybų žmogiškuosius išteklius.

4.3.3. EESRK mano, kad kovojant su aukų verbavimo ir išnaudojimo internetu verslo modeliu, reikia laikytis platformoms jau nustatytų teisinių įpareigojimų ir užmegzti dialogą su technologijų įmonėmis ir interneto pramone, siekiant sumažinti jo naudojimą verbuojant aukas išnaudojimo tikslais ⁽³³⁾. Komitetas mano, kad Europos skaitmeninės žiniasklaidos observatorija ⁽³⁴⁾ galėtų būti naudinga nelegalių verbavimo internetu kanalų prekybos žmonėmis tikslais stebėsenos priemonė.

4.3.4. EESRK mano, jog labai svarbu užtikrinti, kad interneto paslaugų teikėjai ir susijusios įmonės remtų kovą su prekyba žmonėmis, nustatydami ir panaikindami turinį, susijusį su aukų išnaudojimu ir prievarta.

4.3.5. Komitetas visų pirma atkreipia dėmesį į tai, kad nusikalstamo verslo modelio išardymo ir kovos su prekybos žmonėmis aukų išnaudojimu sėkmė labai priklausys nuo aktyvaus visos visuomenės dalyvavimo ir piliečių dalyvavimo, įskaitant vietos valdžios institucijas, švietimo ir sveikatos priežiūros sistemas, socialinius partnerius, pilietinės visuomenės organizacijas ir nuo pranešimų žiniasklaidoje bei socialiniuose tinkluose. Visuomenė turi prisiimti dalį atsakomybės už kovą su prekyba žmonėmis. Komitetas siūlo strategijoje apsvastyti konkrečias informavimo ir mokymo programas šioms

⁽²⁷⁾ COM(2021) 171 final, p. 5.

⁽²⁸⁾ COM(2021) 171 final, p. 6.

⁽²⁹⁾ Žr. Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) 2021 m. ataskaitą „Prekybos žmonėmis išnaudojimo darbe tikslais aukų galimybės gauti apsaugą ir žalos atlyginimą Belgijoje ir Nyderlanduose“.

⁽³⁰⁾ COM(2021) 171 final, p. 8.

⁽³¹⁾ COM(2021) 171 final, p. 9.

⁽³²⁾ COM(2021) 171 final, p. 10.

⁽³³⁾ COM(2021) 171 final, p. 11.

⁽³⁴⁾ Žr. Europos Komisijos Ryšių tinklą, turinio ir technologijų generalinį direktoratą (CONNECT GD).

instituciniams ir socialiniams subjektams, nes jos efektyvumas tiesiogiai priklausys nuo kiekvieno iš šių subjektų dalyvavimo ir veiksmingumo.

4.4. 5 skyrius

4.4.1. EESRK mano, kad reikėtų skatinti veiksmingesnius nukreipimo mechanizmus, skirtus prekybos žmonėmis aukoms, siekiant užtikrinti jų apsaugą ir teises kiekvienos valstybės narės lygmeniu, koordinuotai reaguojant ir naudojantis pilietinės visuomenės organizacijų, socialinių partnerių ir tarptautinių nevyriausybinių organizacijų patirtimi, be kita ko, atsižvelgiant į dalijimąsi geriausia patirtimi ⁽³⁵⁾.

4.4.2. EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui nebausti aukų už nusikaltimus, kuriuos jos buvo priverstos padaryti, ir kad, kalbant apie leidimus gyventi šalyje prekybos žmonėmis aukoms, 2004 m. direktyva turėtų būti persvarstyta siekiant jas apsaugoti.

4.4.3. EESRK pritaria Komisijos pozicijai stiprinti bendradarbiavimą siekiant sukurti Europos nukreipimo mechanizmą.

4.4.4. Vaikų klausimu EESRK atkreipia dėmesį į būtinybę atsižvelgti į jų gyvenimo kelią, nes vaikystėje patirti traumuojančius įvykius turės pasekmių paauglystėje ir suaugus. Komitetas mano, kad jų raidos stebėsena turėtų būti įtraukta į paramos aukoms strategiją.

4.5. 6 skyrius

4.5.1. EESRK pabrėžia, kad tarptautiniu lygmeniu JT darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimas yra svarbiausias žingsnis siekiant kilmės šalyse sukurti ekonomines, socialines ir politines sąlygas bei užtikrinti žmogaus teises, kurios suteiktų jų piliečiams galimybę gyventi oriai, taikiai ir saugiai. Europos Sąjungos ir valstybių narių bendradarbiavimo veikla remiant tvarų vystymąsi yra viena iš pagrindinių jos priemonių šioje srityje, kurią EESRK pabrėžia, remia ir siūlo į ją atsižvelgti šioje strategijoje.

4.5.2. EESRK remia Komisijos pastangas išorės veiksmų srityje, kurias ji deda kartu su įvairiomis JT agentūromis ir Europos Taryba kovojant su prekyba žmonėmis, kartu pabrėždamas, kad TDO turi labai ilgametės ir turtingos patirties kovojant su šiuo reiškiniu ⁽³⁶⁾. Tarptautinė migracijos organizacija (TMO) taip pat sukaupė didelės patirties ir gerosios praktikos pavyzdžių, į kuriuos reikėtų atsižvelgti. EESRK rekomenduoja Komisijai įtraukti šias institucijas į tarpinstitucinius ryšius, kuriais ji sieks įgyvendinti strategiją.

4.5.3. EESRK mano, kad mišrių migracijos srautų, kuriais migrantai vežami į Europą lygiagrečiai su vykdoma prekyba žmonėmis, nereikėtų vertinti vien kovos su neteisėto žmonių gabenimo tinklais požiūriu, ir šiuo atžvilgiu taip pat nurodo naująją Migracijos ir prieglobsčio paktą ⁽³⁷⁾.

Briuselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽³⁵⁾ Šiuo atžvilgiu Portugalijoje priimtas naujas mechanizmas, vadinamas Nacionaline (numanomų) prekybos žmonėmis aukomis tapusių vaikų perorientavimo sistema, yra gera praktika.

⁽³⁶⁾ Konvencija Nr. 29/1930 dėl priverstinio darbo, Konvencija Nr. 105/1957 dėl priverstinio darbo panaikinimo ir 2014 m. TDO konvencijos dėl priverstinio darbo ir priverstinio darbo panaikinimo protokolas.

⁽³⁷⁾ COM(2021) 171 final, p. 17.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „ES savanoriško grįžimo ir reintegracijos strategija“

(COM(2021) 120 final)

(2021/C 517/13)

Pranešėjas **José Antonio MORENO DÍAZ**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2021 5 31
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinė sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	219 / 1 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Savanoriško grįžimo ir tvarios reintegracijos strategija siekiama nustatyti bendrą požiūrį į valstybių narių skatinamų remiamo savanoriško grįžimo ir reintegracijos (angl. AVRR) programų kūrimą, rengimą ir vykdymą, apibrėžiant bendrus tikslus ir skatinant nacionalinių programų, taip pat šių programų ir Europos Sąjungos veiksmų nuoseklumą. Strategija taip pat siekiama skatinti ir kurti bendras priemones ir gerinti valstybių narių bendradarbiavimą šiose srityse.

1.2. Iki šiol yra labai įvairių priemonių ir požiūrių savanoriško grįžimo ir reintegracijos srityje, todėl sukurta daug iniciatyvų, programų ir projektų, kuriems kartais trūksta bendros orientacinės sistemos, o tai apsunkina jų vertinimą, taip pat veiksmingą jų taikymą. Šios strategijos tikslas – siekti labiau suderinti tas orientacines sistemas ir skatinti Europos šalių bendradarbiavimą rengiant AVRR programas.

1.3. EESRK palankiai vertina šią strategiją, kaip valdymo priemonę, kuria siekiama gerinti valstybių narių veiksmų koordinavimą ir bendrus tikslus migracijos valdymo srityje. EESRK pritaria Komisijos argumentams, kad, be kita ko, reikia daryti pažangą peržiūrint ir derinant priemones, renkant duomenis ir taikant susijusių asmenų konsultavimo mechanizmus, kad būtų išspręsta požiūrių nenuoseklumo problema, sumažintos grąžinimo išlaidos ar padidintos numatytos šių programų lėšos.

1.4. Tačiau, kaip ir anksčiau, EESRK apgailestauja, kad priemonės, kuriomis siekiama pažangos užtikrinant teisėtus patekimo kelius ir kurios daro poveikį daugeliui užsieniečių, gyvenančių Europos Sąjungoje, yra rengiamos vėliau nei pasiūlymai, kuriais siekiama išspręsti su pažeidimais susijusius klausimus, ir yra mažesnės apimties nei šie pasiūlymai. Siekiant pasiūlyti alternatyvų, apimančių ne tik sienų kontrolę ir grąžinimą, būtina laikytis visa apimančio požiūrio į judumą.

1.5. EESRK pažymi, kad daugelis grąžinimo atvejų nėra veiksmingi, nes nedalyvauja kilmės šalys, taip pat nenoriai dalyvauja asmenys, neteisėtai esantys ES. Todėl, nors Komitetas ir teigiamai vertina Komisijos pastangas, jam tenka tik abejoti kai kurių pateiktų pasiūlymų, tokių kaip remiamas grąžinimas, veiksmingumu.

1.6. EESRK taip pat reiškia susirūpinimą dėl būsimo *Frontex* vaidmens, ypač dabar, kai Europos Parlamentas paskelbė ataskaitą dėl šios Europos agentūros įvykdytų teisių pažeidimų ⁽¹⁾. EESRK nuomone, būtina reikalauti sukurti veiksmingus ir operatyvius *Frontex* veiklos audito ir faktinės atskaitomybės mechanizmus, taip pat mechanizmus, pagal kuriuos būtų užtikrinta, kad agentūros veikla atitiktų žmogaus teises.

1.7. EESRK remia geresnį visų suinteresuotųjų subjektų veiksmų koordinavimą, taip pat numatytus patobulinimus, kuriais siekiama stiprinti valstybių narių solidarumą ir bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis. Jis taip pat remia pastangas, kuriomis siekiama gerinti grąžinamų asmenų konsultavimą ir orientavimą bei pilietinės visuomenės dalyvavimą grąžinimo ir visų pirma tvarios reintegracijos veikloje. Be to, EESRK teigiamai vertina pastangas gerinti prieigą prie išteklių ir duomenų rinkimą bei keitimąsi gerąja patirtimi šioje srityje.

1.8. EESRK yra susirūpinęs dėl pirmiau minėto tikslo paspartinti greitą savanorišką grįžimą nuo išorės sienų, nes tai gali reikšti nepakankamas garantijas. Visų pirma EESRK yra susirūpinęs dėl to, kad tokiais atvejais gali būti piktnaudžiaujama: šie asmenys išsiunčiami arba siekiama ekonomiškai atlyginti kelionės tikslo šalims, kurios priima grįžusius asmenis, nepakankamai atsižvelgiant į tų asmenų pageidavimus, ir, blogiausia, – nepaisant jų teisių. EESRK taip pat įspėja, kad pagal programas, susijusias su neteisėtai ES esančiais asmenimis, teikiamos paskatos yra nenuoseklios, o tai gali atgrasyti kilmės šalis nuo bet kokių bandymų sumažinti šiuos srautus.

1.9. Į tai atsižvelgdamas, EESRK ir toliau mano, kad viena iš Europos Sąjungos strateginių migracijos ir prieglobsčio politikos silpnųjų yra tai, kad ji dėmesį skiria beveik vien kovai su pažeidimais: tiek pasienyje, tiek pasitelkiant savanorišką grįžimą ir priverstinį grąžinimą. Todėl dar kartą prašo Komisijos peržiūrėti savo orientacinę sistemą ir imtis veiksmingų priemonių siekiant užtikrinti integruotą požiūrį į migracijos ir prieglobsčio politiką, kurią vykdant būtų skatinamas prižiūrimas, teisėtas ir saugus judumas.

2. Bendrosios aplinkybės

2.1. Skatinti savanorišką grįžimą yra strateginis Europos Sąjungos migracijos politikos tikslas nuo tada, kai 2018 m. buvo priimta Grąžinimo direktyva; tai nurodyta naujame migracijos ir prieglobsčio pakte.

2.2. Savanoriškas grįžimas suprantamas kaip priemonė, kuri neteisėtai ES teritorijoje esantiems migrantams suteikia galimybę grįžti į savo kilmės šalis. Manoma, kad ši priemonė leidžia migrantams savanoriškai apsispręsti, padeda vykdyti readmisiją į kilmės šalį ir sudaro sąlygas geresnei integracijai į priimančiąją visuomenę nei priverstinio grąžinimo procedūros. Iš 491 195 neteisėtai ES apsistojusių trečiųjų šalių asmenų, kuriems buvo liepta grįžti 2019 m., 142 320 faktiškai grįžo į trečiąją šalį.

2.3. Šia strategija siekiama nustatyti bendrą požiūrį į valstybių narių skatinamą remiamo savanoriško grįžimo ir reintegracijos (angl. AVRR) programų kūrimą, rengimą ir vykdymą, apibrėžiant bendrus tikslus ir skatinant nacionalinių programų, taip pat šių programų ir Europos Sąjungos veiksmų nuoseklumą. Strategija taip pat siekiama skatinti ir kurti bendras priemones ir gerinti valstybių narių bendradarbiavimą.

2.4. Paramos grąžinimui ir reintegracijai tikslas yra padėti neteisėtai ES esantiems migrantams savanoriškai grįžti į kilmės šalį ir pradėti ten gyventi savarankiškai, taip mažinant neteisėtos pakartotinės migracijos grėsmę. Į paramą grąžinimui gali būti įtrauktos, pvz., išankstinės konsultacijos prieš išvykstant, psichosocialinė parama ir pagalba organizuojant kelionę, pagalba, siekiant patenkinti skubius medicininius poreikius, ir (arba) finansinė pagalba, siekiant palengvinti grįžimą ir grįžus padėti įsitvirtinti. Parama reintegracijai siekiama padėti asmeniui sėkmingai integruotis į visuomenę; į ją gali būti įtraukta skubi pagalba ir konsultacijos atvykus, parama, siekiant atrasti ar sukurti repatrijuotam asmeniui pajamas generuojančią veiklą, taip pat veikla vietinėse bendruomenėse.

2.5. ES tiesiogiai ar pasitelkdama valstybių narių programas finansuoja daug su savanorišku grįžimu ir reintegracija susijusių veiksmų. 2014–2018 m. Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo (PMIF) lėšomis buvo finansuota beveik 60 AVRR programų, taip pat panašios iniciatyvos finansuotos Europos plėtros fondo lėšomis ir pasitelkiant tokias priemones,

⁽¹⁾ Žr. 2021 m. liepos 14 d. Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komiteto parengtą *Frontex* faktų nustatymo tyrimo dėl įtariamų pagrindinių teisių pažeidimų ataskaitą, https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/238156/14072021%20Final%20Report%20FSWG_en.pdf.

kaip vystomojo bendradarbiavimo priemonė ir Pasirengimo narystei paramos priemonė. Kita vertus, esama daug valstybių narių, kurios turi savo AVRR programas.

2.6. Iki šiol yra labai įvairių priemonių, todėl sukurta daug iniciatyvų, programų ir projektų, kuriems kartais trūksta bendros orientacinės sistemos, o tai apsunkina jų vertinimą, taip pat veiksmingą jų taikymą. Šios strategijos tikslas – siekti labiau suderinti tas orientacines sistemas ir skatinti Europos šalių bendradarbiavimą rengiant AVRR programas.

2.7. Komisijos pateiktoje strategijoje numatyti šie tikslai: 1) priimti daugiau sprendimų dėl migrantų savanoriško grįžimo ir padidinti tokių sprendimų dalį, atsižvelgiant į bendrą grįžtančiųjų skaičių; 2) sukurti papildomą valstybių narių bendradarbiavimo ir solidarumo galimybę, prisidedant prie grąžinimo rėmimo; 3) didinti individualios ir Sąjungos pagalbos veiksmingumą, mažinant spragas ir dubliavimąsi bei didinant sinergiją su kitais paramos teikėjais ir trečiosiomis šalimis, įskaitant geresnę pažeidžiamų migrantų apsaugą; 4) užtikrinti tvarius grąžinimo ir reintegracijos veiksmus, atsižvelgiant į asmens poreikius ir į juos reaguojant; 5) skatinti grąžinimo tvarumą ir mažinti neteisėtą pakartotinę imigraciją, įskaitant paramos teikimą priimančiosioms bendruomenėms; 6) individualiu ir Sąjungos lygmenimis gerinti reintegracijos veiksmų tvarumą, taip pat jų indėlį į trečiųjų šalių vystymosi planus, užtikrinant sąsają su kitomis finansuojamomis vystymosi veiklomis nacionaliniu ar Sąjungos lygmenimis kūrimą; 7) didinti trečiųjų šalių pajėgumus ir dalyvavimą grąžinimo, readmisijos ir reintegracijos procesuose; 8) susieti minėtus tikslus taikant teisėmis grindžiamą ir į migrantus orientuotą požiūrį.

2.8. Savanoriškai grįžusiems asmenims dėl savanoriško grįžimo suteikiama realių galimybių, taip pat atsižvelgiama į jų poreikius, lūkesčius ir perspektyvas jiems grįžus. Be to, vykdant bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis, jiems gali padėti šalis, į kurią grįžtama. Todėl reintegracija yra būtina, siekiant užtikrinti grąžinimo programų veiksmingumą ir patikimumą, nes plėtojamos priemonės, kuriomis siekiama padėti migrantams įveikti socialinius, ekonominius ir psichosocialinius sunkumus, su kuriais jie susiduria grįždami į savo bendruomenę, taip pat siekiant užtikrinti, kad jų grįžimas būtų tvaresnis. Reintegracija turi būti rengiama dalyvaujant nacionalinėms ir vietos valdžios institucijoms, taip pat priimančiosioms vietos bendruomenėms ir pilietinei visuomenei, siekiant padėti užtikrinti realias ateities perspektyvas sugrąžintam asmeniui bei jo vietos bendruomenei.

2.9. Norint paremti suinteresuotuosius subjektus taikant šią strategiją, strategijoje bus numatyta konkreti praktinė tvarka pirmiau minėtiems tikslams įgyvendinti ir priemonių rinkinys, apimantis IT sprendimus, kuriais siekiama panaikinti esamas informacijos spragas ir palengvinti duomenų valdymą, taip pat į projektų valdymą orientuotas rekomendacijas, vystymosi programavimą ir pajėgumų kūrimą orientuotą požiūrį.

2.10. Ši strategija parengta remiantis atviru dalyvavimo procesu, į kurį įsitraukė įvairūs svarbiausi dalyviai, tokie kaip už AVRR programas atsakingos nacionalinės institucijos, subjektai, dalyvaujantys grąžinimo procese, paslaugų tinklai ir kt.

3. Pastabos dėl savanoriško grįžimo ir reintegracijos strategijos pristatymo

3.1. EESRK palankiai vertina Europos savanoriško grįžimo ir reintegracijos strategiją, kaip valdymo priemonę, kuria siekiama gerinti valstybių narių veiksmų koordinavimą ir bendrus tikslus migracijos valdymo srityje.

3.2. EESRK supranta, kad peržiūrint tokią priemonę, kaip savanoriškas grįžimas ir reintegracija, reikia atlikti patobulinimus, kuriuos Komisija įvardija savo komunikate. Mažinti požiūrių skirtumus ir grąžinimo išlaidas, gerinti informacijos rinkimą, grįžusiems asmenims teikiamų konsultacijų sistemą ir susijusių šalių veiksmų koordinavimą, remti savanoriško grįžimo ir reintegracijos projektų tvarumą, taip pat didinti numatytas šių programų lėšas – tai klausimai, kuriuos EESRK laiko būtinais, siekiant didinti šių priemonių veiksmingumą. EESRK taip pat mano, kad būtina gerinti duomenų rinkimą ir gerosios patirties nustatymą, siekiant dalytis įgyta patirtimi.

3.3. Tačiau, kaip ir anksčiau (Nuomonėje SOC/649⁽²⁾), EESRK apgailestauja, kad priemonės, kuriomis siekiama pažangos užtikrinant teisėtus patekimo kelius ir kurios daro poveikį daugeliui užsieniečių, gyvenančių Europos Sąjungoje, yra rengiamos vėliau nei pasiūlymai, kuriais siekiama išspręsti su pažeidimais susijusius klausimus, ir yra mažesnės apimties nei šie pasiūlymai. Primena, jog tam, kad būtų galima pasiūlyti alternatyvų, apimančių ne tik sienų kontrolę ir grąžinimą, būtina laikytis visa apimančio požiūrio į judumą.

⁽²⁾ OL C 123, 2021 4 9, p. 15.

3.4. EESRK pripažįsta sunkumus, su kuriais susiduria dauguma valstybių narių siekdamas veiksmingai grąžinti asmenis, ir Komisijos norą siekti bendros ir veiksmingos Europos grąžinimo sistemos. Vis dėlto EESRK nori priminti, kad daugelis grąžinimo atvejų nėra veiksmingi, nes nedalyvauja kilmės šalys, taip pat nenoriai dalyvauja asmenys, neteisėtai esantys ES. Savanoriškas grąžimas siekiant išvengti priverstinio išsiuntimo negali būti suprantamas kaip veiksmas be jokių sąlygų.

3.5. EESRK dar kartą reiškia abejones dėl remiamo grąžinimo, nes nėra aiškių valstybių narių paskatų dalyvauti šioje priemonėje, kuri tebėra paremta savanorišku solidarumu.

3.6. EESRK pripažįsta, kad Komisija stengiasi imtis priemonių grąžinimo srityje, tiek stebėdama nacionalines programas, tiek vykdydama pačios ES finansuojamas iniciatyvas. Šiuo požiūriu reikia atkreipti dėmesį į Europos grąžinimo ir reintegracijos tinklą, kuriuo skatinamas kompetentingų institucijų bendradarbiavimas migracijos srityje. Komisija yra numaciusi, kad nuo 2022 m. *Frontex* perims šio tinklo veiklą, o tai EESRK kelia didelį susirūpinimą, atsižvelgiant į Europos Parlamento darbo grupės parengtą ataskaitą dėl šios Europos agentūros įvykdytų teisių pažeidimų. EESRK nuomone, tai numaciūs reikia reikalauti sukurti veiksmingus ir operatyvius *Frontex* veiklos audito ir faktinės atskaitomybės mechanizmus, taip pat mechanizmus, pagal kuriuos būtų užtikrinta, kad agentūros veikla atitiktų žmogaus teises⁽³⁾. Šiam klausimui reikia skirti daug dėmesio, nes apsaugoti žmogaus teises būtina vykdant visus Europos Sąjungos veiksmus, įskaitant migracijos politiką, taip pat įgyvendinant grąžinimo ir reintegracijos procesus, o *Frontex* veiklos auditas turi būti vykdomas (ir prireikus pataisos atliekamos) tikruoju laiku.

3.7. Įgyvendinant grąžinimo ir reintegracijos programas sutelkiama daug dalyvių, paslaugų teikėjų, mokymo įstaigų, keičiamasi informacija ir ištekliais tiek išvykimo, tiek atvykimo šalyse. Šie dinamiški veiksmai grindžiami tuo, kad asmenys Europos teritorijoje yra neteisėtai, ir susirūpinimą kelia mintis, jog dėl to gali atsirasti verslų, paremtų būtent tų asmenų neteisėtu buvimu, o tai gali turėti įtakos šio imigracijos būdo skatinimui, tikintis, kad asmenys bus grąžinti (grįš savanoriškai ar bus grąžinti priverstinai).

4. Papildomos pastabos dėl šioje strategijoje taikomo požiūrio

4.1. EESRK vis dar mano, kad viena iš Europos Sąjungos strateginių imigracijos ir prieglobsčio politikos silpnųjų yra tai, kad ji dėmesį skiria beveik vien kovai su pažeidimais: tiek pasienyje, tiek pasitelkiant savanorišką grąžinimą ir priverstinį grąžinimą. Siekiant išvengti pažeidimų, reikia sukurti teisinius, lengvai pritaikomus, saugius ir veiksmingus patekimo į ES mechanizmus, kuriais taip pat būtų ribojamos pažeidimais grindžiamos ekonominio išnaudojimo galimybės.

4.2. EESRK yra susirūpinęs dėl pirmiau minėto tikslo paspartinti greitą savanorišką grąžinimą nuo išorės sienų, nes tai gali reikšti nepakankamas garantijas. Jei savanoriško grąžimo procesas suprantamas kaip brandus (asmens) sprendimas, apimantis reintegracijos veiksmus (kuriuose dalyvauja abiejų valstybių institucijos), nesuprantama, kodėl pasienyje reikėtų remtis šiuo modeliu. Priešingu atveju galima manyti, kad savanorišku grąžimu bus piktnaudžiaujama: šie asmenys išsiunčiami arba siekiama ekonomiškai atlyginti kelionės tikslo šalims, kurios priima grąžiusius asmenis, nepakankamai atsižvelgiant į jų pageidavimus, ir, blogiausia, – nepaisant jų teisių.

4.3. Veiksmingas visų suinteresuotųjų subjektų veiksmų koordinavimas. EESRK gali tik pritarti tam, kad viešojoje politikoje dalyvaujančių šalių veiksmai būtų koordinuojami geriau. Vis dėlto susirūpinimą kelia tai, kad daugėja tokių dalyvių ir suinteresuotųjų subjektų, kurie savanorišką grąžinimą mato kaip verslo galimybę ir kurie esamomis sąlygomis neatsižvelgia į grąžiusių asmenų poreikius.

4.4. Solidarumo ir bendradarbiavimo didinimas. Grąžinimo ir reintegracijos veiksmai turi būti įgyvendinami remiantis valstybių narių bendradarbiavimu ir solidarumu. Reikia stiprinti koordinavimo priemones, apimančias ne tik ekonominį indėlį, bet ir dalijimąsi žiniomis, įsipareigojimais ir įgyta patirtimi. Be to, visi veiksmai turi būti įgyvendinami remiantis pagarba ir bendradarbiavimu su trečiosiomis šalimis, kuriose plėtojamos šios iniciatyvos, skatinant ne tik institucijų dalyvavimą, bet ir bendradarbiavimą su pilietine visuomene bei jos indėlį.

⁽³⁾ Žr. 2021 m. liepos 14 d. Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komiteto parengtoje FRONTEX faktų nustatymo tyrimo dėl įtariamų pagrindinių teisių pažeidimų ataskaitoje išdėstytas rekomendacijas šiuo požiūriu: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/238156/14072021%20Final%20Report%20FSWG_en.pdf.

4.5. Parama savanoriškam migrantų, esančių trečiojoje šalyje ir tarp jų, grįžimui ir reintegracijai. EESRK nuomone, siekiant valdyti migraciją būtina užtikrinti bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis. Neatrodė, kad bendradarbiavimas, kai pagrindinis dėmesys skiriamas priemonėms, pagal kurias išteklių teikimas priklauso nuo pažeidimų, yra tinkamiausias būdas atgrasyti nuo tų pažeidimų.

4.6. Veiksmingas konsultavimas grąžinimo klausimais ir nukreipimas. Būtina geriau informuoti migrantus per visą procesą, turint omenyje tai, kad, net vykdant priverstinį išsiuntimą asmenų teisės yra neatimamos ir privalo būti užtikrintos. Būtent dėl to, taip pat dėl didelio subjektų, turinčių dalyvauti vykdant sėkmingą savanoriško grįžimo programą, skaičiaus (kilmės šalyje, kelionės tikslo šalyje, diasporoje ir t. t.), šios priemonės negali būti rengiamos kaip skubios priemonės, neužtikrinant aiškios jų sąsajos su reintegracijos projektais.

4.7. Pagalbos kokybės užtikrinimas. EESRK dar kartą gali tik pritarti tam, kad svarbu teikti savanoriško grįžimo paramą, apimančią įvairias paslaugas ir išmokas – nuo konsultavimo, medicininės ir psichologinės pagalbos iki finansinės, teisinės ir logistinės pagalbos organizuojant keliones. Todėl Komitetas dar kartą pažymi, kad AVRR programos negali būti suprantamos kaip masiškai ir visuotinai naudojama priemonė: savanoriškas šeimų grįžimas reikalauja užtikrinti išskirtinį dėmesį vaikams, kitaip nei kitais grąžinimo atvejais. *Frontex* vaidmuo užtikrinant kai kurių šių paslaugų teikimą ir vertinimą šiuo metu kelia susirūpinimą.

4.8. Reintegracijos pagalbos tvarumo ir šalių partnerių atsakomybės skatinimas. Šis klausimas labai svarbus ne tik siekiant užtikrinti grįžusių asmenų ateitį, bet ir siekiant užkirsti kelią pakartotinei neteisėtai imigracijai. EESRK dar kartą įspėja, kad pagal programas, susijusias su neteisėtai ES esančiais asmenimis, teikiamos paskatos yra nenuoseklios, o tai gali atgrasyti kilmės šalis nuo bet kokių bandymų sumažinti šiuos srautus. Be to, tokios politikos, kaip savanoriško grįžimo politika, veiksmingumo užtikrinimas remiantis tik trečiųjų šalių valia gali reikšmingai susilpninti Europos migracijos politikos patikimumą ir nuoseklumą.

4.9. Savanoriško grįžimo ir reintegracijos finansavimas. Akivaizdu, kad ES yra pagrindinė įvairių AVRR programų finansuotoja. Būtina užtikrinti, kad bet kokiais klausimais bendradarbiaujant su trečiosiomis šalimis būtų atsižvelgiama į tai, ar šios šalys įsipareigojusios laikytis tarptautinės viešosios teisės ir užtikrinti žmogaus teisių apsaugą bei pagrindines piliečių laisves. Bendradarbiaujant su trečiosiomis šalimis bet kurioje srityje, kurioje sprendžiami su žmogaus teisėmis susiję klausimai, turėtų būti gautas Europos Parlamento pritarimas. Siekis bendradarbiavimą grąžinimo srityje padaryti būtina Europos Sąjungos išorės veiksmų ir kaimynystės politikos sąlyga yra priemonė ne mažinti pažeidimus, o priešingai – šiuos pažeidimus reikšmingai skatinti.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2021–2025 m. ES kovos su organizuotu nusikalstamumu strategija“

(COM(2021) 170 final)

(2021/C 517/14)

Pranešėjas **Rafał Bogusław JANKOWSKI**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2021 5 31
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinė sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	226 / 0 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pasiūlymą dėl 2021–2025 m. ES kovos su organizuotu nusikalstamumu strategijos. Šioje strategijoje nustatyti kito penkerių metų laikotarpio prioritetai, veiksmai ir tikslai. Ji dar svarbi ir dėl to, kad tai pirmoji kovos su organizuotu nusikalstamumu strategija nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo, kurioje nustatyti konkretūs vidutinės trukmės ir ilgalaikiai tikslai, kuriuos reikia įgyvendinti visapusiškai gerbiant pagrindines teises.

1.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad strategija iš esmės grindžiama esamų priemonių stiprinimu siekiant remti tarpvalstybinį bendradarbiavimą, įskaitant tarptautinį bendradarbiavimą, kovą su prioritetinėmis nusikalstamumo rūšimis, kovą su nusikalstamos veiklos finansavimu ir nusikaltėlių taikomais prasiskverbimo į ekonomiką metodais, ypač pasitelkiant korupciją, ir remti veiksmus, kuriais siekiama spręsti problemas, susijusias su naujų technologijų naudojimu nusikalstamais tikslais.

1.3. EESRK mano, kad ES ir valstybės narės turėtų būti pajėgios numatyti nusikalstamų organizacijų veiklą, kad galėtų būti vienu žingsniu priekyje, daugiausia dėmesio skirdamos stebėsenai, skverbimuisi į pavojingą aplinką, duomenų rinkimui ir analizei, taip pat prevenciniams veiksams. Atsižvelgiant į tai, ypatingą dėmesį reikėtų skirti modernių visapusiškų tarptautinio bendradarbiavimo formų plėtojimui, bendradarbiavimui su pilietinėmis organizacijomis naudojamų sistemų ir duomenų bazių funkcinį pajėgumų išplėtimui, taip pat investicijoms į naujas technologijas.

1.4. EESRK palankiai vertina idėją toliau plėtoti veiklą, kuri yra ES politikos ciklo EMPACT (Europos kovos su nusikalstamumo grėsmėmis daugiadalykės platformos) dalis. Todėl EESRK mano, kad ketinimas didinti šios iniciatyvos finansavimą, taip pat parama bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis plėtojimui yra visiškai pagrįsti.

1.5. EESRK yra įsitikinęs, kad ypatingas dėmesys taip pat turėtų būti skiriamas:

- Europolo ir Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro (EMDCDA) teikiamai pagalbai ir paramai atliekant su narkotikais susijusių nusikaltimų rizikos analizę,
- esamų sistemų, tokių kaip SIS, Priumo sistema, keleivių duomenų įrašai (PNR) ir išankstinė informacija apie keleivius (API), kūrimui ir tobulinimui,
- būtinybei plėtoti ir tobulinti bendradarbiavimo tinklus ir tarptautinius veiksmus siekiant efektyviai kovoti su organizuotomis nusikalstamomis grupuotėmis, kaip antai jungtinėms tyrimų grupėms skirta bendradarbiavimo platforma ir vadinamieji didelės vertės taikiniai.

1.6. EESRK norėtų išreikšti savo pritarimą tam, kad būtų skirta papildomų išteklių valstybėms narėms remti pažangius kibernetinius sprendimus, skirtus skaitmeninei informacijai gauti, skaitmeniniams įrodymams apsaugoti ir aprūpinti specialia technine ir programine įranga, kuri būtų aktyviai naudojama tarpvalstybinėse operacijose ir tyrimuose.

1.7. EESRK pripažįsta, kad kovojant su organizuotu nusikalstamumu labai svarbu stiprinti turto susigrąžinimo ir kovos su pinigų plovimu priemones, taip pat skatinti finansų tyrimus siekiant panaikinti pajamas iš organizuoto nusikalstamumo ir užkirsti kelią jų įsiskverbimui į teisėtą ekonomiką ir visuomenę⁽¹⁾.

1.8. EESRK pažymi, kad organizuotas nusikalstamumas gali turėti didelį poveikį vietos bendruomenėms, viešosioms ir savivaldos tarnyboms, pažeidžiamų grupių apsaugai, vietos verslo veiklos aplinkai, ypač MVĮ, ir poveikio klimatui neutralizavimo veiklai. EESRK rekomenduoja stiprinti NVO, pilietinės visuomenės organizacijų, akademinės bendruomenės, jaunimo organizacijų, socialinės kontrolės institucijų ir informatorių vaidmenį kovojant su organizuotu nusikalstamumu plačiąja prasme, ypač prevencijos srityje.

1.9. EESRK ragina valstybes nares vykdyti viešas kovos su organizuotu nusikalstamumu kampanijas, kad piliečiai gautų reikiamą informaciją apie tai, kaip veikia organizuotos nusikalstamos grupuotės ir kaip jų išvengti. Šią veiklą puikiai papildo bendradarbiavimas su Europos nusikalstamumo prevencijos tinklu. Kiekviena valstybė narė turėtų dėti visas pastangas, kad būtų sukurta suprantama, saugi ir anoniminė informacijos apie įvykius ir reiškinius, kurie gali būti susiję su organizuotu nusikalstamumu, sistema.

1.10. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad vienas svarbiausių kovos su organizuotu nusikalstamumu aspektų yra užtikrinti, kad teisėsauga ir teisminės institucijos būtų pritaikytos skaitmeniniam amžiui, įskaitant prieigos prie skaitmeninių įkalčių ir įrodymų užtikrinimą.

1.11. Siekiant didinti pilietinės visuomenės prieigą prie informacijos, EESRK siūlo sukurti 2021–2025 m. ES kovos su organizuotu nusikalstamumu strategijos įgyvendinimo peržiūros (laikotarpio vidurio ir galutinio vertinimo) mechanizmą, remiantis Europos Komisijos teikiama informacija.

1.12. EESRK pažymi, kad siekiant veiksmingai užkirsti kelią organizuotoms nusikalstamoms grupuotėms ir su jomis kovoti, taip pat užtikrinti Europos Sąjungos piliečių saugą ir saugumą, o tai yra vienas svarbiausių prioritetų, teisėsaugos institucijos turi turėti prieigą prie būtinos informacijos, visapusiškai gerbiant pagrindines teises. Tvarkant duomenis neturėtų kilti jokių abejonių dėl privatumo apsaugos ir pagrindinių teisių. Asmens duomenų tvarkymas jau yra labai griežtai reglamentuojamas, o atnaujinti ir suderinti teisės aktai leistų veiksmingiau nagrinėti su duomenų apsauga susijusius klausimus.

1.13. EESRK palankiai vertina ir remia iniciatyvą plėtoti bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis, visų pirma:

— pradėti derybas dėl Eurojusto ir trečiųjų šalių bendradarbiavimo susitarimų,

— paspartinti derybas dėl Europolo ir trečiųjų šalių bendradarbiavimo,

— drauge su Europos išorės veiksmų tarnyba sustiprinti tarptautinį bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis ir tarptautinėmis organizacijomis.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1. Europos Komisijos pasiūlymu dėl 2021–2025 m. ES kovos su organizuotu nusikalstamumu strategijos siekiama visapusiškai spręsti sudėtingą ir plačią organizuoto nusikalstamumo problemą. Šioje strategijoje nustatyti kito penkerių metų laikotarpio prioritetai, veiksmai ir tikslai. Ji dar svarbi ir dėl to, kad tai pirmoji kovos su organizuotu nusikalstamumu strategija nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo, kurioje nustatyti konkretūs vidutinės trukmės ir ilgalaikiai tikslai, kuriuos reikia įgyvendinti visapusiškai gerbiant pagrindines teises.

2.2. Europos Komisija atkreipia dėmesį į tai, kad organizuotas nusikalstamumas yra viena iš pagrindinių grėsmių žmonių saugumui visoje ES. ES veikia vis daugiau organizuotų nusikalstamų grupuočių, kurios uždirba didžiulį pelną, kurį naudoja savo veiklai plėsti, taip pat įsiskverbti į teisėtą ekonomiką.

⁽¹⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 6.

2.3. Europos Komisijos nustatytais prioritetais atkreipiamas dėmesys į būtinybę stiprinti ES lygmens veiksmus remiant valstybes nares kovoje su organizuotu nusikalstamumu šiomis priemonėmis:

- teisėsaugos ir teismo bendradarbiavimo skatinimas,
- organizuotų nusikalstamų struktūrų žlugdymas ir kova su prioritetinėmis nusikalstamumo rūšimis,
- pajamų iš organizuoto nusikalstamumo panaikinimas ir jų įsiskverbimo į teisėtą ekonomiką ir visuomenę prevencija,
- teisėsaugos ir teisminių institucijų pritaikymas skaitmeniniam amžiui.

2.4. Svarbios visos iniciatyvos, kuriomis siekiama nustatyti ir sustiprinti veiksmus operatyvinio ir neoperatyvinio bendradarbiavimo, taip pat mokymo srityse. Taip pat svarbios ir tos (įvairios ir skirtingos) iniciatyvos, kuriomis aiškiai nurodoma, kad dabartinėje situacijoje, taip pat susidūrus su įvairiomis organizuoto ir sunkių formų nusikalstamumo grėsmėmis, nėra kito kelio ir kitos išeities, kaip tik dirbti kartu, veikti kartu, dalytis gerąja patirtimi su tarptautiniais partneriais, gerinti esamų sistemų veikimą ir investuoti į naujų technologijų kūrimą.

3. Bendrosios ir konkrečios pastabos

3.1. Sunkių formų ir organizuotas tarptautinis nusikalstamumas yra viena didžiausių pasaulinių grėsmių šiuolaikinės visuomenės vystymuisi. Organizuotos nusikalstamos grupės yra labai mobilios ir daugeliu atvejų veikia tarptautiniu mastu, todėl šalys negali veiksmingai su jomis kovoti dirbdamos vienos. Tarptautybinis organizuoto nusikalstamumo pobūdis reiškia, kad glaudžiai bendradarbiauti turi ne tik atitinkamos tarnybos ir institucijos, bet ir jų kolegos užsienyje – tiek Europos Sąjungoje, tiek tarptautinėse agentūrose. Todėl EESRK mano, kad Komisijos strategija yra savalaikė ir labai svarbi.

3.2. Dėl šiandieninių grėsmių reikia ne tik kurti naujas bendradarbiavimo sritis, derinant įvairių saugumo srities dalyvių kompetenciją ir stiprinant nusikaltimų prevencijos ir kovos su jais mechanizmus, bet ir naudoti kitas priemones ir technologijas. Todėl EESRK mano, kad būtinas glaudus ES institucijų ir valstybių narių bendradarbiavimas šioje srityje, taip pat koordinavimas ir galimybė naudotis Europolo operatyvine parama.

3.3. EESRK mano, kad labai svarbu toliau plėtoti veiksmų planą, skirtą kovai su organizuotomis nusikalstamomis grupuotėmis, didelės vertės taikiniais, keliančiais didžiausią grėsmę, pasitelkiant operatyvines pajėgas (OTF), tarptautinius projektus ir regionines iniciatyvas. Tiek veiksmas, nukreiptas prieš vadinamuosius didelės vertės taikinius, tiek operatyvinių pajėgų veiksmas turėtų būti laikomi praktinės ir konkrečios paramos ES valstybėms narėms pavyzdžiais.

3.4. Nusikalstamoje veikloje, kurią šiuo metu galima stebėti kibernetinėje erdvėje, tradiciniams nusikaltimams vykdyti, pavyzdžiui, neteisėtai prekybai šaunamaisiais ginklais ir šaudmenimis, medžiagomis, naudojamomis sprogmenims, narkotikams ar naujiems sintetiniams narkotikams gaminti, naudojamos tik pažangios technologijos. Didžiausia kliūtis veiksmingai nustatyti šios rūšies nusikaltimus neabejotinai yra nuasmeninimo priemonių naudojimas nusikalstamai veiklai. Šifruotas ryšys naudojant įvairias taikomąsias programas ir internetines pranešimų perdavimo priemones, kuriomis naudojasi nusikaltimų vykdytojai, yra rimta aptikimo proceso problema.

3.5. Tai, kad teisėsaugos institucijos neturi prieigos prie užšifruotų pranešimų, kuriuos naudoja organizuotos nusikalstamos grupuotės, turėtų būti laikoma vienu didžiausių trūkumų, nes nepakankama prieiga prie informacijos labai trukdo laiku imtis veiksmų. Todėl EESRK mano, kad Europos Komisijos įdiegta Europolui skirta nauja iššifravimo priemonė padės spręsti šias problemas ir turėtų būti laikoma labai naudinga ir būtina. Be to, reikia toliau dirbti šioje srityje, atsižvelgiant į sparčią naujų technologijų plėtrą.

3.6. Kitas kovos su kibernetiniais nusikaltimais aspektas yra tamsusis internetas, t. y. interneto tinklo, prie kurio prisijungiama naudojantis TOR tinklu, sritis, kurioje, veiksmingai užtikrinant nusikaltėlių, besinaudojančių kriptorinka, anonimiškumą, teikiant slapas komercines paslaugas vykdomi nusikaltimai, susiję su prekyba ginklais, narkotikais, vogtais banko kortelių duomenimis ir kenkimo programine įranga, ir savo paslaugas siūlo samdomi žudikai. Mokėjimai už operacijas atliekami virtualiomis valiutomis, kurios, kaip iš nusikalstamos veiklos kibernetinėje erdvėje gautų lėšų anoniminio pervedimo priemonė (pvz., bitkoinai), taip pat gali būti naudojamos nusikalstamu būdu įgytoms lėšoms plauti. Teisėsaugos institucijos neturi tinkamų teisinių priemonių įpareigoti paslaugų teikėjus atskleisti kriptografinius raktus, kurie leistų susipažinti su informacijos turiniu, neatlygintinai perduoti duomenis vykstančių procesų tikslais, registruoti naudotojų duomenis ir IP adresus, naudojamus skambučiams ir SMS žinutėms.

3.7. EESRK ragina ES institucijas tobulinti teisinę sistemą, kad būtų remiami ir stiprinami valstybių narių specializuotų institucijų gebėjimai veiksmingai kovoti su šiomis grėsmėmis. Neseniai paskelbtas ketinimas per Jungtinį tyrimų centrą sukurti stebėsenos priemonę, kuria naudojantis bus renkama žvalgybos informacija apie neteisėtą veiklą tamsiajame internete, turėtų būti vertinamas kaip itin plataus užmojo. Be to, tokios priemonės sukūrimas gali būti laikomas svarbiu veiksmu kovojant su organizuotu nusikalstamumu kibernetinėje erdvėje.

3.8. Iš teisėsaugos institucijų praktikos ir ankstesnės patirties matyti, kad kriptovaliutos vis dažniau naudojamos nusikalstamai veiklai, pavyzdžiui, pinigų plovimui ir sukčiavimui, ypač per IT tinklus, taip pat išpirkos mokėjimui per išpirkos reikalaujančių programas. Ne mažiau svarbi ir nuspėjama grėsmė yra galimybė nusikaltėliams naudoti kriptovaliutas siekiant pašalinti riziką, kad teisėsaugos institucijos konfiskuos neteisėtai įgytą turtą. EESRK rekomenduoja imtis tolesnių veiksmų rengiant reglamentą dėl finansinių sandorių stebėsenos ir kontrolės naudojant šių rūšių priemones.

3.9. EESRK mano, kad techninė sritis turėtų būti vertinama labai palankiai kaip dar viena paramos valstybėms narėms sritis. Sukūrus pažangią infrastruktūrą veiksmai taps efektyvesni ir gerokai sumažės finansinė našta, tenkanti atskiroms institucijoms (padidės nacionaliniu lygmeniu išleidžiamų lėšų efektyvumas). Iš tiesų, valstybėms narėms kylantis iššūkis yra atnaujinti priemonės ir programinę įrangą, kuriomis galima veiksmingai kovoti su elektroniniais nusikaltimais, o tai, atsižvelgiant į sparčiai kintančią rinką ir jos plėtrą, yra didelė finansinė našta atskiroms institucijoms. Todėl EESRK rekomenduoja Komisijai ir valstybėms narėms geriau įvertinti institucijų poreikius ir skirti pakankamai išteklių, kad jos galėtų aktyviai kovoti su šiomis grėsmėmis.

3.10. EESRK remia ir labai svarbiu laiko Europos Komisijos planą pasiūlyti teisės aktą, kuriuo siekiama nuo seksualinės prievartos geriau apsaugoti vaikus, be kita ko, reikalaujant, kad atitinkamų internetinių paslaugų teikėjai aptiktų žinomą seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagą ir apie ją praneštų valdžios institucijoms ⁽²⁾.

3.11. ES kovos su klastojimu priemonių rinkinys, kuriame bus išdėstyti teisėsaugos institucijų, teisių subjektų ir tarpininkų bendrų veiksmų, bendradarbiavimo ir keitimosi duomenimis principai, tampa vis svarbesnis, visų pirma atsižvelgiant į medicinos ir sanitarijos reikmenų klastojimą COVID-19 pandemijos metu, nes organizuotos nusikalstamos grupės dalyvavo gaminant ir tiekiant suklastotas apsaugines priemones, testų rinkinius ir vaistus. Kadangi EESRK mano, kad bendradarbiavimas ir keitimasis duomenimis yra vienas iš svarbiausių elementų, jis pritaria tolesniam šios priemonės plėtojimui.

3.12. EESRK, kaip Europos pilietinės visuomenės atstovas, mano, kad veiklai aplinkos apsaugos ir kultūros vertybių srityje reikalinga tinkama parama, įskaitant ekspertų gebėjimų stiprinimą ir struktūrinį bendradarbiavimą.

3.13. EESRK mano, jog svarbu, kad valstybės narės išnaudotų galimybes, kurių suteikia neoficialus tarptautinis teisėsaugos kovos su pinigų plovimu padalinių operatyvinis tinklas AMON ir Kamdeno turto susigrąžinimo tarpagentūrinis tinklas CARIN (neoficialus tinklas, vienijantis teisėsaugos ir teisminių institucijų specialistus, kurių specializacija – turto atsekimas, įšaldymas, areštas ir konfiskavimas).

3.14. EESRK remia Komisijos pasiūlymą sukurti mokymo apie elektroninius nusikaltimus sistemą ir rekomenduoja visų pirma sukurti skaitmeninių tyrimų ekspertų sertifikavimo ir akreditacijos sistemą, kuri bus labai praktiškas kovos su elektroniniais nusikaltimais aspektas.

3.15. Sunkių formų ir organizuotas nusikalstamumas yra viena didžiausių pasaulinių grėsmių šiuolaikinės visuomenės vystymuisi. Kova su organizuotu nusikalstamumu niekada nebuvo tokia sudėtinga kaip šiandien. Nusikaltėlių metodai tampa vis pažangesni, specializuoti, slepiami ir užmaskuojami kaip įvairi kita veikla. Atsižvelgdamas į tai, EESRK remia visas iniciatyvas, kuriomis siekiama nustatyti ir sustiprinti veiksmus operatyvinio ir neoperatyvinio bendradarbiavimo, taip

⁽²⁾ OL C 374, 2021 9 16, p. 58.

pat mokymo srityse. Taip pat mano, kad dabartinėje geopolitinėje situacijoje, be kita ko susiduriant su įvairiomis organizuoto ir sunkių formų nusikalstamumo grėsmėmis, nėra kito kelio ir kitos išeities, kaip tik dirbti kartu, veikti kartu ir dalytis gerąja patirtimi tarptautinėje arenoje.

3.16. Kova su nusikalstamos veiklos finansavimu ir turto susigrąžinimas bei konfiskavimas turi lemiamos reikšmės ne tik atskleidžiant šią veiklą, bet ir griauinant šios nusikalstamos veiklos struktūras, pažeidžiant tylos kodeksą ir stabdant naują nusikalstamą veiklą. Tai taip pat užkerta kelią išsiskverbimui į teisėtą ekonomiką ir visuomenę. Tačiau, nepaisant teisinės sistemos kūrimo šioje srityje ir teisėsaugos institucijų naudojamos taktikos plėtros, konfiskuojamas tik 1 % nusikalstamu būdu įgyto turto. EESRK mano, kad iššūkiai, kurie kyla kovojant su prekyba narkotikais tamsiajame internete, visų pirma yra susiję su sparčiai kintančia rinka (labai trumpa rinkų gyvavimo trukmė) ir sudėtinga mokėjimų kriptovaliutomis identifikavimo sistema. Tai, kad teisėsaugos pareigūnai turi nepakankamai žinių apie kibernetinius nusikaltimus, įskaitant su narkotikais susijusius nusikaltimus internete ir (arba) tamsiajame internete, yra dar vienas trūkumas, kurį galima pašalinti įgyvendinus Komisijos pasiūlymus.

3.17. EESRK siūlo apsvarstyti galimybę imtis nusikalstamumo prevencijos priemonių ir didinti visuomenės informuotumą. Tai galėtų apimti viešąsias kampanijas, kurių metu būtų didinamas piliečių informuotumas apie naujas grėsmes ir organizuoto nusikalstamumo sritis bei nusikaltėlių *modus operandi*, nes visuomenė ir piliečiai dažnai neatpažįsta organizuotų nusikalstamų grupuočių vykdomos nusikalstamos veiklos.

Sukūrus sistemą, pagal kurią ES piliečiai, aptikę galimus nusikalstamos veiklos požymius, galėtų lengvai informuoti teisėsaugos institucijas (pranešimų anonimiškumas), labai sustiprėtų tiek saugumo jausmas, tiek kovos su organizuotu nusikalstamumu veiksmingumas.

3.18. Visame pasaulyje teisėsaugos institucijos ir policijos tarnybos paprastai išsikiša tik po to, kai nusikaltimas jau padarytas, ir dažnai negali užkirsti kelio nusikaltimo įvykdymui. EESRK mano, kad idealu būtų reaguoti į nusikalstamą veiklą ir užkirsti jai kelią, tačiau visi turėtų žinoti, kad užbėgti už akių nusikalstamos grupuotės yra nepaprastai sunku. Nusikaltėliams lengva naudotis naujomis technologijomis, jiems nereikia laikytis biudžeto apribojimų, įstatymų ir politinio korektiškumo, o pelnas jiems svarbiau už žmonių gyvybes. Nusikaltėliai labai greitai prisitaiko prie naujų sąlygų, sukuria naujus darbo būdus ir patenka į sritis, kuriose jie anksčiau neveikė. COVID-19 pandemija galėtų būti pavyzdys.

3.19. Kasmet pagal EMPACT rengiami operatyvinių veiksmų planai, kuriais reaguojama į naujausias nusikalstamumo tendencijas Europos ir pasaulio lygmenimis. Svarbu tai, kad veiksmų plane atsižvelgiama į problemas, kylančias Europos Sąjungos šalyse ir bendradarbiaujančiose trečiojoje šalyse, pavyzdžiui, Islandijoje, Norvegijoje ir Šveicarijoje. Jų darbas leidžia ne tik anksti nustatyti problemas, bet ir parengti tinkamą darbo metodiką. Taip pat reikia finansiškai remti operatyvinę veiklą, skirtą kovai su organizuotu nusikalstamumu.

3.20. EESRK norėtų pabrėžti naujų kovos su organizuotu nusikalstamumu priemonių svarbą. Šios priemonės: a) SIS, Priumo sistema, keleivio duomenų įrašai (PNR) ir išankstinė informacija apie keleivius (API); b) jungtinės tyrimų grupės skirta bendradarbiavimo platforma, siekiant pagerinti bendravimą ir keitimąsi informacija, taip pat Eurojusto bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis stiprinimas, ir c) vadinamieji didelės vertės taikiniai (HVT), pasitelkiant operatyvines darbo grupes, tarptautinius projektus ir regionines iniciatyvas, siekiant sukurti bendradarbiavimo tinklus ir imtis tarptautinių veiksmų efektyviai kovai su organizuotu nusikalstamumu grupuotėmis.

3.21. Valstybių narių teisės aktų ar praktikos skirtumai dažnai įvardijami kaip silpno tarptautinio bendradarbiavimo arba jo nebuvimo priežastis. Todėl reikėtų dar palankiau vertinti iniciatyvą sukurti ES policijos bendradarbiavimo kodeksą. Šiuo atžvilgiu neabejotinai bus naudingas Europos Komisijos jau pradėtas išorės tyrimas siekiant įvertinti 2008 m. Tarybos pamatinį sprendimą dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu.

3.22. Svarbus vaidmuo skatinant vietos aspektą, derinamą su administracijos požiūriu į kovą su organizuotu nusikalstamumu, tenka metodui, leidžiančiam vietos valdžios institucijoms bendradarbiauti su teisėsaugos institucijomis ir pilietine visuomene pasitelkiant administracines priemones, kad būtų užkirstas kelias nusikalstamos organizacijoms išsiskverbti į teisėtą verslą ir administracinę infrastruktūrą.

3.23. Kovos su organizuotu nusikalstamumu problema, išsamiai aptarta Europos Komisijos 2021–2025 m. strategijoje, kyla dėl nuolat besikeičiančio reiškinio, kuris įvairiais būdais apima visas mūsų gyvenimo sritis ir politinę bei socialinę sferą. Organizuotas nusikalstamumas naudojasi naujausiais skaitmeninio amžiaus laimėjimais, paprastai išnaudoja skurdžiausius gyventojus ir yra valdoms žemiausių instinktų, paverčia vilties netekusius žmones priklausomais ir, skleidamas baimę,

verčia juos daryti nusikaltimus. EESRK supranta, kad šioje srityje reikia bendrų ES ir valstybių narių veiksmų ir supratimo. Be to, turi būti aišku, kad būtina užbėgti už akių nusikalstamosioms organizacijoms, nustatant naujas tendencijas, atsirandančias šiose grupuotėse, kurios veikia nepaisydamos politinių ir administracinių sienų.

3.24. Savo nuomonėse ir informaciniame pranešime EESRK neseniai nagrinėjo kovą su terorizmu, turinčią sąlyčio taškų su kova su organizuotu nusikalstamumu. EESRK ir toliau pilietinės visuomenės vardu stebės būsimas kovos su organizuotomis nusikalstamosiomis grupuotėmis priemones ir šiomis aplinkybėmis palankiai vertina Komisijos pasiūlymą Tarybai ir Europos Parlamentui į atitinkamas derybas su trečiosiomis šalimis įtraukti Europos išorės veiksmų tarnybą, Eurojustą ir Europolą ⁽³⁾.

3.25. EESRK pabrėžia, kad reikėtų konsultuotis su pilietinės visuomenės organizacijomis, nepriklausomomis stebėsenos institucijomis ir informatoriais ir, užtikrinant visapusišką apsaugą, juos įtraukti į kovos su organizuotu nusikalstamumu mechanizmą, siekiant veiksmingai apsaugoti piliečius, Europos ekonomiką ir vietos bendruomenes bei užtikrinti teisinės valstybės principą ir pagrindines teises.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

⁽³⁾ SOC/673: „Europolo įgaliojimų stiprinimas“ (OL C 341, 2021 8 24, p. 66), SOC/675: „Direktyvos dėl kovos su terorizmu vertinimas“, SOC/676: „ES kovos su terorizmu darbotvarkė“ (OL C 341, 2021 8 24, p. 71).

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo
dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių**

(COM(2021) 282 final – 2021/0137 (NLE))

(2021/C 517/15)

Pranešėja **Marina Elvira CALDERONE**

Konsultavimasis	Europos Sąjungos Taryba, 2021 6 11
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 148 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 23
Plenarinės sesijos Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	185 / 1 / 16

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina pasiūlymą dėl Tarybos sprendimo dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių. Šios gairės yra naudingas pagrindas suteikti užimtumo politikai kryptį siekiant paremti pageidaujamą laipsnišką išėjimą iš pandemijos sukeltos krizės ir įvairiomis ekonominės paramos formomis siekti užimtumui palankaus rezultato. Šios gairės taip pat taps naudingu pagrindu siekiant, kad ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonėmis bus padėtas pagrindas kurti kokybiškas darbo vietas aplinkos ir socialiniu požiūriu tvarioje ekonomikoje. Veiksmingos užimtumo politikos koordinavimas yra pagrindinė gairė, galinti padėti užtikrinti aukštesnį valstybių narių sanglaudos lygį ir sumažinti jų socialinių bei ekonominių sąlygų skirtumus.

1.2. Užimtumo gairėse turi būti atsižvelgiama į COVID-19 pandemijos poveikį darbo rinkai, Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų planą ir Porto socialinių reikalų aukščiausiojo lygio susitikimo, kuriame buvo nustatyti plačių užmojų socialiniai tikslai užimtumo, kovos su skurdu ir prieigos prie igūdžių srityse, rezultatus. Taip pat reikės stebėti, kokių poveikį užimtumui padarys paramos priemonės, kaip antai programa SURE ir priemonė „Next Generation ES“, pagal kurias savitarpio pagalbos tikslais leidžiamos ES obligacijos – skolos vertybiniai popieriai, kuriais naudojantis remiama ir darbo politika. Be to, nacionaliniais ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planais bus užtikrinamas išteklių prieinamumas įgyvendinant valstybių narių darbo politiką, tačiau jiems būdingos tam tikros politikos sąlygos, susijusios su tikslais, veiklos sritimis ir lėšų panaudojimu, ypatingą dėmesį skiriant aktyviai darbo rinkos politikai.

1.3. ES politika turi būti derinama su užimtumo gairių tikslais, kurių siekiama stiprinant darbo rinką, remiant įmonių produktyvumą ir konkurencingumą, Europos Sąjungos socialinę rinkos ekonomiką ir struktūrines priemones, skirtas perėjimui nuo laikinųjų darbo apsaugos priemonių taikymo prie kokybiškų darbo vietų kūrimo. Tokių procesų metu reikia visapusiškai panaudoti socialinį dialogą, kolektyvines sutartis ir socialinių partnerių bei pilietinės visuomenės atstovų dalyvavimą priimančias sprendimus.

1.4. EESRK nuomone, vertinant 5 gairę, kuria siekiama „padidinti darbo jėgos paklausą“, reikia, kad paklausos atsigavimo procesas būtų vykdomas kartu su veiksmais, skirtais didinti pačią paklausą, sudaryti palankesnes galimybes patekti į darbo rinką, skatinti įmonių ekonominę ir socialinę tvarumą, darbuotojų profesionalizaciją ir gerinti darbo sąlygas. Tai galima padaryti visapusiškai išnaudojant gamybos sistemų pertvarkymo galimybes, pritaikant skaitmenines technologijas ir aplinkos tvarumo skatinimo priemones ir skatinant mokymąsi visą gyvenimą. Ekonominės politikos priemonės turi būti nuosekliai derinamos su darbo jėgos paklausos gaivinimo politika.

1.5. Dėl 6 gairės, nustatytos siekiant padidinti darbo jėgos pasiūlą ir pagerinti įsidarbinimo galimybes, igūdžius bei kompetenciją, EESRK pažymi, kad svarbiausia, jog atskiros valstybės narės gebėtų planuoti, kaip veiksmingai derinti nacionaliniuose ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose bei struktūrinių fondų programose numatytas investavimo į profesinį mokymą ir darbo rinką priemones. Dėl dabartinės krizės tapo dar akivaizdžiau, kad būtina pripažinti ir užtikrinti teisę mokytis visą gyvenimą, realias galimybes gauti kokybišką išsilavinimą ir mokymą ir tobulinti igūdžius bei sumažinti dabartinius profesinės kvalifikacijos kėlimo skirtumus tiek tarp gamybinių kategorijų, tiek tarp

valstybių narių. Socialinių teisių ramsčio veiksmų plane nustatytas tikslas suteikti profesinio mokymo galimybes leis įvertinti valstybių narių gebėjimą parengti naujas priemones, padėsiančias sumažinti galimybių patekti į darbo rinką skirtumus ir atliepti su reikalingais naujais įgūdžiais susijusius darbo rinkos poreikius.

1.6. Vertindamas 7 gairę „darbo rinkų veikimo ir socialinio dialogo veiksmingumo gerinimas“, EESRK pritaria, kad reikia sukurti ES skaitmeninę darbo paklausos ir pasiūlos derinimo platformą, kuri taptų bendru standartu valstybėms narėms ir užimtumo tarnyboms ir taip padėtų skatinti aktyvią politiką ir judumą Europoje, visų pirma stiprinant tiek viešąsias, tiek privačias darbo tarnybas. Griežtų saugumo ir rizikos prevencijos priemonių taikymas turi tapti pagrindu skatinti platesnio masto prevencijos kultūrą valstybėse narėse, kaip pagrindinį elementą skleidžiant bendrą „darbo kultūrą“, kurioje būtų tinkamai panaudojamos kiekvieno asmens potencialas, skatinama gerovė ir užkertamas kelias bet kokiame pavojui ir rizikai darbo vietose. Socialinis dialogas ir kolektyvinių sutarčių sudarymas yra svarbus Europos šalių ekonomikos tvarumo ir atsparumo ramstis, tačiau kai kuriose valstybėse narėse vis dar reikia nacionalinio lygmens teisės aktų ir institucijų sistemos, kuri padėtų kurti ir remti pramoninių ryšių sistemas.

1.7. EESRK mano, kad stiprinant samdomųjų darbuotojų užimtumo politiką svarbu skatinti valstybių gebėjimą skatinti paramos savisamdai ir savarankiškam bei profesionaliam darbui veiksmus, visų pirma skirtus jaunimui.

1.8. 8 gaire ketinama užtikrinti „lygių galimybių visiems skatinimą, socialinės įtraukties didinimą ir kovą su skurdu“. EESRK pritaria šiai gairei, nes, atrodo, yra labai svarbu apibrėžti užimtumo politikos strategiją, pagal kurią būtų galima užtikrinti vienodas galimybes patekti į darbo rinką ir palaikyti darbo santykius. Gerovės, darbo rinkos, ekonomikos veikimo santykis ir kova su nelygybe bei skurdu yra pagrindinė užimtumo politikos kryptis bei gairė, galinti nulemti ryšį tarp ekonomikos augimo ir socialinio vystymosi. EESRK taip pat primena, kad svarbu nustatyti veiksmingą įtraukties politiką, kuri turėtų būti laikoma būtina investicija į tą patį ekonomikos augimą ir ekonomikos bei gamybos sistemų gerinimą. Taip pat yra ypač svarbu nustatyti priemones, kurios leistų išvengti „naujo skurdo“ rizikos tarp mažas pajamas gaunančių darbuotojų, jas derinant su kitomis kovos su skurdu strategijomis.

2. Aplinkybės

2.1. Įžanga

2.1.1. Užimtumo gairės priimtos 2019 m., bet 2020 m. jos buvo pritaikytos siekiant atsižvelgti į dėl COVID-19 krizės atsiradusius naujus veiksnius, žaliąją ir skaitmeninę pertvarką bei darnaus vystymosi tikslus. EESRK patvirtina savo nuomonėje SOC/646 ⁽¹⁾ jau pateiktą analizę ir vertinimą, o šioje nuomonėje pateikia tam tikras pastabas, atsižvelgiant į pandemijos krizės poveikį Europos piliečių gyvenimo ir darbo sąlygoms bei būtinybę iš naujo nustatyti valstybių narių ir ES institucijų veiksmų prioritetus.

2.1.2. Komisijos pasiūlyme numatyta, kad užimtumo gairės – pridedamos prie Tarybos sprendimo (ES) 2020/1512 ⁽²⁾ – būtų taikomos ir 2021 m. ir kad valstybės narės galėtų jomis remtis apibrėždamos užimtumo politiką bei nacionalines reformų programas. Šiandien atrodo, kad svarbiausia užtikrinti teigiamą paramos priemonių socialinį poveikį ekonomikos ir gamybos gaivinimui bei atsparumui.

2.2. Gairės yra tokios:

- 5 gairė – darbo jėgos paklausos didinimas,
- 6 gairė – darbo jėgos pasiūlos didinimas ir galimybių įsidarbinti, įgūdžių bei kompetencijos gerinimas,
- 7 gairė – darbo rinkų veikimo ir socialinio dialogo veiksmingumo gerinimas,
- 8 gairė – lygių galimybių visiems skatinimas, socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu.

⁽¹⁾ OL C 232, 2020 7 14, p. 18.

⁽²⁾ 2020 m. spalio 13 d. Tarybos sprendimas (ES) 2020/1512 dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių (OL L 344, 2020 10 19, p. 22).

2.3. Pasiūlyme pabrėžiama, kad ES ir valstybės narės turėtų:

2.3.1. kovoti su socialine atskirtimi ir diskriminacija bei skatinti socialinį teisingumą ir apsaugą, lyčių lygybę, kartų solidarumą ir vaiko teisių apsaugą: praėjusių metų gegužės mėnesį Porto socialinių reikalų aukščiausiojo lygio susitikime valstybės narės įsipareigojo siekti plataus užmojo socialinių tikslų, į kuriuos reikia atsižvelgti nustatant nacionalinę politiką ir naujas ES paramos žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai bei socialinės ir ekonominės konvergencijos priemonės, kuriomis turi būti stiprinamas ES socialinės rinkos ekonomikos konkurencingumas;

2.3.2. užtikrinti, kad užimtumo ir ekonominė politika būtų derinama siekiant užtikrinti neutralų ES poveikį klimatui, padėti pereiti prie aplinkos požiūriu tvarios skaitmeninės ekonomikos, siekiant padidinti konkurencingumą užtikrinant tinkamas darbo sąlygas, skatinant inovacijas, propaguojant socialinį teisingumą ir lygias galimybes, taip pat kovojant su nelygybe ir regioniniais skirtumais. Bendros politikos ir veiksmingos bei nuoseklios užimtumo strategijos įgyvendinimas yra lemiamas veiksnys siekiant pereiti nuo ekstremaliosios situacijos valdymo prie atsigavimo, kuris galėtų paskatinti aplinkos ir socialiniu požiūriu tvarų vystymąsi bei kurti naujas darbo vietas ir geresnes sąlygas užimtumui;

2.3.3. dirbti kartu siekiant reaguoti į tokius struktūrinius veiksnius kaip klimato kaita ir su aplinka susiję iššūkiai, globalizacija, skaitmeninė pertvarka, dirbtinis intelektas, nuotolinis darbas, platformų ekonomika ir demografiniai pokyčiai, prireikšius pritaikant esamas sistemas;

2.3.4. priimti priemones ir politiką, reikalingas siekiant sustiprinti tvarų ekonomikos augimą, kokybišką užimtumą ir produktyvumą, bet didinant socialinę ir teritorinę sanglaudą, skatinant aukštynkryptę konvergenciją bei valstybių narių fiskalinę atsakomybę;

2.3.5. užtikrinti, kad darbo rinkos, įskaitant nacionalinius darbo užmokesčio nustatymo mechanizmus, reformos būtų vykdomos pagal nacionalinę socialinio dialogo praktiką, nustatant sąžiningą darbo užmokestį ir diegiant deramus gyvenimo bei darbo standartus;

2.3.6. užtikrinti, kad COVID-19 krizės socialinis ir ekonominis poveikis bei jos poveikis užimtumui būtų sumažintas veiksminga politika ir priemonėmis.

2.4. Valstybės narės ir Sąjunga turi siekti parengti suderintą užimtumo strategiją, skirtą visų pirma kvalifikuotai, tinkamai parengtai, gebančiai prisitaikyti darbo jėgai skatinti (ir į ateitį orientuotoms bei į ekonomikos pokyčius reaguojančioms darbo rinkoms). Valstybės narės užimtumo skatinimą turi laikyti bendro intereso reikalu ir savo veiksmus koordinuoti Taryboje. SESV 148 straipsnyje numatyta, kad Taryba priima užimtumo gaires, kuriose apibrėžiama valstybių narių užimtumo politikos koordinavimo apimtis ir kryptis ir kuriomis grindžiamos per Europos semestrą pateiktos konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos.

2.5. Svarbu pabrėžti, kad dėl esamų rizikos veiksnių, kaip rodo COVID-19 pandemijos poveikis ekonominėms ir socialinėms sistemoms, reikia paramos, įskaitant finansinę, priemonių, kurios leistų valstybėms narėms įgyvendinti bendras iniciatyvas, siekiant šalinti krizės poveikį ES piliečių gyvenimo ir darbo sąlygoms..

2.6. EESRK mano, kad galima pritarti per pastaruosius mėnesius Komisijos priimtiems sprendimams, kuriais remiantis buvo patvirtinti nacionaliniai ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planai, ir kad jais siekiama paremti teisingo ir darnaus vystymosi modelį. Kartu reikia siekti, kad pasibaigus pandemijos sukeltai krizei nesusidarytų sąlygos, dėl kurių kiltų didesnė socialinės atskirties rizika ir padidėtų teritoriniai skirtumai, kurie per keletą pastarųjų metų padidėjo, visų pirma tarp Europos regionų, kaip nuo 2013 m. rodo Europos Komisijos regionų konkurencingumo indeksas, pagal kurį vertinamas teritorijų savitarpio konkurencingumas.

2.7. Kuriant tam tikrą ekonomikos ir įtraukaus vystymosi modelį, reikia remti politiką ir investicijas, kuriomis skatinama didinti gamybos, skaitmeninės pertvarkos ir logistikos infrastruktūros pajėgumus, veiksmus, kuriais skatinama teritorinė sanglauda, žmogiškojo kapitalo didinimas, darbo jėgos profesinis mokymas ir stiprinamos darbo rinkos rėmimo priemonės bei socialinių ir asmeninių paslaugų sistema. Europa, kurioje susidarytų pernelyg dideli skirtumai ir nevienoda prieiga prie galimybių, būtų silpnesnė, todėl EESRK mano, kad sanglauda ir toliau turėtų būti ramstis, kuriuo grindžiama ir augimo politika.

2.8. Dėl pandemijos kilusi krizė pagilino tam tikras ES darbo rinkos struktūrines problemas ir išryškino uždavinius, kuriems spręsti reikalinga visapusiška politika, galinti tiek padėti labiausiai pažeidžiamose padėtyje atsidūrusioms kategorijoms rasti išeitį, tiek padėti įveikti konkrečiuose darbo rinkos sektoriuose kylančius sunkumus. Valstybėse narėse vykstant pertvarkai būtina politika, veiksmai ir priemonės, kuriems plačiai pritariama ir kurie glaudžiai koordinuojami, taip pat nuolatinė parama socialiniam dialogui.

2.9. Visiems darbuotojams – tiek dirbantiems nuotolinį darbą, tiek pagal naujas darbo formas, įskaitant darbą platformose – turi būti sudarytos galimybės naudotis socialine apsauga, šiuo tikslu stiprinant gerovės sistemas. Turi būti skatinama įtraukti pažeidžiamiausias kategorijas ir visapusiškai skatinti moteris dalyvauti darbo rinkoje siekiant išvengti bet kokios formos diskriminacijos ir pašalinant vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK, remdamasis tuo, kas buvo nurodyta ankstesnėse nuomonėse dėl užimtumo gairių, pabrėžia:

3.1.1. Kova su diskriminacija yra susijusi su pastangomis gerinti darbo kokybę, todėl valstybės narės turi kartu įgyvendinti strategijas, kuriose produktyvumas ir konkurencinis pajėgumas būtų susietas su žmogiškojo kapitalo didinimo ir geresnių darbo sąlygų darbuotojams užtikrinimo sistemomis.

3.1.2. Krizės situacijose didėja socialinės rizikos veiksniai, visų pirma nelygybė, todėl investicijos ir parama ekonomikos gaivinimui turi būti susietos su tvirta investicijų į socialinę bei darbo infrastruktūrą sistema, pagal kurią būtų galima tinkama politika bei priemonėmis užtikrinti aukštesnius socialinės apsaugos standartus valstybėse narėse.

3.1.3. Tobulinant Europos ekonomines ir socialines sistemas turi būti numatyti ryžtingi bendri veiksmai, kuriais siekiama užkirsti kelią socialiniam dempingui tarp valstybių narių, dėl kurio sumažėja darbuotojų apsauga, garantijos ir saugumas; kartu turi būti skatinama sąžininga konkurencija, kuri padėtų diegti inovacijas ir būtų grindžiama tinkamu darbo jėgos panaudojimu bei produktų ir paslaugų tvarumu. Būtina aktyvi darbo rinkos politika, pavyzdžiui, laikinos įdarbinimo paskatos pažeidžiamoms grupėms, kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo galimybės ir parama verslumui, įskaitant socialinę ekonomiką.

3.1.4. Diegiant inovacijas labai svarbus naujosios kartos indėlis; jai turi būti užtikrinta galimybė užimti kokybiškas ir stabilias darbo vietas skatinant darbuotojų judumą tarp valstybių narių. EESRK pritaria Porto deklaracijoje išdėstytam teiginiui, kad „[j]aunimas yra nepakeičiamas Europos dinamiškumo, talentų ir kūrybiškumo šaltinis“. Todėl svarbu remti savarankišką, intelektualų ir profesionalų darbą, taip pat naują verslą bei naujoves diegiančiais startuoliais.

3.1.5. Siekiant užtikrinti tinkamą socialinį augimą, reikia vėl sutelkti dėmesį į negamybinį darbą, visų pirma asmenines ir vietos paslaugas bei kooperatinės ekonominės ir socialinės veiklos organizavimo formas, nes socialiniai ryšiai yra labai svarbus vystymosi ir augimo elementas.

3.1.6. Atsižvelgiant į tai, atrodo svarbu, kad gairėmis būtų siekiama įgyvendinti Europos socialinių teisių ramstį, kuris laikomas gaire siekiant užtikrinti tinkamą ir teigiamą priemonių, kuriomis siekiama įveikti ekonominę ir socialinę krizę, poveikį visuomenei, turint omenyje, kad dėl ekstremaliosios sveikatos situacijos kyla didesnis atskirties pavojus⁽³⁾. Veiksmų plane yra numatyti ir nustatyti trys nauji tikslai, susiję su užimtumo lygiu, profesinio mokymo galimybėmis ir igūdžių pritaikymu, kova su skurdu, visų pirma vaikų skurdu, todėl įgyvendindamos Europos semestrą valstybės narės privalo nustatyti politiką ir priemones, kuriose būtų apibrėžti etapai minėtiems tikslams pasiekti. Be to, Komitetas jau pabrėžė, kad būtina apibrėžti naujus socialinius rodiklius valstybių narių pasiektai pažangai įvertinti.

3.1.7. Aktyvus struktūrinis socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimas labai svarbus siekiant įgyvendinti nacionalinius ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus bei pasiekti veiksmų plane nustatytus tikslus. Komitetas primena, kad būtina nustatyti oficialias konsultavimosi procedūras, kurios sudarytų palankias sąlygas keistis informacija su nacionalinėmis Vyriausybėmis ir institucijomis ir pašalinti likusias kliūtis, trukdančias veiksmingai konsultuotis su pilietine visuomene ir jai dalyvauti; be to, reikia apibrėžti priemones, kuriomis būtų sustiprinamos kolektyvinės derybos ir skatinama sutarčių aprėptis.

3.1.8. Atrodo visiškai akivaizdu, kad profesinio mokymo ir nuolatinio mokymosi sistemos yra socialinės, ekonominės ir darbo politikos jungiamoji grandis ir kad igūdžių centralizuotumas bei horizontalumas turi lemiamos reikšmės užtikrinant aktyvios politikos veiksmingumą ir turėtų tapti gairių pagrindu.

⁽³⁾ OL C 374, 2021 9 16, p. 38.

3.1.9. Profesinio mokymo sistemų kokybinė raida turi būti laikoma prioritetiniu tikslu ne tik skatinant įgyti su skaitmeninėmis technologijomis ir aplinkos tvarumu susijusių horizontaliųjų įgūdžių, bet ir stiprinant socialinius emocinius įgūdžius (angl. *soft skills*) bei darbuotojų gebėjimą bendradarbiauti.

3.1.10. Susiklosčiusi ekstremalioji situacija paskatino naudoti specialias paramos formas, įskaitant programą SURE, kuriomis siekta suvaldyti krizę ir sušvelninti nedarbo riziką. Atsižvelgiant į 5 gairę ir vykstant ekonomikos gaivinimo procesui atrodo svarbu, kad Komisija išlaikytų finansavimo ir paramos kovai su krize priemones bei toliau būtų taikomos bedarbių grąžinimo į darbo rinką priemonės ir politika.

3.1.11. Šiais veiksmais turi būti užtikrinama finansinė parama tokioms priemonėms kaip sutrumpinto darbo laiko tvarka, pajamų kompensavimo mechanizmai ir kitos priemonės, kuriomis siekiama išvengti nedarbo, kol bus įveikta dabartinė COVID-19 sukelta krizė.

3.1.12. Šiuo požiūriu svarbiausia 2021 m. tęsti 2020 m. pradėtą įgyvendinti politiką, taikant solidarumo priemones, kuriomis siekiama palengvinti padėtį, kai užimtumo srityje kyla didesnių sunkumų, ir įgyvendinant aktyvią darbo rinkos politiką.

3.1.13. Todėl ypač svarbu skatinti suteikti galimybes gauti kreditą, remti investicijas į inovacijas ir gamybą ir apskritai kurti tokias teritorines, mokestines ir infrastruktūros sąlygas, kurios būtų palankios inovacijoms ir ekonominių iniciatyvų skatinimui, visų pirma MVĮ, socialinės ekonomikos įmonėms, savarankiškam ir profesionaliam darbui, kad darytų poveikį užimtumui.

4. Bendrosios pastabos

4.1. EESRK primena, savo nuomonėje SOC/646 nurodytą poziciją, tačiau nori atkreipti dėmesį į tam tikrus aspektus atsižvelgiant į pandemijos, išryškinusios ne tik problemas, bet ir veiksmų prioritetus, poveikį. EESRK mano, kad, turint omenyje jau dešimtmetį vis augantį disbalansą, kurį dar labiau sustiprino dėl COVID-19 pasekmių kilusi krizė, svarbiausia įgyvendinti veiksmingą politiką, kuria, taikant paramos konkurencingumui priemones, galinčias daryti poveikį darbo sistemų ir užimtumo politikos kokybei, būtų galima suvienodinti ekonomikos augimo ir socialinio vystymosi tempą. Atsižvelgiant į tai, valstybės narės turi pagal savo nacionalinius ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus įgyvendinti investicijas ir jas tikrinti atsižvelgiant į 2021 m. gairėse nustatytus tikslus, ypatingą dėmesį skiriant darbo jėgos paklausos ir pasiūlos didinimui ir lygių galimybių, darbo rinkos veikimo ir įtraukties sąlygų skatinimui. Reikia imtis veiksmų siekiant griežtai ir nuosekliai koordinuoti kovos su ekstremaliąja padėtimi politiką, remiantis programa SURE taikomas paramos formas, ES ekonomikos gaivinimo planu grindžiamus veiksmus ir investicijas bei finansavimą pagal 2021–2027 m. struktūrinių fondų programas.

4.2. Ekonomikos augimas, kurio tikėtasi 2021 m. ir kuris tapo įmanomas visų pirma dėl to, kad buvo įgyvendinti su nacionaliniais ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planais susiję investicijų projektai, gali nulemti plataus masto užimtumo atsigavimą, jei kartu valstybės narės imsis tikslinių veiksmų socialinėje ir darbo srityse, kurie padėtų įveikti vykstančių pokyčių keliamus iššūkius.

4.3. Tokiomis aplinkybėmis atrodo svarbu priminti Europos socialinių teisių ramsčio ir Darnaus vystymosi darbotvarkės tikslus. Tai sprendimai, turintys paskatinti Komisiją ir valstybes nares pasirinkti neatidėliotinus sprendimus, kurie, atsižvelgiant į remtiną vystymosi modelį, pandemijos etapu tapo dar akivaizdesni ir reikalingesni. Kalbant konkrečiai, Darnaus vystymosi (aplinkos, ekonomikos ir socialinėje srityse) darbotvarkėje nurodyti tikslai ir tai, kad pagrindinis vaidmuo tenka žmonių gerovei, rodo, jog pasirinktas kelias yra ypač svarbus, ir sąlygoja tam tikrus esminius pasirinkimus, nurodytus tiek ekonomikos gaivinimo plane, tiek pagrindinėse Europos struktūrinių fondų gairėse.

4.4. EESRK pritaria, kad reikia skatinti darbo jėgos paklausą (5 gairė) ir užtikrinti visiems Europos darbuotojams deramą ir teisingą minimalųjį darbo užmokestį vadovaujantis nacionaline teise ir praktika, išplečiant socialinės apsaugos sritį ir užtikrinant gerovės sistemų prieinamumą visiems darbuotojams, įskaitant dirbantiems pagal naujas darbo formas. Siekiant pereiti nuo krizės valdymo prie ekonomikos gaivinimo, reikia akcentuoti tvarios gerovės priemones ir veiksmingas įdarbinimo paskatas, visų pirma skirtas MVĮ. Šiuo tikslu reikia skatinti perkvalifikavimą, kuris turėtų vykti ir tais laikotarpiais, kai darbo laikas sutrumpinamas dėl pandemijos. Reikėtų skatinti socialinį dialogą ir įtraukti socialinius partnerius į sklandų darbo santykių procesą gerbiant jų savarankiškumą. Mažinant darbo apmokestinimą neturi sumažėti socialinė apsauga, nes tai sukeltų neigiamų padarinių gerovės sistemoms ir jų tvarumui; EESRK mano, kad reikia stiprinti kovą su mokesčių slėpimu bei vengimu.

4.5. Dėl 6 gairės, nustatytos siekiant padidinti darbo jėgos pasiūlą ir pagerinti galimybes įsidarbinti, įgūdžius bei kompetenciją, EESRK pažymi, kad svarbiausia, jog atskiros valstybės narės gebėtų planuoti, kaip veiksmingai derinti nacionaliniuose ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose bei struktūrinių fondų programose numatytas investavimo į profesinį mokymą ir darbo rinką priemones. Visų pirma reikia derinti ESF+ veiksmus ir programoje SURE numatytas socialinės apsaugos bei globos priemones, kurios bus įgyvendinamos iki 2022 m. gruodžio 31 d., bei kitas priemones, siekiant paskatinti kurti veiksmingas nacionalines skatinimo dirbti sistemas, kuriose būtų užtikrinama darbuotojų įtrauktis, perkvalifikavimas ir perkėlimas. Reikėtų atsižvelgti į veiksmingas įdarbinimo iniciatyvas ir perkvalifikavimo priemones, siekiant paremti darbo vietų kūrimą ekonomikos gaivinimo laikotarpiu.

4.6. Dėl pandemijos plintant nuotoliniam darbui tapo dar akivaizdžiau, kad būtina apibrėžti taisykles ir priemones, kuriomis būtų siekiama sukurti teigiamą ryšį tarp darbo organizavimo, įmonių gerovės ir skaitmeninių technologijų naudojimo. EESRK primena, kad svarbu visapusiškai išnaudoti galimybes, kurias teikia nuotolinis darbas, kaip priemonė pagerinti darbo sąlygas ir profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą ir vengti, kad jis netaptų galimos diskriminacijos ir prastų sąlygų šaltiniu ⁽⁴⁾.

4.7. Dėl dabartinės krizės tapo dar akivaizdžiau, kad būtina pripažinti ir užtikrinti teisę mokytis visą gyvenimą, realias galimybes gauti kokybišką išsilavinimą ir mokymą ir tobulinti įgūdžius bei sumažinti dabartinius profesinės kvalifikacijos kėlimo skirtumus tiek tarp gamybinių kategorijų, tiek tarp valstybių narių. Socialinių teisių ramsčio veiksmų plane nustatytas tikslas suteikti profesinio mokymo galimybes leis įvertinti valstybių narių gebėjimą parengti naujas priemones, padėsiančias sumažinti galimybių patekti į darbo rinką skirtumus ir atliepti su reikalingais naujais įgūdžiais susijusius darbo rinkos poreikius.

4.8. Vertindamas 7 gairę „darbo rinkų veikimo ir socialinio dialogo veiksmingumo gerinimas“, EESRK pritaria minčiai, kad paramos darbuotojų judumui ir užimtumui tikslus būtų galima pasiekti sukūrus ES skaitmeninę darbo paklausos ir pasiūlos derinimo platformą, kuri taptų valstybėms narėms ir užimtumo tarnyboms bendru standartu, todėl būtų galima paskatinti aktyvią politiką ir judumą Europoje.

4.9. Socialinis dialogas ir kolektyvinių sutarčių sudarymas yra svarbus Europos šalių ekonomikos tvarumo ir atsparumo ramstis, bet kai kuriose valstybėse narėse vis dar reikalinga nacionalinio lygmens teisės aktų ir institucijų sistema ⁽⁵⁾, kuri padėtų kurti ir remtų pramoninių ryšių sistemas; Nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų įgyvendinimas taps galimybe įsitikinti, ar valstybės narės iš tikrųjų nori įtraukti pilietinę visuomenę į sprendimų priėmimą ir nacionalinio masto plėtros veiksmus.

4.10. Vertindamas 8 gairę (lygių galimybių visiems skatinimas, socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu), EESRK primena, kad šiuo etapu svarbu nustatyti veiksmingą įtraukties skatinimo politiką, kuri turi būti laikoma itin svarbia investicija į ekonomikos bei gamybos sistemų augimą. EESRK taip pat teigia, kad skatinimas dirbti yra priemonė užtikrinti įtrauktį ir kovoti su skurdu stengiantis netaikyti priemonių, kurios yra tikrai pagalbinės ir kuriomis skatinama įtrauktis užtikrinant užimtumą ir įdarbinimą. Tačiau šioje srityje taip pat labai svarbu nustatyti priemones, kurios leistų išvengti „naujo skurdo“ rizikos tarp mažas pajamas gaunančių darbuotojų, jas derinant su kovos su skurdu strategijomis.

4.11. Galiausiai bendrų lyčių politikos standartų nustatymas, neįgaliųjų ir labiausiai pažeidžiamų asmenų integracija bei socialinės pažangos sistemų kūrimas siekiant skatinti aktyvų senėjimą bei įgūdžių perdavimą iš kartos į kartą yra svarbiausi lygių galimybių strategijos elementai.

4.12. Pandemija parodė, kad svarbiausia investuoti siekiant užtikrinti sveikatą ir saugą darbo vietose ir kad reikia skubiai suteikti valstybių narių darbo inspekcijoms daugiau galių atlikti patikrinimus siekiant apsaugoti darbuotojus. Įvairios Europos šalys pasirašė protokolus su socialiniais partneriais, siekdamos užkirsti kelią viruso plitimui darbo vietose, įrodydamos, kad prižiūra atsakomybę ir geba reaguoti į ekstremaliąsias situacijas.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽⁴⁾ OL C 220, 2021 6 9, p. 13 ir OL C 220, 2021 6 9, p. 1.

⁽⁵⁾ OL C 10, 2021 1 11, p. 14.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tvaresnės ir konkurencingesnės ES akvakultūros 2021–2030 m. strateginės gairės“

(COM(2021) 236 final)

(2021/C 517/16)

Pranešėjas **Anastasis YIAPANIS**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2021 5 31
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 9
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinė sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	233 / 2 / 6

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK remia Europos Komisijos pastangas ir iniciatyvas, kuriomis siekiama padėti šiam sektoriui augti ir tapti tvaresniam. Nepaisant to, ES akvakultūros sektorius neišnaudoja savo tikrojo augimo potencialo. EESRK išreiškia susirūpinimą dėl to, kad 65 % Europoje suvartojamų akvakultūros produktų yra importuojama ⁽¹⁾.

1.2. Vartotojai jau renkasi mitybos požiūriu sveikesnę gyvenseną, o jų prioritetų sąrašo viršuje atsiduria žuvies ir akvakultūros produktai. Tai ne tik atveria galimybes šiam sektoriui smarkiai augti, bet ir suteikia atsakomybę užtikrinant būsimą ES aprūpinimą maistu. Saugių, sveikų ir tvarių maisto produktų užtikrinimas ES turi būti vienas iš svarbiausių prioritetų.

1.3. Siekiant padidinti sektoriaus gamybos pajėgumus ir pelningumą, būtinos koordinuotos Europos Komisijos ir valstybių narių pastangos. Norint išsaugoti ekosistemas ir biologinę įvairovę bei pagerinti vandens kokybę, reikia nedelsiant supaprastinti administracines procedūras ir nustatyti aukštus aplinkos standartus. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą visose valstybėse narėse sukurti vieno langelio principu veikiančią akvakultūros licencijų sistemą.

1.4. EESRK nuomone, reikia rasti tinkamą pusiausvyrą tarp Žemės biologinės įvairovės išsaugojimo ir būtinų maisto poreikių tenkinimo, atsižvelgiant į socialinį poveikį, sveiką gyvenseną ir aplinkos apsaugą. Vidaus ir jūros vandenys turėtų būti išsaugoti ir apsaugoti, skatinant tvarią akvakultūros veiklą, kuria būtų užtikrinamas būtinų maisto produktų tiekimas ES gyventojams.

1.5. Teritorijos prieinamumas yra didelė kliūtis sektoriaus plėtrai. EESRK mano, kad reikia toliau plėtoti akvakultūros objektus, ypač Europos Sąjungos pakrančių ir kaimo vietovėse, t. y. tose vietose, kurios netinkamos kitai ekonominei veiklai. EESRK ragina valstybes nares parengti koordinuoto teritorinio planavimo projektus, įskaitant planavimą jūros baseino lygmeniu, apleistų akvakultūros objektų atkūrimą ir didžiųjų duomenų analizės sistemas.

1.6. EESRK mano, kad dėl socialinių partnerių ir atitinkamų pilietinės visuomenės organizacijų įtraukimo į būsimos šio sektoriaus plėtros strategiją bus sukurta pridėtinės vertės Sąjungai. Jie gali suteikti tiek aukšto lygio kompetenciją, tiek puikias komunikacijos galimybes.

⁽¹⁾ https://www.eumofa.eu/documents/20178/415635/EN_The+EU+fish+market_2020.pdf

1.7. EESRK mano, kad vertės grandinėse dalyvaujančių suinteresuotųjų subjektų santykiai turi būti etiški. MVĮ ir startuoliai turėtų būti visapusiškai remiami, kad galėtų augti, siūlyti aukštos kokybės darbo vietas ir kurti naujus tvarius ekonomikos modelius, o viešojo ir privačiojo sektorių partnerystėms turėtų būti taikomos finansavimo priemonės, kurios apimtų ilgalaikius išpareigojimus.

1.8. Vykdam švietimo ir profesinio mokymo programas būtų tenkinami sektoriaus aukštos kvalifikacijos darbo jėgos poreikiai. Šiuo atžvilgiu kvietimai teikti pasiūlymus akvakultūros sektoriui gali būti finansuojami iš Europos socialinio fondo.

1.9. Ženklavimo reikalavimai yra labai svarbūs, siekiant informuoti vartotojus apie akvakultūros produktų kokybę. Europos piliečiams turėtų būti teikiama patikima informacija, ypač apie produktus, įvežamus iš šalių, kuriose reguliavimo sistema yra menkai išplėta arba jos išvis nėra. Atsekamumo reikalavimai turėtų būti taikomi visiems į vidaus rinką pateiktiems produktams, atgaline seka, iki pat žuvų veisyklų. Galutinis tikslas turėtų būti užtikrinti 100 % vienodas sąlygas bendrojoje rinkoje.

1.10. Siekiant užtikrinti visuomenės pritarimą ir supažindinti vartotojus su įdėtomis pastangomis, nepaprastai svarbu informuoti apie sektoriaus pastangas ir pažangą gerinant aplinkos ir klimato srities rodiklius. Šiam sektoriui, turinčiam didelį potencialą sumažinti savo aplinkosauginį pėdsaką, nedelsiant reikia atliekų tvarkymo sistemų. Šis sektorius taip pat gali aprėpti apykaitą ir atsinaujinančiuosius vandens išteklius, taip stengdamasis sumažinti energijos suvartojimą ir išmetamą anglies dioksido kiekį.

1.11. Reikia skubiai skirti didelio masto viešųjų ir privačiųjų investicijų, ypač į mokslinių tyrimų ir plėtros veiklą. Komisija turėtų skatinti visas turimas atitinkamo ES finansavimo ir partnerystės galimybes per socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų tinklus, iškeliant galutinį tikslą – pasiekti visus gamintojus, ypač MVĮ.

1.12. EESRK palankiai vertina ir remia pasiūlymą sukurti ES pagalbos akvakultūrai mechanizmą su specialia internetine platforma ir mano, kad Europos lygmeniu skubiai reikia akvakultūros augimo strategijos, kuri padidintų sektoriaus potencialą.

2. Bendroji informacija

2.1. Remiantis Maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO) duomenimis, pasaulio gyventojų skaičius gali padidėti daugiau nei dviem milijardais žmonių, palyginti su šiandienos lygiu, ir iki 2050 m. pasiekti 9,15 mlrd. Pajamos augs dar sparčiau. Siekiant patenkinti padidėjusią paklausą, FAO numato, kad 2050 m. pasaulio žemės ūkio gamyba bus 60 % didesnė nei 2005 m. ⁽²⁾ Akvakultūros sektorius turi potencialo augti bei patenkinti didelę šios paklausos dalį ir atlaisvinti dalį žemės ūkio sektoriui daromo spaudimo.

2.2. Akvakultūros gamybos srityje dominuoja Azijos šalys, kurių dalis per pastaruosius du dešimtmečius sudarė apie 89 % ⁽³⁾ ES akvakultūros gamybos apimtys skiriasi – nuo tradicinių talpyklų ir lagūnų iki narvų ir talpyklų naudojimo atviroje jūroje arba recirkuliacinių sistemų plėtojimo. Šiame sektoriuje tiesiogiai dirba virš 74 000 žmonių ir veikia daugiau kaip 12 000 bendrovių ⁽⁴⁾.

2.3. ES yra antra pagal dydį žuvininkystės ir akvakultūros produktų prekiautoja pasaulyje po Kinijos. ES, kaip grynosios importuotojos, prekybos balanso deficitas 2019 m. siekė 21 mlrd. EUR. Naujausiais duomenimis, ES akvakultūros gamyba sudaro tik 1,15 % viso pasaulio gamybos ⁽⁵⁾. 2017 m. atliktas „Eurobarometro“ tyrimas ⁽⁶⁾ parodė, kad didžioji dauguma ES piliečių jūros gėrybes vartoja bent kartą per mėnesį, o vyresnio amžiaus vartotojai – dar dažniau.

2.4. Europos Komisijos komunikate „Tvaresnės ir konkurencingesnės ES akvakultūros strateginės gairės“ ⁽⁷⁾ pateikiama labai išsami dabartinės akvakultūros sektoriaus padėties analizė ir jame nustatoma daug pagrįstų priemonių, kurių imantis šis sektorius galėtų tapti tvaresnis ir konkurencingesnis. ES yra aiškiai išpareigojusi toliau siekti Europos žaliajo kurso ir strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ įgyvendinimo tikslų.

⁽²⁾ http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/esag/docs/AT2050_revision_summary.pdf

⁽³⁾ Ekspertų darbo grupės pateikta ekonominė ataskaita dėl ES akvakultūros sektoriaus.

⁽⁴⁾ https://stecf.jrc.ec.europa.eu/reports/economic/-/asset_publisher/d71e/document/id/2871698

⁽⁵⁾ https://www.eumofa.eu/documents/20178/415635/EN_The+EU+fish+market_2020.pdf

⁽⁶⁾ Specialusis „Eurobarometro“ tyrimas Nr. 450. „Vartotojų įpročiai, susiję su žvejybos ir akvakultūros produktais“.

⁽⁷⁾ Tvarios ES akvakultūros plėtros strateginės gairės.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Žuvies ir kiti akvakultūros produktai turi didelę maistinę vertę ir yra labai rekomenduojami gerai sveikatai palaikyti. Vartotojai padidino aukštos kokybės tvarių produktų, užtikrinančių sveiką mitybą, paklausą ir lūkesčius. Puiki ES akvakultūros produktų kokybė vis dar yra didelis konkurencinis pranašumas. Tačiau šis sektorius neišnaudoja savo tikrojo augimo potencialo ir, palyginti su kitomis pasaulio šalimis, traukiasi pagal pasaulio gamybos procentinę dalį.

3.2. EESRK mano, kad ES akvakultūros sektorius turi pateikti daug daugiau produktų, siekiant patenkinti paklausą vidaus rinkoje. Vis dar neįtikėtina, kad 65 % Europoje suvartojamų akvakultūros produktų yra importuojama. Dabartinė padėtis Europos Sąjungoje kelia pavojų būsimam aprūpinimui maistu. EESRK jau yra pabrėžęs, kad „užsienio prekybos akvakultūros produktais balanso deficitas yra nepriimtinas nei ekonominiu požiūriu, nes dėl jo atsiranda prekybos deficitas, nei socialiniu požiūriu, nes prarandamos galimybės kurti darbo vietas“⁽⁸⁾. EESRK labai nusivylęs, kad po penkerių metų padėtis vis dar nesikeičia ir kad laukiami rezultatai dar nėra pasiekti.

3.3. Žemyninė akvakultūra turi išskirtinį augimo potencialą. Žuvų auginimas tvenkiniuose yra palankiausia aplinkai gėlavandenė akvakultūros forma, tačiau jos produktyvumas yra mažas. Tačiau ES turi pakankamai praktinės patirties, kad galėtų valdyti tvenkinius ir intensyvų ūkininkavimą visapusiškai aplinką tausojančiu ir klimatui nekenkiančiu būdu, kartu laikydamosi žiedinės ekonomikos principų. Siekiant garantuoti sklandų finansavimą, būtina užtikrinti visapusišką klimato sąlygas atitinkančių technologijų integravimą į žaliųjų investicijų taksonomiją. Galiausiai, vertikali ir horizontali maisto perdirbimo, įskaitant naujas rūšis, plėtra yra vertinga didinant pridėtinę vertę, vartotojų pripažinimą, užimtumą ir maisto bei atliekų recirkuliaciją.

3.4. Padidėjusi maisto paklausa ateinančiais metais turi būti patenkinta įgyvendinant tvarius projektus, kuriais būtų užtikrinamas aukštos kokybės maistas ir saugoma aplinka. ES pirmauja įgyvendinant DVT, o tai, EESRK nuomone, yra teisingas kelias pirmyn. Akvakultūros sektorius yra nepaprastai svarbus įgyvendinant JT darnaus vystymosi tikslus, ypač antrąjį DVT, kuriuo siekiama panaikinti badą, užtikrinti apsirūpinimą maistu ir geresnę mitybą bei skatinti darnų žemės ūkį, dvilyktąjį DVT, kuriuo siekiama užtikrinti darnius vartojimo ir gamybos modelius, ir penkioliktąjį DVT, kuriuo siekiama saugoti ir atkurti sausumos ekosistemas, skatinti tausų jų naudojimą.

3.5. EESRK mano, kad sektorius turi didelį potencialą aprėpti žiediskumą ir atsinaujinančiuosius vandens išteklius, taip stengdamasis sumažinti energijos suvartojimą ir išmetamą anglies dioksido kiekį. Siekiant užtikrinti visuomenės pritarimą tolesniam sektoriaus augimui ir vartotojų paklausą, nepaprastai svarbu informuoti apie sektoriaus pastangas ir pažangą gerinant aplinkos ir klimato srities rodiklius.

3.6. Piliečių lūkesčiai peraugo į tai, kad jie nori maistingesnės mitybos, o vieni iš labiausiai pageidaujamų yra žuvies ir akvakultūros produktai⁽⁹⁾. Kita vertus, aplinkosauginis pėdsakas ir didelės išlaidos, susiję su maisto produktų gamyba, yra tikrai žymaus masto. Labai aišku, kad įprastinė veikla negali būti suvokiama kaip tvari, todėl turėtų būti kuriami nauji ekonominiai modeliai.

3.7. Remiantis ta pačia ataskaita, „vienintelis būdas per trumpą laiką smarkiai padidinti iš vandenyno gaunamą maisto ir biomasės kiekį – rinkti jūros gėrybes, kurios vidutiniškai yra žemesnio trofinio lygmens nei šiandien. Marikultūra, kaip atrodo, labiausiai atitinka tokių supratimą“. Tai iš tikrųjų reikštų naują verslo modelį, orientuotą į šiandien visiškai nerenkamas arba tik ribotai renkamas rūšis.

3.8. Moliuskai ir dumbliai atlieka svarbų vaidmenį, nes jie yra mitybos grandinės apačioje ir tiesiogiai gauna savo maisto medžiagas iš vandens. Nors dumbliai yra auginami ir valgomi itin plačiu mastu daugelyje Azijos šalių, Europos Sąjungoje jie gali būti laikomi nauju produktu ir tik keletą jų rūšių čia galima sėkmingai užauginti. Nors dumbliai nepasižymi dideliu kalorijų kiekiu, juose gausu skaidulų, kurios teikia įvairiapusę naudą sveikatai. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos ketinimą parengti specialią iniciatyvą, kuria būtų remiamas dumblių vartojimas.

3.9. EESRK mano, kad sektoriaus konkurencingumą galima smarkiai pagerinti kuriant aukštos kokybės darbo vietas Sąjungos pakrančių ir kaimo vietovėse, kuriose kitą ekonominę veiklą plėtoti yra gana sudėtinga. Jis mano, kad būsimų socialinių standartų kūrimas, tinkamų darbo sąlygų užtikrinimas ir nepriimtinos praktikos panaikinimas yra labai svarbūs ne tik gebėjimams kurti darbo vietas, bet ir tiekimo grandinėms. Užtikrinant aprūpinimą maistu, turi būti pasiekta pusiausvra tarp trijų tvarios plėtros aspektų: aplinkosauginio, socialinio ir ekonominio.

⁽⁸⁾ EESRK nuomonė „Tvariai Europos akvakultūrai kylančių kliūčių šalinimas“ (OL C 34, 2017 2 2, p. 73).

⁽⁹⁾ *Science Advice for Policy by European Academies – Food from the Oceans.*

4. Konkrečios pastabos

4.1. Kadangi akvakultūros valdymui taikoma pasidalijamoji Europos Komisijos ir valstybių narių kompetencija, reikia koordinuotų pastangų sektoriaus tvarumui ir pelningumui gerinti. Tai apima administracinių procedūrų supaprastinimą ir visapusišką Komisijos ir nacionalinių bei regioninių viešojo administravimo institucijų bendradarbiavimą. Be to, siekiant išsaugoti ekosistemas ir biologinę įvairovę bei pagerinti vandens kokybę, būtina mažinti nereikalingą, įsisenėjusią administracinę naštą šiame sektoriuje.

4.2. EESRK jau pabrėžė tai, kad „pagrindinė priežastis, dėl kurios su akvakultūros veikla susijusios administracinės procedūros vykdomos lėtai ir trūksta plotų, yra ta, jog valstybių narių ir jų regionų viešojo administravimo institucijoms sunku įgyvendinti Europos Sąjungos aplinkos teisės aktus, ypač Vandens pagrindų direktyvą, Jūrų strategijos pagrindų direktyvą ir su tinklu „Natura 2000“ susijusius teisės aktus. Tokiomis aplinkybėmis akvakultūros įmonėms keliama finansiškai pernelyg dideli reikalavimai, kurie, nors tai ir paradoksalu, neužtikrina geresnės aplinkos apsaugos.“⁽¹⁰⁾

4.3. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą visose valstybėse narėse sukurti vieno langelio principu veikiančią akvakultūros licencijų sistemą. Tai gerokai sutrumpintų esamą, neįtikėtinai ilgą patvirtinimo procesą.

4.4. Labai svarbu užtikrinti tinkamą privataus ir viešojo sektorių finansavimą tvarioms akvakultūros iniciatyvoms. EESRK mano, kad Komisija turėtų skatinti visas turimas atitinkamo ES finansavimo ir partnerystės galimybes per socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų tinklus, iškeliant galutinį tikslą – pasiekti visus gamintojus, ypač MVĮ. Startuoliai turėtų būti visapusiškai remiami, kad galėtų augti, siūlyti aukštos kokybės darbo vietas ir kurti naujus tvarius ekonomikos modelius, o naujos viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės turėtų būti remiamos finansavimo priemonėmis, kurios apimtų ilgalaikius išpareigojimus. EESRK taip pat mano, kad gamintojų, mažmenininkų ir kitų suinteresuotųjų subjektų santykiai visais perdirbimo, tvarkymo ir platinimo etapais turi būti etiški, siekiant užtikrinti smulkių gamintojų patekimą į rinką ir panaikinti nesąžiningą praktiką.

4.5. Sparčios ir didelio masto investicijos į mokslinius tyrimus ir plėtrą (MTP) reikalingos tokiam sektoriui, kuris nori augti ir geba tiekti sveikus ir tvarius maisto produktus. ES turi parengti Akvakultūros augimo strategiją, kuria būtų stiprinamas sektoriaus potencialas. Nepaprastai svarbu didinti gamintojų informuotumą apie turimas ES finansavimo galimybes šiame sektoriuje, kuriame dominuoja MVĮ.

4.6. EESRK mano, kad vidaus rinka pajėgi absorbuoti bent tris kartus didesnius gamybos pajėgumus. Saugių, sveikų ir tvarių maisto produktų užtikrinimas ES turi būti vienas iš svarbiausių prioritetų. Be to, nauju tvarios akvakultūros požiūriu turėtų būti atsižvelgiama į „Brexit'o“ poveikį, nes Jungtinės Karalystės pasitraukimas iš ES labai paveikė Europos akvakultūros sektorių.

4.7. EESRK ragina Europos Komisiją užtikrinti, kad importuojami produktai atitiktų tuos pačius reikalavimus ir standartus, kurie taikomi vietiniams gamintojams. EESRK jau paprašė, kad „valdžios institucijos [reikalautų], kad importuotojai suteiktų tokias saugos garantijas kaip ir Europos gamintojai, taip pat užtikrinant visišką atsekamumą „nuo sugavimo jūroje iki stalo“⁽¹¹⁾. Visų produktų, patenkančių į bendrąją rinką, atsekamumas turi būti vykdomas atgaline seka, iki pat žuvų veisyklų. Gyvybiškai svarbu Europos gamintojams užtikrinti vienodas sąlygas, o vartotojams – kokybiškus ir saugius produktus.

4.8. Ženklinimo reikalavimai atlieka svarbų vaidmenį informuojant Europos vartotojus apie tvarios akvakultūros produktų kokybę. ES teisės aktais sukuriama teisinis pagrindas vienodoms sąlygoms užtikrinti, tačiau jos ne visada ar ne iki galo yra visapusiškai vykdomos. Reikia spartinti kokybės patikrinimo ir ženklinimo veiklą, siekiant apsaugoti tiek vartotojus, tiek teisėtai veikiančias įmones, ir teikti patikimą informaciją, ypač apie produktus, įvežamus iš šalių, kuriose reguliavimo sistema yra menkai išplėtotą arba jos visiškai nėra.

4.9. EESRK mano, kad pagrindinis Komisijos ir valstybių narių tikslas turėtų būti 100 % vienodos sąlygos vidaus rinkoje. Jį galima pasiekti tik užtikrinant visapusišką visų vidaus rinkoje parduodamų produktų, pagamintų vietoje ar importuotų, ES standartų laikymąsi. EESRK ragina užtikrinti visišką produktų atsekamumą aplinkos ir kokybės standartų laikymosi požiūriu. EESRK mano, kad akvakultūros produktų atsekamumas ir skaidrumas tiekimo grandinės lygmeniu yra labai svarbūs, ypač toms rūšims, kurioms kyla išnykimo pavojus.

⁽¹⁰⁾ EESRK nuomonė „Tvariai Europos akvakultūrai kylančių kliūčių šalinimas“ (OL C 34, 2017 2 2, p. 73).

⁽¹¹⁾ EESRK nuomonė „Tvarios ES akvakultūros plėtros strateginės gairės“ (OL C 67, 2014 3 6, p. 150).

4.10. MVĮ patiria neproporcingą biurokratizmą ir dideles administracines išlaidas, susijusias su akvakultūros verslo kūrimu ir valdymu. Kadangi šiame sektoriuje dominuoja MVĮ ir smulkios šeimos verslo įmonės, EESRK ragina visose valstybėse narėse įsteigti vieno langelio principu veikiančius informacijos centrus. Jie turėtų būti visapusiškai suskaitmeninti ir teikti tikrą laiką ir naujausią informaciją gamintojams, investuotojams ir vartotojams. Be to, EESRK nuomone, reikėtų steigti daugiau gamintojų organizacijų, nes jos labai svarbios sektoriaus, ypač MVĮ, konkurencingumui. EESRK mano, kad taip pat reikia specialios platformos, kuria būtų remiamas verslo tęstinumas ir perėmimas.

4.11. EESRK ragina sukurti specialią paskatų sistemą, kuria šis sektorius būtų remiamas ir nukreipiamas tvarumo link. ESRK rekomenduoja nedelsiant pradėti plėtoti paskatų sistemą dėl tvarumo pagal 14-ąją DVT. Kita alternatyva, į kurią reikia atsižvelgti, yra mokesčių paskatos tvariai akvakultūros gamybai.

4.12. Teritorijos prieinamumas yra dar vienas sunkumas, kylantis akvakultūros sektoriui, nes jis dažnai konkuruoja su kitomis pramonės šakomis, kaip antai laivų statyba ir remontas, atsinaujinantieji energijos ištekliai, rekreacinė veikla, gavyba ir t. t. Valstybės narės turėtų parengti koordinuoto teritorinio planavimo projektus, įskaitant planavimą jūros baseino lygmeniu, apleistų akvakultūros objektų atkūrimą ir didžiųjų duomenų analizės sistemas.

4.13. Duomenų rinkimas ir vertinimas gali atlikti svarbų vaidmenį plėtojant šį sektorių, todėl EESRK ragina kuo skubiau imtis veiksmų šioje srityje. Rezultatai priklausys nuo būtino finansavimo ir tiesioginio valdžios institucijų bei privačių subjektų dalyvavimo. Be to, užtikrinus vietos veiklos grupių geriausios patirties perdavimą Žuvininkystės regiono vietos veiklos grupėms (ŽRVVG) ir padidinus ŽRVVG skiriamas lėšas, padidės smulkiųjų gamintojų pajėgumai.

4.14. Vykdam švietimo ir profesinio mokymo programas būtų tenkinami akvakultūros sektoriaus poreikiai, taip didinant jaunosios kartos informuotumą apie darbo galimybes ir karjerą šiame sektoriuje. EESRK taip pat ragina rengti mokymosi visą gyvenimą kursus apie tvarią akvakultūros praktiką. Šiuo atžvilgiu kvietimai teikti pasiūlymus gali būti finansuojami iš Europos socialinio fondo ir būti skirti būtent akvakultūros pramonei.

4.15. Šiam sektoriui, turinčiam didelį potencialą sumažinti savo aplinkosauginį pėdsaką, nedelsiant reikia atlikti tvarkymo sistemų, kartu užtikrinant kokybės kontrolę, sveikatos priežiūros ir maisto saugos standartus. Tai būtų ypač svarbu būsimam sektoriaus tvarumui.

4.16. Veiksmai, kurių imtasi akvakultūros sektoriui remti per ateinančius penkerius metus, yra nepaprastai svarbūs sektoriaus ateičiai ir lems svarbų vaidmenį nustatant priklausomybės nuo importo lygį. EESRK mano, kad socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimas projektavimo ir įgyvendinimo procesuose yra labai svarbus ir dėl to bus sukurta pridėtinės vertės Sąjungai, padidinant tvarų sektoriaus našumą ir konkurencingumą.

4.17. EESRK mano, kad vidaus ir jūrų vandenys turėtų būti išsaugoti ir apsaugoti, skatinant tvarią akvakultūros veiklą, kuria būtų užtikrinamas būtinų maisto produktų tiekimas ES gyventojams. Reikia rasti tinkamą pusiausvyrą tarp Žemės biologinės įvairovės išsaugojimo ir būtinų maisto poreikių tenkinimo, atsižvelgiant į socialinį poveikį, sveiką gyvenseną ir aplinkos apsaugą. Vanduo, maisto medžiagos, ūkio vieta ir energija yra vieni svarbiausių aspektų, lemiančių akvakultūros ūkių ekologinį tvarumą.

4.18. Galiausiai, EESRK teigiamai vertina visas Europos Komisijos pastangas ir iniciatyvas, kuriomis siekiama padėti šiam sektoriui augti ir tapti tvaresniam. Pasiūlymas sukurti ES pagalbos akvakultūrai mechanizmą su specialia internetine platforma yra nepaprastai svarbus gamintojams. Taip pat reikia gerinti valstybių narių keitimąsi geriausia patirtimi.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Naujas požiūris į tvarią ES mėlynąją ekonomiką. ES mėlynosios ekonomikos transformavimas siekiant tvarios ateities“

(COM(2021) 240 final)

(2021/C 517/17)

Pranešėjas **Simo TIAINEN**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2021 5 31
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 9
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinė sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	229 / 0 / 11

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Mėlynoji ekonomika atlieka svarbų vaidmenį ir įgauna vis didesnį potencialą ES ir pasaulio ekonomikoje, kuriant darbo vietas ir užtikrinant žmonių gerovę. EESRK mano, kad nepaprastai svarbu kuo labiau pasinaudoti šiomis galimybėmis, kartu kiek įmanoma sumažinant neigiamą poveikį klimatui, biologinei įvairovei ir aplinkai. Gera vandens kokybė ir sveikos vandens ekosistemos yra būtina išankstinė tvarios mėlynosios ekonomikos klestėjimo sąlyga.

1.2. Be aplinkosaugos problemų, aktyviai mėlynosios ekonomikos veikloje dalyvaujantys subjektai susiduria su tokiais problemomis kaip nesąžininga pasaulinė konkurencija ir sparti technologijų plėtra. COVID-19 pandemija labai paveikė daugelį veiklų, ypač turizmą. Taigi nepaprastai svarbus sklandus ir sėkmingas mėlynosios ekonomikos atsigavimas.

1.3. Mėlynoji ekonomika apima platų tiek tradicinių, tiek besiformuojančių sektorių ir operacijų spektrą. Didėjanti mėlynosios ekonomikos veiklos rūšių įvairovė kelia problemų jų tarpusavio suderinamumo ir konkurencijos dėl jūrų erdvės bei išteklių požiūriu. EESRK pabrėžia svarbų jūrinių teritorijų planavimo vaidmenį užtikrinant įvairių veiklų egzistavimą kartu ir pasirengimą prisitaikymui prie klimato kaitos.

1.4. EESRK ragina ES aktyviai remti skaitmeninių ir žaliųjų technologijų ir sprendimų, skirtų veiklai jūroje, kūrimą ir diegimą, siekiant ekonominės, socialinės ir ekologinės naudos. EESRK atkreipia dėmesį į okeanografinių tyrimų svarbą, papildant juos moksliniais tyrimais dėl mėlynosios ekonomikos veiklos socialinio ir ekonominio poveikio bei poveikio aplinkai.

1.5. EESRK ragina ES sukurti palankią ir nuspėjamą inovacijų ir investicijų aplinką, užtikrinant supaprastintas administracines procedūras ir aiškumą dėl reguliavimo ir finansinių sąlygų. Komitetas palankiai vertina didelį ES finansavimą, skirtą tvariai mėlynajai ekonomikai remti, ir pabrėžia būtinybę padaryti finansavimą lengvai prieinamą veiklos vykdytojams nacionaliniu ir vietos lygmenimis.

1.6. EESRK pabrėžia būtinybę atsižvelgti į ES mėlynąją ekonomiką ir jos potencialą pasauliniu mastu, įskaitant išorės santykius ir prekybos ryšius. Komitetas ragina ES sudaryti ES įmonėms vienodas sąlygas savo tarptautinių konkurentų atžvilgiu ir skatinti pasaulinį tarptautinių konvencijų ir susitarimų, susijusių su ekonominiu bendradarbiavimu, darbo sąlygomis ir aplinka, įgyvendinimą.

1.7. EESRK pabrėžia pagrindinį socialinių partnerių vaidmenį iš anksto numatant darbo pokyčius, remiant skaitmeninių įgūdžių ugdymą ir gerinant darbuotojų galimybes įsidarbinti mėlynojoje ekonomikoje. Be to, socialinis dialogas sektorių, nacionaliniu ir darbo vietos lygmenimis yra svarbus siekiant užtikrinti tinkamas darbo sąlygas.

1.8. Dėl horizontalaus pobūdžio mėlynoji ekonomika turi būti visapusiškai ir nuosekliai svarstoma formuojant politiką. Tam reikalingas sklandus bendradarbiavimas tarp politikos formuotojų visais lygmenimis: tarp ES ir valstybių narių, tarp įvairiuose regionuose įsikūrusių valstybių narių ir tarp skirtingų politikos sričių, kaip antai pramonė, žuvininkystė, prekyba, transportas, energetika, užimtumas ir aplinka.

1.9. EESRK pabrėžia, kad mėlynosios ekonomikos politika turi remtis patikimomis mokslo žiniomis ir tvirta duomenų baze bei visapusiškai atsižvelgti į mėlynosios ekonomikos dalyvių ir suinteresuotųjų subjektų poreikius ir nuomonę. Komitetas ragina aktyviai įtraukti darbdavius, darbuotojus ir kitus pilietinės visuomenės subjektus formuojant, įgyvendinant ir stebint ES ir nacionalinę mėlynosios ekonomikos politiką.

1.10. Nors aktualu ir būtina svarstyti mėlynąją ekonomiką visapusiškai ir horizontaliai, taip pat svarbu pažvelgti į skirtingus sektorius ir veiklas atsižvelgiant į jų konkrečias galimybes ir iššūkius, o tai leidžia prisidėti prie mėlynosios ekonomikos politikos pagal principą „iš apačios į viršų“.

1.11. Be to, EESRK pabrėžia, kad būtinas švietimas ir priemonės, kuriomis būtų didinamas informuotumas apie mėlynosios ekonomikos svarbą, užtikrinant ne tik darbo vietas ir klestėjimą, bet ir sveikos mitybos, judumo ir poilsio galimybes, ir kad svarbu apsaugoti jūrų aplinką, pavyzdžiui, nuo plastiko šiukšlių.

2. Bendrosios pastabos

2.1. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos komunikatą dėl naujo požiūrio į tvarią mėlynąją ekonomiką ES ir pritaria jo tikslams remti perėjimą prie klimato požiūriu neutralios, išteklius tausojančios ir konkurencingos ekonomikos, laikantis Europos žaliajo kurso.

2.2. EESRK pritaria integruotam požiūriui į mėlynąją ekonomiką ir jį remia, atsižvelgiant į įvairius darnaus vystymosi aspektus, ir pabrėžia, kad mėlynoji ekonomika prisideda prie daugelio Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų, ypač susijusių su vandenynais, jūromis ir jūrų ištekliais, klimato politika, skurdo ir bado mažinimu, sveikatos ir gerovės skatinimu, atsakingu vartojimu ir gamyba, deramu darbu ir ekonomikos augimu⁽¹⁾.

2.3. Mėlynoji ekonomika atlieka reikšmingą vaidmenį ir turi vis daugiau galimybių stiprinti ES ir pasaulio ekonomiką, kokybišką užimtumą ir žmonių gerovę įvairiose vietovėse, o tai ypač naudinga kaimo ir pakrančių vietovėms. EESRK mano, kad nepaprastai svarbu kuo labiau pasinaudoti šiomis galimybėmis.

2.4. Kartu EESRK mano, kad labai svarbu sumažinti vandens ir oro taršą, atliekų susidarymą ir žalingą poveikį klimatui ir biologinei įvairovei. Tai gyvybiškai svarbu ne tik dėl aplinkosaugos, bet ir dėl to, kad gera aplinkos kokybė ir sveikos ekosistemos yra būtinos norint užtikrinti tinkamas sąlygas ir išteklius pačiai mėlynajai ekonomikai. Todėl aplinkosaugos aspektų valdymas turi būti laikomas neatsiejama bet kokios ekonominės veiklos dalimi.

2.5. Mėlynoji ekonomika apima platų operacijų, kurios yra būtinos kasdieniam žmonių gyvenimui, spektrą, o joje dalyvaujančios įmonės įvairuoja nuo didelių tarptautinių bendrovių iki vietos MVĮ. Maisto ir energijos gamyba, kasyba, jūrų pramonė, transportas ir turizmas yra pagrindiniai su jūra susiję sektoriai, taip pat atsiranda naujų sektorių, kaip antai naujų mėlynosios bioekonomikos produktų gamyba. Žiedinė ekonomika ir vandens apsauga taip pat yra neatsiejamos nuo mėlynosios ekonomikos.

2.6. Kadangi mėlynosios ekonomikos apibrėžtis yra susijusi su vandenynais, jūromis ir pakrantėmis, ji pirmiausia aktuali prie jūros esančioms šalims. Tačiau dėl tarpvalstybinių tiekimo grandinių, bendrų rinkų, bendro klimato ir aplinkos mėlynoji ekonomika svarbi visai ES ir visoms valstybėms narėms – nuo Viduržemio jūros iki Baltijos jūros ir Arkties vandenyno bei nuo Juodosios jūros iki Atlanto vandenyno ir Šiaurės jūros.

2.7. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad mėlynosios ekonomikos samprata neturėtų būti taikoma tik vandenynams ir jūroms, nes vykdoma ir atitinkama ekonominė veikla, grindžiama gėlo vandens ištekliais, o vidaus vandenys galiausiai įteka į jūras ir vandenynus. Todėl akivaizdi regioninio bendradarbiavimo svarba kontroliuojant vandens taršą.

⁽¹⁾ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/oceans/>

2.8. Problemos ir galimybės

2.8.1. Didėjanti mėlynosios ekonomikos veiklos rūšių įvairovė kelia problemų, susijusių su jų suderinamumu tarpusavyje ir konkurencija dėl jūrų erdvės ir išteklių. Todėl EESRK pabrėžia jūrinių teritorijų planavimo vaidmenį, įskaitant kompleksinį valdymą ir kaupiamojo poveikio vertinimą, ir ragina valstybes nares ieškoti tinkamų erdvių įvairiai veiklai ir jas paskirti, siekiant padėti veiklai vystytis ir egzistuoti kartu, kuo mažiau neigiamai paveikiant kitus dalyvius ir jūrų aplinką.

2.8.2. Nors vandenynai ir jūros atlieka svarbų absorbentų vaidmenį, jūrų ekosistemos ir pakrančių zonos yra pažeidžiamos klimato kaitos ir jos padarinių atžvilgiu, įskaitant vandens atšilimą, jūros lygio kilimą ir ekstremalius meteorologinius reiškinius. Todėl mėlynoji ekonomika turi būti gerai pasirengusi prisitaikyti prie klimato kaitos, taigi EESRK ragina valstybes nares prisitaikymą prie klimato kaitos laikyti pagrindiniu jūrinių teritorijų planavimo klausimu, pirmenybę teikiant priemonėms, kurios taip pat padeda išlaikyti biologinę įvairovę. Be to, dažnėjančios sausros ir gėlo vandens trūkumas reikalauja naujų sprendimų, užtikrinančių aprūpinimą maistu.

2.8.3. EESRK pabrėžia, kad mėlynosios ekonomikos veikloje aktyviai dalyvaujantys subjektai susiduria ir su daugeliu kitų problemų, kaip antai nesąžininga pasaulinė konkurencija ir sparti technologijų plėtra. Be to, COVID-19 pandemija smarkiai paveikė daugelį veiklų ir dabar reikia susidoroti su padariniais. Tai ypač pasakytina apie turizmą ir susijusias paslaugas. Taigi mėlynajai ekonomikai labai svarbus sklandus ir sėkmingas ekonomikos atsigavimas, vykdamas žaliąją ir skaitmeninę pertvarką.

2.8.4. Apskritai mėlynoji ekonomika suteikia daug galimybių prisidėti prie skaitmeninės ir žaliosios pertvarkos. Norint pasinaudoti šiomis galimybėmis, reikės intensyviai dirbti mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje. Tai būtina tiek plėtojant tradicinę veiklą, tiek kuriant naujų rūšių veiklas, taip pat padedant pritraukti jaunimą ir įvairinti mėlynosios ekonomikos spektrą.

2.8.5. EESRK ragina ES aktyviai remti su jūra susijusios veiklos skaitmeninių sprendimų kūrimą ir diegimą, įskaitant jų naudojimą jūrų kartografavimui ir jūrų aplinkos bei išteklių būklės stebėsenai, tyrinėjimui, modeliavimui ir prognozavimui. Inovacijų taip pat reikia siekiant pagerinti energijos ir medžiagų naudojimo efektyvumą ir padėti mažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, oro bei vandens taršą ir atliekų kiekį. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas mažųjų įmonių rėmimui vykdamas žaliąją ir skaitmeninę pertvarką. EESRK taip pat primygtinai ragina dalytis gerąja patirtimi ir plačiau diegti mėlynosios ekonomikos veiklos vykdytojų bei suinteresuotųjų subjektų kuriamas socialines inovacijas, be kita ko, siekiant stiprinti vertės grandinių tarpusavio ryšius, atsparumą, skaidrumą ir teisingumą.

2.8.6. Norint sukurti tvarią mėlynąją ekonomiką, reikia tinkamai suprasti su jūra susijusius fizinius, cheminius ir biologinius reiškinius ir jų pokyčius. EESRK atkreipia dėmesį į okeanografinių tyrimų svarbą, papildant juos moksliniais tyrimais dėl mėlynosios ekonomikos veiklos socialinio ir ekonominio poveikio bei poveikio aplinkai, laikantis atvirojo mokslo požiūrio ir naudojantis piliečių mokslo projektais.

2.8.7. Išnaudojant mėlynosios ekonomikos darbo vietų kūrimo potencialą, būtina kurti daugiau itin kokybiškų darbo vietų, kurios didina žmonių gerovę. Šiuo tikslu taip pat reikia plėtoti aukšto lygio mokymą ir pritaikomus įgūdžius, abipusį kvalifikacijų pripažinimą, tarpsektorinį judumą ir gebėjimą prisitaikyti prie darbo rinkos pokyčių. EESRK ragina valstybes nares ir švietimo paslaugų teikėjus, bendradarbiaujant su mėlynosios ekonomikos subjektų atstovais ir socialiniais partneriais, atsižvelgti į šiuos poreikius kuriant švietimo ir mokymo programas, įskaitant kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą, ir šiuo tikslu, be kitų išteklių, naudotis „Europos socialiniu fondu +“.

2.8.8. EESRK taip pat pabrėžia itin svarbų socialinių partnerių vaidmenį iš anksto numatant darbo pokyčius, remiant skaitmeninių įgūdžių ugdymą ir gerinant darbuotojų galimybes įsidarbinti mėlynojoje ekonomikoje. Be to, socialinis dialogas sektorių, nacionalinių ir darbuotojų lygmenimis, įskaitant kolektyvines derybas, yra labai svarbus veiksnys ne tik siekiant užtikrinti tam tikrus būtiniausius standartus, bet ir gerinant darbo sąlygas visuose mėlynosios ekonomikos sektoriuose.

2.9. Investicijos, finansavimas ir tarptautinė sistema

2.9.1. Siekiant išnaudoti tvarios mėlynosios ekonomikos potencialą, EESRK ragina ES sukurti palankią ir nuspėjamą inovacijų, investicijų ir veiklos aplinką, įskaitant supaprastintas administracines procedūras ir reguliavimo bei finansinių sąlygų tikrumą. Komisijos komunikatas, kuriuo nustatoma ilgalaikė vizija ir išsami sistema, yra vertinga priemonė nuspėjamumui užtikrinti.

2.9.2. EESRK palankiai vertina didelį ES finansavimą, skiriamą tvariai mėlynajai ekonomikai remti, įskaitant specialų su jūromis susijusį finansavimą ir bendrąsias priemones, kaip antai programa „Europos horizontas“, struktūriniai ir investiciniai fondai, Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė. EESRK pabrėžia, kad ES finansavimas turi būti lengvai prieinamas veiklos vykdytojams nacionaliniu ir vietos lygmenimis.

2.9.3. Taip pat svarbu pritraukti privatų finansavimą, siekiant plėtoti mėlynąją ekonomiką, o tam reikalingi privatiems investuotojams ir finansuotojams patrauklūs projektai, kuriuose vadovaujamasi tvarių finansų principais ir standartais. Be to, EESRK ragina vietos lygmeniu vykdyti glaudesnius viešojo sektoriaus, įmonių ir piliečių partnerystės projektus.

2.9.4. EESRK pabrėžia, kad reikia atsižvelgti į ES mėlynąją ekonomiką ir jos potencialą pasauliniu mastu, nes didžioji dalis mėlynosios ekonomikos veiklos tarptautiniu mastu yra susieta per prekybos ir tiekimo grandines arba per bendras jūrų teritorijas. Todėl norint užtikrinti vienodas sąlygas ir išvengti su jūrų išteklių susijusių konfliktų, būtinas tarptautinis bendradarbiavimas ir bendros taisyklės. EESRK ragina ES, papildomai prie Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos, skatinti pasaulinį tarptautinių konvencijų ir susitarimų įgyvendinimą tokiose srityse kaip prekyba, transportas, darbo sąlygos, klimatas ir aplinka.

2.9.5. EESRK primygtinai ragina ES užtikrinti, kad mėlynosios ekonomikos sąlygos ES būtų konkurencingos, palyginti su kitų tarptautinių veikėjų, pavyzdžiui, Kinijos, sąlygomis. Tai reikalinga tam, kad ES įmonės galėtų eksportuoti tvarius mėlynosios ekonomikos produktus, technologijas ir sprendimus į tarptautines rinkas ir sėkmingai konkuruoti su importu už ES ribų.

2.9.6. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į bendradarbiavimo su besivystančiomis šalimis teikiamas galimybes ir ragina ES stiprinti mėlynosios ekonomikos veiklą kaip vieną iš partnerystės su Afrika elementų.

2.10. Nuoseklus ir įtraukus politikos formavimas

2.10.1. Dėl savo horizontalaus pobūdžio mėlynoji ekonomika turi būti visapusiškai ir nuosekliai svarstoma formuojant politiką. Tam reikalingas sklandus vertikalus ir horizontalus politikos formuotojų bendradarbiavimas visais lygmenimis: tarp ES ir valstybių narių, tarp įvairiuose regionuose įsikūrusių valstybių narių ir tarp skirtingų politikos sričių, kaip antai pramonė, žuvininkystė, prekyba, transportas, energetika, užimtumas ir aplinka.

2.10.2. Regioninis valstybių narių bendradarbiavimas su ES nepriklausančiomis šalimis yra itin svarbus⁽²⁾, atsižvelgiant į tai, kad jūrų teritorijos ir daugelis vidaus vandens telkinių yra tarpvalstybinio pobūdžio. Bendradarbiavimas taip pat atlieka lemiamą vaidmenį siekiant užtikrinti su jūra susijusios veiklos saugumą ir apsaugoti žmogaus teises bei aplinką nuo įvairiausių vidinių ir išorinių grėsmių, pradedant geopolitine rizika, baigiant piratavimu, nusikaltimais aplinkai ir elektroniniais nusikaltimais.

2.10.3. EESRK pabrėžia, kad mėlynosios ekonomikos politika ir priemonės turi remtis faktais, pagrįstais patikimomis mokslo žiniomis ir tvirta duomenų baze. Be to, atsižvelgdamas į svarbų pilietinės visuomenės dalyvių vaidmenį kuriant tvarią mėlynąją ekonomiką, Komitetas ragina glaudžiai įtraukti darbdavių ir darbuotojų organizacijas, taip pat aplinkosaugos ir kitas atitinkamas organizacijas formuojant, įgyvendinant ir stebint ES ir nacionalinę politiką.

2.10.4. EESRK ragina Komisiją toliau dirbti rengiant konkretesnę veiksmų planą, kuris būtų pagrįstas įvairių mėlynosios ekonomikos veiklos vykdytojų ir suinteresuotųjų subjektų atsiliepimais ir indėliu, ir pasinaudoti dialogu, kuris vyks jūrų naudotojams skirtame mėlynajame forume.

2.10.5. Be to, EESRK pabrėžia, kad būtinas švietimas ir priemonės, kuriomis būtų didinamas informuotumas apie mėlynosios ekonomikos svarbą, užtikrinant ne tik darbo vietas ir klestėjimą, bet ir sveikos mitybos, judumo ir poilsio galimybes, ir kad svarbu apsaugoti jūrų aplinką, pavyzdžiui, nuo plastiko šiukšlių.

⁽²⁾ EESRK nuomonė „Darnios mėlynosios ekonomikos plėtos vakariniame Viduržemio jūros regione iniciatyva“ (OL C 129, 2018 4 11, p. 82).

3. Konkrečios pastabos

3.1. Nors aktualu ir būtina mėlynąją ekonomiką gvildinti visapusiškai ir horizontaliai, taip pat svarbu pažvelgti į įvairius sektorius ir veiklas atsižvelgiant į jų konkrečias galimybes ir iššūkius. Tai leidžia prisidėti taikant principą „iš apačios į viršų“ ir suderinti jį su komunikato principu „iš viršaus į apačią“.

3.2. Transportas ir uostai

3.2.1. Jūrų transportas yra labai svarbus krovinių logistikai ir keleivių vežimui tiek ES viduje, tiek už jos ribų. EESRK ragina ES sudaryti geresnes sąlygas toliau plėtoti tarptautinį konkurencingumą, skaitmeninimą bei laivybos žalinimą ir stengtis panaikinti nesąžiningą konkurenciją lemiančią praktiką, pavyzdžiui, netinkamą praktiką plaukiant su užsienio šalies vėliava. Be atskirų technologijų plėtros, skaitmeniniai sprendimai sistemos lygmeniu padeda gerinti ekonominį ir aplinkosauginį transporto veiksmingumą, pavyzdžiui, geriau suderinant pasiūlą ir paklausą. Trumpųjų nuotolių laivybos nauda taip pat turėtų būti visiškai išnaudota mažinant transporto poveikį aplinkai. Be to, EESRK atkreipia dėmesį į galimybes, kurias teikia nauji pasauliniai transporto maršrutai, pavyzdžiui, Šiaurės rytų pasažas Arkties regione.

3.2.2. EESRK pabrėžia pagrindinių uostų, kaip mėlynosios ekonomikos centrų, vaidmenį, be kita ko, vykdam žaliąją ir skaitmeninę pertvarką. Nors tradicinis uostų, kaip jūrų transporto įgalintojų ir žuvies iškrovimo vietų, vaidmuo išlieka, tas vaidmuo plečiasi įtraukiant naujų rūšių veiklą, pavyzdžiui, atsinaujinančios energijos ir žiedinės ekonomikos skatinimą. Tam reikia investicijų į infrastruktūrą ir visiškai naujo tipo valdymo. Nauji vaidmenys taip pat gali padidinti mažesnių uostų svarbą atitinkamam regionui.

3.3. Žuvininkystė, akvakultūra ir nauji bioproduktai

3.3.1. EESRK pabrėžia svarbų žuvininkystės, akvakultūros ir susijusių pramonės šakų vaidmenį užtikrinant mažo anglies dioksido kiekio ir sveiką mitybą europiečiams. Atsižvelgiant į didelį į ES importuojamą žuvies ir jūros gėrybių kiekį, esama akivaizdus motyvo sumažinti ES priklausomybę nuo maisto importo ir sudaryti konkurencingas sąlygas Europos žvejybai, akvakultūrai ir susijusioms pramonės šakoms, kad jos galėtų patenkinti poreikį užtikrinti apsirūpinimo maistu saugumą ir savarankiškumą. Kadangi ES žvejybos laivynas yra pasenęs, laivams modernizuoti turi būti skiriamas finansavimas iš Europos jūrų reikalų, žuvininkystės ir akvakultūros fondo, taip pagerinant aplinkosauginį veiksmingumą, darbo sąlygas ir patrauklumą. EESRK pripažįsta ir skatina nuolatinės žuvininkystės sektoriaus pastangas išlaikyti tvarų žuvų kiekį ir apsaugoti jūrų ekosistemas. EESRK taip pat ragina dalytis konkrečia patirtimi, pavyzdžiui, tralerių indėliu renkant plastiko šiukšles.

3.3.2. Kalbant apie akvakultūrą, EESRK primena kitą savo nuomonę, kurioje nagrinėjamos naujos ES akvakultūros strateginės gairės ⁽³⁾. EESRK taip pat pritaria naujų bioproduktų, kaip antai vaistų, maisto ir maisto priedų, gyvūnų pašarų, kosmetikos, ir naujų medžiagų, kurių sudėtyje yra dumblių ir kitų jūros organizmų, kūrimui. Šie bioproduktai papildo mėlynosios bioekonomikos spektrą, į kurį EESRK atkreipė dėmesį savo ankstesnėje nuomonėje ⁽⁴⁾, apimančioje ir gėluosius vandenius.

3.4. Turizmas ir susijusios paslaugos

3.4.1. Jūrų ir pakrančių turizmas bei įvairi susijusi veikla, pavyzdžiui, transportas, viešbučių ir restoranų paslaugos, yra gyvybiškai svarbūs daugeliui ES regionų. Kalbant apie pandemijos sukeltų problemų sprendimą, EESRK primena savo nuomonę dėl turizmo ir transporto ⁽⁵⁾. Atsigavęs po pandemijos, turizmas turėtų atgauti savo svarbų vaidmenį prisidedant prie vietos ekonomikos ir kokybiško užimtumo, dažnai remiantis MVĮ, tokiu būdu, kuris užtikrintų jo bendrą tvarumą. EESRK pabrėžia, kad tvarus turizmas yra esminis būdas suteikti žmonėms ne tik poilsį, bet ir žinių bei patirties apie ES kultūrų ir aplinkos įvairovę.

3.5. Laivų statyba ir jūrų technologijos

3.5.1. Laivų statyba yra tradicinė jūrų pramonės šaka, aptarnaujanti krovinių ir keleivių vežimą, tačiau šiuo metu joje diegiama daug naujų elementų ir metodų, atsižvelgiant į skaitmeninę ir žaliąją pertvarką. Pavyzdžiui, pažangi laivų automatika prisideda prie transporto sektoriaus energijos vartojimo efektyvumo didinimo ir saugumo gerinimo, o švarių

⁽³⁾ EESRK nuomonė NAT/816 *Tvarios ES akvakultūros plėtros strateginės gairės* (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 103).

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė „Mėlynoji bioekonomika“ (OL C 47, 2020 2 11, p. 58).

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė „Turizmas ir transportas 2020 m. ir vėliau“ (OL C 429, 2020 12 11, p. 219).

varymo technologijų ir iš atsinaujinančiųjų išteklių pagamintų degalų kūrimas ir taikymas yra labai svarbūs siekiant sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį atmosferoje. Remonto, techninės priežiūros ir žiedinę ekonomiką skatinančios laivų ardymo technologijos bei praktika taip pat yra labai svarbios šioje srityje. Todėl EESRK ragina ES sudaryti palankias sąlygas plėtoti jūrų technologijas ir investuoti į jas, įskaitant įrenginius bei programinę įrangą, ir gerinti darbo sąlygas.

3.6. Energija

3.6.1. Nors tradiciškai naudojamas iškastinis kuras, su jūra susijusios operacijos energetikos srityje dabar nukreiptos į atsinaujinančiąją energiją, daugiausia į vėjo ir vandenynų energiją. Atsinaujinančiųjų energijos išteklių diegimas yra esminis žingsnis siekiant pažangos norint užtikrinti poveikio klimatui neutralumą, o su jūra susijusi atsinaujinančioji energija gali reikšmingai prisidėti prie būsimo energijos rūšių derinio ir išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimo. Kartu reikia spręsti klausimą dėl konkuruojančių interesų tarp įvairių jūrų teritorijų naudojimo būdų. Komitetas išreiškė savo požiūrį į atsinaujinančiąją energiją jūroje neseniai paskelbtoje nuomonėje dėl Jūrų atsinaujinančiųjų išteklių energijos strategijos ⁽⁶⁾.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė dėl Jūrų atsinaujinančiųjų išteklių energijos strategijos (OL C 286, 2021 7 16, p. 152).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES ekologinės gamybos plėtros veiksmų planas“

(COM(2021) 141 final)

(2021/C 517/18)

Pranešėjas **Andreas THURNER**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2021 4 21
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 9
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinė sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	185 / 3 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK):

1.1. pripažįsta ekologinio ūkininkavimo vaidmenį siekiant Europos žaliojo kurso tikslų ir palankiai vertina šį Europos Komisijos komunikatą dėl ekologinės gamybos plėtros veiksmų plano. Mano, kad tai yra tvirtas pagrindas tvariai ekologinės gamybos sektoriaus plėtrai;

1.2. mano, kad Europos žaliojo kurso tikslas iki 2030 m. ekologiškai ūkininkauti ne mažiau kaip 25 % ES žemės ūkio paskirties žemės yra labai plataus užmojo;

1.3. visų pirma remia į rinką orientuotą Europos Komisijos siekį toliau didinti ekologiškų produktų paklausą ir vartotojų pasitikėjimą jais. Sėkmingam sektoriaus vystymuisi lemiamą reikšmę turės subalansuotas paklausos ir pasiūlos santykis;

1.4. pradinė padėtis valstybėse narėse skirtinga, todėl rekomenduoja sukurti tam tikrus „porinius projektus“, siekiant skatinti valstybes nares keistis patirtimi. Taip pat reikėtų skatinti ūkininkų mainus. EESRK pasirengęs dalyvauti bet kokioje veikloje, kuria siekiama didinti informuotumą apie ekologinę gamybą (pvz., kasmetinėje ES ekologiškų produktų dienoje);

1.5. ragina valstybes nares rengiant nacionalinius ar regioninius ekologinės gamybos veiksmų planus įtraukti atitinkamus suinteresuotuosius subjektus ir pasinaudoti BŽŪP teikiamomis galimybėmis remti ekologinį ūkininkavimą. Ypač daug dėmesio reikia skirti sudėtingam perėjimo prie ekologinio ūkininkavimo etapui;

1.6. mano, kad veiksmai, kuriais siūloma didinti rinkos skaidrumą ir gerinti ekologinės gamybos sektoriuje turimus duomenis, yra svarbūs. Šiomis aplinkybėmis EESRK siūlo metinėje AGRI GD žemės ūkio perspektyvų konferencijoje taip pat tinkamai pristatyti pokyčius ekologinės gamybos sektoriuje;

1.7. primena, kad vartotojai vis labiau vertina regioninius maisto produktus. EESRK manymu, trumpesnės ir vietinės ekologinės gamybos ir tiekimo rinkai grandinės, kuriose taip pat atsižvelgiama į sezoniskumo aspektą, gali būti perspektyvus būdas pasiekti didesnę pridėtinę vertę visoje maisto grandinėje. EESRK taip pat išvelgia papildomų užimtumo galimybių kaimo vietovėse potencialą;

1.8. nurodo, kad ekologiški produktai dažniausiai kainuoja daugiau nei įprastiniai. Tam tikrų socialinių grupių žmonėms, gaunantiems mažas pajamas, tai yra kliūtis. Todėl EESRK ragina imtis tinkamų papildomų priemonių, kad ekologiški produktai būtų prieinami ir socialiai pažeidžiamoms grupėms;

1.9. mano, kad visų pirma valstybės (savivaldybės, miesto, regiono, nacionalinės administracijos) atsakomybė yra vykdančioms viešuosius pirkimus (pvz., susijusius su valgyklomis) daugiau dėmesio skirti regioniniams ekologiškiems maisto produktams ir taip pat atsižvelgti į sezoniškumo aspektą;

1.10. pabrėžia būtinybę skirti pakankamai finansinių išteklių moksliniams tyrimams ir inovacijoms siekiant remti ekologinės gamybos sektorį.

2. Aplinkybės

2.1. Europos Komisija, laikydamasi Europos žaliojo kurso, strategija „Nuo ūkio iki stalo“ ir biologinės įvairovės strategija nustatė plataus užmojo ekologinės gamybos ES tikslą – iki 2030 m. ekologiškai ūkininkauti ne mažiau kaip 25 % ES žemės ūkio paskirties žemės. 2021 m. kovo 25 d. Europos Komisija paskelbė tam skirtą ekologinės gamybos veiksmų planą ⁽¹⁾, kuris turėtų padėti valstybėms narėms įgyvendinti šį tikslą.

2.2. Kaip nurodė Europos Komisija, šis ekologinės gamybos veiksmų planas grindžiamas 2014–2020 m. veiksmų plano pasiekimais ir jame atsižvelgiama į 2020 m. rugsėjo–lapkričio mėn. ⁽²⁾ vykusią viešų konsultacijų rezultatus. Veiksmų planas suskirstytas pagal tris tarpusavyje susijusias kryptis:

- 1 kryptis: skatinti paklausą ir užtikrinti vartotojų pasitikėjimą,
- 2 kryptis: skatinti perėjimą prie ekologinės gamybos ir stiprinti visą vertės grandinę,
- 3 kryptis: didinti ekologinio ūkininkavimo indėlį į tvarumą.

2.3. Visos trys kryptys paremtos 23 veiksmais, kuriems įgyvendinti bus skiriamos įvairių finansavimo šaltinių lėšos. Ekologinei gamybai skirta finansinė parama ir toliau bus teikiama pagal kaimo plėtros išipareigojimus (2 ramstis), o papildomą finansavimą bus galima gauti pagal ekologines sistemas (1 ramstis). Be to, ekologiškų produktų vartojimui skatinti bus skirtas plataus užmojo ES skatinimo politikos biudžetas.

2.4. Siekiant skatinti dalijimąsi žiniomis apie ekologinį ūkininkavimą, bus teikiama daugiau ūkių konsultavimo paslaugų. Veiksmų plano tikslams paremti Europos Komisija ketina bent 30 % mokslinių tyrimų ir inovacijų veiksmų žemės ūkio, miškininkystės ir kaimo vietovių srityse biudžeto skirti ekologinės gamybos sektoriui būdingoms arba su juo susijusioms temoms, kaip antai, pasėlių derlingumo didinimas, genetinė įvairovė ir kontroversiškų produktų alternatyvos.

2.5. Konkrečiai pagal šias tris skirtingas kryptis siūlomais veiksmais siekiama:

1 kryptis. Skatinti paklausą ir užtikrinti vartotojų pasitikėjimą

- a) populiarinti ekologinį ūkininkavimą ir ES logotipą;
- b) populiarinti ekologiškas valgyklas ir didinti žaliųjų viešųjų pirkimų naudojimą;
- c) stiprinti ekologiško maisto vartojimo skatinimo mokyklose programas;
- d) užkirsti kelią sukčiavimui maisto produktų srityje ir stiprinti vartotojų pasitikėjimą;
- e) gerinti atsekamumą;
- f) sudaryti palankesnes sąlygas privačiojo sektoriaus indėliui.

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/organic-farming/organic-action-plan_lt

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12555-Ekologinis-ukininkavimas-ES-ekologines-gamybos-pletros-veiksmu-planas_lt

2 kryptis. Skatinti perėjimą prie ekologinės gamybos ir stiprinti visą vertės grandinę

- a) skatinti pereiti prie ekologinio ūkininkavimo, investicijas ir keitimąsi geriausia patirtimi;
- b) plėtoti sektorių analizę siekiant didinti rinkos skaidrumą;
- c) remti maisto grandinės organizavimą;
- d) didinti vietoje vykdomo ir mažos apimties perdirbimo lygį ir stiprinti trumpas prekybos grandines;
- e) gerinti gyvūnų mitybą pagal ekologines taisykles;
- f) stiprinti ekologinę akvakultūrą.

3 kryptis. Didinti ekologinio ūkininkavimo indėlį į tvarumą

- a) mažinti aplinkosauginį pėdsaką ir poveikį klimatui;
- b) didinti genetinę įvairovę ir derlingumą;
- c) plėtoti kontroversiškų medžiagų ir kitų augalų apsaugos produktų alternatyvas;
- d) didinti gyvūnų gerovę;
- e) veiksmingiau naudoti išteklius.

2.6. Šiems siekiams įgyvendinti Europos Komisija rekomenduoja valstybėms narėms parengti tinkamus nacionalinius ekologinio ūkininkavimo veiksmų planus nustatant aiškius tikslus ir atsižvelgiant į konkrečią padėtį regionuose bei juos atitinkamai įtraukti į nacionalinius BŽŪP strateginius planus.

2.7. Šią nuomonę reikėtų vertinti atsižvelgiant į ankstesnes EESRK nuomones dėl tvarumo maisto gamybos ir vartojimo srityje (pvz., „ES prekybos politikos suderinamumas su Europos žaliuoju kursu“ ⁽³⁾), „Sąžininga, sveika ir aplinkai palanki maisto sistema pagal strategiją „Nuo ūkio iki stalo“ ⁽⁴⁾), „Trumpų ir alternatyvių maisto tiekimo grandinių skatinimas ES“, „Trumpųjų ir alternatyvių maisto tiekimo grandinių skatinimas ES. Agroekologijos vaidmuo“ ⁽⁵⁾ ir „Sveikos ir tvarios mitybos skatinimas ES“ ⁽⁶⁾).

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK mano, kad Europos žaliojo kurso tikslas iki 2030 m. ekologiškai ūkininkauti ne mažiau kaip 25 % ES žemės ūkio paskirties žemės yra labai plataus užmojo. Šiuo metu ekologiškai ūkininkaujama maždaug 8,5 % viso ES naudojamo žemės ūkio paskirties ploto. Tai reiškia, kad ekologiniam ūkininkavimui naudojamas žemės ūkio paskirties plotas iki 2030 m. turi maždaug patrigubėti. Palyginimui: laikotarpiu nuo 2009 iki 2019 m. ekologiškai dirbamų plotų padaugėjo nuo maždaug 8,3 iki maždaug 13,8 mln. hektarų (padidėjo 70 %) ir toliau palaipsniui daugėjo. 25 % tikslas reiškia, kad ekologinis plotas padidės iki maždaug 40 mln. hektarų, o tai gerojai viršija dabartinę tendenciją.

3.2. EESRK remia į rinką orientuotą Europos Komisijos siekį toliau didinti ekologiškų produktų paklausą ir vartotojų pasitikėjimą jais. Sėkmingam sektoriaus vystymuisi lemiamą reikšmę turi subalansuotas paklausos ir pasiūlos santykis.

3.3. Ekologinės gamybos plėtra taip pat turi būti orientuota į paklausą. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad pasiūla būtų didinama atsižvelgiant į paklausą. Jei ekologiškų maisto produktų gamyba bus spartinama labiau, nei didės paklausa, neišvengiamai rinkoje atsiras neigiamą konkurenciją, o paskui dėl to kris gamintojų kainos.

⁽³⁾ EESRK nuomonė „ES prekybos politikos suderinamumas su Europos žaliuoju kursu“ (OL C 429, 2020 12 11, p. 66).

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė „Sąžininga, sveika ir aplinkai palanki maisto sistema pagal strategiją „Nuo ūkio iki stalo““ (OL C 429, 2020 12 11, p. 268).

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė „Trumpųjų ir alternatyvių maisto tiekimo grandinių skatinimas ES. Agroekologijos vaidmuo“ (OL C 353, 2019 10 18, p. 65).

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė „Sveikos ir tvarios mitybos skatinimas ES“ (OL C 190, 2019 6 5, p. 9).

3.4. Palyginti su įprastais ūkininkavimo metodais, ekologinis ūkininkavimas paprastai reiškia didesnes produkto vieneto gamybos sąnaudas (dėl papildomų išlaidų ir mažesnio derliaus). Siekiant tvaraus ekologinės gamybos sektoriaus vystymosi, šios papildomos išlaidos turi būti padengiamos atitinkamomis pardavimo pajamomis. Tačiau visoje ekologiškų maisto produktų grandinėje didėjant profesionalumui, kainos ir kokybės santykis turėtų vystytis teigiama linkme.

3.5. Pradinė padėtis valstybėse narėse labai skiriasi. Kai kuriose valstybėse narėse ekologinio ūkininkavimo ir ekologiškų produktų tiekimo rinkai sistemos jau gerai išvystytos. Visgi yra valstybių narių, kuriose ekologiškai dirbami žemės plotai sudaro tik vienaženklį procentą. Į tokią skirtingą pradinę situaciją regionuose reikia atitinkamai atsižvelgti planuojant veiksmus. EESRK rekomenduoja šiuo tikslu sukurti tam tikrus „porinius projektus“, siekiant skatinti valstybes nares keistis patirtimi. Valstybės narės, kuriose ekologinės gamybos sektorius yra stiprus, dažnai būna pasirinkusios metodą „stumk ir trauk“ (angl. *push-pull*) ir įgyvendina tiek ekologiškų produktų gamybos skatinimo, tiek jų paklausos didinimo veiksmus. Mažmeninei prekybai maisto produktais taip pat tenka svarbus vaidmuo toliau vystant ekologinės gamybos sektorių.

3.6. Dėl įvairialypių struktūrų ir didelių skirtumų Europos regionuose nuolat susidaro sudėtingos situacijos ir kyla problemų įgyvendinant ES ekologinės gamybos reglamento nuostatas. Tolesniam sėkmingam sektoriaus vystymuisi būtina įgyvendinant reglamentą rasti pusiausvyrą tarp siekio taisyklės taikyti vienodai visoje ES ir taip išpildyti vartotojų lūkesčius, ir būtinybės užtikrinti tam tikrą lankstumą, kad būtų galima tinkamai atsižvelgti į vietos skirtumus ir sąlygas kiek tai leidžiama pagal reglamentą.

3.7. Šis Europos Komisijos ekologinės gamybos plėtros veiksmų planas ir jo trys kryptys (skatinti vartojimą, plėtoti gamybą ir toliau didinti tvarumą) yra tvirtas pagrindas toliau tvariai vystyti ekologinės gamybos sektorių. Jo įgyvendinimas valstybėse narėse turėtų būti nuolat stebimas ir vertinamas.

3.8. Valstybės narės, įtraukdamos atitinkamus suinteresuotuosius subjektus, turėtų parengti nacionalinius ar regioninius ekologinės gamybos veiksmų planus ir pasinaudoti (be kita ko, rengdamos nacionalinius BŽŪP strateginius planus) BŽŪP teikiama galimybėmis remti ekologinį ūkininkavimą.

4. Konkretios pastabos

4.1. Didelis vartotojų pasitikėjimas yra būtina sėkmingo ekologinio ūkininkavimo sąlyga. Vartotojai turi galėti pasikliauti tuo, kad visoje maisto grandinėje nuo gamybos ir perdirbimo iki vartojimo bus laikomasi galiojančių gamybos standartų. Todėl veiksmai, kuriais siūloma išvengti sukčiavimo ir pagerinti atsekamumą, yra ypač svarbūs. Tam taip pat reikėtų išnaudoti skaitmeninimo teikiamas galimybes.

4.2. Veiksmai, kuriais planuojama didinti rinkos skaidrumą ir gerinti ekologinės gamybos sektoriuje turimus duomenis padės ekonominės veiklos vykdytojams padaryti teisingas išvadas. Iki šiol ES lygmens statistikoje dažniausiai nebuvo skiriami įprastų ir ekologiškų produktų segmentai. Tai, kad AGRI GD rinkos stebėjimo centrų rengiamoje analizėje bus atsižvelgiama į ekologinę gamybą, yra žingsnis teisinga linkme. Šioje nuomonėje siūloma metinėje AGRI GD žemės ūkio perspektyvų konferencijoje taip pat tinkamai pristatyti pokyčius ekologinės gamybos sektoriuje.

4.3. Ketinimas teikti daugiau ūkių konsultavimo paslaugų ir veiksmai, kuriais siekiama skatinti dalijimąsi žiniomis apie ekologinį ūkininkavimą, yra svarbios papildomos priemonės. Reikėtų intensyvuoti mokslo sektoriaus, konsultavimo, švietimo įstaigų, jaunųjų ūkininkų ir visuomenės keitimąsi žiniomis. Regioninės ir tarptautinės mainų programos gali būti ypač naudingos jauniems ūkininkams.

4.4. Ir vartotojai tinkamomis sąmoningumą ugdančiomis priemonėmis (idealiu atveju – pradedant jau nuo mokyklos) turėtų būti informuojami apie ekologiškų produktų privalumus ir su jais susijusius iššūkius. ES vaisių, daržovių ir pieno vartojimo skatinimo mokyklose programa⁽⁷⁾ yra geras tokios veiklos pavyzdys.

(7) https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/market-measures/school-fruit-vegetables-and-milk-scheme_lt

4.5. Siekdama didinti informuotumą apie ekologinę gamybą, Komisija, be kita ko, planuoja kasmet organizuoti renginį „Ekologiškų produktų diena“ ir teikti apdovanojimus už didžiausius pasiekimus visose ekologiško maisto grandinės srityse. EESRK pasirengęs prisidėti prie šio renginio.

4.6. Vartotojai vis labiau vertina regioninius maisto produktus. Dėl COVID-19 pandemijos maisto kokybė žmonėms tapo dar svarbesnė. Todėl sujungtos ekologinės gamybos ir tiekimo rinkai grandinės, trumpesnės ir vietinės, gali būti perspektyvus būdas pasiekti didesnę pridėtinę vertę. Kai kalbama apie tvarumą, ekologinės gamybos, regionų ypatumų ir sezoniskumo klausimai, kai tai įmanoma, turi būti svarstomi kartu. Toliau stiprinti ES ekologinės gamybos logotipą turi būti įmanoma atitinkamai stiprinant pripažintus nacionalinius ar regioninius ekologinės gamybos logotipus. Informacija apie maisto produkto (žaliavų) kilmę turėtų būti kuo konkretesnė, neapsiribojant ženklu „ES žemės ūkis“ ir „Ne ES žemės ūkis“, jei įmanoma, nurodant šalį arba regioną.

4.7. Turizmo ir gastronomijos sektoriai atveria dideles galimybes ekologiškiems produktams. Šiuo tikslu būtinas skaidrumas ir patikimos sertifikavimo sistemos.

4.8. Dėl įvairesnių gamybos formų ekologiškuose ūkiuose dažnai reikia daugiau darbuotojų, taigi tai yra papildomų užimtumo galimybių kaimo vietovėse potencialas. Kita vertus, didelės darbo sąnaudos gali būti ekologinės gamybos sektoriaus vystymąsi stabdantis veiksnys.

4.9. Ekologiški produktai paprastai kainuoja brangiau nei įprasti produktai, nors pastebima kainų skirtumo mažėjimo tendencija (viena vertus, dėl didėjančio ekologinės žemdirbystės našumo ir, kita vertus, dėl didėjančių aplinkos apsaugos reikalavimų kitoms žemės ūkio formoms vystantis BŽŪP). Tam tikrų socialinių grupių žmonėms, gaunantiems mažas pajamas, kaip antai, pensininkams, jauniems žmonėms arba šeimoms iš mažesnes pajamas gaunančių socialinių grupių, tai yra kliūtis. Todėl EESRK ragina imtis tinkamų priemonių, kad ekologiški produktai būtų prieinami ir šioms socialinėms grupėms.

4.9.1. Vartotojų teisių gynėjai atkreipia dėmesį, pavyzdžiui, į tai, kad procentinės ekologiškų produktų prekybos maržos kartais būna gerojai didesnės nei neekologiškų produktų, o tai greičiausiai turi įtakos ekologiškų produktų kainodarai, palyginti su įprastais produktais. Prekybos maržos turėtų būti pagrįstos.

4.9.2. Kai kuriose valstybėse narėse kartais didelis ekologiškų ir įprastų produktų kainų skirtumas yra didelė kliūtis ekologiškų produktų vartojimo rinkos augimui. Ekologiškų maisto produktų kaina taip pat apima platesnes paslaugas, susijusias su viešosiomis gėrybėmis, pavyzdžiui, rūšių įvairovė ant žemės ūkio paskirties žemės arba gyvūnų apsauga. Todėl išorės veiksnių įtraukimas į visų produktų kainą (teisingas išlaidų pasidalijimas) būtų vienas iš būdų remti ekologinio ūkininkavimo sektorių.

4.9.3. EESRK mano, kad visų pirma valstybės (savivaldybės, miesto, regiono, nacionalinės administracijos) atsakomybė yra vykdančios viešuosius pirkimus (pvz., susijusius su valgyklomis) daugiau dėmesio skirti regioniniams ekologiškiems maisto produktams. Daug Europos miestų ⁽⁸⁾ (tarp jų Kopenhaga, Viena, Niurnbergas) šiuo tikslu jau įgyvendino labai sėkmingas iniciatyvas.

4.9.4. Trumpesnės maisto grandinės ir tiesioginės rinkodaros galimybės leidžia nustatyti sąžiningas kainas tiek gamintojams, tiek vartotojams.

4.10. Didėjant ekologinių ūkių skaičiui kils naujų iššūkių. Turėtų būti vykdoma atidi kenkėjų daromos žalos ir augalų ligų tendencijos stebėseną kartu atsižvelgiant ir į toliau vykstančią klimato kaitą. Reikia pakankamai lėšų taikomiesiems moksliniams tyrimams, siekiant išvesti ekologiniam ūkininkavimui tinkamas veisles ir kurti veiksmingas augalų apsaugos priemones bei ieškoti inovatyvių sprendimų. EESRK pabrėžia, kad ir toliau turi būti užtikrinama laisva prieiga prie veislių ir sėklų.

4.11. Kalbant apie gyvūnų mitybą, jau keleri metai kyla sunkumų pakankamai apsirūpinti ekologiškai pagamintais baltymineis pašarais ir nepakeičiamosiomis aminorūgštimis (vitaminu B). Todėl siekis intensyvuoti alternatyvių sprendimų mokslinius tyrimus šioje srityje yra būtinas ir vertinamas labai palankiai.

⁽⁸⁾ <https://www.organic-cities.eu/>

4.12. Pereinamasis laikotarpis ūkininkams yra ypatingas iššūkis, nes tuo metu išlaidos (pvz., kontrolei, ekologiškoms medžiagoms) reikšmingai padidėja, o gaminių tiekti rinkai kaip ekologiškų dar negalima. Valstybės narės tam turėtų numatyti tinkamas paramos priemones. Reikėtų apvarstyti, ar nebūtų galima įvesti „pereinamojo laikotarpio prekės“ (tarpinės tarp ekologiškos ir įprastos) ženklo.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl tarpvalstybinės infrastruktūros, Lamanšo sąsiaurio nuolatinio transporto jungtimi jungiančios Sąjungą ir Jungtinę Karalystę, iš dalies keičiančio Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2020/2222

(COM(2021) 402 final – 2021/0228(COD))

(2021/C 517/19)

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Sąjungos Taryba, 2021 7 15 Europos Parlamentas, 2021 9 13
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 91 straipsnio 1 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinė sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	239 / 1 / 5

Komitetas, manydamas, kad pasiūlymo turinys yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 563-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2021 m. rugsėjo 22–23 d. (rugsėjo 22 d. posėdis), 239 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 5 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl pozicijos, kurios Europos Sąjungos vardu turi būti laikomasi Transporto bendrijos Regioniniame valdymo komitete dėl Transporto bendrijos 2022 m. biudžeto priėmimo

(COM(2021) 479 final – 2021/0272 (NLE))

(2021/C 517/20)

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Sąjungos Taryba, 2021 8 25
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 218 straipsnio 9 dalis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinė sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	238 / 0 / 7

Komitetas, manydamas, kad pasiūlymo turinys yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 563-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2021 m. rugsėjo 22–23 d. (rugsėjo 22 d. posėdis), 238 nariams balsavus už ir 7 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl tam tikrų žvejybos GFCM (Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos) susitarimo rajone nuostatų (nauja redakcija)

(COM(2021) 434 *final* – 2021/0248 (COD))

(2021/C 517/21)

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2021 9 13 Taryba, 2021 9 3
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinės sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	235 / 1 / 2

Komitetas, manydamas, kad pasiūlymo turinys yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 563-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2021 m. rugsėjo 22–23 d. (rugsėjo 22 d. posėdis), 235 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 2 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl galimybės naudotis Sąjungos vandenimis apribojimų iš dalies keičiamas 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1380/2013

(COM(2021) 356 *final* – 2021/0176 (COD))

(2021/C 517/22)

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2021 7 8 Taryba, 2021 7 16
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 9 22
Plenarinės sesija Nr.	563
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	232 / 0 / 5

Komitetas, manydamas, kad pasiūlymo turinys yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 563-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2021 m. rugsėjo 22–23 d. (rugsėjo 22 d. posėdis), 232 nariams balsavus už ir 5 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Bruselis, 2021 m. rugsėjo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos
leidinių biuras
L-2985 Liuksemburgas
LUXEMBURGAS

LT